

Pla municipal per a la infància
2013-2016

BCN

Direcció i edició:

Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports

Regidoria de Família, Infància,
Usos del temps i Discapacitats: Irma Rognoni

Gerència: Àngel Miret

Consell de Direcció de l'Àrea: Ester Capella, Teresa Batet, Àngels Canals, M. Glòria Figuerola, Josep Villarreal, Àlex Masllorens, Josep M. Miró, Jordi Tolrà, Xavier Amador, Jordi Arcarons, Mariona Sòria i Bàrbara Soler.

Comissió de seguiment:

Irma Rognoni (Regidora), Jordi Grané (assessor Regidoria),
Josep M. Miró (director de Projectes d'Innovació Social),
Clàudia Raya (cap del Departament de Família i Infància),
Carme Gómez (directora de CIIMU),
Carmina Català (cap del Departament de Planificació i Processos)

Coordinació tècnica:

Departament de Planificació i Processos

Amb la col·laboració de:

CIIMU. Institut d'Infància i mon urbà

El Pla per a la Infància s'ha elaborat amb la participació de l'Audiència Pública de nois i noies de Barcelona, les aportacions d'organitzacions i entitats socials, i del Grup de treball d'Infància del CMSB, i el treball cooperatiu de responsables i tècnics de diferents departaments i àmbits municipals, així com dels grups polítics.

Març de 2013

Pla municipal per a la infància 2013-2016

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pla municipal
per a la infància
2013 - 2016

Des de l'Ajuntament de Barcelona som conscients que invertir en infància significa invertir en el futur de la nostra ciutat. El benestar material, social i emocional dels infants és essencial pel progrés i desenvolupament de la ciutadania d'avui i del demà. Per tant, som conscients que la qualitat de vida dels nostres infants ha de ser central en la nostra acció política. Aquesta és la raó per la qual vàrem decidir, en l'inici de l'actual legislatura, impulsar una regidoria específica d'infància en el nostre equip de govern.

El Pla municipal per a la infància 2013-2016 desenvolupa un ventall de polítiques públiques adreçades a treballar per aquest benestar de la globalitat dels infants de la ciutat amb l'objectiu d'afavorir les seves condicions òptimes de desenvolupament com a persones. Aquesta visió global vers la infància ens mena cap un gir paradigmàtic. És cert que són necessàries, avui més que mai, polítiques d'atenció i protecció als col·lectius d'infants més vulnerables, però un pla dirigit a la globalitat de la infància de la ciutat ha de partir de les polítiques de prevenció, promoció, orientació i suport si es vol treballar amb perspectiva de futur.

Tot i així, també som conscients que la inversió de futur que significa invertir socialment en la infància es malmet quan l'empobriment infantil entra en escena. I aquest és un preu massa elevat que una ciutat i capital com Barcelona no es pot permetre.

És cert que en les darreres dècades en el món desenvolupat les condicions de vida i el benestar infantil han millorat notablement: s'ha avançat en salut, educació, protecció i reconeixement dels drets de la infància. També s'ha reduït molt la mortaldat infantil i s'ha imposat l'escolarització obligatòria pels infants majors de tres anys.

Calen, ara més que mai, polítiques públiques contundents i properes a la ciutadania per fer front, prevenir, promoure i pal·liar, en la mesura necessària, el riscs, aquelles ombres que planen sobre el benestar infantil.

Estic convençut de comptar amb la complicitat de tothom per assolir aquest objectiu. La infància de la ciutat de Barcelona i el seu futur ben bé s'ho val.

Xavier Trias
Alcalde de Barcelona

**Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports**

Pla municipal
per a la infància
2013 - 2016

Quan el nostre alcalde Xavier Trias emfatitza la necessitat de construir la “ciutat de les persones”, vol significar, entre d’altres, aquest esforç de l’equip de govern per a construir polítiques actives adreçades a la globalitat de la infància. L’objectiu de la regidoria de Família i Infància, Usos del Temps i Discapacitats rau en desenvolupar i concretar aquelles polítiques públiques integrals que tinguin en compte la infància i possibilitin construir-ne un futur millor.

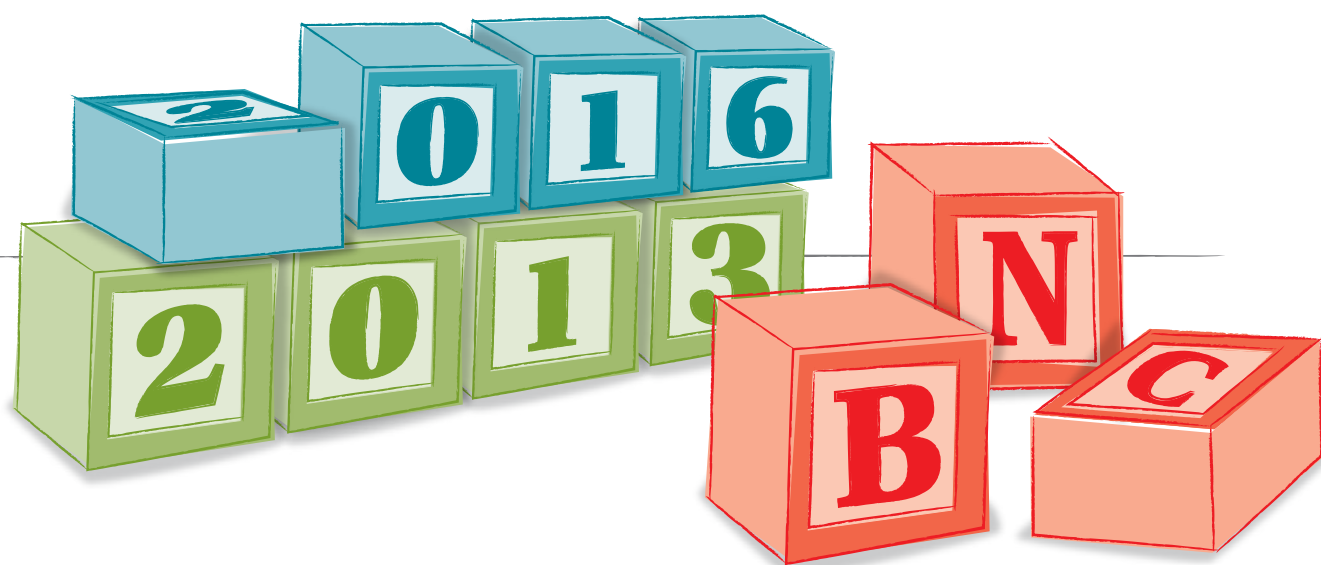
El Pla municipal per a la infància 2013-2016 és un pla estratègic pensat i elaborat al voltant de quatre línies estratègiques que responen a quatre temàtiques centrals pel benestar de la infància a la nostra ciutat:

- L’infant com a protagonista actiu a la ciutat
- Infància i relacions familiars
- Infància i estils de vida
- Infància vulnerable i exclusió social

El Pla es desplega en un reguitzell de divuit objectius generals, a més dels específics, i un seguit d’accions que es concreten en serveis, programes i projectes a desenvolupar. És important remarcar la incorporació d’un sistema d’avaluació global del pla. Es tracta d’un instrument indispensable per vehicular i comprovar l’assoliment de les seves accions.

Sóc una ferma defensora d’actituds constructives, de cooperar i multiplicar en espais que han d’anar més enllà de l’arena política. I la infància n’és un exemple molt clar, ja que no es pot teixir el benestar dels infants de la nostra ciutat sense la complicitat de tothom. Per aquesta raó voldria agrair i reconèixer molt especialment les aportacions valuoses de totes les persones que han participat en el seu procés d’elaboració. Concretament, vull agrair la contribució dels infants barcelonins, d’organitzacions i entitats socials, del grup de treball d’infància, del professionals de l’ajuntament (en especial, de la quarta tinença), i dels grups polítics per afegir-se a la tasca de construir un futur millor pels nostres infants. Com ja ha esmentat el nostre alcalde, la infància de la ciutat de Barcelona i el seu futur ben bé s’ho valen.

Irma Rognoni
Regidoria de Família, Infància,
Usos del temps i Discapacitats

TAULA DE SIGLES I ACRÒNIMS

ABS: Àrees Bàsiques de Salut, 129	IMEB: Institut Municipal d'Educació de Barcelona, 129, 157, 166
AMPA: Associació de Mares i Pares d'Alumnes, 114, 122, 134, 136	JIP: Punt Jove, Informa't Participa, 134, 137, 165
CA: Centres d'Acollida, 164	LDOIA: Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats de la infància i l'adolescència, 11, 98, 150, 152
CMBS: Consell Municipal de Benestar Social, 103	MENA: Servei de Menors no Acompanyats, 147, 148
CDIAP: Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç, 128, 137, 164	PAM: Pla d'Acció Municipal, 14
CEEB: Consell de l'Esport Escolar de Barcelona, 142	PASC: Plans d'acció als centres de Serveis Socials, 100
CEMB: Consell Escolar Municipal de Barcelona, 123, 129	PIAD: Punts d'informació i atenció a les dones, 164
CIIMU: Institut d'Infància i Món Urbà, 2, 19, 20, 26, 31, 34, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 47, 48, 49, 51, 54, 56, 58, 59, 61, 62, 63, 63, 64, 66, 67, 68, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 87, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 158, 159, 160, 161, 162, 163	RUMI: Sistema unificat per a la valoració del risc, 150
CJB: Consell de Joventut de Barcelona, 123	SaBB: Salut als Barris a Barcelona, 167
CRAE: Centres Residencials d'Acció Educativa, 109, 164	SAN: Servei d'Atenció a Nois i Noies que han patit violència masclista, 103, 164
CRAJ: Centre de Recursos per a les Associacions Juvenils, 165	SASPI: Servei d'Atenció Social a les Persones Itinerants, 147
CSMIJ: Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil, 69, 107, 152, 164	SEAIA: Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, 14, 102, 152
CSS: Centres de Serveis Socials, 96, 97, 100, 130, 139, 146	SIS: Serveis d'Inserció Social, 147
DGAIA: Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència, 96, 148, 151	SOD: Servei d'Orientació sobre Drogues, 137, 167
EAD: Equips d'Atenció a les Dones, 164	SSB: Serveis socials bàsics, 96, 138, 151
EAIA: Equips especialitzats d'atenció a la infància i l'adolescència, 89, 98, 102, 138, 151, 152, 164	SSE: Serveis socials especialitzats, 151, 152
EAP: Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica, 137	Xarxa NUST: Nous Usos Socials del Temps, 131
FRESC: Factors de Risc en Estudiants de Secundària, 63, 64, 65, 137, 160, 167	
ICUB: Institut de Cultura de Barcelona, 115, 157	

ÍNDEX

1. Emmarcament	11
Marc normatiu i competencial	11
Marc planificador i programàtic de ciutat	14
Abast del Pla per a la Infància	16
2. Anàlisi de context	17
2.1 Quatre relats que ens apropen a la infància de Barcelona	17
2.1.1 L'infant com a protagonista actiu a la ciutat	17
2.1.2 Infància i relacions familiars	29
2.1.3 Infància i estils de vida	46
2.1.4 Infància i processos de vulnerabilitat i exclusió social	84
2.2 Balanç del Programa Municipal per a la Infància i l'Adolescència 2007-2010	99
LÍNIA ESTRATÈGICA 1. La participació de l'infant com a subjecte i protagonista actiu	99
LÍNIA ESTRATÈGICA 2. Atenció i suport a les famílies amb infants i adolescents	100
LÍNIA ESTRATÈGICA 3. Acció socioeducativa transversal de proximitat per a totes les etapes del creixement	101
LÍNIA ESTRATÈGICA 4. Xarxa d'atenció i protecció a la infància i l'adolescència en risc greu i desempament	102
LÍNIA ESTRATÈGICA 5. Xarxa com a visió	103
3. Participació i aportacions	105
3.1 Recomanacions del grup d'Infància del Consell de Benestar Social	105
3.2 Propostes expressades pels nois i les noies de la ciutat	110
4. El pla 2013-2016	117
4.1 12 principis rectors del pla	117
4.2 Orientació del pla	119
4.3 Grans línies estratègiques centrals del pla	120
Línia estratègica 1. L'infant com a protagonista actiu a la ciutat	121
Línia estratègica 2. Infància i relacions familiars	127
Línia estratègica 3. Infància i estils de vida	132
Línia estratègica 4. Infància vulnerable i en exclusió social	145
5. Seguiment i avaluació del pla	154
6. Bibliografia i referències de suport	158
7. Annex	164
7.1 Recursos i dispositius municipals actuals per a infància	164

1. EMMARCAMENT

1.1 MARC NORMATIU I COMPETENCIAL

El present Pla Municipal per a la Infància s'emmarca en un seguit de normatives emeses per diferents òrgans, des de la Convenció de les Nacions Unides sobre els drets de l'infant fins a la Carta de drets i deures de la Ciutat de Barcelona. Té també com a referència bàsica la Constitució espanyola, la Llei Orgànica 1/1996 de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor i modificacions posteriors, el nou marc normatiu establert per la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència (LDOIA), del Parlament de Catalunya, a més de la Llei de serveis socials (12/2007) i el desplegament de la Cartera de serveis socials 2010-2011 (Generalitat de Catalunya, 2010).

La Constitució espanyola, en el seu article 39.1 estableix "Els poders públics asseguruen la protecció social, econòmica i jurídica de la família", i en especial a l'article 39.4 "Els infants gaudiran de la protecció prevista en els acords internacionals que vetllen pels seus drets".

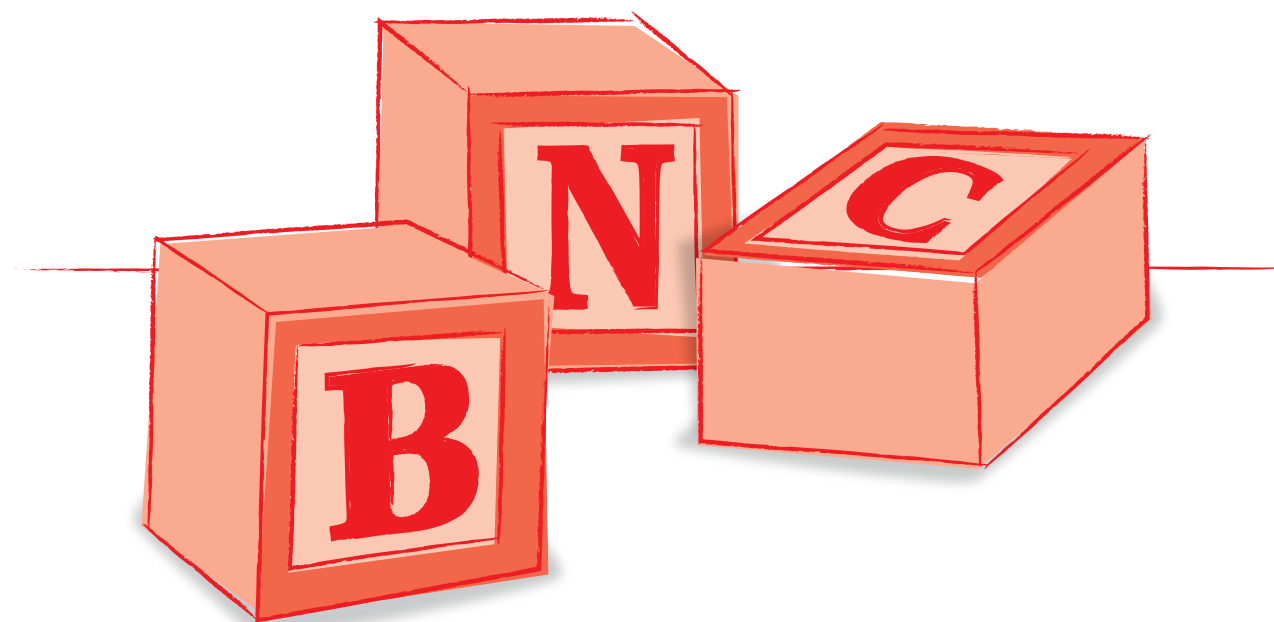
La **Convenció sobre els Drets dels Infants** (Nacions Unides, 1989) signada per l'Assemblea General de Nacions Unides, ara fa més de vint anys, va ser el primer tractat internacional legalment vinculant per als estats, en recollir els drets civils, polítics, socials i econòmics dels infants. El seu contingut combina els drets de protecció dels infants per part de la família, l'estat i les institucions, amb el reconeixement dels seus drets i les seves llibertats de participació. Més concretament, alguns dels drets que recull són el dret a adquirir una nacionalitat i identitat, a la no-discriminació, a la participació, a la protecció social, a la salut i el medi ambient, a l'educació, el joc i el lleure i a la protecció.

En la mateixa línia, el nou marc normatiu català, establert a partir de l'aprovació

de la **LDOIA** (Generalitat de Catalunya, 14/2010), aglutina les legislacions anteriors relacionades amb la infància i fa un pas endavant en el reconeixement dels drets dels infants, unint en un mateix text tant la legislació vinculada a la protecció i l'atenció de la infància en risc com la perspectiva de l'infant com a subjecte de drets, oportunitats i responsabilitats. No debades aquesta llei és redactada amb l'objectiu d'adequar el marc normatiu català a la normativa internacional referent a la infància, tant pel que fa a la Convenció de les Nacions Unides ja esmentada com respecte a la **Carta Europea dels Drets dels Infants** (Consell d'Europa, 1992), ambdós textos centrats en la promoció dels drets i la participació infantil i la millora dels serveis i recursos destinats a aquest col·lectiu.

Més concretament, pel que fa a la LDOIA, el Pla Municipal adopta el nou paradigma del sistema de protecció que estableix una responsabilitat compartida entre tots els agents socials en la prevenció i detecció del risc, així com la perspectiva de treball en quatre àrees específiques: la promoció, és a dir la millora del benestar social i personal de tots els infants i adolescents; la prevenció, per tal d'evitar les situacions perjudicials per al desenvolupament de l'infant; l'atenció, destinada a aquells infants que es troben en una situació amb possibilitat de risc, i la protecció, posada en pràctica quan el desenvolupament de l'infant es troba clarament afectat. A més a més, el present Pla d'Infància també fa seus alguns dels principis rectoros de la LDOIA, com poden ser

Alguns dels drets que recull són el dret a adquirir una nacionalitat i identitat, a la no-discriminació, a la participació, a la protecció social, a la salut i el medi ambient, a l'educació, el joc i el lleure i a la protecció.

la importància del treball transversal, la coordinació territorial entre administracions i la cooperació institucional.

D'altra banda, també és un marc de referència el nou **Pacte per a la Infància a Catalunya** (2012), impulsat des de la Generalitat de Catalunya amb l'objectiu d'assolir un gran acord en el qual participin tots els agents socials, civils, institucionals i polítics, per treballar conjuntament a partir d'un diagnòstic de la situació acurat i consensuat, que doni centralitat i visibilitat a la infància. Tot i que el pacte està encara en procés d'elaboració, podem dir ja d'entrada que presenta alguns principis rectoris i unes línies d'acció que van en la mateixa línia que el Pla Municipal d'Infància, com ara el reconeixement dels drets i deures de la infància, la universalitat, la territorialitat i proximitat, la diagnosi com a mesura d'eficàcia, la promoció de la participació infantil, la innovació i determinació de les prioritats, les polítiques destinades a la infància, el reconeixement de la família com a institució educadora i de transmissió de valors i la prevenció i atenció tenint en compte les noves realitats emergents.

Finalment, pel que fa a la normativa referent a la infància de la **ciutat de Barcelona**, podem dir que deriva de quatre textos diferents. En primer lloc, de la Llei de la Carta Municipal de Barcelona (Generalitat de Catalunya, 1998), per la qual s'estableixen les competències municipals i en la qual trobem el capítol XI dedicat específicament a joventut i infància; en segon lloc, de la Carta de Ciutadania. Carta de drets i deures de Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2010), amb l'article 22 destinat a la infància i l'adolescència, i per acabar, tot i que no es tracti específicament de documents jurídics, també és rellevant destacar tant el reconeixement de Barcelona per part de l'UNICEF com

a Ciutat Amiga de la Infància (UNICEF, 2007) com la Carta de Ciutats Educadores (Associació Internacional de Ciutats Educadores, 1990).

Les competències municipals recollides a la **Carta Municipal** i relacionades amb la infància són, en primer lloc, la gestió dels equipaments públics destinats a la infància i la joventut, en el camp de la prevenció, la promoció i el lleure, sempre que hi hagi hagut una delegació o un acord de cooperació amb la Generalitat de Catalunya (article 111.2).

En segon lloc, també és competència de l'Ajuntament el desenvolupament dels serveis socials bàsics, definits a la **Llei de serveis socials** (Generalitat de Catalunya, 12/2007), com els serveis de primer nivell, és a dir de més proximitat. Aquests serveis, tot i que estan destinats a la població en general, també exerceixen una atenció als infants i les famílies, com ara la detecció de situacions de necessitat familiar, el tractament social o socioeducatiu, la intervenció en nuclis familiars en situació de risc social i la intervenció socioeducativa no residencial. D'altra banda, l'Ajuntament de Barcelona també s'encarrega, de manera compartida amb la Generalitat de Catalunya, de gestionar els serveis socials especialitzats i els serveis residencials. Alguns d'aquests serveis estan gestionats pel Consorci de Serveis Socials de Barcelona, un ens associatiu entre la Generalitat de Catalunya (60%) i l'Ajuntament de Barcelona (40%), creat per la Carta Municipal amb l'objectiu de desenvolupar, en l'àmbit territorial del municipi de Barcelona, els serveis, els establiments i els programes i les activitats de prevenció, atenció i promoció social que li encomana la carta.

En tercer lloc, relacionades amb la infància també hi ha les competències en ma-

tèria d'educació, de les quals s'encarrega principalment el Consorci d'Educació i que breument podem resumir en totes les accions relacionades amb la planificació i gestió dels centres educatius, l'educació complementària i els serveis de suport pedagògic, la vigilància del compliment de l'escolaritat obligatòria i l'aplicació de la normativa de matriculació i d'inspecció.

En quart lloc, amb l'aprovació de la **Carta de ciutadania. Carta de drets i deures de Barcelona** (2010), l'Ajuntament de Barcelona també reconeix el dret dels infants i adolescents a unes condicions d'existència que els permetin el seu desenvolupament integral. Té en compte els drets vinculats al dret de supervivència, com ara el dret a gaudir de la seva família en un marc de responsabilitat i protecció, l'accés als recursos socials necessaris per al desenvolupament físic, mental, intel·lectual i ètic i la prevenció i l'atenció davant de situacions de discriminació, risc o desamparament. També s'hi consideren els drets subjectius i personals, és a dir el dret a opinar i a expressar-se, a l'honor, a la intimitat, a la privacitat, incloent-hi la protecció de les dades i la protecció de la seva imatge i el dret a participar en l'elaboració del projecte de ciutat.

També cal esmentar els compromisos contrets l'any 2007, a través del reconeixement de la UNICEF de Barcelona com a **Ciutat Amiga de la Infància**, ja que, en entrar a formar part d'aquest conjunt de ciutats, Barcelona es compromet a seguir els principis de no-discriminació, interès superior de la infància, dret a la vida i al màxim desenvolupament humà dels infants i a escoltar les nenes i els nens, respectant el seu punt de vista. A més, desenvolupa una sèrie de bones pràctiques pel que fa al reconeixement dels drets dels infants, els mecanismes de participació, les accions destinades a

afavorir el seu desenvolupament, el treball en xarxa, l'avaluació de les accions i el diagnòstic de la situació de la infància.

Finalment, també és rellevant destacar que Barcelona és una de les ciutats signants de la **Carta de Ciutats Educadores** (1990), també coneguda com la Declaració de Barcelona, al mateix temps que és impulsora i membre de l'Associació Internacional de Ciutats Educadores. Tant el manifest com l'associació tenen l'objectiu d'establir l'educació com a eix estructurador de progrés personal i col·lectiu de convivència i de solidaritat, entenent l'educació de manera transversal i, per tant, implicant tots els actors socials, que en el cas de Barcelona estan connectats a través del Projecte Educatiu de Ciutat (PEC).

Abans d'acabar, cal mencionar breument altres legislacions importants en referència a la infància, com poden ser, en primer lloc, la Llei 1/2001, de mediació familiar de Catalunya, una llei d'importància per a aquest pla, pel que fa al suport i l'atenció de les transicions familiars i a la promoció d'unes relacions familiars de qualitat. En segon lloc, la Llei 18/2003, de suport a les famílies, per la qual s'estableixen les bases i les mesures de suport i protecció a la família. I, en tercer lloc, la Llei d'educació de Catalunya, que recull que l'educació és l'element principal en la creació de capital humà, permet l'increment de capital social i és un factor de cohesió social i cultural.

Per concloure, hem de destacar un cop més que l'actual Pla Municipal per a la Infància i l'Adolescència beu clarament d'aquest conjunt de textos normatius referents a la infància, tant pel que fa a la perspectiva holística de l'infant, que suma drets i necessitats, com per l'anàlisi integral de la infància, és a dir, la voluntat de tenir en compte totes les situacions dels infants i no sols les més vulnerables.

1.2

MARC PLANIFICADOR I PROGRAMÀTIC DE CIUTAT

El Pla per a la Infància s'emmarca en el **Pla d'Actuació Municipal (PAM) 2013-2016**, el qual constitueix el full de ruta per a aquests tres anys. Aquest pla, que s'ha aprovat després d'un procés participatiu en el qual s'han recollit més de 17.000 propostes, orienta cap a una visió de Barcelona com La ciutat de les persones i proposa tres grans fites: aconseguir el benestar i la qualitat de vida de les persones, el progrés econòmic i la il·lusió i confiança de la ciutadania per un projecte de ciutat compartit.

Les persones i famílies constitueixen el primer objectiu del Pla d'Actuació de la ciutat en el qual ja s'apunten temes relacionats amb la infància com:

- El desenvolupament d'una política integral de suport a les famílies i als infants.
- L'atenció socioeducativa a la infància i l'adolescència, ampliant la xarxa pública d'equipaments municipals amb la col·laboració amb la iniciativa privada.
- Potenciar les escoles bressol de qualitat per tal d'augmentar l'oferta pública de places.
- L'esport com a eina d'inclusió i cohesió social.
- El foment d'estils de vida de benestar (educatiu, emocional, xarxes socials i noves tecnologies).
- Sensibilitzar la comunitat envers l'educació dels infants.

De la mateixa manera, el **Pla per a la Inclusió Social**, que constitueix el marc específic per a les polítiques d'inclusió social i que és transversal a tots els altres plans de la ciutat, presenta *La infància en risc* com un dels àmbits prioritaris en les polítiques de qualitat de vida i igualtat.

El Pla per la Inclusió Social considera com a orientacions estratègiques per a la infància els aspectes següents:

- Potenciar serveis de suport a la família i d'atenció a la petita infància.
- Consolidar el servei de famílies col·laboradores.
- Consolidar els Serveis d'Atenció a la Infància i Adolescència (SEAIA) en el marc del contracte programa de la Generalitat de Catalunya.
- Promoure projectes d'atenció social preventiva en relació amb la cronificació de la pobresa infantil.
- Donar suport a serveis i projectes de promoció de l'educació del temps de lleure.
- Potenciar els serveis d'intervenció socioeducativa per compensar i per trencar el cercle de la pobresa.
- Millorar la coordinació interadministracions.
- Fomentar mesures que afavoreixin la conciliació de la vida laboral i familiar.

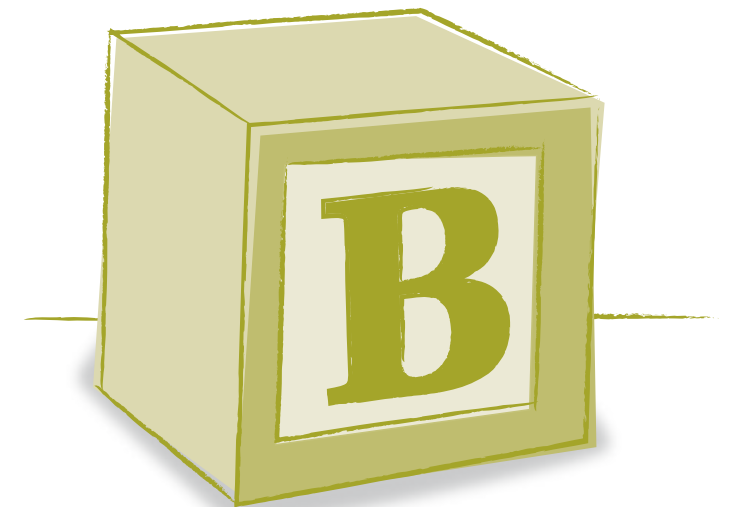
El **Pla Municipal per a la Infància**, tot i que se centra en l'edat de 0 a 12 anys, abasta objectius i prioritats fins als 16 anys, ja que està adreçat també al que podríem considerar l'adolescència, i fins als 17 quan es tracta de situacions de risc. Comparteix, per tant, objectius, serveis i recursos amb el **Pla d'Adolescència i Joventut**. És un encaix de sinergies que manifesta que l'organització municipal es posa al servei de les persones superant l'organització executiva i les dependències organitzatives. L'adolescència és una fase de transició en la qual els nois i les noies s'estan desenvolupant, però encara són infants menors d'edat, i per tant necessiten l'acompanyament i la protecció dels adults. Però alhora necessiten el reconeixement progressiu de la seva autonomia, com també la potenciació de l'assumpció de les seves responsabilitats. És per això que aquesta etapa ha de tenir dues mirades i és objecte de treball de les dues regidories, que han unit esforços i han treballat conjuntament per apropar els equipaments i recursos de joves també als adolescents, i també han dut a terme totes aquelles accions específiques que els infants necessiten en aquesta etapa de trànsit, tenint en compte la pluralitat de contextos educatius (família, escola, espai públic, xarxes socials...).

El **Pla per a la Infància i el Pla per a la Família** tenen moltes àrees d'intersecció, en tenen tantes que podríem estar temptats de pensar que podrien ser un mateix pla, però no es així, perquè l'infant és més i és diferent d'allò que constitueix amb la seva família. L'infant és una persona, és a dir és un subjecte independent i, com a tal, l'hem de concebre. Un subjecte actiu amb drets i deures en relació amb tot

el que l'envolta. L'infant és un ciutadà i, com a tal, s'ha concebut en aquest Pla d'Infància que aborda les oportunitats i les necessitats de l'infant com un individu de ple dret i amb responsabilitats, i com un individu en relació amb el seu entorn més proper, família, escola i altres entorns socioeducatius on la comunitat, i per tant la ciutat, pren un paper rellevant.

D'altra banda, el Pla per a la Família està adreçat a totes les famílies en qualsevol etapa del seu cycle vital: a les parelles amb fills o sense, a les famílies amb fills petits i amb fills adolescents, a les famílies amb fills que s'emancipen, a les famílies monoparentals, a les famílies formades per persones grans, etc.

L'infant és una persona, és a dir és un subjecte independent i, com a tal, l'hem de concebre.

1.3

ABAST DEL PLA PER A LA INFÀNCIA

El Pla per a la Infància 2013-2016 abasta objectius per a infants de 0 a 16 anys, fent especial èmfasi en el tram 0-12, i té en compte des de la promoció, la prevenció i l'orientació fins al suport, el tractament i la protecció, que en aquest cas abasta tots els infants menors de 18 anys.

El pla està plantejat des de la transversalitat i abasta diferents àmbits municipals relacionats amb la infància: serveis socials, promoció, immigració, gènere i igualtat, temps i qualitat de vida, adolescència i joventut, salut, esports, educació i cultura, especialment en tot allò relacionat amb contextos socioeducatius.

L'abast territorial del pla i el treball de proximitat es garanteixen a través dels òrgans gestors dels deu districtes de la ciutat. El pla abasta objectius de treball que s'apliquen de manera general als diferents territoris de la ciutat, però també mitjançant programes i projectes singulars que s'apliquen en algun territori de districte en particular.

Així mateix, també té en compte el paper fonamental del tercer sector en la promoció i el suport de la infància, in-

El Pla per a la Infància 2013-2016 abasta objectius per a infants de 0 a 16 anys, fent especial èmfasi en el tram 0-12.

cloent-hi les entitats socials tant en la definició del pla com en el seu desenvolupament posterior. En aquest sentit, s'ha treballat amb el grup d'infància del Consell Municipal de Benestar Social per incloure les aportacions del sector en la planificació municipal i es preveu la col·laboració amb les entitats tant en el seguiment i enfortiment de projectes ja iniciats com en la posada en marxa de nous convenis de col·laboració.

2. ANÀLISI DE CONTEXT

2.1

QUATRE RELATS QUE ENS APROPEN A LA INFÀNCIA DE BARCELONA

2.1.1 L'INFANT COM A PROTAGONISTA ACTIU A LA CIUTAT

INFÀNCIA, CIUTADANIA I PARTICIPACIÓ

Avui ningú no pot posar en dubte que en les darreres dècades, en tot el món desenvolupat, les condicions de vida i el benestar de la infància han millorat notablement. S'ha avançat en àmbits com la salut, l'educació, la protecció física i social o el reconeixement dels seus drets. S'ha reduït molt la mortalitat infantil i la incidència de factors de vulnerabilitat física. S'han eradicat formes extremes de pobresa, s'ha imposat l'escolarització obligatòria entre els sis i els setze anys i, a Espanya i Catalunya, s'ha aconseguit pràcticament l'escolarització de la major part dels nens i les nenes de tres anys i més. El sistema legal ha consagrat el dret dels infants a la protecció davant el maltractament o l'abús sexual i concep la infància com una etapa de la vida exempta de qualsevol compromís laboral, forçat o voluntari. Els principis bàsics de protecció a la infància queden garantits per acords internacionals –com la Convenció Internacional de Drets de la Infància de l'ONU o la Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (Unió Europea, 2001)–.

Però, malgrat tots aquests avenços, hi ha encara un conjunt de realitats objectives que comprometen el benestar d'un gran nombre d'infants en el primer món. A alguns dels «vells riscos» socials generadors de malestar en les famílies de les societats industrials – falta de treball, malaltia o discapacitat del sustentador principal, etc. – se'ls sumen avui «nous riscos» –noves formes de vinculació dels progenitors al mercat de treball, dissolució i recomposició de les famílies, immigració–,

els efectes dels quals són particularment lesius per a les persones més joves i en particular per als infants, en la mesura que tenen una menor capacitat de mobilització i més dificultats per representar els seus interessos.

Aquesta suma de vells i nous riscos (Beck, 1992; Giddens, 1999) està configurant noves condicions socials que generen nous perfils de vulnerabilitat i poden afectar la globalitat de la població infantil en qualsevol moment de la seva vida. La manca d'oportunitats per als infants es concreta en aspectes com la pobresa infantil i la privació material, el baix rendiment escolar i l'abandonament escolar prematur o el preocupant creixement dels problemes emocionals, els malestars psicològics o les conductes i els comportaments de risc.

Molts investigadors (Esping-Andersen, 2005, 2007; Marí-Klose, Marí-Klose, Vaquera i Cunningham, 2010), coincideixen a assenyalar que, en el context de canvi social que estan travessant les societats desenvolupades, el benestar de la infància, en molts casos, se'n ressent. Els nens i les nenes s'han vist perjudicats per dinàmiques socials que es desencadenen en àmbits en els quals no participen directament, com el mercat de treball i la crisi socioeconòmica, per iniciatives que prenen els seus progenitors amb les mires posades en el seu propi benestar i afanys d'autorealització –com la de divorciar-se o unir-se a una nova parella–, o per decisions d'índole política, que donen prioritat a altres necessitats i demandes.

A alguns dels «vells riscos» socials generadors de malestar en les famílies de les societats industrials se'ls sumen avui «nous riscos».

CRÉIXER AMB NOUS RISCOS I OPORTUNITATS

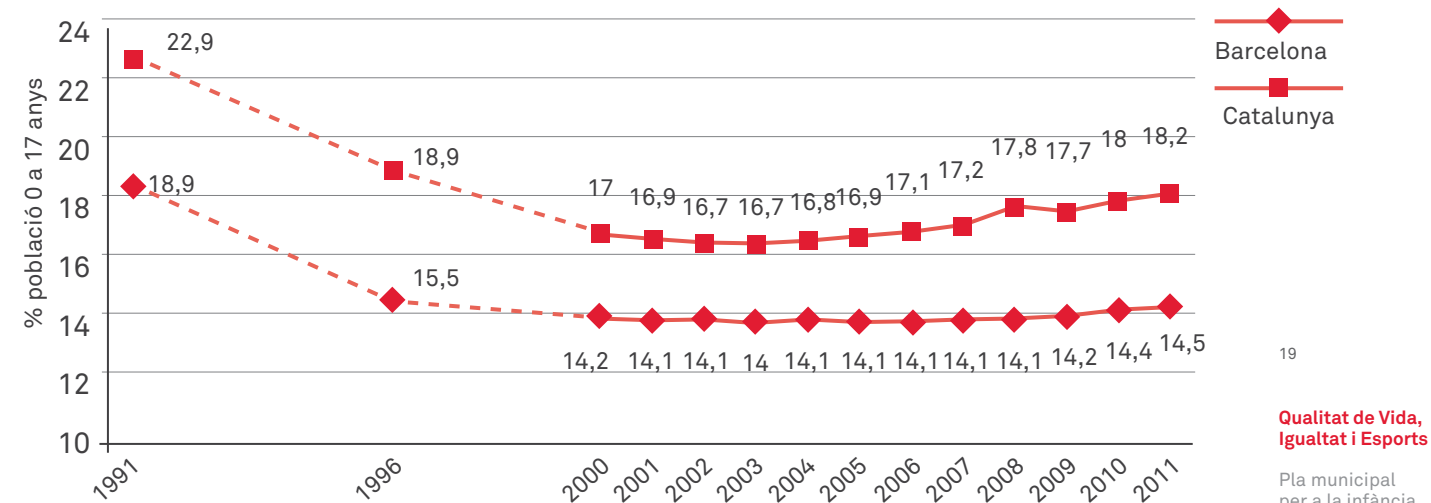
Dos són els principals fets que posen avui en perill el benestar infantil. El primer té a veure amb el procés d'envelliment que estan experimentant les societats desenvolupades. En els últims anys els investigadors socials estan prenent consciència de les implicacions polítiques i socials de la longevitat creixent de les persones d'edat avançada. Com han assenyalat ja diferents investigadors, el consegüent augment del seu pes demogràfic en la societat genera un desequilibri en el repartiment dels recursos públics, la qual cosa perjudica altres grups socials i molt especialment els infants. L'empitjorament de la situació dels infants s'ha fet evident en

Dos són els principals fets que posen avui en perill el benestar infantil: el procés d'envelliment que estan experimentant les societats desenvolupades i l'extraordinària mutació que està afectant el mercat laboral i l'estructura de les relacions familiars.

altres països que, com Espanya, estan immersos en processos d'envelliment demogràfic (OCDE, 2008). La despesa social en programes orientats preferentment a persones d'edat avançada (pensions, atenció sanitària) consumeix una porció creixent dels recursos públics i perjudica les possibilitats de desenvolupament d'altres programes socials. Un fet que s'accentua en el cas de la infància, ja que, en general, el seu benestar continua sent vist majoritàriament com una responsabilitat privada, essent les famílies que es decideixen a tenir fills les que han de suportar el cost d'aquest benestar.

Aquest problema d'envelliment progressiu també afecta, des de fa anys, la ciutat de Barcelona. Com es pot veure en el gràfic següent, la ciutat de Barcelona ha seguit les grans tendències i els canvis poblacionals que han patit Catalunya i Espanya en els darrers anys: un descens continuat de la població menor d'edat fins al 1998 que fa que el percentatge de menors de 18 anys a Barcelona es mantingui al voltant del 14% des de l'any 2000, malgrat l'existència d'un lleuger increment en els darrers anys a causa principalment de la immigració.

Població 0-17 anys (percentatges sobre total de població). Barcelona i Catalunya, 1991-2011

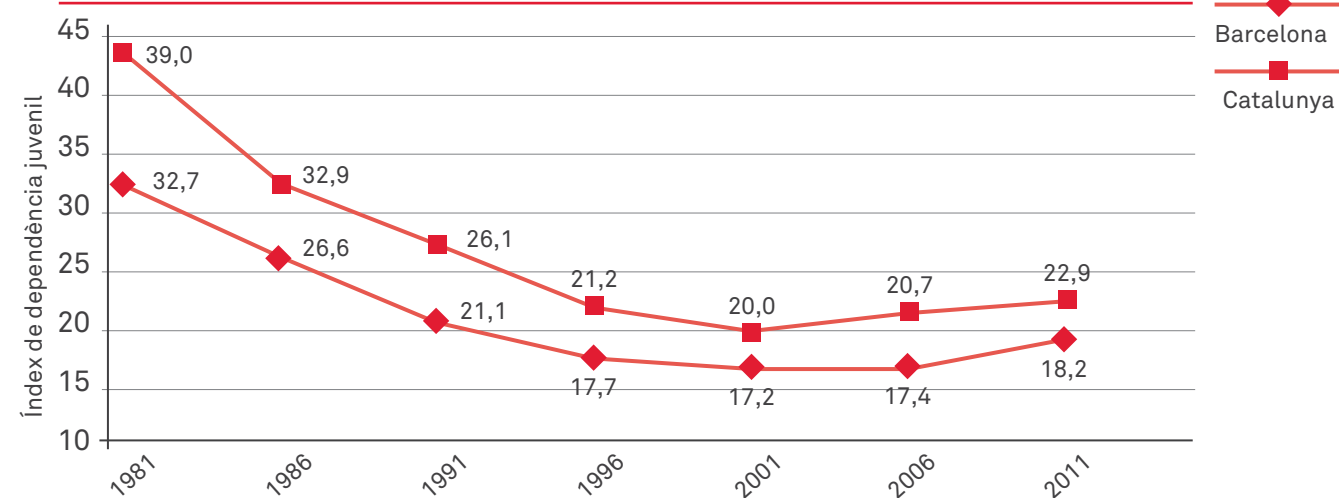

Nota: La línia discontinuïta representa la tendència dels anys no especificats perquè no es disposa de dades. Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'IDESCAT.

Aquestes dinàmiques en l'estructura d'edat de la població de Barcelona i Catalunya expliquen que l'índex de dependència juvenil –menors de 15 anys en relació amb la població de 15 a 64 anys– hagi experimentat un descens considerable en la darrera dècada del segle xx. Si l'any 1981 hi havia gairebé 33 infants menors de 15 anys per cada 100 persones entre 15 i 64 anys a la ciutat, a partir del 1996 l'índex es va estabilitzar, i es va mantenir fins al 2011 al voltant de 18 infants de 0 a 14 anys per cada 100 persones de 15 a 64 anys.

A 31 de juny de l'any 2012, a la ciutat de Barcelona, en xifres absolutes, la població de 0-17 anys era de 236.767 infants.

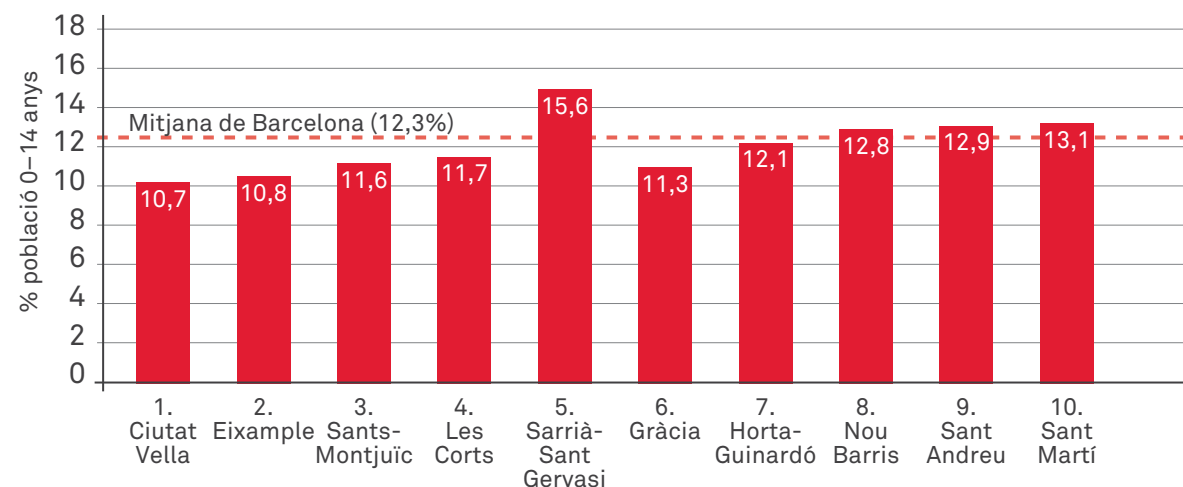
Índex de dependència juvenil. Barcelona i Catalunya, 1981-2011

Nota: L'índex de dependència juvenil es refereix a la població menor de 15 anys / població entre 15 i 64 anys * 100. Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'IDESCAT

En l'actualitat, només un 12,3% de la població a la ciutat de Barcelona és menor de 15 anys. Ciutat Vella i l'Eixample són els districtes on menys població de 0 a 14 anys hi ha (un 10,7% i un 10,8% sobre el total de població de cada districte, respectivament) i Sarrià-Sant Gervasi on n'hi ha més (un 15,6% sobre el total del districte). La resta tenen una posició força propera a la mitjana d'infants de Barcelona.

**Població 0-14 anys segons districtes (% sobre població de cada districte).
Barcelona, 2011**

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona

Com ja hem dit abans, el problema de les ciutats i els països que estan immersos en un procés d'envelliment progressiu va més enllà d'un estricte fet poblacional (tenim cada vegada menys infants). Les conseqüències d'aquest fet, que no se soluciona amb les polítiques natalistes clàssiques, tenen a veure amb l'empitjorament de la situació dels infants i el creixement de la pobresa infantil, en privilegiar-se la inversió en els sectors de població més gran (Gómez-Granell i Escapa, 2010; Marí-Klose, Marí-Klose, Vaquera i Cunninghams, 2010).

El segon fet que amenaça el benestar infantil té a veure amb l'extraordinària mutació que està afectant el mercat

laboral i l'estructura de les relacions familiars. D'una banda, els nous escenaris laborals fan que un nombre creixent d'infants visqui en llars on les formes de vinculació flexibles dels seus progenitors amb el mercat de treball són font de malestar. Als riscos econòmics cal afegir les dificultats que experimenten els progenitors per trobar el temps que necessiten per exercir les seves funcions parentals. D'altra banda, tal com es comentarà més endavant a l'apartat dedicat a les relacions familiars, cal destacar els canvis estructurals a les llars, alguns dels quals, com la reducció de la dimensió de les famílies i les ruptures de parella, han provocat el debilitament dels vincles de solidaritat familiar.

En aquest escenari d'envelliment progressiu i canvis familiars i laborals, accentuat en aquest moment per la crisi econòmica, la pobresa infantil experimenta, com ja hem dit, un auge insòlit. Les dades internacionals publicades en els darrers anys evidencien que en un nombre considerable de països del món desenvolupat els riscos de pobresa en la infància s'estan incrementant des de finals de la dècada dels vuitanta i, en gairebé tots ells, les taxes de pobresa infantil són a dia d'avui més elevades que les del conjunt de la població (UNICEF Innocenti, 2007; OCDE, 2008). Espanya i Catalunya no són una excepció: el percentatge de menors de 16 anys en situació de pobresa a Espanya se situa des de fa anys al voltant del 25%, mentre que la mitjana de la Unió Europea està al voltant del 19%. A Catalunya, on els nivells de pobresa infantil se situaven l'any 2008 en el 17,6%, és a dir per sota de la mitjana europea, s'ha produït un increment molt important durant els anys 2009 i 2010, ja que han arribat a prop del 24%.

La pobresa infantil als països desenvolupats continua sent moltes vegades el resultat de vells riscos que arrosseguen famílies a situacions de vulnerabilitat –com la pèrdua d'ocupació o el baix salari del sustentador principal de la llar–, però és també cada vegada més la conseqüència de noves trajectòries laborals i familiars dels seus progenitors –diverses, inestables, discontinues– que poden exposar els nens i les nenes a experiències d'adversitat econòmica i social en diferents moments del cicle de vida familiar (Gómez-Granell, Marí-Klose, Marí-Klose, Flaquer, Sánchez i Morató, 2008).

Però, a més de parlar dels riscos que les noves condicions socials imposen als infants, cal no oblidar que el concepte de «societat del risc» encunyat per sociòlegs com Guidens o Beck, també considera una esfera d'oportunitats.

Així, per exemple, només els països que han estat capaços de reequilibrar les seves inversions en funció de les diferents necessitats al llarg del cicle de vida, invertint més en infància, han aconseguit també reduir les taxes de pobresa infantil.

LA INVERSIÓ SOCIAL EN INFÀNCIA

En la nova economia que caracteritza la societat global, les oportunitats de vida depenen cada vegada més del capital cultural, social i cognitiu que els ciutadans poden acumular. Els orígens de les oportunitats de vida de les persones es troben en les condicions de la família durant la seva infància.

La qüestió fonamental rau en la interacció de les inversions que fan

**«Invertir» en infància
suposa invertir en el futur
de la nostra societat.**

els pares i la societat en el desenvolupament dels infants (Esping-Andersen, 2004). En una economia que posa el capital humà com la base d'un creixement sostingut, els pares rics tenen una major oportunitat per invertir en els seus fills i això suposa més reptes en el camí de la igualtat d'oportunitats.

Les tendències descrites més amunt, que apunten a un empitjorament de les condicions de vida dels nens i les nenes, són, per tant, objecte de preocupació pública creixent. Conseqüentment amb aquesta preocupació, en els darrers anys s'està consolidant la idea,

avalada per una gran quantitat d'investigació empírica, que cal impulsar una estratègia d'inversió social centrada en els infants. Una estratègia capaç de reequilibrar les inversions, en els diferents sectors de població, en funció de les diferents i canviants necessitats al llarg del cycle vital (Esping-Andersen i Palier, 2009; Gómez-Granell, Marí-Klose, Marí-Klose, Flaquer, Sánchez i Morató, 2008).

Des d'aquest punt de vista, la política social ha de contribuir a generar dinamisme econòmic, capacitant els individus per aprofitar les oportunitats laborals que se'ls presenten al llarg de la seva vida i millorar la seva productivitat. En aquest nou paradigma de la política social –defensat repetidament per organismes internacionals i investigadors i aplicat ja per un nombre creixent de països–, la despesa pública en infància ja no representa un cost social, sinó l'eix principal d'una inversió social

La «societat del risc» implica també la idea d'una societat més reflexiva, amb més oportunitats d'analitzar, preveure i prevenir aquests riscos.

productiva, orientada cap al futur. Des d'aquest punt de vista, l'objectiu és prevenir totes aquelles situacions de risc que puguin comprometre l'horitzó vital dels infants, de manera que puguin esdevenir adults preparats i flexibles, capaços d'adaptar-se eficaçment a les exigències canviants de la nova societat i constituir-se en la garantia de la provisió pública del demà.

L'estratègia d'una major inversió social en infància suposa una intensificació dels esforços per combatre la pobresa infantil, donar suport a les famílies que travessen dificultats per equilibrar la seva dedicació al treball i a les responsabilitats familiars, o incentivar la par-

ticipació en l'educació preescolar d'infants que provenen de famílies amb baixos recursos culturals i educatius.

En les societats postindustrials el benestar material dels infants és essencial per al seu progrés i desenvolupament com a ciutadans i, en aquest sentit, una de les virtuts principals de l'estratègia d'inversió social és posar el benestar dels infants a la palestra com un assumpte públic i portar la seva atenció i el seu suport a l'avantguarda de l'agenda política (Esping Andersen i Palier, 2009).

Un altre valor d'aquesta perspectiva radica en què planteja com un eix central l'eradicació de la pobresa infantil i el fracàs escolar, posant l'èmfasi en la lluita contra l'herència social que provoca les desigualtats. Però el més important és que posa en el centre de l'acció social el desenvolupament d'estratègies preventives i la necessitat de la intervenció primerenca per tal de fer front a potencials riscos socials. Com han mostrat nombrosos estudis, el retorn sobre el capital humà és molt alt si la intervenció es fa en els primers anys de vida i disminueix a mesura que augmenta l'edat, fet que, a més dels beneficis per als afectats, que veuen disminuïts els riscos de quedar en situacions d'exclusió, té una clara repercussió sobre la disminució de la despesa social. En aquest sentit, és important remarcar la importància de les polítiques de prevenció i provisió adreçades a la globalitat de la infància, evitant la tendència actual a centrar-se gairebé exclusivament en els col·lectius més vulnerables (Gómez-Granell et al. [coord.], 2004a).

És important prioritzar les polítiques de prevenció i provisió adreçades a la globalitat de la infància, evitant la tendència a centrar-se gairebé exclusivament en polítiques d'atenció i protecció als col·lectius més vulnerables.

Com es pot veure de seguida, aquests nous discursos, que tenen un caràcter essencialment futurista, entenen que «invertir» en infància suposa invertir en el futur de la nostra societat (Marí-Klose, Marí-Klose, Vaquera i Cunningham, 2010). Els infants i adolescents són vistos com una inversió per al futur més que com un valor *per se*. Això planteja la qüestió del seu estatus de ciutadania. Els infants han de ser considerats només com a futurs ciutadans o també com a ciutadans presents aquí i ara? Aquesta qüestió ens obliga a anar més enllà de l'enfocament d'inversió social i considerar també aquelles perspectives que veuen els infants com a ciutadans reals, subjectes actius en la defensa dels seus drets.

LA INFÀNCIA COM A PROTAGONISTA

La infància no ha format part de les preocupacions socials i polítiques al llarg de la història. Les concepcions adultocèntriques, que veuen els infants com a projectes de persones adultes, han estat predominants i els han mantingut invisibles durant segles. És a partir de finals del segle XIX i durant tot el segle XX que les aportacions de la pedagogia, la psicologia i més recentment la sociologia han fet canviar la concepció sobre aquesta etapa de la vida. Avui els infants són considerats veritables agents socials, actius en la construcció i determinació de la seva vida social i amb capacitat de reflexió i participació, sense que això suposi negar-ne la depen-

dència dels adults i, particularment, dels pares (Gómez-Granell et al., 2002).

Un dels elements centrals per canviar la concepció social dels infants i el reconeixement del seu estatus com a individus posseïdors de drets i responsabilitats va ser, també, l'aprovació de la Convenció sobre els Drets de l'Infant (Nacions Unides, 1989). Aquesta convenció és el primer tractat internacional específic sobre la infància que inclou nens i nenes com a ciutadans, els atorga un conjunt ampli de drets, que poden ser dividits entre els de subsistència, també denominats de protecció i provisió –que fan referència sobretot a drets econòmics i socials–, i els de participació, que tenen a veure amb drets civils i polítics. La convenció recorda, també, que els infants formen part del sistema global de Drets Humans i que tenen, per tant, dret a tots els drets i les llibertats enunciats en la Declaració Universal de Drets Humans de les Nacions Unides, però que, alhora, ateses les seves necessitats específiques, tenen també drets de cura i assistència especial. Aquesta especificació és important, ja que parteix del supòsit que els infants no tenen les mateixes necessitats que els adults, sobretot en el que es refereix als drets de protecció i provisió reconeguts a la mateixa convenció.

Els infants tenen necessitats diferents als adults pel fet, en molt bona part, que són persones en procés de desenvolupament emocional i cognitiu, que transiten des d'una major dependència dels adults –en les primeres etapes de la vida– fins a una major autonomia. I cal no oblidar que els infants tampoc no són tots iguals, es diferencien per la seva edat, per les seves condicions de vida i per les seves competències i necessitats afectives, socials i cognitives.

Són necessitats materials i fisiològiques, que tenen a veure amb la salut, l'alimentació, la integritat física o l'accés als recursos bàsics; necessitats afectives i emocionals, lligades a l'establiment de vincles afectius de qualitat amb la família, a l'escola, amb els iguals o amb la comunitat; necessitats cognitives i d'aprenentatge, vinculades a l'educació dins i fora de l'escola; necessitats socials, relacionades amb la comunicació, la interacció i la cura amb els altres (Barudy, Dantagnan, 2005). Els adults, en general, la família i l'estat tenen l'obligació de generar les condicions i els contextos que permetin als infants la satisfacció de les seves necessitats. Moltes d'aquestes necessitats són objectives i fàcilment identificables, però d'altres tenen un caràcter subjectiu o responen a interessos determinats i cal escoltar i donar veu als infants per tal que les puguin expressar.

En efecte, el reconeixement de l'infant com a subjecte de drets ha estat un avenç importantíssim pel que suposa quant a l'acceptació de la seva especificitat i la seva autonomia, com també

Avui els infants són considerats agents socials, i subjectes actius amb capacitat per reflexionar i participar en la construcció i determinació de les seves vides, en els temes que els afecten.

d'una actitud de major cura i valorització en l'àmbit social. Però no és menys cert que l'èmfasi posat en les necessitats dels infants va implicar un increment del control i la regulació sobre els infants, en nom de la cura i la protecció. Com sosté Cussiánovich, «els nous discursos sobre la infància implicaven una modernitat no inclusiva, en què la incorporació de les necessitats dels infants els va fer esdevenir “un objecte de protec-

ció sota la tutela de l'estat, eliminant la seva condició efectiva de ser subjectes de dret i d'exercir-ne l'exigibilitat”» (Cussiánovich, 2005). En aquesta concepció, la infància rep atenció com a objecte de cura i protecció i no pas com a grup social amb demandes pròpies i dret a decidir sobre els assumptes que els concerneixen.

En contraposició amb aquesta concepció que ha incidit excessivament en la protecció de la infància més vulnerable i marginada, les anàlisis contemporànies busquen emfatitzar el rol social de la infància, de manera que els infants no són entesos com a «objectes passius de socialització sinó com a actors socials per dret propi» (Flaquer, 2003). Aquesta concepció considera que els nens i les nenes són els protagonistes de les seves vides i del seu futur i abandona concepcions centrades en l'infant com a objecte de mesures i decisions preses pels adults i les autoritats. Acceptar l'infant com a persona i com a ciutadà no implica desconèixer la seva dependència dels adults, sinó reconèixer el dret dels infants a participar, en funció de les característiques dels seus diferents nivells de desenvolupament evolutiu, en aquelles decisions que els afecten i emfatitzant que el rol que té l'adult és el de dur a terme una missió d'acompanyament, promoció i educació (CIPRODENI, 1996). Una infància protagonista implica necessàriament la participació activa dels nens i les nenes en la vida del seu entorn més proper. Escoltar i incloure la seva veu no significa recolzar acríticament les seves opinions, sinó entaular un diàleg respectuós en què els infants s'integrin com a ciutadans actius en les seves comunitats (Associació Diomira, 2007; Observatori dels Drets de la Infància, 2010; Gaitan, Liebel, 2011).

Parlar d'una participació en què la protagonista és la infància emfatitza el rol dels infants com a actors socials i no com a mers executors o legitimadors de les polítiques públiques.

Tal com afirmen Alfageme, Cantos i Martínez, «el protagonisme de la infància orienta un nou significat de les relacions polítiques i socials per als infants en què “la participació esdevé una qüestió de poder i exercici de poder”» (Alfageme, Cantos i Martínez, 2003). Les noves relacions socials basades en una infància protagonista tenen beneficis a escala individual i col·lectiva.

INFÀNCIA I PARTICIPACIÓ

Tan importants com els drets de protecció i provisió són els drets de participació, ja que són els que es vinculen amb l'exercici actiu de la ciutadania. Aquests van ser reconeguts per primera vegada, com ja s'ha dit, en un document internacional àmpliament ratificat, com és la Convenció dels Drets dels Infants, i definits en un conjunt d'articles que cobreixen les necessitats mínimes necessàries per garantir-la (articles 12, 13, 14, 15, 16 i 17). Els drets vinculats a la participació infantil i la convenció en general han estat, però, qüestionats com un conjunt de principis generals que deixen poc marge per a l'exercici efectiu d'aquests drets. Des d'aquestes veus crítiques es considera que, a la convenció, la infància és fonamentalment un espai protegit pels adults i això l'allunya de qualsevol col·laboració activa en la realitat social de què forma part. Són els adults (la família, l'escola, l'estat) els que es fan càrrec de garantir els drets dels infants donant un ampli espai als

drets econòmics i socials, però un espai massa limitat als anomenats drets polítics expressats a través del dret a la participació. Des d'aquesta perspectiva, es limita el dret dels infants a participar només en aquells temes que els afecten directament.

En resposta a les crítiques sobre la concepció social i política de la infància en la convenció, el Comitè dels Drets de l'Infant (CDN) va publicar l'any 2009 una Observació General sobre la interpretació dels drets referits a la participació a la convenció. L'objectiu de l'observació va ser oferir una interpretació que assegurés la plena aplicació dels drets i homogeneïtzar-ne la interpretació. El CDN destaca que els estats estan obligats a generar mecanismes de participació per als nens i les nenes de totes les edats, interpretant la participació com una llibertat universal i reafirmant la idea que tot infant és un subjecte actiu en la definició de la seva vida. Destaca la necessitat d'assegurar l'existència d'espais que tinguin en consideració els diferents estadis de desenvolupament cognitiu i afectiu dels infants, adaptant els processos de participació a aquesta realitat. Proposa una interpretació més àmplia, en reconèixer que els espais en què el menor té dret a participar inclouen tant l'esfera privada, en particular la família, com la pública, i especifica que el dret a participar ha de ser particularment assegurat per als nens i les nenes pertanyents a col·lectius més vulnerables (per classe social o origen ètnic i cultural) o que topen amb dificultats específiques (com els infants amb discapacitats), garantint la necessitat d'establir mecanismes que en garanteixin la inclusió.

De fet, són els drets de participació els que reconeixen als infants la capacitat no sols d'expressar les seves opinions, les seves necessitats o els seus interessos, sinó també d'intervenir activament en la defensa i conquesta dels seus propis drets i, en aquest sentit, ser ciutadans de ple dret des del moment del seu naixement. Perquè ser ciutadà no vol dir assumir les mateixes responsabilitats que els adults, vol dir participar en la mesura de les seves capacitats en un procés de construcció de la ciutadania, que es basa en l'acció individual i en la interacció amb els altres i que l'infant no podrà fer sense el suport i l'acompanyament dels altres. Més enllà de limitar la nostra mirada a la dependència dels infants respecte als adults, cal començar a parlar d'interdependència, un fet que està a la base de la construcció de la individualitat i també de la ciutadania. Adults i

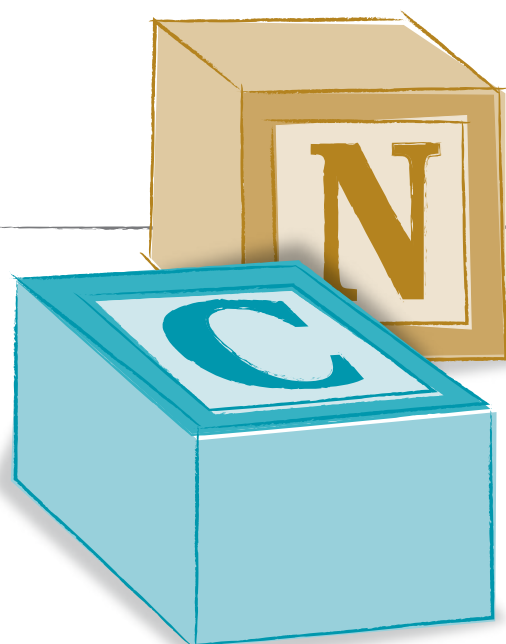
Definir l'infant com a ciutadà no vol dir que assumeixi les mateixes responsabilitats que els adults, significa que participi en la mesura de les seves capacitats.

infants interaccionen constantment al llarg de la seva vida i aquesta interacció té beneficis i conseqüències per a tots ells. Infants i adolescents, en el procés de construcció de la seva identitat i autonomia, necessiten mantenir interrelacions positives tant amb les persones adultes com amb els seus iguals.

Estudis realitzats recentment pel CII-MU (Gómez-Granell i Marí-Klose, 2012) demostren que els infants i joves provinents de famílies en les quals la presa de decisions es basa en el diàleg i l'elecció consensuada presenten més bons resultats en múltiples esferes públiques, fins i tot a l'escola. Aquest tipus de famílies eduquen els fills i les filles en capacitats i conductes que

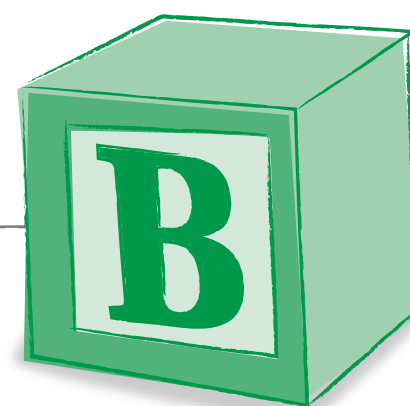
conduïxen a la participació a l'esfera pública, com la pràctica de presa de decisions de manera consensuada o el fet de recórrer en menor grau a l'agressió física i/o verbal en el moment de discutir. Així, famílies més participatives afavoreixen que els infants desenvolupin «eines socials», que són útils en les seves diverses interaccions en l'àmbit públic.

Entendre la participació com un dret implica acceptar que els infants i joves tenen opinions i arguments vàlids respecte als temes que els afecten (arraconant concepcions que estableixen que els adults són els experts i els portaveus dels drets i les necessitats dels infants), que el fet d'incloure la seva veu en les decisions comportarà que aquestes siguin més justes, legítimes i sostenibles en el temps. Implica reconèixer que els infants no són subjectes potencials de dret, sinó actors rellevants en les seves vides i les de les seves comunitats i que, per tant, això comporta també adquirir responsabilitats.

Recollint les conclusions de l'informe sobre la implementació de la Convenció dels Drets de l'Infant (UNICEF, 1999), la participació és un procés que:

- A.** Augmenta la capacitat de l'infant de formar-se un judici propi i expressar-lo, triar entre diverses opcions i acceptar responsabilitats.
- B.** Promou els valors democràtics i prepara l'infant per complir les seves funcions de ciutadà.
- C.** Contribueix a incrementar el respecte mutu, la tolerància i l'acceptació de la diversitat.
- D.** Promou la negociació i ajuda a prevenir conflictes.
- E.** Fomenta el respecte i el reconeixement dels infants com a persones per dret propi.
- F.** Incrementa l'efecte i la sostenibilitat de les intervencions a favor dels infants.

LA PARTICIPACIÓ INFANTIL A LA CIUTAT DE BARCELONA

La ciutat de Barcelona té una llarga tradició en l'impuls de diferents processos participatius com a estratègia per al desenvolupament d'una ciutadania activa i responsable. Un dels col·lectius que ha experimentat més dificultats a l'hora d'exercir els seus drets a participar és el dels infants i adolescents. A causa de la seva consideració com a ciutadans «en potència» o «preparació», infants i joves han estat històricament marginats en els processos de presa de decisions, tant en l'esfera privada com en la pública. Però no és menys cert que els darrers anys, tant des dels organismes públics com des d'altres àmbits i entitats, s'ha desenvolupat un conjunt ampli de projectes i programes que inclouen la participació dels infants i joves com un dels seus elements centrals, que parteix del reconeixement de la participació infantil i adolescent a la ciutat com un dret que ha de ser garantit i promogut.

En un estudi recent impulsat per l'Ajuntament de Barcelona (Maranzana i Gómez-Granell, 2011) s'analitzen algunes de les experiències que s'estan realitzant a la ciutat i es constata l'existència d'una important oferta de projectes participatius, amb una àmplia varietat de temàtiques i metodologies, així com una voluntat explícita d'eixamplar-ne l'abast a la major quantitat d'infants i adolescents possible.

Però també es constata que la participació dels infants i adolescents a la ciutat de Barcelona necessita millorar en molts aspectes. Així, per exemple, la majoria dels projectes analitzats en aquest estudi són de tipus consultiu. Encara que des del nostre punt de vista

un projecte consultiu no és necessàriament menys participatiu que un de proactiu, sinó que respon a diferents objectius i contextos, tanmateix, això no exclou que calgui generar més espais en què la participació dels infants i adolescents tingui un caràcter més actiu.

L'any 1992 alcaldes de tot el món reunits a Dakar van adoptar la iniciativa Alcaldes defensors dels infants. I anys després, la UNICEF, que havia donat suport a la iniciativa, va impulsar el moviment de **ciutats amigables per als infants** (UNICEF, 2004), al qual Barcelona pertany.

La construcció d'una ciutat amigable amb els infants exigeix, òbviament, un canvi d'actitud i mentalitat de les persones adultes sobre què és i què pot fer i aportar un infant. La recent

Una ciutat amigable amb els infants considera els infants com a ciutadans i fa accions per ajudar-los, acompanyar-los, en el seu procés d'aprenentatge de participació i ciutadania, dialogant amb ells, creant espais on se sentin protagonistes.

Llei dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència de Catalunya (2010) reconeix un dèficit en l'aplicació dels drets i les oportunitats de participació als infants i joves del país. Com a proposta per superar aquest dèficit participatiu en la infància, la llei destaca la necessitat de promoure òrgans de participació per als nens i les nenes i per als adolescents tant a escala autonòmica com local (article 27), la necessitat de reconèixer els infants i adolescents com a ciutadans plens (articles 3, 11 i 53) i d'assegurar-los el dret a ser escoltats (articles 7 i 34). Esperem que el desplegament de la llei en aquest aspecte porti noves oportunitats per impulsar la participació infantil en les seves diverses formes i els diversos contextos de vida dels infants i adolescents.

2.1.2 INFÀNCIA I RELACIONS FAMILIARS

En les darreres dècades, a Catalunya, la institució familiar ha patit una mutació extraordinària. Aquest canvi afecta dimensions múltiples, tant estructurals com de relació en les dinàmiques quotidianes de la vida familiar. Estan canviant aspectes tan importants com la morfologia de les famílies, les pautes de formació de les llars, la distribució de rols dins de les llars, les pautes de convivència entre els membres de la parella, les relacions entre pares i fills, les pautes de criança i socialització de les noves generacions o les estratègies de cura de les persones dependents.

Tot i els canvis que afecten els models familiars, el que no ha variat és la importància de la institució familiar en el benestar de les persones. La família continua sent altament valorada per la majoria dels ciutadans com a suport fonamental a la satisfacció vital dels seus membres. D'altra banda, en temps de crisi econòmica, on les institucions, el mercat laboral i l'estat estan disminuint els recursos de benestar necessaris, les famílies estan considerades com l'última xarxa de protecció que tenen els individus. Sense aquesta xarxa augmentaria la vulnerabilitat de les persones en risc d'exclusió i s'incrementarien les dificultats de progressar. Al contrari del que afirmen algunes veus, la família ni està en crisi ni en vies de desaparició, ben al contrari.

Al contrari del que afirmen algunes veus, la família ni està en crisi ni en vies de desaparició, ben al contrari, la seva importància és avui més manifesta que mai.

Però també és cert que, com a resultat d'aquestes transformacions, una de les preocupacions que les famílies amb fills i filles menors d'edat (o altres persones dependents) expressen més sovint són les dificultats que tenen per organitzar i coordinar de manera satisfactòria els espais i els temps en què es desenvolupa la seva vida quotidiana (treball remunerat i treball familiar de les persones adultes, escola dels infants, ús de transports, manteniment d'atencions als ascendents amb qui es viu o que viuen en una altra llar, manteniment de la llar, subministrament d'aliments i arranjaments domèstics, compres, visites mèdiques, ús d'altres serveis necessaris, necessitats de lleure i associació, etc.). Les seves vides són una cursa contínua contra el temps, per tal de poder organitzar i compartir temps i espais (Marí-Klose, Gómez-Granell, Brullet i Escapa, 2008a).

La quantitat i especialment la qualitat d'aquest temps és un dels determinants principals del benestar i del desenvolupament dels infants i adolescents i, per tant, de les seves oportunitats laborals i la seva capacitat productiva futura. Els dèficits en inversions familiars en temps dedicat als fills i filles afecten negativament la salut i el benestar dels infants i estan associats amb trastorns emocionals, problemes de conducta i dificultats educatives.

El temps dedicat pels pares, les mares –i altres adults– a atendre necessitats emocionals i afectives dels seus fills i filles, a inculcar valors i transmetre coneixements, a fer un seguiment dels seus estudis i activitats d'oci o a incentivar comportaments apropiats és una inversió en el seu benestar present i futur.

TENDÈNCIES DE CANVI

La incorporació de la dona al mercat laboral va comportar en el seu moment que es passés d'un model tradicional de separació de rols entre l'home i la dona, on l'home era l'únic responsable de portar els ingressos a la llar (male breadwinner), a un model on tots dos membres de la llar treballen de manera remunerada. En la societat catalana i espanyola actual, el doble salari s'ha convertit en una condició gairebé necessària per al benestar econòmic de les llars i les famílies. Aquelles on només treballa una persona corren un risc molt alt de caure en situacions de pobresa.

Els problemes de la conciliació de la vida laboral i familiar s'han convertit en un focus freqüent de conflictes dins de la parella i un motiu d'angoixa per a les mares i els pares, que han de demostrar competència en la feina fora de la llar i no descuidar la cura dels seus fills. La doble presència femenina a la llar i a la feina i el repartiment desigual de les tasques domèstiques es converteixen freqüentment en un element de conflictivitat. La manca de temps per atendre les necessitats dels infants provoca angoixa i desorientació i té repercussions greus en la seva educació.

La caiguda de la fecunditat i de la natalitat, només minvada recentment per l'increment dels naixements de fills de mares immigrants, té a veure amb els canvis esmentats, però també està relacionada amb l'aparició de nous estils de vida i valors, un nou model de vida on tant les dones com els homes prioritzen els seus objectius individuals –estudis, carreres professionals, interessos sentimentals, etc.– sobre els familiars. A Espanya i Catalunya a la caiguda de la fecunditat s'afegeix l'elevada edat de la maternitat de les dones, que tenen els primers fills a edats molt superiors a les dones dels nostres països veïns. D'altra banda, la majoria de les dones joves consideren que és essencial per a la dona d'avui tenir independència econòmica i una feina. Aquesta dinàmica de canvi del rol femení no està exempta de tensions, però cal no oblidar que hi ha altres factors que dificulten la decisió de tenir fills i que depenen de les polítiques que es promouguin, com les dificultats d'accés a l'habitatge, els problemes d'inserció laboral i la feblesa de les polítiques de conciliació laboral i familiar.

En l'àmbit estructural, **les famílies són cada vegada més reduïdes i plurals**.

Una tendència que indica una pauta de menor convivència entre tres generacions o més. El 2008 les llars d'una i dues persones ja conformaven el 60% de totes les llars de la ciutat de Barcelona. Les de tres persones s'acostaven al 20% i les de 4 persones i més representaven un altre 20%.

Les famílies biparentals, formades per mare, pare i fills, continuen sent la forma familiar més habitual, però coexisteixen amb un nombre creixent d'altres models de convivència. En particular, en els últims anys s'ha viscut un increment molt alt del nombre de les famílies monoparentals, encapçalades per un sol progenitor, normalment la mare. El 2008 el percentatge de famílies monoparentals amb fills/es adolescents (de 12 a 18 anys) representava el 15% de les llars a Barcelona i el 7% de les llars estaven formades per un dels progenitors i la seva nova parella, és a dir, famílies reconstituïdes.

Aquest augment de les famílies monoparentals és producte de **l'increment extraordinari de les ruptures conjugals**, que és especialment elevat entre les parelles joves. Cal recordar que a Espanya i a Catalunya el nombre de separacions i divorcis ha crescut ininterrompudament, un fet que ha estat facilitat per l'aprovació de la darrera Llei del divorci. A Barcelona, el nombre de divorcis va passar de 2.219 l'any 2002 a 5.096 l'any 2007, un increment afavorit per l'aprovació de la Llei del divorci. Durant els anys següents i fins al 2010 aquesta xifra es va estabilitzar al voltant dels 4.000. De manera inversa, també a causa de l'esmentada llei, les separacions que l'any 2002 es situaven en 2.361 van disminuir dràstica-

ment i es van situar l'any 2007 en 384 i l'any 2010 en 275.

L'augment de les ruptures conjugals s'observa clarament a les dades del Panel de Famílies i Infància, una àmplia enquesta dissenyada pel CIIMU.¹ En només quatre anys (2006-2010), a la província de Barcelona ha augmentat en 5 punts percentuals el nombre d'adolescents que han viscut el procés de divorci o separació dels pares, passant d'un 14,5% a un 19,5%. Amb l'increment de separacions i divorcis s'han incrementat també les famílies reconstituïdes i, conseqüentment, les famílies amb algun fill o filla d'una relació anterior.

D'aquests fets no s'ha de deduir de manera automàtica l'existència de conseqüències problemàtiques per als infants que les viuen, però un fet innegable és que les ruptures de parella a Espanya solen estar envoltades de tensió familiar i que durant i posteriorment al procés de ruptura es produeixen situacions traumàtiques que sens dubte repercuteixen en els fills. De les dades del Panel de Famílies i Infància es desprèn que el 14% d'adolescents que viuen situacions de separació o divorci dels seus pares ha estat diagnosticat de depressió.

¹ El Panel de Famílies i Infància és una àmplia enquesta longitudinal dissenyada i realitzada pel CIIMU. Durant quatre anys consecutius (2006-2010) es va entrevistar una mostra d'entre 3.000 i 4.500 adolescents i joves catalans (nois i noies entre 12 i 19 anys) i les seves famílies. En els qüestionaris s'aborden temes relacionats amb l'estructura i les relacions familiars, les condicions materials de vida, la salut, l'educació, el temps de lleure, les relacions amb els amics, el consum, etc.

Entre els profunds canvis que està patint la família al llarg dels darrers cinquanta anys, potser el més important és el dels nous valors que presideixen les relacions familiars.

Uns valors que estan en relació amb els canvis de valors de la població en general, tal com mostren les darreres Enquestes Europees de Valors (World Values Survey, 1990, 1999, 2008, 2009; European Values Study, 2008, 2009) i també l'Enquesta de Valors a Catalunya (Castiñeira i Elzo, 2011). La importància creixent que s'atorga a compartir tasques domèstiques reflecteix l'emergència d'una nova concepció de les relacions interpersonals basada en la plena equiparació de drets. El model igualitari gaudeix d'una creixent legitimitat. Però cal dir, també, que el discurs no lliga gaire amb la realitat existent.

Les idees d'igualtat, llibertat i tolerància han impregnat la societat. Però alhora vivim en una societat amb un creixent sentiment individualista (Lipovetsky, 2003), formada per persones que volen viure la vida a la seva manera i relativitzen les normes i els dictats socials que pretenien en el passat dirigi-

gir les seves eleccions i els seus comportaments.

Una societat de l'abundància que indueix constantment a l'increment de la capacitat de consum i benestar material. Una societat de consum

que difon a escala planetària els valors del benestar i del plaer individual i en la qual s'ha revalorat el present enfront

Apareixen nous valors que impregnen les relacions familiars: el model igualitari entre els dos gèneres guanya legitimitat, creix el sentiment individualista com a model de vida i s'expandeix la societat de consum i de l'abundància.

del futur i en la qual, per tant, la recerca de la felicitat –si pot ser per la via ràpida– s'ha convertit en la finalitat prioritària (Iglesias de Ussel i Marí-Klose, 2011).

Criar i educar els fills és una de les principals funcions que els espanyols continuen assignant a la família (Meil, 2006). Però també han canviat les concepcions en relació amb la cura i la criança de la infància. Es considera majoritàriament que aquesta no pot continuar descansant en l'abandó de l'activitat laboral per part de les dones. I encara que es veu amb bons ulls que les dones que tenen fills petits redueixin la seva activitat laboral, també es veuen amb bons ulls els serveis extrafamiliars d'atenció a la petita infància (escoles bressol, espais familiars, etc.) no tan sols com a espais que faciliten la conciliació familiar i laboral, sinó com a espais educatius i de socialització.

Socialment creix la preocupació per l'educació de les noves generacions i la creença que molts dels problemes actuals d'infants i joves són deguts a una creixent pèrdua d'autoritat dels pares i mares i també dels mestres, així com de certs valors com el respecte, l'esforç, etc.

Avui les relacions entre pares i fills es caracteritzen per dos fets:

- A.** Una major preocupació pel benestar dels seus fills i una major inversió emocional, sentimental i econòmica en els infants, que guanyen centralitat en la família.
- B.** Un canvi en el model educatiu i de relació, en què s'abandonen formes d'autoritat patriarcals, representada en exclusiva per la llei del pare,

en què s'assentava tradicionalment la família, en favor d'una major existència de diàleg, comunicació i consens. S'aspira a construir amb els fills un clima relacional basat en la confiança i en la comunicació en què preval la interacció sobre la jerarquia, com veurem més extensament a l'apartat següent.

De fet, ens trobem en un moment de transició difícil per a moltes famílies amb infants i adolescents, perquè la reconstrucció d'una nova autoritat parental compartida i democràtica dins la llar no és fàcil en una societat tan complexa, on han canviat els valors, han aparegut amb força nous agents socialitzadors, com el mercat i el consum, els mitjans de comunicació i Internet, i es disposa de poc temps per a la relació quotidiana amb fills i filles (Brullet i Roca, 2004). En un context de creixent complexitat social la tasca d'educar s'ha fet cada vegada més complexa.

COMPETÈNCIES PARENTALS I CRIANÇA DELS FILLS: EL CAPITAL SOCIAL DE LES FAMÍLIES

Nombrosos estudis han mostrat els beneficis que reporta als fills el fet que les famílies dediquin temps de qualitat al seguiment de les seves activitats escolars, de les relacions amb els seus amics, a generar expectatives positives, etc. En una paraula, les famílies necessiten incrementar el seu capital social, o el que és el mateix, la seva capacitat d'establir relacions intergeneracionals i vincles socials amb els seus fills i això requereix també passar més temps de qualitat amb els seus fills (Marí-Klose, Gómez-Granell, Lanau i Marí-Klose 2010). Les relacions que establim amb altres

persones configuren qui i com som. La naturalesa i la qualitat dels vincles que mantenim amb altres persones influeixen en tots els aspectes de la nostra vida, en qualsevol moment del cycle vital. Des dels primers anys de vida, la relació de l'infant amb els seus progenitors té efectes decisius en el seu desenvolupament cognitiu i el de la seva personalitat. Les situacions de privació afectiva o d'estímul apropiats durant els anys de creixement es converteixen en un handicap que els individus arrossegueu al llarg de la seva vida, que influeixen en els seus processos d'aprenentatge i integració social.

El grau d'implicació dels pares en l'educació dels seus fills/es i la «qualitat» de les orientacions, les habilitats i els coneixements transmesos, és a dir, el que es coneix com a capital social de les famílies (Coleman, 1988), tenen efectes decisius en el desenvolupament cognitiu, afectiu i social dels seus fills i les seves filles. L'empatia, el suport efectiu i el diàleg permeten a pares i mares influir en la vida dels seus fills orientant-los així

cap a direccions més saludables i productives i allunyant-los d'alguns riscos (fracàs escolar, comportament desordenat o vandàlic, consum de substàncies addictives) que poden marcar el seu futur. Les oportunitats en el cycle vital dels fills poden estar afavorides o limitades per aquest capital, ja que proporciona recursos, no només per a l'assoliment i èxit acadèmic, sinó també en les seves interaccions amb grups d'iguals, professors o diferents oportunitats de progrés relacionades amb el

Molts pares i mares se senten desorientats davant de l'educació dels seus fills, però no vol dir, ans al contrari, que es preocupin menys pels seus fills o descuidin les seves responsabilitats.

El capital social de les famílies engloba el conjunt d'orientacions, habilitats i coneixements que es transmeten en el si de la família i que tenen efectes decisius en el desenvolupament cognitiu, afectiu i social dels infants.

mercat de treball (Gómez-Granell i Marí-Klose, 2012).

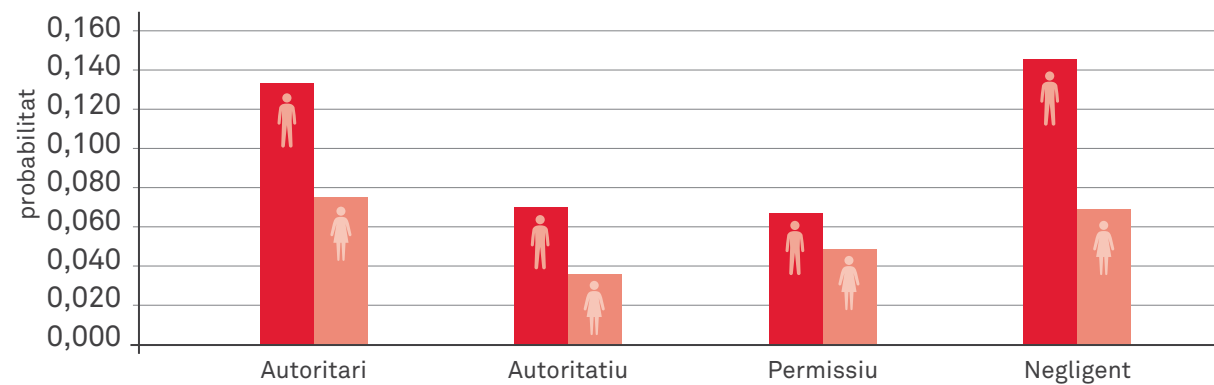
La noció de *capital social* fa referència a un conjunt d'habilitats i capacitats parentals positives que engloben aspectes com l'estructura

mílies estableixen amb el seu entorn (la relació dels pares amb els pares d'amics dels infants, la dels pares amb els agents educatius), la intensitat d'aquestes relacions (per exemple, el grau d'implicació dels progenitors en la vida dels infants), el sentit o el contingut de la relació (comunicació, control, suport, afecte, etc.), els rols i les normes que s'executen, el grau de comunicació entre el progenitors i els infants o la coresponsabilització en l'educació dels infants.

Les famílies desenvolupen estils edu-

dels vincles familiars (per exemple, la convivència o no dels dos progenitors amb l'infant) i dels vincles que les fa-

Probabilitat de tenir una mitjana de suspès en la darrera avaluació segons estils parentals i sexe de l'adolescent. Província de Barcelona.

Nota: Probabilitat calculada a partir d'una anàlisi de regressió logística controlant per les variables de l'adolescent i ingressos de la llar. **Fon:** Elaboració CIIMU de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006, CIIMU.

catius diferents, en funció del valor que donen a dos eixos fonamentals de l'exercici de la parentalitat: el control sobre els comportaments dels infants i la capacitat de comunicació i diàleg i proximitat afectiva i emocional entre pares i fills. En funció de la combinació d'aquests dos eixos, un volum considerable de literatura ha agrupat els estils parentals en quatre tipologies: l'autoritari, en què els pares tendeixen a adoptar estils de decisió jerarquizats i promouen l'obediència i el càstig;

l'autoritatiu, en què els pares mantenen nivells elevats d'exigència, però alhora es mostren propers als seus fills, es preocupen i s'interessen pel que pensen i el que els passa, i eviten els càstigs; el permissiu, en què els pares mantenen un grau elevat de comunicació amb els seus fills, saben el que pensen i fan, i els concedeixen un marge de maniobra ampli en la determinació dels seus comportaments i formes de vida, i el negligent, en què els pares i les mares es desentenen de la vida del

fill o la filla. No s'interessen pel que pensa o fa i mantenen un nivell de control molt baix sobre les seves activitats.

La investigació realitzada en les últimes dècades evidencia que els adolescents els progenitors dels quals despleguen estils autoritatius presenten més bons resultats en un ventall ampli d'indicadors d'integració social, autoestima, salut mental i competències (Gray & Steinberg, 1999). En general, infants i adolescents es beneficien d'estils parentals que combinen nivells elevats d'exigència i supervisió amb dosis altes de comunicació i proximitat afectiva. Per exemple, de les dades del Panel de Famílies i Infància es desprèn que la manca de comunicació entre pares i fills eleva la probabilitat d'obtenir una nota mitjana de suspès. Compartir temps i activitats, tenir una comunicació fluida, un cert grau de seguiment i un control adequat i una relació democràtica entre pares i fills afavoreix el rendiment educatiu i un estil de vida saludable en els adolescents (Marí-Klose, Gómez-Granell, Lanau i Marí-Klose, 2010). D'altra banda, la manca de comunicació entre pares i fills eleva la probabilitat del fracàs escolar en els infants i adolescents. Un estil parental autoritatiu també suposa una bona prevenció en el consum de substàncies addictives dels fills. Els i les adolescents amb un baix nivell de comunicació amb els pares tenen una probabilitat més alta de fumar tabac, emborratxar-se i fumar haixix (Marí-Klose, Marí-Klose, Maranzana i Granaos, 2010).

Fruit del Conveni Marc de Col·laboració firmat entre el Ministeri de Sanitat i Política Social i la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP) es

va redactar el document Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias (Maiquez & Martín, 2011). Aquest document s'inscriu dins de les línies d'actuació del conveni destinades a promoure les polítiques locals de recolzament a la família. El document parteix de la Recomanació 19 (Comitè de Ministres del Consell d'Europa, 2006) als estats membres sobre Polítiques de Recolzament a l'Exercici Positiu de la Parentalitat (adoptada pel Comitè de Ministres el 13 de desembre de 2006 en la 983a reunió dels Delegats dels Ministres).

La parentalitat positiva es defineix com el conjunt de conductes parentals que ofereixen benestar als nens i les nenes i en faciliten el desenvolupament integral des d'una perspectiva de cura, afecte, protecció, seguretat personal i de no-violència.

Amb la parentalitat positiva es promouen el reconeixement personal i es donen unes pautes educatives que inclouen l'establiment de límits que permetin el ple desenvolupament de l'infant. Els principis d'actuació general dels pares per al desenvolupament d'una parentalitat positiva i responsable es poden resumir en:

- A.** Vincles afectius i càlids, per tal que els infants se sentin acceptats i protegits.
- B.** Un entorn estructurat, on es puguin proporcionar models, valors i normes.
- C.** Estimulació i recolzament en l'aprenentatge quotidià i escolar.
- D.** Reconeixement dels valors dels fills/es, mostrant interès en allò que fan i que expliquen.
- E.** Capacitació dels fills/es com a agents actius, competents i capaços de realitzar coses i fomentar canvis.
- F.** Una educació sense violència, exclouent qualsevol forma de càstig físic o psicològic.

Compartir temps i activitats i tenir una comunicació fluida, un control adequat i una relació democràtica entre pares i fills afavoreixen el desenvolupament cognitiu i emocional dels infants en totes les etapes del seu desenvolupament, el rendiment educatiu i un estil de vida saludable en els adolescents. Disposar de temps és essencial per poder atendre i tenir cura de les necessitats, diferents segons les diverses etapes evolutives, dels infants i adolescents. Però aconseguir que aquest temps sigui també un temps de qualitat requereix que les famílies incrementin el seu capital social, que adquireixin certes habilitats parentals i que disposin d'ajudes externes per poder exercir-les.

TRANSICIONS I DINÀMIQUES FAMILIARS. ELEMENTS RELACIONALS I DE FRAGILITAT PER A L'INFANT AL LLARG DEL CICLE VITAL

Avui les trajectòries vitals de les persones i les famílies són més heterogènies i imprevisibles, han d'estar preparades per entomar tant les noves oportunitats com els riscos i entrebancs que van sorgint al llarg de les seves vides. Al llarg del seu cicle vital les persones i les famílies passen per situacions molt més canviants que en el passat, es produeixen situacions transitòries (morts, malalties, pobresa, etc.) i s'hi afegeixen nous riscos (ruptures conjugals, més precarietat laboral, manca de temps, canvis en el rol femení, més autonomia dels fills i increment dels comportaments de risc, increment dels mals estats emocionals, etc.) que poden afectar les famílies en períodes determinats de les seves vides i les poden portar a situacions greus d'exclusió si no s'actua de manera preventiva. En aquestes noves condicions, el capital econòmic i el capital social de les famílies poden canviar significativament i exposar molts infants a situacions noves i menys previsibles de vulnerabilitat.

En ambdós casos, el temps que passen els progenitors amb els seus fills i filles es pot reduir, produint-se conseqüències negatives (Gómez-Granell i Marí-Klose, 2012). És per aquest motiu que cal prendre consciència de la importància del capital social en la biografia dels infants i adolescents i dedicar mesures encaminades a incentivar aquest «temps de qualitat». Per exemple, són coneguts els efectes educatius de les ruptures familiars i les experiències de monoparentalitat (Flaquer, Almeda i Navarro, 2006). Amb la sortida d'un progenitor de la llar es redueixen

no només els recursos econòmics que el progenitor no resident dedica als fills, sinó també les seves inversions en temps compartit amb ells. Aquest distanciament pot comprometre la seva capacitat de seguiment i monitoratge i, per tant, reduir el nivell de supervisió adulta a què està sotmès l'infant en una llar monoparental. Un volum important de literatura ha acreditat que tant en les famílies monoparentals com en les famílies reconstituïdes els resultats educatius dels infants són més baixos que a les famílies on l'infant viu amb els seus dos progenitors, tot i que la magnitud de l'efecte pot ser bastant variable (Marí-Klose, Gómez-Granell, Escapa i Brullet, 2008b).

Segons dades del Panel de Famílies i Infància del CIIMU, el 2006 el 16% dels adolescents catalans han viscut directament un procés de divorci o separació dels pares. Com a conseqüència d'aquest fet, el 8% passa temps en una segona llar amb el progenitor amb el qual no viu habitualment i un 4% conviu amb germanastres.

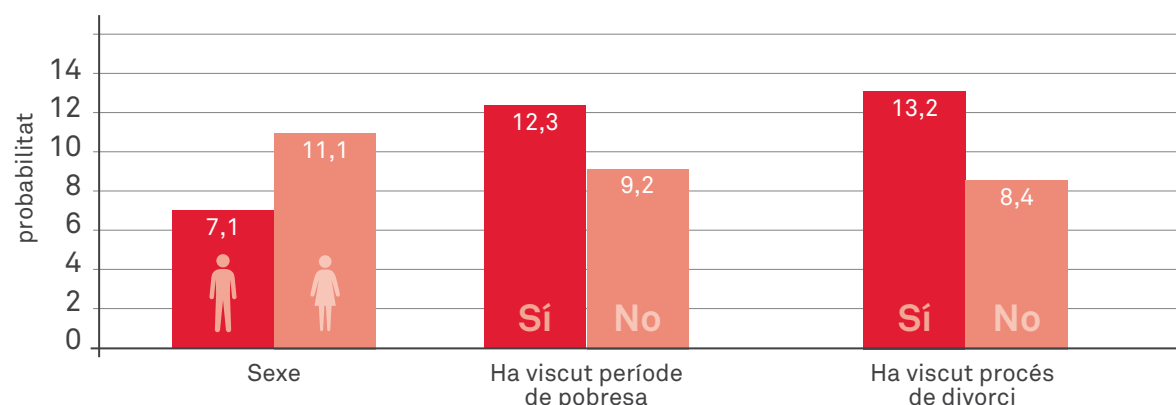
Un fet innegable és que les ruptures de parella a Espanya solen estar envoltades de tensió familiar i que, durant i posteriorment al procés de ruptura, es produeixen situacions traumàtiques que, sens dubte, repercuteixen en els fills. De les dades del Panel de Famílies i Infància es desprèn que el 14% d'adolescents que viuen situacions de separació o divorci dels seus pares ha estat diagnosticat de depressió.

Dos dels processos que poden afectar més el capital social que exerceixen les famílies sobre la vida dels infants i adolescents són les dificultats de conciliació de la vida laboral i familiar i les separacions de parella.

D'aquest fet no s'ha de deduir de manera automàtica l'existència de conseqüències problemàtiques per als infants que les viuen. Molts infants i joves, sempre que els seus progenitors o tutors sàpiguen enfocar i elaborar els seus conflictes, augmentaran les seves habilitats adaptatives i negociadores per fer front a la complexitat de les relacions humanes i socials i potser tindran més recursos per gestionar en el futur les seves relacions de parella i intentar assegurar, en tot cas, el ben-

estar dels seus propis fills i filles. Però no podem obviar que les dificultats que determinades trajectòries familiars poden arribar a plantejar afegides al mateix trauma psicològic de la separació dels pares, poden tenir conseqüències greus per al desenvolupament psicossocial dels infants. En aquest sentit, caldria millorar els instruments de mediació, negociació i resolució de conflictes, uns serveis que estan molt poc desenvolupats a Catalunya.

Adolescents que tenen o han tingut depressió, ansietat o algun trastorn mental diagnosticat. Província de Barcelona.

FONT: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2012, CIIMU.

L'abundant recerca suggereix que la interrupció de la convivència amb un dels progenitors després d'un divorci o d'una mort pot arribar a implicar un dèficit en el capital social familiar que tingui conseqüències en el desenvolupament de l'infant o l'adolescent. Les activitats que els infants i adolescents fan amb el progenitor absent es ressenten pel fet de no conviure de manera habitual. Tot i que, després del divorci dels progenitors, la legislació reconeix el dret de mantenir una relació directa i regular entre el fill/a i el

progenitor que abandona la llar, normalment el pare, les oportunitats de relacionar-se i compartir temps i activitats acostumen a disminuir.

Sabem que el seguiment de l'activitat escolar per part del pare no resident té efectes positius en diferents indicadors educatius. Així, a igualtat de condicions socioeconòmiques de la llar, el risc d'haver repetit curs és gairebé tres vegades més baix entre els/les adolescents el pare dels quals els fa un seguiment alt de l'activitat escolar que entre

els pares que es desentenen d'aquesta faceta o no mantenen cap contacte amb el fill/a. Quan hi ha un grau elevat de comunicació amb el pare també augmenten de manera considerable les expectatives que tenen els adolescents de fer una carrera universitària. L'exercici de la coparentalitat, és a dir de la coresponsabilitat dels dos progenitors, representa beneficis inqüestionables per a la vida dels infants (Marí-Klose i Marí-Klose, 2012).

Un altre aspecte que pot generar dèficits de capital social està relacionat amb els canvis de domicili. La mobilitat residencial altera els vincles «externs» de les famílies, dels infants amb els seus amics i companys, dels progenitors amb altres pares i dels progenitors amb professors i personal escolar. La mobilitat residencial perjudica fins i tot famílies ben dotades d'altres formes de capital (econòmic, educatiu, social «intern»).

Un altre exemple seria el de l'experiència migratòria. El fet d'immigrar pot ser ja una experiència complicada per als infants, però, a més a més, moltes vegades la situació de les famílies immigrants exposa els infants a un conjunt de situacions –precarietat econòmica, segregació escolar, canvis freqüents de domicili o desestructuració familiar– poc beneficioses.

Des d'aquesta perspectiva són nombroses les recerques que avalen la idea, recollida també per les institucions internacionals, que calen polítiques que «acompanyin» els infants i les famílies al llarg del seu cicle vital incorporant lògiques més longitudinals i transversals, menys sectorials, que els ofereixin un suport integral. Són polítiques que exigeixen, sens dubte, un treball comuni-

tari i un treball en xarxa que superi les visons més sectorials (salut, educació, serveis socials, etc.) que han predominat fins ara. Els ajuntaments, per les seves característiques de proximitat als ciutadans, són les administracions més adequades per impulsar aquest tipus de polítiques, en col·laboració amb altres administracions i altres agents de la societat civil.

LA CONCILIACIÓ DEL TEMPS FAMILIAR I LABORAL, UNA NECESSITAT PER A L'EDUCACIÓ I LA CURA DELS FILLS

D'un temps ençà s'ha instal·lat en l'imaginari social la idea que molts progenitors no aconsegueixen passar prou temps amb els seus fills. Des d'aquest punt de vista, les relacions intergeneracionals es veuen afectades negativament per dèficits creixents de temps provocats per les dificultats de conciliació de vida familiar i laboral. Molts pares, i especialment mares, se senten empesos a fer equilibris impossibles entre el doble rol que han assumit, situació que molt sovint viuen amb un grau elevat d'angoixa i frustració.

A més, en molts casos, els avis assumeixen el rol de cura amb els seus néts, donant-se també per a ells situacions de sobrecàrrega i dificultats de conciliació dels seus temps.

Segons dades del Panel de Famílies i Infància, a Barcelona el 44,5% de les mares amb fills i filles adolescents que treballen fora de la llar arriben a casa després de les sis de la tarda. La xifra és superior entre els pares: el 69,1%

Calen polítiques que «acompanyin» els infants i les famílies al llarg del seu cicle vital incorporant lògiques que els ofereixin un suport integral.

arriba més tard de les sis de la tarda a casa i un 12% arriba més tard de les nou del vespre. Aquest fet implica que arriben a casa més tard de l'hora en què està previst que els seus fills i filles surtin de l'escola i, per tant, no estan disponibles per atendre les necessitats i demandes dels infants a la tarda.

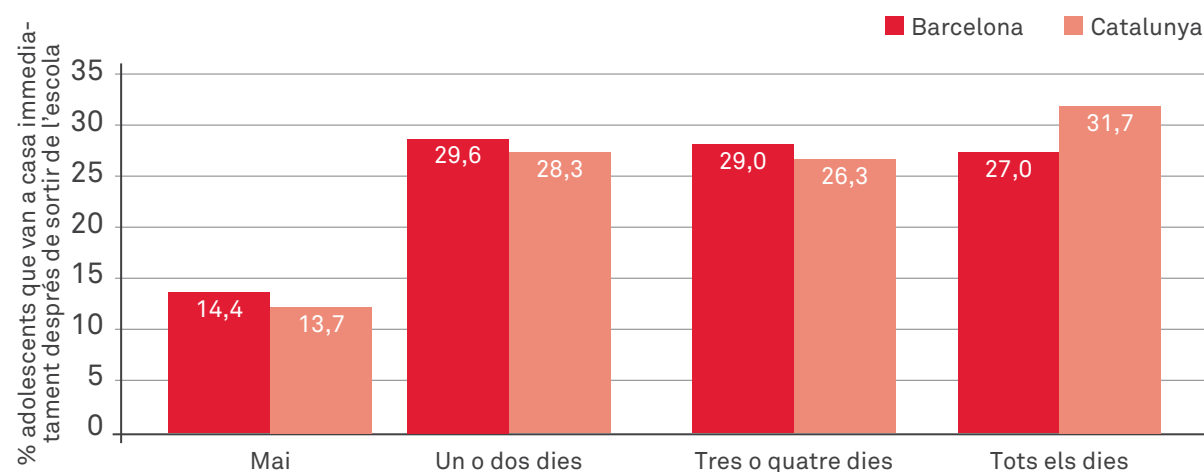
La desaparició de les formes d'organització que imperaven en la família tradicional ha obligat a replantejar la programació dels temps familiars. Un nombre creixent de nens i nenes no va cap a casa després de sortir del col·legi i, quan hi van, molts no hi troben cap adult. Es tracta d'infants que passen un temps cada cop més ampli de les seves vides a càrrec d'altres adults, mentre fan activitats extraescolars i/o esperen a casa fins que hi arribi el pare o la mare –gràcies al fet que disposen de clau pròpia des de ben aviat–, on s'entenen amb alguns dels béns i equipaments d'oci que hi ha cada cop més sovint a les llars.

Només el 27% dels adolescents que viuen a la ciutat de Barcelona va immediatament a casa cada dia. És a dir, més

del 70% s'adreça algun dia a un altre lloc abans de passar per casa. El 14% no va mai a casa immediatament després de sortir de l'escola segons dades del Panel de Famílies i Infància. Això obliga que moltes mares i pares facin un exercici de programació del temps postescolar dels seus fills i filles fora de la llar.

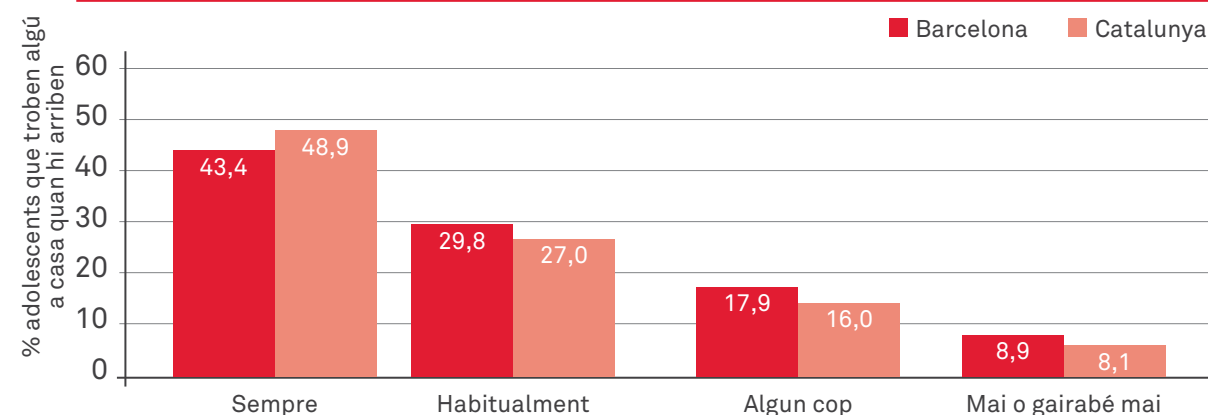
Més del 70% dels i les adolescents troba sempre o habitualment una persona adulta quan arriba a casa, però hi ha més d'un 8% que no hi troba mai ningú. El 76% dels i les adolescents que troba algun adult a la seva arribada a casa específica que és la mare, mentre que només el 31% declara que és el pare (80% i 33% a Catalunya, respectivament). La presència d'altres familiars és més reduïda. Més del 40% dels i les adolescents destaca que hi ha germans o germanes. El 16% hi troba l'avi i/o l'àvia, i menys del 10% altres parents. Les dades confirmen la disminució del paper que tradicionalment ocupaven les xarxes de parentiu extenses –àvies, avis, tietes, oncles, cosines, cosins– en la configuració dels temps familiars quotidians dels infants.

Adolescents que van a casa immediatament després de classe durant la setmana. Barcelona i Catalunya, 2006.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de la primera onada del Panel de Famílies i Infància 2006 (CIIMU).

Proporció d'adolescents que troben algú a casa quan hi arriben. Barcelona i Catalunya, 2006.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de la primera onada del Panel de Famílies i Infància 2006 (CIIMU).

Els infants i adolescents valoren el temps compartit amb el pare i la mare. Són ells els qui reclamen més temps conjunt, sobretot quan les possibilitats de relació intergeneracional es ressenten a conseqüència de les jornades laborals. Segons dades del Panel de Famílies i Infància, entre els nois i les noies que viuen en llars biparentals, al 32% els agradaria passar més temps amb el pare i un 22% voldria passar més temps amb la mare. Quan l'adolescent conviu només amb la mare o amb la mare i la seva nova parella, més del 60% voldria passar més temps amb el pare.

Per donar resposta a aquestes necessitats, un dels reptes més importants és com repartir, organitzar i articular les responsabilitats i les obligacions comunes, de manera que es puguin mantenir els vincles afectius i de solidaritat que donen sentit a les relacions familiars.

Una confrontació que es dona tant a escala individual, a escala familiar com a escala col·lectiva. D'una banda, ens trobem amb les realitats del món laboral, que estipulen horaris i ritmes de treball sovint incompatibles amb les inversions de temps que reclamen les responsabilitats familiars i, de l'altra, amb els desitjos de moltes dones que aspiren a consolidar i impulsar les seves carreres professionals. Les vies de conciliació actuals impliquen habitualment alguna mena de cost o sacrifici, que continua sent assumit de manera desigual per homes i dones.

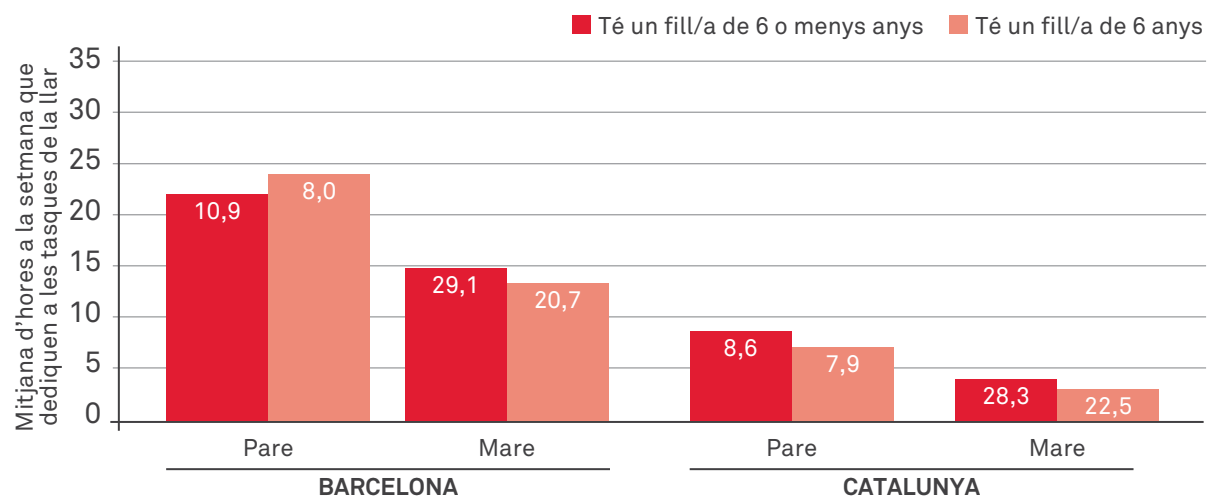
Avui les famílies viuen en un dilema constant entre l'ètica de la cura –vincles afectius i familiars– i l'ètica del treball remunerat –vida laboral–. (Brullet, 2010)

PARES I MARES I FILLS DAVANT DEL REPARTIMENT DEL TEMPS DOMÈSTIC

Hi ha un cert consens en el fet que la sustentació del temps dedicat als fills i filles ha estat possible gràcies als esforços i sacrificis que fan les seves mares, amb el manteniment en el dia a dia d'una intensa «doble presència». Les dades disponibles a l'Estat espanyol, obtingudes a partir de l'*Encuesta sobre Usos del Tiempo* de l'Instituto Nacional de Estadística, indiquen que les dones dediquen aproximadament tres cops més temps a la cura dels seus fills i filles que els homes (CSIC, 2005). Ara bé, aquestes diferències varien considerablement en funció de l'etapa del cicle familiar en què es troben i d'algunes característiques socio-demogràfiques de les famílies. Per exemple, la dedicació de mares i pares a activitats domèstiques i familiars varia en funció de la presència o absència de fills de sis anys o menys

a la llar. Són les mares, en una gran majoria, les que assumeixen com a pròpia la responsabilitat de la conciliació entre feina remunerada i cura dels fills. A Barcelona (Gómez-Granel i Escapa, 2010), la diferència de participació dels pares en les tasques domèstiques i familiars entre els que tenen fills menors de set anys i els que tenen fills més grans és de gairebé tres hores. En canvi, les mares augmenten més de vuit hores a la setmana la dedicació a les tasques domèstiques i familiars així que tenen fills menors de set anys (dades del Panel de Famílies i Infància). La presència d'un fill de menys de set anys augmenta significativament la diferència de temps que homes i dones dediquen a les activitats domèstiques i familiars.

Mitjana d'hores setmanals que mares i pares dediquen a les tasques domèstiques segons si tenen o no fills/es menors de sis anys. Barcelona i Catalunya, 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de la primera onada del Panel de Famílies i Infància 2006 (CIIMU).

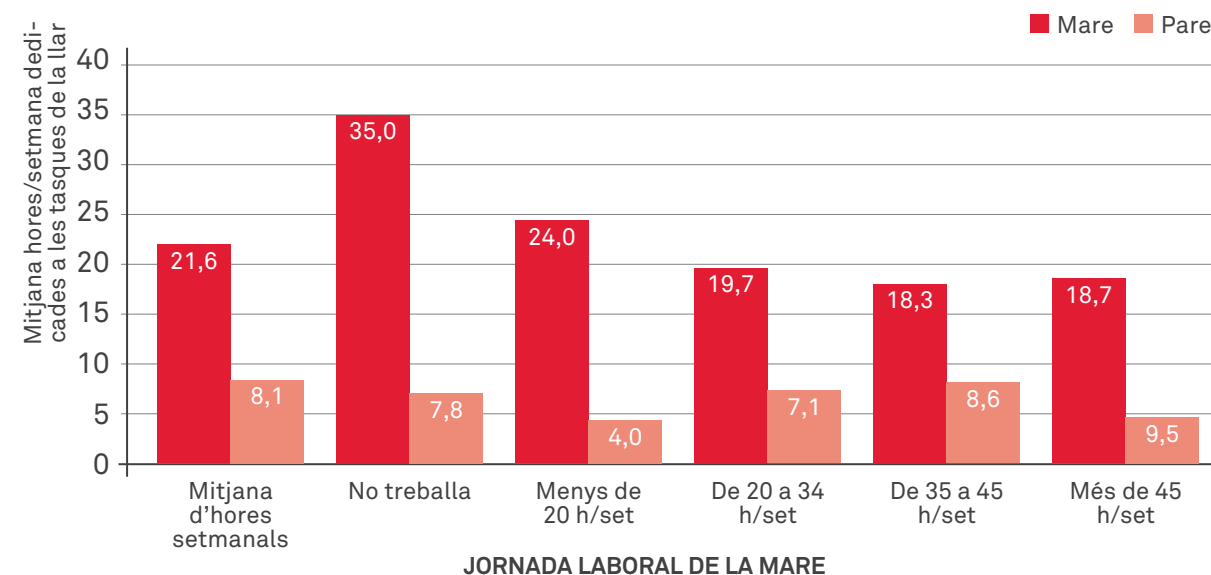
El nivell de participació de la dona en el mercat laboral també té una incidència significativa en la seva dedicació a tasques domèstiques, malgrat que continuïn sent elles les que hi dediquen moltes més hores. Com es pot veure en el gràfic següent, les dones que tenen una feina remunerada tendeixen a dedicar, de mitjana, menys hores a les tasques domèstiques que aquelles que no ho fan i aquesta disminució és més alta com més hores treballin. Les mares que no treballen fora de la llar dediquen unes 35 hores setmanals a les tasques domèstiques. Les mares que tenen una ocupació remunerada de 35 hores o més dediquen menys de 20 hores a aquest tipus de tasques.

Més significatiu, en relació amb la distribució dels temps de treball remunerat i no remunerat entre els pares i les mares, és el fet que les parelles de les

dones treballadores incrementin molt poc la seva contribució a les activitats domèstiques quan augmenten de manera important les hores que elles dediquen a una feina remunerada. És interessant fer notar que la situació més desfavorable per a una redistribució dels temps més gran es dona quan les mares fan jornades laborals de menys de 20 hores setmanals. En aquest sentit, sembla que la jornada a temps parcial de la mare, presentada en molts discursos com una solució als problemes de la conciliació, no afavoreix que el pare amb fills adolescents modifiqui el seu rol tradicional dins de la llar i dediqui més hores a les tasques de la llar i familiars.

La presència d'un fill de menys de set anys augmenta significativament la diferència de temps que homes i dones dediquen a les activitats domèstiques i familiars.

Mitjana d'hores setmanals que mares i pares dediquen a les tasques domèstiques segons la jornada laboral de la mare. Barcelona, 2006.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de la primera onada del Panel de Famílies i Infància 2006 (CIIMU).

La distribució de les tasques domèstiques i de cura entre el pare i la mare té un efecte important en la participació dels infants i joves en aquestes tasques. Prop de la meitat d'adolescents del Panel de Famílies i Infància diuen que ajuden en les tasques domèstiques «comunes» –fer el llit, netejar la casa, planxar, rentar els plats, etc.–. Però, en funció de la tasca concreta, la proporció de noies que proporcionen aquesta ajuda és entre 6 i 10 punts percentuals superior a la de nois. El millor antídoto contra aquests processos és un model de distribució de tasques domèstiques igualitari entre mares i pares. En les llars on els pares dediquen més hores a les tasques domèstiques, la proporció de nois que contribueixen a les tasques domèstiques s'apropa al percentatge de noies que ho fan.

La distribució de les tasques domèstiques i de cura entre el pare i la mare té un efecte important en la participació dels infants i joves en aquestes tasques.

Pel que fa als beneficis per als climes familiars, la coresponsabilització masculina és essencial per prevenir situacions de tensió derivades del repartiment de tasques domèstiques o de cura a la llar. Per exemple, a les llars on tots dos progenitors treballen, la probabilitat que hi hagi tensions per tenir cura dels fills és un 52% més elevada quan només la mare hi està molt implicada que no pas si tots dos progenitors hi estan plenament coresponsabilitzats. A més, les dades apunten que la dedicació de pares amb intensitat i responsabilitat repercuteix positivament en la salut del menor, en les seves competències socioemocionals i en el seu compromís escolar. La probabilitat que un infant de 5 a 10 anys tingui problemes d'obesitat és, en igualtat

d'altres condicions, gairebé dues vegades més alta quan el pare li dedica un temps insuficient que quan el seu grau de compromís és intens. La magnitud de la bretxa observada és semblant si examinem la probabilitat que l'infant tingui problemes per seguir una assignatura segons el grau de dedicació del pare (Marí-Klose i Marí-Klose, 2012).

Un primer repte de les «polítiques de conciliació» és establir les bases per a una responsabilitat compartida de les tasques domèstiques. Aquest objectiu no s'aconsegueix si els problemes de conciliació es veuen com un «assumptu» que només afecta les dones. L'agenda política i empresarial més sensibilitzada amb aquestes qüestions massa sovint s'ha centrat en la creació de condicions de flexibilitat que permetin que les mares participin en el mercat laboral i que continuïn assumint de manera predominant les obligacions domèstiques i familiars. Mentre passa això, les cultures empresarials continuen recompensant els empleats que es poden comportar com si no tinguessin responsabilitats addicionals a la vida.

Les noves polítiques de conciliació han de crear condicions propícies per a la coresponsabilització d'homes i dones, combatre tota forma de discriminació laboral per raó de gènere i «normalitzar» les jornades inferiors a les 45 hores entre els homes,² els permisos de paternitat independents dels permisos maternals, les excedències paternes i les pràctiques de reorganització del temps de treball per fer-lo compatible amb necessitats familiars.

² Un dels efectes de la reducció de la jornada laboral a 35 hores a França ha estat incrementar la coresponsabilització (Letablier 2006).

Un segon gran repte de les «polítiques de conciliació» és reconèixer la perspectiva dels infants. D'acord amb les estipulacions de la Convenció dels Drets de la Infància del 1989, els estats tenen l'obligació de protegir la responsabilitat primària dels pares i les mares de proveir atencions i fer un seguiment dels seus fills i filles i d'ajudar-los en aquestes tasques amb iniciatives i programes específics, per promoure els interessos dels infants. La convenció també estableix que els infants tenen el dret a expressar els seus punts de vista i que siguin tinguts en compte. Això significa que governs i òrgans legislatius estan obligats a plantejar-se fins a quin punt les lleis i les regulacions adoptades en relació amb qüestions més generals que poden afectar directament o indirecta els infants resolent problemes i donen resposta a les demandes i necessitats dels mateixos infants (Marí-Klose, Gómez-Granell, Escapa i Brullet, 2008b).

La vida dels infants ha canviat de manera profunda en els darrers anys. Molts d'aquests canvis estan vinculats a la decadència del model familiar de sustentador únic, encara que no és l'únic factor que els ha precipitat. El grup d'iguals, els mitjans de comunicació i la publicitat i les noves tecnologies s'han convertit en agents socialitzadors poderosos, al costat de la família i l'escola –amb les quals de vegades entren en competència–. En aquest context, els pares i les mares veuen amb certa «angoixa» les dificultats que tenen per compaginar el temps laboral amb el temps familiar i fer així un seguiment adequat dels seus fills i filles. Davant de la multiplicació d'influències sobre els seus fills i filles i els cons-

trenyiments d'horaris sobre les seves possibilitats de dedicació a ells i elles, n'hi ha que tenen la sensació que «facin el que facin, els fills i les filles surten com volen».

En aquestes circumstàncies, **és important reforçar el compromís de les administracions amb la idea que el «bé superior» de l'infant ha de ser una prioritat en el moment d'impulsar i articular les polítiques de conciliació del temps familiar i laboral**, ja que sabem que la dedicació dels pares i les mares als fills i filles és una inversió de primer ordre per afavorir-ne el benestar present i el desenvolupament social i cognitiu. Les fórmules assajades en diferents països són diverses. Algunes polítiques europees proposen l'augment de prestacions públiques en serveis de cura de proximitat (que permeten passar temps de cura personal a temps laboral), així com l'augment i la

millora dels permisos laborals per a la cura parental o de la dependència (que permeten passar temps laboral a temps de cura). Altres propostes s'han dirigit a modificar els usos socials dels temps amb una idea principal: cal racionalitzar els horaris de treball remunerat. A Espanya i a Catalunya, seguint l'estela europea, s'han aprovat en diferents lleis algunes mesures de conciliació en l'àmbit laboral, les quals han tingut efectes molt moderats en la vida d'algunes famílies i en el suport a unes relacions de gènere més equitatives a les llars.

Una veritable política d'organització del temps és una política que fomenta usos òptims del temps compartit i que té en compte la perspectiva de les necessitats dels infants.

2.1.3 INFÀNCIA I ESTILS DE VIDA

Fa uns anys, relativament pocs, els agents socialitzadors més importants per al desenvolupament d'infants i adolescents eren la família i l'escola. En l'actualitat, encara que família i escola continuen tenint un valor de centralitat, han aparegut noves condicions socials i nous agents educatius (en ocasions antieducatius) que estan impactant amb força en la vida dels infants i els i les adolescents. Els mitjans de comunicació i en especial la televisió, les noves tecnologies –sobretot Internet–, el grup d'iguals i amics, el temps d'oci i el consum cultural i el mercat (música, cultura del cos i moda, activitats nocturnes, consum de diverses substàncies psicoactives, etc.) estan adquirint una força inusitada en la configuració de la identitat d'infants i adolescents. Òbviament, tots aquests contextos de vida i activitat transmeten valors que no sempre estan en sintonia amb els de la família o l'escola. Pares i mares han d'educar moltes vegades en contra o posant límits als impactes d'aquests agents, en el marc d'un context educatiu de complexitat creixent.

Cada vegada més, l'educació, la salut i el temps de lleure es configuren com un terreny on els estils de vida i les noves condicions socials són determinants.

ACCIÓ EDUCATIVA, FRACÀS ESCOLAR I ASSOLIMENT EDUCATIU

La preocupació per l'educació està lligada a preocupacions intrínsecament contemporànies, com ara la preocupació per l'equitat i la cohesió social i la

preocupació per l'eficiència, és a dir, per assentar sobre una base ferma la capacitat d'una societat per competir en l'economia del coneixement.

El sistema educatiu és, en primer lloc, un instrument privilegiat per assolir l'equitat. La distribució més o menys equitativa de credencials educatives en una societat explica amb un grau alt de precisió els nivells de pobresa i dispersió d'ingressos. Les tendències que s'observen a escala internacional quan es comparen els nivells de desigualtats de renda de diversos països estan estretament associades amb la variació dels nivells de desigualtat en la distribució del capital humà en aquests països. Per això, l'expansió dels sistemes educatius ha esdevingut una de les estratègies públiques més poderoses per combatre la pobresa i reduir la desigualtat. L'assignació pública de recursos a l'àmbit educatiu, sobretot a l'ensenyament preescolar i escolar obligatori (on beneficia més els col·lectius desfavorits), redueix les desigualtats econòmiques dins de la població (OCDE, 2008).

Però l'educació no és només un determinant clau dels salaris dels individus i les seves oportunitats laborals. L'educació assolida està directament relacionada amb altres circumstàncies vitals que tenen influència decisiva sobre el benestar dels individus: la satisfacció personal en la vida o els sentiments de benestar i confiança depenen d'una manera notable dels recursos educatius assolits.

D'altra banda, diversos estudis mostren que el nivell educatiu de mares i pares (sobretot de les primeres) incideix de manera significativa en el benestar dels infants i el seu desenvolupament

cognitiu i els resultats educatius. Com veurem més endavant, les mares i els pares amb recursos educatius elevats solen dedicar més temps a fer un seguiment de l'activitat educativa dels seus fills, a interessar-se per allò que els passa a l'escola i per les seves relacions amb el professorat i estan més capacitats per ajudar-los a fer deures i superar dificultats que trobin en els seus treballs escolars. Així mateix, les famílies amb més recursos educatius solen generar en els seus fills expectatives més elevades d'èxit escolar i aspiracions professionals ajustades a aquestes expectatives.

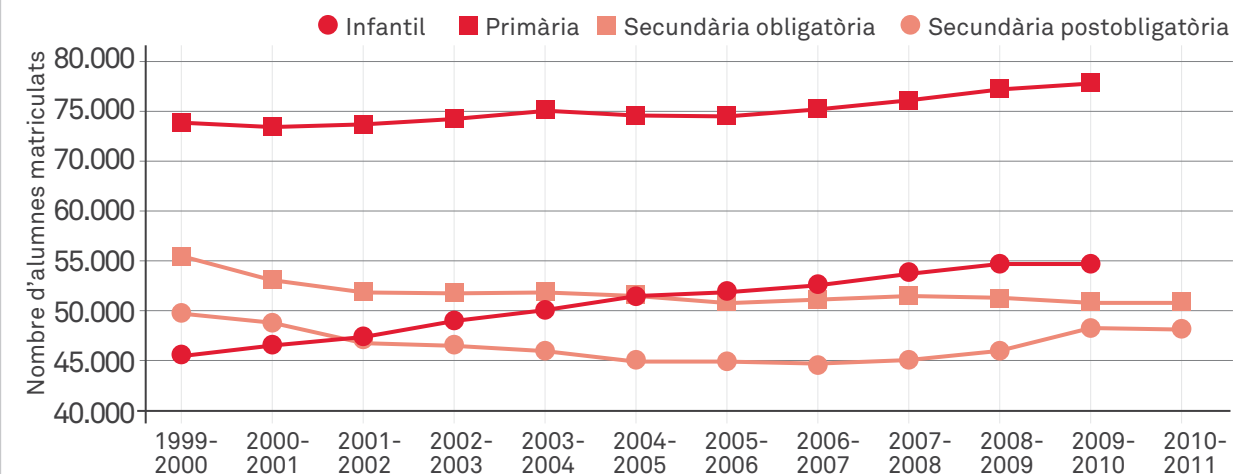
Tant a Espanya com a Catalunya s'ha produït en els darrers anys una ràpida expansió de l'educació que ha estat possible gràcies al reforçament del compromís públic amb l'àmbit educatiu. Malgrat aquesta evidència, no hem estat capaços de solucionar un problema, el del denominat fracàs esco-

lar, que cada vegada es cronifica més i crea alarma i preocupació social. Potser la clau de la solució a aquest problema requereix analitzar quins són els nous determinants socials d'aquest fenomen i promoure vies de solució que passin per una major implicació de la família i la comunitat.

ESCOLARITZACIÓ A BARCELONA

A Catalunya i Barcelona pràcticament la totalitat de la població entre els 3 i els 16 anys està escolaritzada. L'alumnat no universitari en els darrers anys ha seguit una evolució paral·lela a la població de menors en aquest període. Després d'una davallada a la dècada dels noranta, les xifres totals han anat augmentant de manera força constant en l'educació primària i infantil, a causa sobretot de l'increment de la població immigrant.

Evolució de l'alumnat matriculat a educació infantil, primària, secundària obligatòria i secundària postobligatòria. Barcelona, cursos 1999-2000 a 2010-2011.

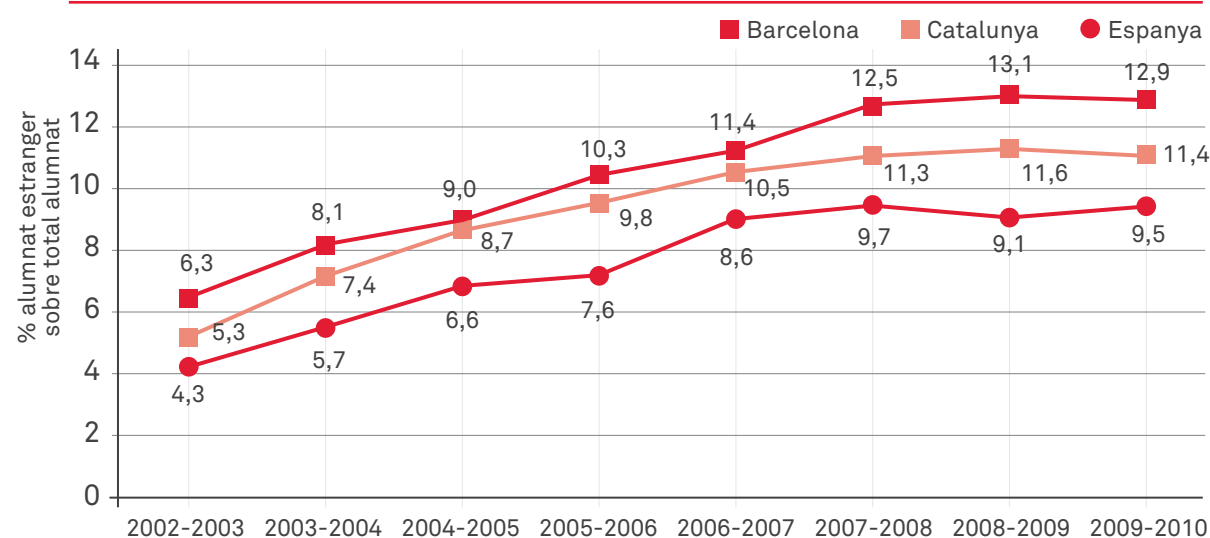
NOTA: S'inclou en educació secundària postobligatòria Batxillerat, CFGM, CFGS, COU (fins al curs 2000-01) i FP (fins al curs 2000-01). No hi ha dades d'infantil i primària de 2010-11.

FONT: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Estadística de l'Educació del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

L'alumnat estranger ha anat augmentant en els darrers anys tant a Barcelona com a Catalunya, seguint la tendència marcada per l'important increment de la població immigrant. La proporció d'alumnes de nacionalitat estrangera que cursen estudis no universitaris s'ha doblat en els últims cinc anys. Catalunya se situa al capdavant amb un 12,9% d'alumnes estrangers, segui-

da de la ciutat de Barcelona amb un 11,4%. Espanya, en el curs 2009-2010 se situava en un 9,5%. Mentre que el curs 2002-2003 Barcelona comptava amb 227.994 alumnes no universitaris (un 6,3% dels quals eren estrangers), el curs 2009-2010 es va arribar a la xifra de 238.526 alumnes, l'11,4% dels quals eren de nacionalitat estrangera.

Evolució de l'alumnat estranger. Barcelona, Catalunya i Espanya. Cursos 2002-03 a 2009-10.

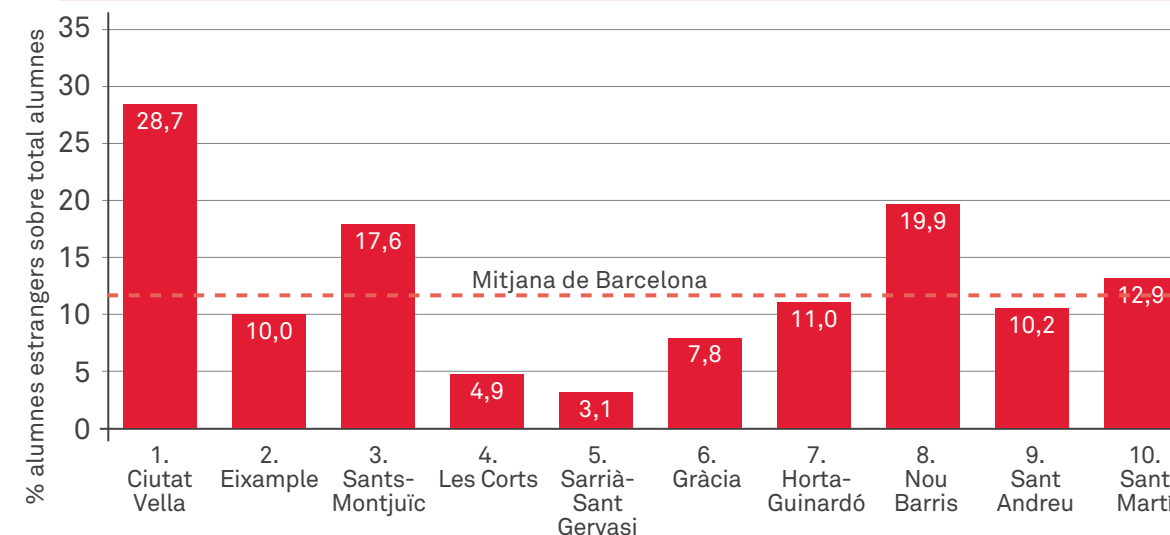

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i del Ministeri d'Educació

Pel que fa a la distribució d'alumnes estrangers segons districtes de Barcelona, el gràfic següent indica que aquells que tenen un percentatge per sobre de la mitjana de la ciutat (situada en un 11,4% d'alumnat estranger) són els mateixos districtes que tenen un nivell socioeconòmic inferior. Destaca sobre la resta el districte de Ciutat Vella, on gairebé el 29% dels seus alumnes són d'origen estranger. El segueix Nou Barris, amb un 19,9%

d'alumnat estranger i Sants-Montjuïc, amb un 17,6%. En canvi, els districtes amb el percentatge més baix d'alumnes estrangers són Sarrià-Sant Gervasi (3,1%) i les Corts (4,9%), que són els districtes de la ciutat amb un nivell socioeconòmic més elevat.

Alumnat estranger segons districtes. Barcelona, curs 2009-2010

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Anuari estadístic de la ciutat de Barcelona 2009 del Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona, Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya

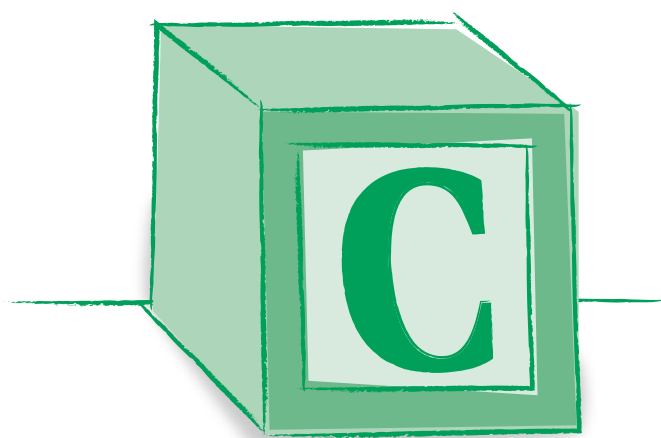
Les principals àrees d'origen de l'alumnat estranger de Barcelona són l'Amèrica del Sud i el Magrib. El curs 2007-2008, del total d'alumnes estrangers no universitaris un 19,1% eren de nacionalitat equatoriana, seguits dels peruans (8,8%), els bolivians (7,6%) i els marroquins (6,8%). Cinc anys abans, el curs 2002-2003, els equatorians seguien encapçalant el rànquing amb un 24,3%, seguits dels colombians (9,5%), els peruans (8,1%) i els marroquins (7,6%). A Catalunya i a Espanya, en canvi, la nacionalitat amb més pes entre els alumnes estrangers és la marroquina amb un 27,4% i un 15,5%, respectivament, seguida de l'equatoriana amb un 12,5% a Catalunya i un 14,6% a l'Estat espanyol i la romanesa amb un 6,6% i un 10,9%, respectivament.

L'origen concret de l'alumnat estranger també marca diferències dins de la ciutat de Barcelona. A la majoria de districtes els alumnes estrangers provenen de països amb un PIB baix, excepte els districtes de les Corts i Sarrià-Sant Gervasi.³ A Ciutat Vella, del total d'alumnes estrangers, un 14% són de nacionalitat boliviana, seguits dels pakistanesos (13%), els filipins (11%), els equatorians (11%) i els russos (11%). A l'Eixample, les nacionalitats més freqüents en l'alumnat no universitari són l'equatoriana (15%) i la peruana (12%), igual que als districtes d'Horta-Guinardó, Sant Andreu i Sant Martí, on els alumnes equatorians representen un 16%, un 30% i un 20%, respectivament, sobre el total d'alumnes

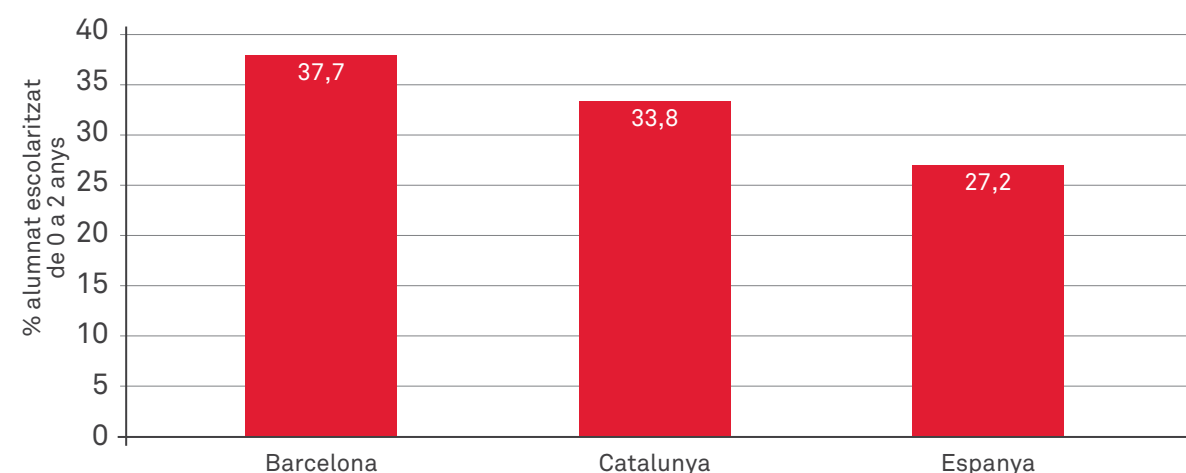
³ Es considera països amb PIB baix aquells que tenen un PIB-PPA per càpita menor o igual a 8.250 dòlars, segons l'any 2006.

estrangers, i els peruans un 12%, un 11,7% i un 10%, respectivament. Sants-Montjuïc presenta, del total d'alumnes estrangers, un 19% de nacionalitat equatoriana i un 9% boliviana. Gràcia i Nou Barris tenen un percentatge també majoritari d'estudiants equatorians (16% i 30%, respectivament), però estan seguits d'alumnes amb nacionalitat marroquina (10% i 12%, respectivament). A les Corts i Sarrià-Sant Gervasi, en canvi, predomina l'alumnat estranger provinent de països europeus amb PIB mitjà-alt (18% a les Corts i 19% a Sarrià-Sant Gervasi), seguits de les nacionalitats més representades a la resta de districtes com són l'equatoriana (amb un 14% i un 9%, respectivament) i la peruana (amb un 11% i un 89%, respectivament).

En relació amb els infants de 0 a 2 anys, a la ciutat de Barcelona en el curs 2009-2010 hi havia un 37,7% d'infants de 0 a 2 anys que assistien a les escoles bressol, un percentatge més elevat que el de Catalunya, amb 33,8% i molt més alt que el d'Espanya, que se situa en un 27,2%. És evident que l'esforç realitzat des de fa anys per l'Ajuntament de Barcelona en aquest sector ha estat molt important. **Entre el curs 2001-2002 i el 2009-2010 el nombre d'escoles bressol de la ciutat ha passat de 39 a 63, és a dir, un increment de 24 centres**, que ha suposat també un notable increment de la matrícula, que ha passat d'una oferta de 2.276 places a 4.260 en el mateix període. La Generalitat compta amb un total de cinc llars d'infants que escolaritzen 370 infants (curs 2008-2009). Però cal recordar que les escoles bressol municipals de Barcelona solament poden atendre un 40% de la demanda existent. Així mateix tant a Barcelona com a Catalunya hi ha molts infants de 0 a 2 anys que no assisteixen a escoles bressol, però sí que ho fan a una altra mena de serveis de cura i assistència, de manera que es pot estimar que al voltant d'un 60% d'infants de 0 a 2 anys reben atenció de persones que no són els seus progenitors. D'altra banda, els alts preus d'aquestes escoles, tant les públiques com les privades, fan que l'assistència a aquestes dels fills de famílies amb baix nivell socioeconòmic, que són els que més es beneficiarien d'aquests serveis, sigui minoritari.

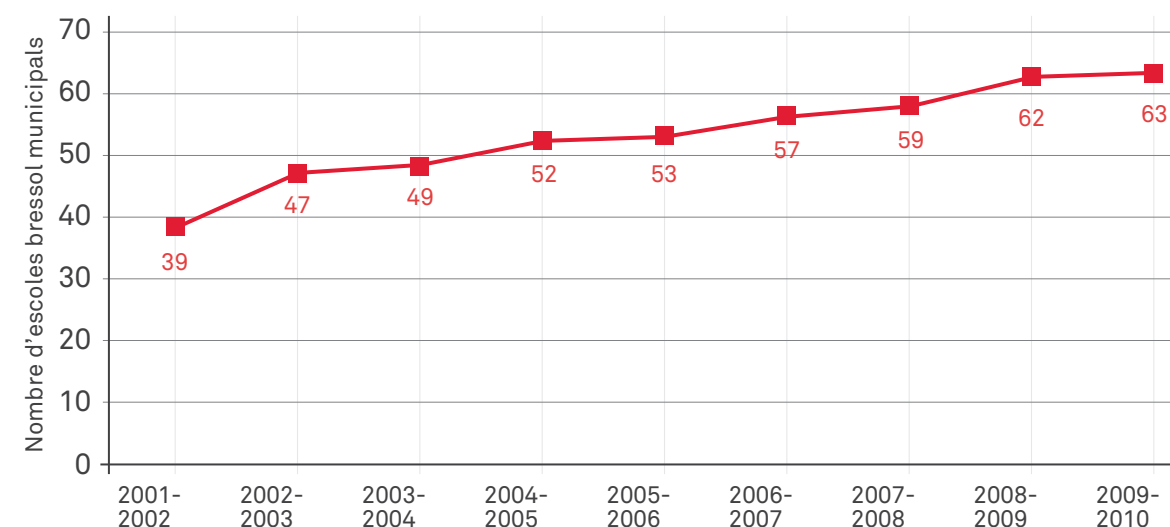
Percentatge d'alumnat de 0 a 2 anys escolaritzat sobre total de població de 0-2 anys. Barcelona, Catalunya i Espanya. Curs 2009-2010.

FONT: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya, el Ministeri d'Educació, IDESCAT i INE.

L'alumnat de les escoles bressol a Barcelona va ser al curs 2010-2011 de 1.474 infants de 0 - 3 anys, i al curs 2011-2012 de 1.656 infants de 0 - 3 anys.

Nombre d'escoles bressol municipals. Barcelona, cursos 2001-2002 a 2009-2010.

FONT: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Institut Municipal d'Educació, Ajuntament de Barcelona.

Cada vegada més els resultats de la investigació empírica posen de manifest que els resultats acadèmics estan condicionats tant pel nivell educatiu dels pares com per experiències socials i educatives prèvies. Entre aquestes experiències prèvies destaca la importància de l'educació infantil, que aporta importants avantatges, especialment als nens/es que viuen en entorns familiars amb baixos nivells educatius i de capital cultural.

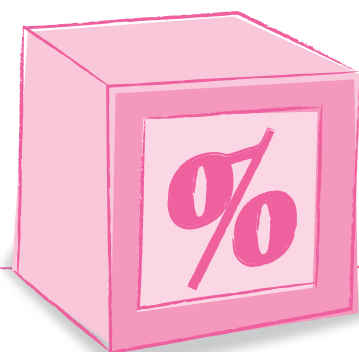
Els resultats acadèmics estan lligats al nivell educatiu dels pares i a experiències educatives prèvies, concretament l'educació infantil es demostra com un factor molt important pel posterior èxit escolar de l'alumnat.

Diversos estudis han posat de manifest que intervencions educatives intenses i «de qualitat» a edats preescolars poden afavorir millores considerables en la capacitat cognitiva dels nens/es, contribuint a preparar-los per als aprenentatges escolars (Esping Andersen i Palier, 2009; Sarasa, 2012). D'acord amb aquests estudis, els beneficis de l'escolarització primerenca són majors per als nens/es que viuen en entorns desfavorits. És en aquestes llars on aquest tipus d'intervencions serien més necessàries per corregir dèficits d'estimulació cognitiva i intel·lectual que estan a l'arrel dels problemes i les dificultats d'aprenentatge dels nens/es en etapes posteriors.

ELS RESULTATS EDUCATIUS

Els estudiants que surten del sistema no havent assolit uns mínims de formació raonables o no podent acreditar-los (en no haver obtingut les titulacions adequades) veuen tancat tot d'una un ventall ampli d'oportunitats educatives i professionals. Sense haver-se graduat a l'ESO hom no pot estudiar Batxillerat, ni aspirar a ser policia, mestre, dentista, etc. El seu horitzó educatiu i ocupacional es redueix i, amb això, les oportunitats de competir en certs segments del mercat laboral, normalment més ben remunerats, amb més bones perspectives de promoció i més protegits davants els riscos socials. La vida que té per endavant un/a jove que surt prematurament del sistema educatiu es veu condicionada per una decisió presa en un moment prematur de la seva biografia (per ell/a o el seu tutor legal), on la societat encara no el considera prou madur i responsable per exercir la ciutadania plena (per casar-se, avortar, conduir un automòbil o triar els seus representants polítics). Aquest condicionament incrementa notablement els riscos d'exclusió social en la seva vida adulta, quan les mancances de formació i credencials són més difícils de revertir.

El fracàs escolar es defineix generalment segons dos indicadors:

- A.** el nivell de les competències bàsiques dels estudiants al final de la seva etapa d'educació obligatòria,
- B.** la proporció de joves de 18 a 24 anys que han abandonat el sistema educatiu sense la titulació adequada (títol de d'educació secundària postobligatòria) i que no continuen estudiant.⁴

Segons dades de l'OCDE i de l'IDESCAT, en els darrers anys tant a Espanya com a Catalunya la taxa mitjana d'abandonament prematur de persones de 18 a 24 anys estaria al voltant del 30%, mentre que la mitjana europea estaria al voltant del 14%. Cal dir que, malgrat que es tracta d'una xifra alta, el progrés realitzat des de l'inici de la dècada dels noranta –quan aquest percentatge se situava per sobre del 40%– ha estat considerable.

Els resultats educatius ens permeten conèixer el capital humà del qual disposa un país. En aquest sentit, els resultats de l'Informe PISA 2006 no deixen en una bona posició Catalunya i Espanya, tot i que Catalunya obté una puntuació en els tres nivells d'avaluació (competència científica, matemàtica i comprensió lectora) superior a la de l'Estat espanyol.

⁴ Cal no confondre aquest terme amb l'absentisme, que té a veure amb manca d'assistència de l'alumnat a l'aula, en el període d'escolarització obligatòria.

Abandonament educatiu prematur de la població (% sobre el total població 18-24). UE-27, Espanya i Catalunya, 2000, 2005 i 2010.

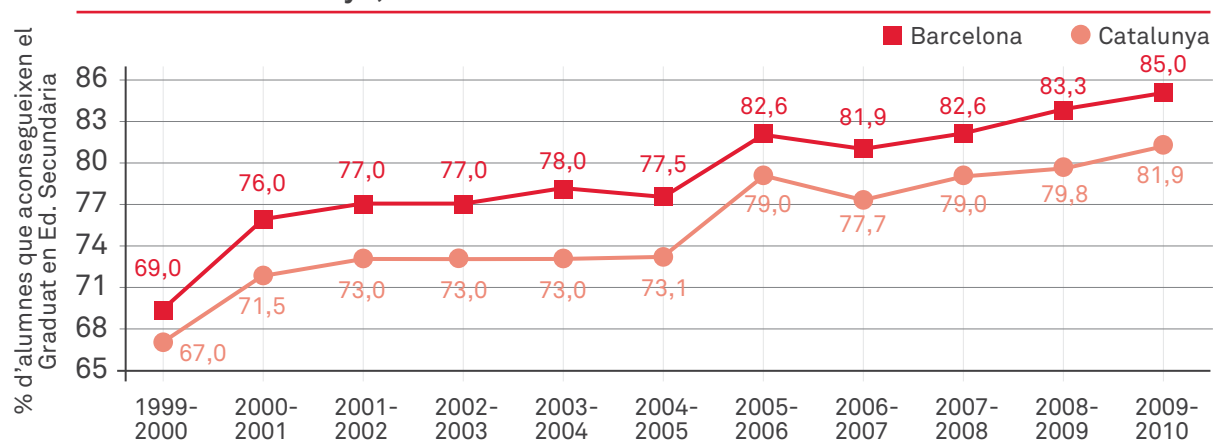
%	HOMES			DONES			TOTAL		
	2000	2005	2010	2000	2005	2010	2000	2005	2010
UE-27	19,6	17,8	16,0	15,5	13,7	12,1	17,6	15,8	14,1
Espanya	35,0	36,6	33,5	23,2	24,9	23,1	29,1	30,8	28,4
Catalunya	34,6	40,7	34,6	23,3	25,1	23,2	29,1	33,1	29,0

Nota: Es refereix al percentatge de població entre 18 i 24 anys que no ha completat la segona etapa d'educació secundària i que no segueix cap tipus de formació. Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Eurostat i IDESCAT.

D'altra banda, les taxes de graduació en ESO a Catalunya són de les més baixes d'Espanya. Malgrat que hi ha hagut una evolució positiva en els darrers anys, encara se situen en el 81,9%, amb diferències importants entre el sector públic i el privat (un 74,7% en el sector públic i 86,9% en el sector privat). **A Barcelona la taxa de graduació**

a l'ESO se situa en el 85%. Aquesta és una dada preocupant, ja que la no-graduació en ESO determina la possibilitat d'accés a l'educació postobligatòria.

Alumnes que han aconseguit la graduació en educació secundària, Barcelona i Catalunya, cursos 1999-2000 a 2009-2010.

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

DESIGUALTAT EDUCATIVA I CAPITAL SOCIAL DE LA FAMÍLIA

Davant aquestes dades, sembla lògic preguntar-se quines són les causes que es troben a la base del denominat èxit o fracàs escolar. L'assoliment educatiu es transmet intergeneracionalment, els riscos de fracàs educatiu també. Nombrosos estudis han posat en evidència que, tot i la universalització de l'accés a l'educació i la millora del sistema educatiu, es mantenen desigualtats considerables en els rendiments educatius d'estudiants d'origens socials diferents (Gómez-Granell, Marí-Klose, Marí-Klose, Flaqué, Sánchez, Morató, 2008). Els fills de famílies benestants acostumen a treure més bones notes i a tenir expectatives de futur més optimistes que els nois i les noies de famílies amb un capital socioeconòmic més baix. La possibilitat de més recursos econòmics per incentivar les actituds educatives (com ara l'ordinador, les classes de reforç, etc.) i les expectatives diferenciades que tenen els diferents entorns socials (arribar a la universitat o no) són alguns dels factors que contribueixen a l'aparició d'aquestes diferències en els resultats educatius dels infants i joves (Marí-Klose, Marí-Klose, Granados i Gómez-Granell, 2009; Fernández Enguita, Mena i Riviere, 2010; De Miguel i Arcarons 2012).

Estudis recents com l'*Informe de la Inclusió Social a Espanya* (Gómez-Granell, Marí-Klose, Marí-Klose, Flaqué, Sánchez, Morató, 2008) mostren que hi ha una estreta relació entre l'abandonament prematur i el nivell educatiu dels progenitors. El perfil educatiu dels progenitors, sobretot de la mare, així com els recursos culturals i educatius de la llar, són determinants im-

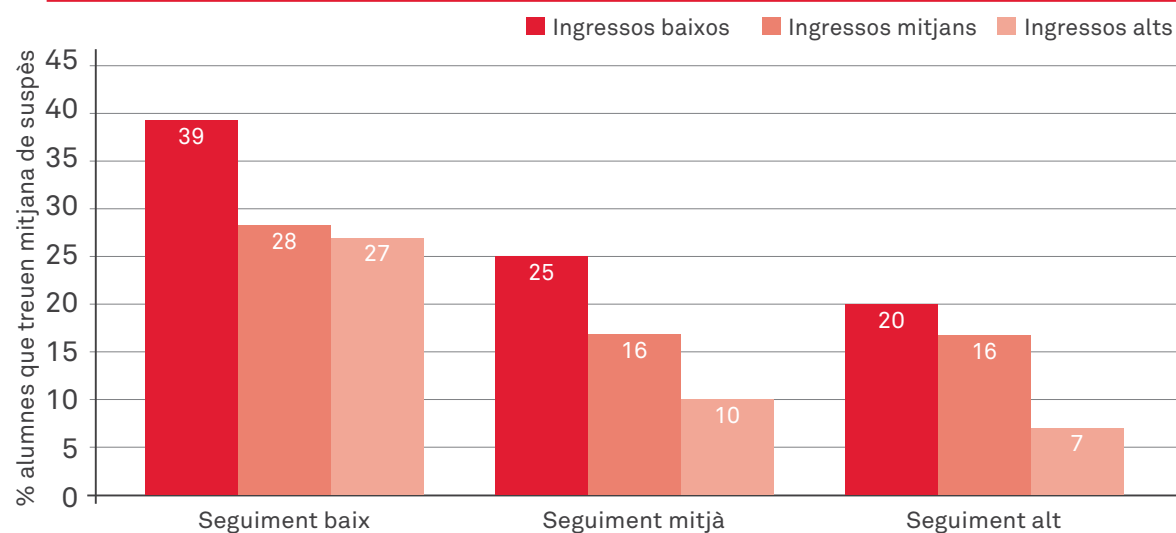
portants dels rendiments educatius. Aquest fet il·lustra la importància de la composició social del centre escolar. Les institucions escolars en què la majoria dels alumnes provenen d'un entorn familiar amb pocs recursos educatius es converteixen en espais on els rendiments dels estudiants tendeixen a ressentir-se. Però també cal dir que hi ha altres factors que poden contrarestar aquests resultats.

Les dades del Panel de Famílies i Infància evidencien que el seguiment que fan el pare i la mare de l'activitat escolar dels seus fills influeix sobre els seus rendiments educatius, sigui quin sigui el nivell d'ingressos. Com s'hi observa, la proporció d'adolescents amb nota mitjana de suspès és força superior quan el seguiment familiar és baix, tant quan els ingressos familiars són alts com quan són baixos. Aquesta proporció disminueix a mesura que augmenta el seguiment familiar, sigui quin sigui el nivell de renda de la llar.

En els centres on els progenitors mostren un alt grau d'implicació en el seguiment de les activitats escolars dels seus fills, els resultats acadèmics milloren notablement, fins al punt de pràcticament pal·liar els efectes de la procedència social i cultural de les famílies.

Adolescents que treuen nota mitjana de suspès segons nivell d'ingressos de la llar i seguiment familiar de l'activitat escolar. Catalunya, 2006

Nota: La nota mitjana correspon a les puntuacions obtingudes en la darrera avaluació (segons l'adolescent enquestat) de les assignatures troncales: llengua i literatura catalana, llengua i literatura castellana, matemàtiques, ciències naturals i ciències socials. **Nota:** Ingressos baixos es refereixen a menys de 28.800 € anuals a la llar, ingressos mitjans entre 28.800 € i 43.200 € anuals a la llar i ingressos alts més de 43.200 € anuals a la llar. **Nota:** L'indicador seguiment familiar de l'activitat escolar s'ha construït a partir de dues preguntes del Panel de Famílies i Infància: freqüència amb la qual parla amb la seva mare i el seu pare sobre l'escola i el professorat. **Nota:** Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006 (CIIMU).

L'associació també es fa evident en la probabilitat d'obtenir una mitjana de notable-excel·lent. Només el 25% dels estudiants d'ESO amb uns ingressos de la llar baixos i un baix seguiment familiar assolixen un notable-excel·lent de mitjana. En canvi, quan el seguiment és alt, tot i tenir ingressos baixos a la llar, la xifra es duplica, arribant a més del 50% d'estudiants d'ESO amb una mitjana de notable-excel·lent.

Els progenitors han de saber el paper determinant que poden tenir en l'educació dels seus fills i filles i trobar encoratjament, orientació i suport públic per exercir de manera responsable i efectiva les seves funcions parentals.

Cada vegada hi ha més evidència que els sistemes educatius han demostrat la seva incapacitat per corregir els efectes que les desigualtats socials

produeixen en el rendiment acadèmic i l'èxit escolar. En bona mesura, les diferències en els resultats educatius tenen l'origen en factors aliens a l'escola, sobretot amb dimensions, qualitats i pràctiques familiars vinculades a la disposició de diferents recursos a la llar: econòmics, educatius, culturals i socials. Sens dubte per aconseguir incrementar l'èxit educatiu **cal desenvolupar polítiques públiques per enfortir el capital social de les famílies, especialment d'aquelles que experimenten déficits més importants.** L'objectiu és tant reforçar vincles intergeneracionals dins de les famílies com fomentar formes d'integració d'aquestes en l'entramat comunitari.

Pel que fa als vincles intergeneracionals és essencial que les polítiques públiques contribueixin a crear condi-

cions que afavoreixin que mares i pares comparteixin experiències d'aprenentatge i socialització amb els seus fills, i disposin tant d'*espais* com de *temps* per fer-ho. Això implica fomentar les relacions intergeneracionals possibilitant experiències compartides a través de programes i serveis que facilitin la interacció i el desenvolupament d'interessos compartits.

Finalment, és important promoure polítiques per esmorteir les conseqüències de la manca de capital social en situacions en què poden aparèixer déficits. El paper «compensador» dels serveis socials i d'acompanyament a les famílies pot ser decisiu en moments crítics del desenvolupament personal de l'infant, així com en processos de transició familiar. La recerca internacional ha detectat diversos episodis i etapes de vulnerabilitat al llarg de les trajectòries infantils, on els déficits de capital social poden tenir efectes negatius importants i duradors. En aquest sentit, una nova ge-

neració de polítiques públiques (OCDE 2007; Marí-Klose, Gómez-Granell, Lanau i Marí-Klose, 2010) planteja la necessitat d'impulsar intervencions públiques per, entre altres objectius, garantir una adequada estimulació cognitiva i d'altres capacitats essencials per a l'èxit educatiu a la primera infància, afavorint l'accés dels col·lectius de risc a escoles bressol i altres programes de suport.

A diferència del que succeïa fa unes dècades, les dades indiquen inequívocament que la immensa majoria dels progenitors animen els seus fills a continuar estudiant després d'haver completat els estudis obligatoris i estan disposats a promoure l'èxit educatiu dels seus fills en la mesura de les seves possibilitats. El que diferencia unes famílies d'altres són les oportunitats per fer-ho, així com l'eficàcia de les seves iniciatives de promoció. El repte és incidir positivament sobre aquests paràmetres per afavorir l'equitat.

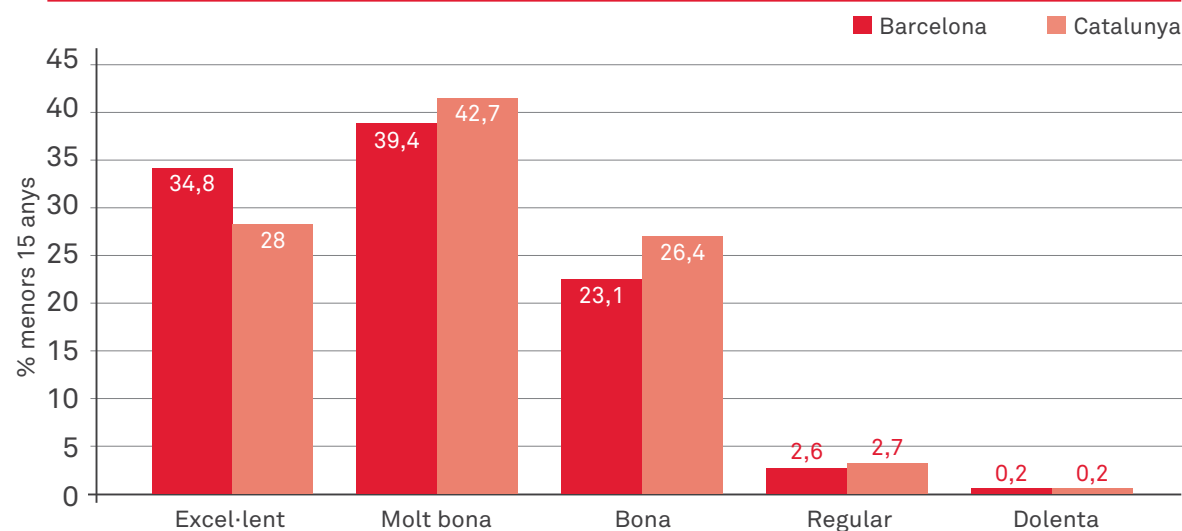

PROMOCIÓ DE LA SALUT, HÀBITES I ESTILS DE VIDA

Els problemes de salut en la infància tenen una importància cabdal perquè poden tenir repercussions en etapes més avançades de la vida o condicionar severament les oportunitats vitals de les persones. La salut dels infants és avui dia un objectiu prioritari de les polítiques públiques en la majoria de països del nostre entorn, ja que constitueix una dimensió vital i decisiva per assegurar la protecció i el benestar d'aquest segment de la població. El coneixement de l'estat de salut (mortalitat, morbiditat, etc.) i dels seus determinants (dieta, consum de substàncies psicoactives, comportaments de risc, estils de vida, etc.) es pot entendre com una activitat estratègica i necessària per assolir aquest objectiu mitjançant iniciatives públiques ben informades i l'adequada planificació dels diferents serveis d'atenció als infants, adolescents i joves.

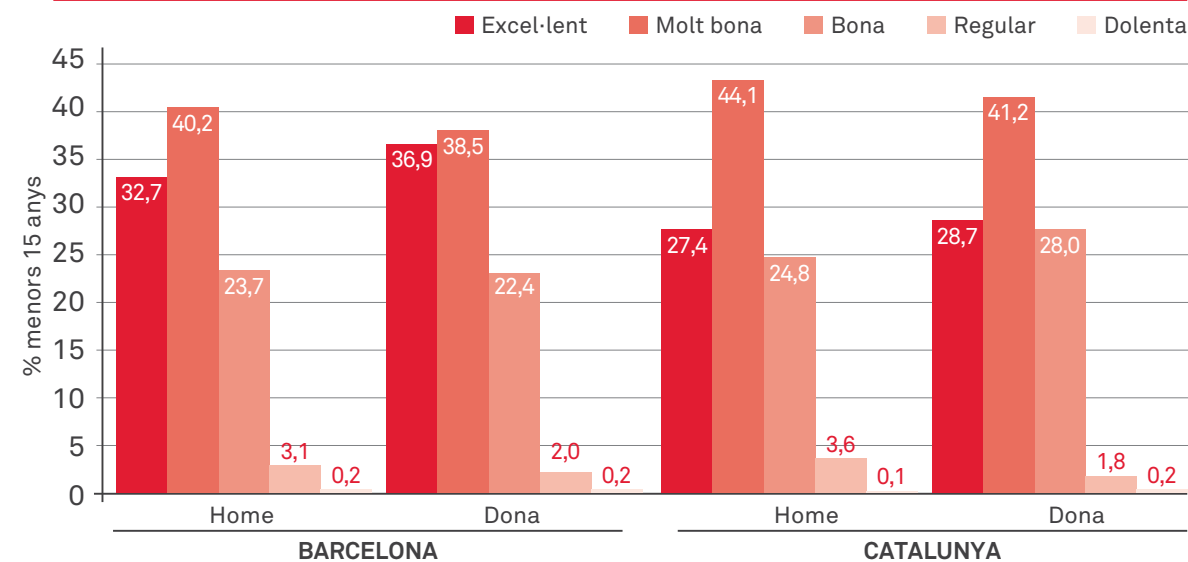
Les Enquestes de Salut de Barcelona i de Catalunya proporcionen indicadors de l'estat de salut i la qualitat de vida de la població subjectius i basats en la percepció de les persones. En aquest sentit, la percepció de la pròpia salut és un bon indicador de la qualitat de vida i un bon predictor de la mortalitat. Entre les famílies amb fills menors de 15 anys que participaven en l'enquesta, **més del 70% dels pares consideren que els seus fills tenen una salut excel·lent o molt bona**. Les dades també reflecteixen que no hi ha diferències remarcables en la salut percebuda entre els nois i les noies d'aquesta edat.

Estat de salut percebuda. Població de 0 a 14 anys. Barcelona, 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Enquesta de Salut de Barcelona 2006, Agència de Salut Pública de Barcelona, i de l'Enquesta de Salut de Catalunya 2006, Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya

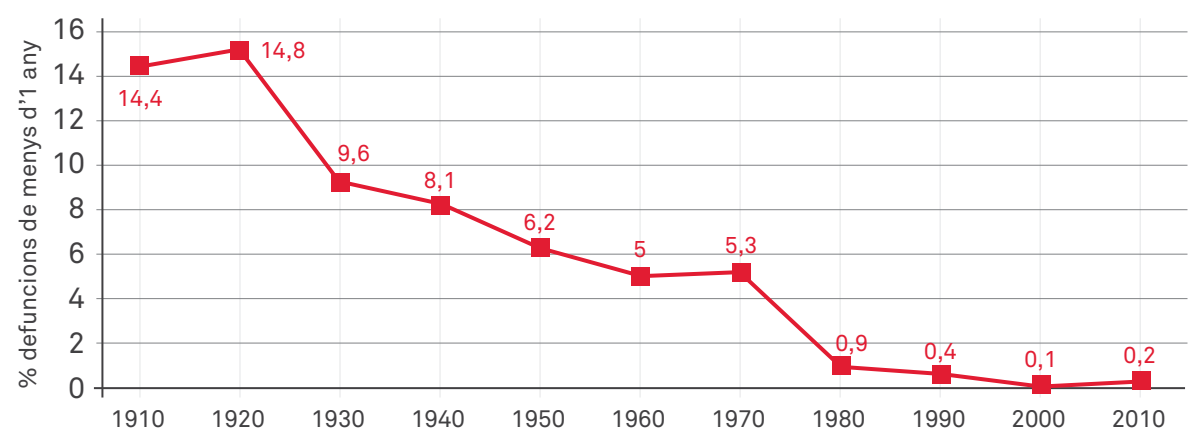
Estat de salut percebuda segons sexe. Població de 0 a 14 anys. Barcelona, 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Enquesta de Salut de Barcelona 2006, Agència de Salut Pública de Barcelona, i de l'Enquesta de Salut de Catalunya 2006, Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya

D'altra banda, l'evolució de la mortalitat infantil mostra que aquesta no ha deixat de disminuir i s'ha situat en els darrers anys en nivells mínims.

Evolució de la mortalitat infantil (menors d'un any). Barcelona, 1910-2010

Nota: EA partir del 1980 no s'hi inclouen els no residents. Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Anuari Estadístic de la ciutat de Barcelona 2009, Departament d'Estadística de l'Ajuntament de Barcelona.

ELS DETERMINANTS SOCIALS DE LA SALUT

A Europa els problemes de salut de la població general es troben més determinats pels factors socioeconòmics i pels estils de vida que no pas per la dificultat d'accés als tractaments mèdics. Aquests factors i estils de vida no són, d'altra banda, immutables, sinó que varien en el temps i d'acord amb la capacitat i influència social de les polítiques públiques desenvolupades. Per exemple, mentre que en les darreres dècades els estats membres de la Unió Europea han

UN PROBLEMA DE «PES»

Segons dades de l'Enquesta de Salut de Catalunya 2006, el 3,8% dels nens i les nenes menors de 15 anys tenia sobrepès, un 1,3% obesi i un 1% obesi tòrbida. En les dades del Panel de Famílies i Infància s'observa que el 4,8% dels adolescents entre 15 i 19 anys a Catalunya i el 5,0% a Barcelona té un pes insuficient segons el seu Índex de massa corporal (IMC).⁵

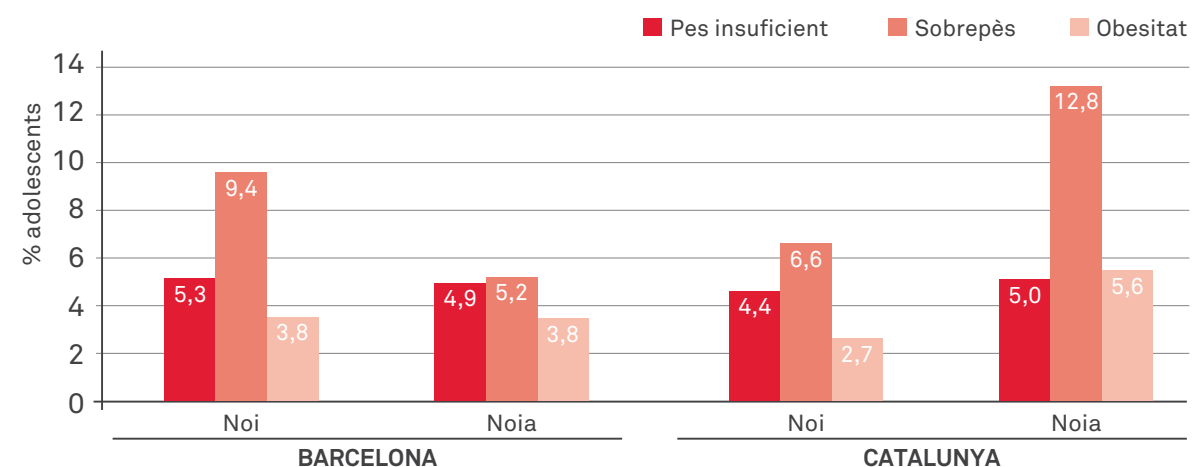
El 8,9% pateix sobrepès a Catalunya, mentre que a Barcelona el percentatge és inferior, el 7%. En canvi, tant a Catalunya com a Barcelona hi ha un 3,9% d'adolescents amb obesi.

⁵ L'Índex de massa corporal és un càlcul a partir del pes (en quilos) i l'alçada (en metres): pes/alçada². El resultat s'ha de comparar amb uns intervals preestablerts per saber si s'està en un pes insuficient, en un pes real, en sobrepès o obesi. Aquest interval és diferent per a homes i dones i també varia en cada any d'edat fins als 17 anys.

assolit un progrés significatiu en la reducció del consum de tabac, les taxes d'obesi i els trastorns alimentaris s'han incrementat en tots aquests països, demostrant canvis en els hàbits dietètics i estils de vida més sedentaris. Els menors no són un col·lectiu aliè a aquesta tendència, ja que es caracteritzen tant per la seva capacitat d'adaptació a les transformacions socials com per la seva vulnerabilitat a aquests mateixos canvis.

Com es mostra en el gràfic següent, hi ha diferències entre nois i noies. A la ciutat de Barcelona els nois tenen més problemes de sobrepès i obesi que les noies segons el seu IMC (13,2% dels nois i 9,0% de les noies). A Catalunya, en canvi, són les noies les que tenen sobrepès o obesi doblant el percentatge dels nois (9,3% de nois i 18,4% de noies).

Índex de massa corporal d'adolescents (pes insuficient, sobrepès i obesi) segons sexe. Barcelona i Catalunya, 2008

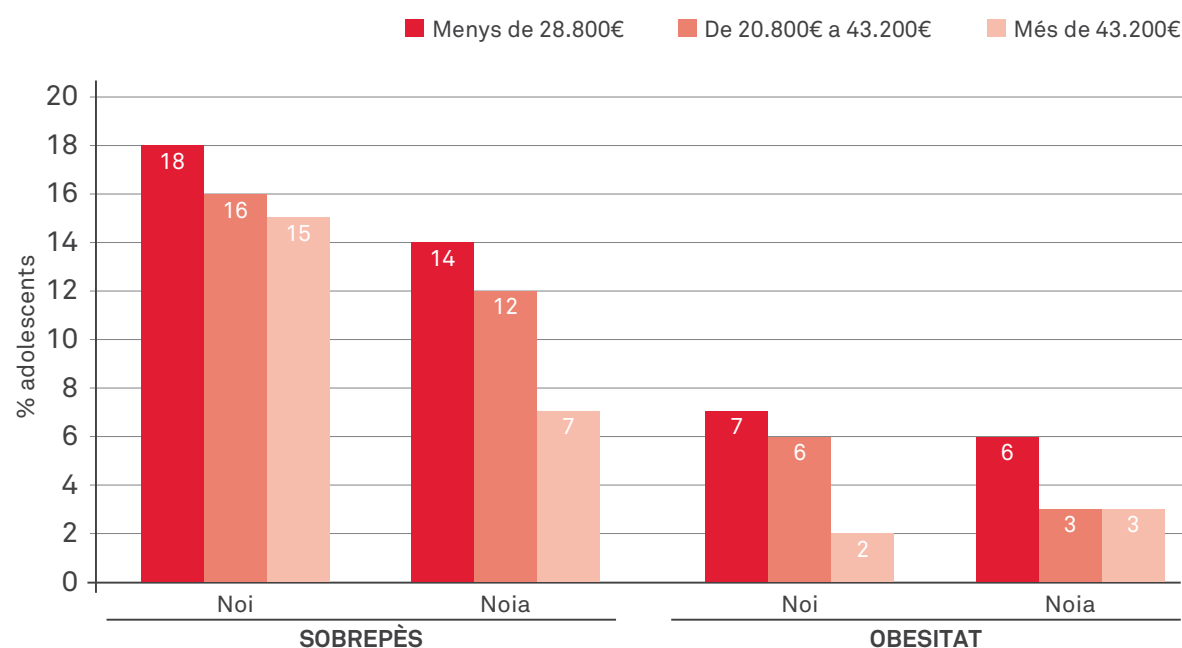
FONT: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2008 (CIIMU)

D'altra banda, com ja s'assenyalava a l'informe *Infants i Famílies a Barcelona* realitzat pel CIIMU l'any 2010 (Gómez-Granell i Escapa, 2010), els resultats sobre obesi i sobrepès en nois i noies segons ingressos anuals de la llar de la primera onada del Panel de Família i Infància apunten que, a Catalunya, l'obesi i el sobrepès són més prevalents entre els nois de famílies de

rendes baixes (18% de sobrepès i 7% d'obesi per les llars amb ingressos anuals de menys de 28.000 euros). En canvi, quan la llar té rendes superiors a 43.200 euros, les xifres de sobrepès es redueixen a un 15% per als nois i un 7% per a les noies i pel que fa a l'obesi, entre un 2% i un 3% dels adolescents en sofreixen.

Obesitat i sobrepès en nois i noies segons ingressos anuals de la llar. Catalunya, 2006

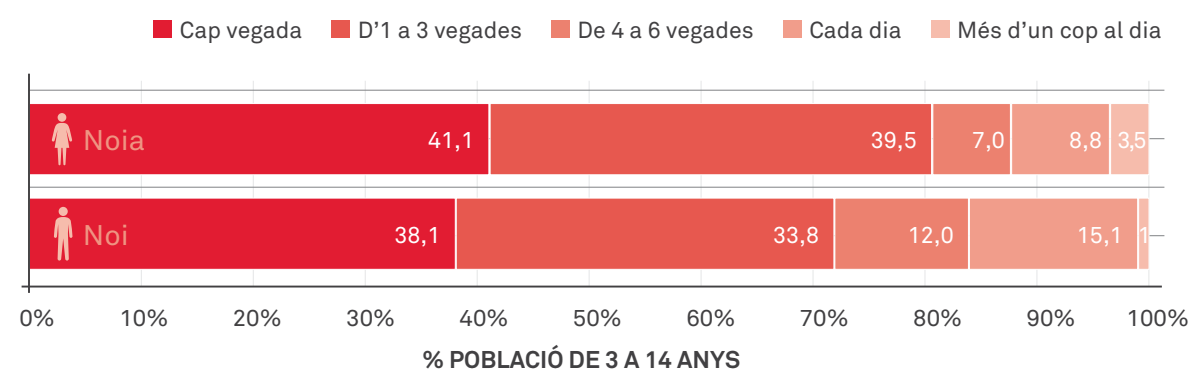

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006 (CIIMU).

Un dels factors importants que influeix en l'augment del sobrepès i l'obesitat entre els joves en els darrers anys és el tipus d'alimentació amb un major consum de productes amb sucre i greixos saturats i una dieta pobre en fruites i verdures. El 19,3% de les noies i el 28,1% dels nois de 3 a 14 anys consumeixen begudes o refrescos amb sucre quatre cops o més a la setmana. El 60% dels infants d'aquestes edats consumeixen com a mínim un cop a la setmana menjar ràpid. Aquest percentatge s'incrementa a mesura que augmenta l'edat de l'infant. Mentre que només el 8,5% dels nens i les nenes de 3 a 5 anys consumeix més de tres vegades a la setmana menjar ràpid, el 18,8% dels nois i noies de 12 a 14 anys en consumeixen amb aquesta freqüència. Cal assenyalar que més de la meitat dels nens i nenes de 6 a 14 anys prenen menjar ràpid com a mínim un cop a la setmana.

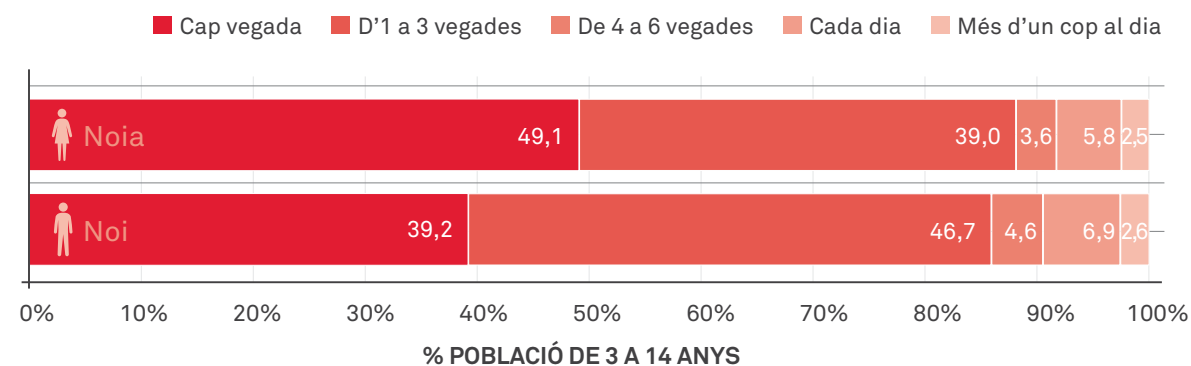
Als mals hàbits d'alimentació s'ha d'afegir la manca d'activitat física, que també ha influït en l'increment del sobrepès i l'obesitat entre la població infantil i juvenil. Segons dades de l'Enquesta de Salut de Catalunya 2006, el 26,5% dels nois i el 43,5% de les noies de 15 a 19 anys declaren que estan asseguts la major part de la jornada. El 34,1% de les nenes de 6 a 14 anys de Barcelona i el 21,1% dels nens no realitza activitats extraescolars esportives. Més de la meitat dels nens (el 53,3%) fan activitats esportives com a mínim dues hores a la setmana, enfront del 26,7% de les nenes que en fan.

Freqüència setmanal amb què la població de 3 a 14 anys consumeix begudes o refrescos amb sucre segons sexe. Barcelona, 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Enquesta de Salut de Barcelona 2006, Agència de Salut Pública de Barcelona, Ajuntament de Barcelona

Freqüència setmanal que la població de 3 a 14 anys consumeix menjar ràpid (entrepanes, pizzes, hamburgueses...) segons sexe. Barcelona 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Enquesta de Salut de Barcelona 2006, Agència de Salut Pública de Barcelona, Ajuntament de Barcelona

L'enquesta del FRESC 2004 (Factors de Risc en Estudiants de Secundària de Barcelona) (ASPB, 2008), que es realitza des del 1987 en diferents escoles de Barcelona, indica que el 5,5% dels nois i el 17,1% de les noies de segon i quart d'ESO estaven fent dieta en el moment de respondre l'entrevista. Segons dades del 2008 del Panel de Famílies i Infància del CIIMU, el 25,2% dels nois i el 59,2% de les noies han intentat perdre pes alguna vegada en els darrers 12 mesos. Les xifres són similars a la ciutat de Bar-

celona (23,5% per als nois i 53,9% per a les noies). Dels que han intentat reduir el seu pes, el mètode més comú que han utilitzat tant nois com noies ha estat l'exercici i l'esport, seguit de la reducció de la quantitat d'aliments o la supressió d'algun aliment. Però cal destacar que un 9,2% de les noies s'ha provocat el vòmit per perdre pes. Dit d'una altra manera: **una de cada 20 adolescents de Barcelona s'ha provocat alguna vegada el vòmit per intentar perdre pes.** Una dada força preocupant (Escapa i Maranzana, 2012).

L'obesitat infantil és, també, cada vegada més un problema de salut pública; en aquest sentit, a la Unió Europea dels 25, la prevalença de sobrepès, incloent-hi els obesos, oscil·la entre el 16 i 22% i d'aquests entre el 4 i 6% són obesos. És a dir que **hi ha entre 11,8 i 16,3 milions d'infants amb sobrepès a la UE-25, dels quals entre 2,9 i 4,4 milions són obesos** (European Association for the Study of Obesity, 2005). Gran part de les polítiques i activitats europees contra l'obesitat són desenvolupades a través de la Plataforma Europea d'Acció sobre Alimentació, Activitat Física i Salut, que va començar a funcionar l'any 2005. Aquesta plataforma promou un conjunt d'accions per combatre l'obesitat als països i les organitzacions pertanyents a la Unió Europea i elabora informes de seguiment sobre el problema de la pandèmia. A escala global, l'Organització Mundial de la Salut (OMS) constitueix una referència i ha establert el sobrepès i l'obesitat infantil com un dels desafiaments més seriosos en matèria de salut pública del segle XXI. En total, el 2010 els menors de 5 anys amb sobrepès eren aproximadament 42 milions. Atesos els problemes de salut que aquest sobrepès pot ocasionar tant en l'edat infantil com en edat adulta, la prevenció de l'obesitat infantil esdevé una prioritat per a l'OMS.

VIURE PERILLOSAMENT

Els infants no són un col·lectiu gaire vulnerable a patir malalties, trastorns i accidents de molta gravetat i, en canvi, són bastant vulnerables a malalties, trastorns i accidents de menor gravetat. La baixa vulnerabilitat relacionada amb els estils de vida es va perdre a mesura que el menor creix, sobretot a

partir de l'adolescència, i molt especialment en el cas dels nois. A mesura que els nens i les nenes es van fent més grans, adquireixen més autonomia i capacitat de decisió. Com ja es deia en el Primer Informe 2002 sobre *la situació de la infància i les famílies a Barcelona i Catalunya* realitzat pel CIIMU l'any 2002 (Romaní i González, 2002), a partir de certa edat, sobretot en l'adolescència, la vulnerabilitat associada a la fragilitat del menor i caracteritzada per malalties infantils i accidents (principalment a l'escola i a casa), va desapareixent a la vegada que entra en escena una vulnerabilitat associada a pràctiques de risc (consum de substàncies psicoactives, pràctiques perilloses en conducció, etc.).

Segons dades de l'*Informe Juventud en Espanya* (Injuve, 2008), el 61,5% de les defuncions en joves són per causes externes. Aquestes causes externes es concentren en tres grups: els accidents de trànsit, els suïcidis i altres accidents.

Les xifres de Barcelona també ens mostren que, si en els grups d'edat de 0 a 5 anys i de 6 a 13 anys la major part dels lesionats en accidents de trànsit corresponen a vianants que van ser atropellats o a usuaris de turismes, a la franja d'edat entre 14 i 17 anys són els joves que circulaven amb ciclomotor els que van patir més accidents, amb un 68,9% dels casos. La bicicleta també és un mitjà de transport força utilitzat entre els joves, només un 17% dels nois i un 13% de les noies estudiants de segon d'ESO afirma posar-se el casc en la bicicleta sempre o sovint (FRESC, 2008). Una dada positiva és que més del 90% dels estudiants de segon d'ESO es posen el cinturó quan van en cotxe.

El gènere és un dels factors que diferencien els adolescents en la predisposició a les conductes de risc per la salut. Segons les dades del Panel de Famílies i Infància, els nois destaquen en conductes de risc associades a la seguretat viària. Gairebé el 28% dels nois adolescents declara haver conduït alguna vegada un ciclomotor sense permís, el 27% haver pujat al ciclomotor sense casc (el 18,4% de les noies) i un 6% afirma haver conduït un ciclomotor després d'haver begut alcohol. Si a aquestes conductes perilloses amb el ciclomotor hi afegim la poca pràctica en conducció dels joves, no és d'estranyar la gran taxa d'accidentalitat en trànsit que tenen els menors d'edat, tal com hem vist anteriorment.

Però en el consum d'alcohol i tabac les pautes de nois i noies són molt similars, amb una proporció lleugerament superior de noies, sobretot a fer *botellón*. El 28% dels i les adolescents de Barcelona declara haver fet alguna vegada *botellón*, el 15% s'ha emborratxat com a mínim un cop en el darrer mes i més d'un 9% ha fumats tabac en la darrera setmana. Aquestes dades evidencien una certa homogeneïtzació en aquestes pràctiques entre nois i noies.

Una dada important a tenir en compte és la disminució de la taxa d'embarassos en noies adolescents, que va arribar l'any 2007 a un 11,2‰, mentre que el 2009 va ser d'un 8,1‰.

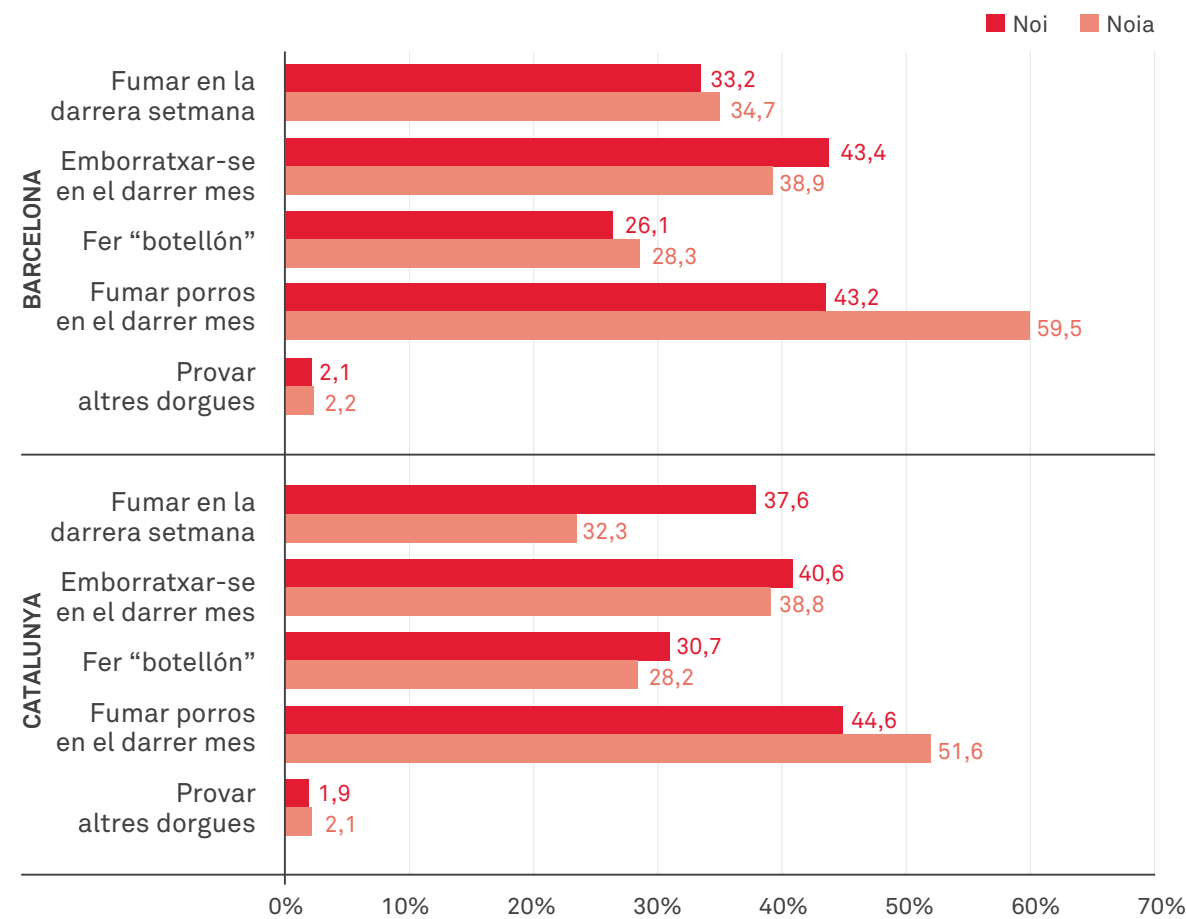
El consum de substàncies psicoactives, tant de les legals com de les il·legals, forma part de les problemàtiques de salut entre adolescents i joves. Són, això no obstant, les legalitzades les que gaudeixen d'una major acceptació i consum. L'enquesta periòdica FRESC (Factors de Risc en Estudiants

de Secundària) indica que el consum de tabac ha disminuït tant en nois com en noies i que el consum d'alcohol es manté estable al llarg dels anys. Mentre que el 1996 els estudiants de quart d'ESO (14-15 anys) consumidors regulars de tabac era del 27% en els nois i del 42% en el cas de les noies, el 2008 disminueix fins al 16% i el 20% respectivament, acostant-se les diferències entre sexes que en anys anteriors eren molt marcades.

Pel que es refereix al consum d'alcohol, el FRESC recollia el 1987 que el 76% dels nois i el 69% de les noies de segon d'ESO havia provat l'alcohol alguna vegada (mínim mig got de qualsevol beguda alcohòlica). Tot i que la xifra es manté força elevada, el 2008 ha disminuït a un 67% i un 60%, respectivament. En canvi, entre els estudiants de quart d'ESO i de segon de Batxillerat el consum d'alcohol es manté invariable des dels darrers deu anys.

Els resultats del Panel de Famílies i Infància indiquen que els i les adolescents tant de Barcelona com de tot Catalunya tenen un consum força elevat d'alcohol, tabac i porros. El 33,7% dels i les adolescents a la ciutat de Barcelona fumen com a mínim una cigarreta a la setmana (gràfic G.4.25). A Catalunya, el 37,6% de les noies va fumar en la darrera setmana. A més, les joves adolescents tenen un consum d'alcohol més elevat que els nois: el 43,4% de les noies a Barcelona i el 40,6% a Catalunya afirmen haver-se emborratxat alguna vegada en el darrer mes (gairebé el 39% dels nois tant a Barcelona com a Catalunya). I finalment, una dada preocupant és que el 59,5% dels nois a Barcelona i el 51,6% a Catalunya declara haver fumats porros en el darrer mes.

Consum de substàncies psicoactives dels i les adolescents segons sexe. Barcelona i Catalunya, 2008

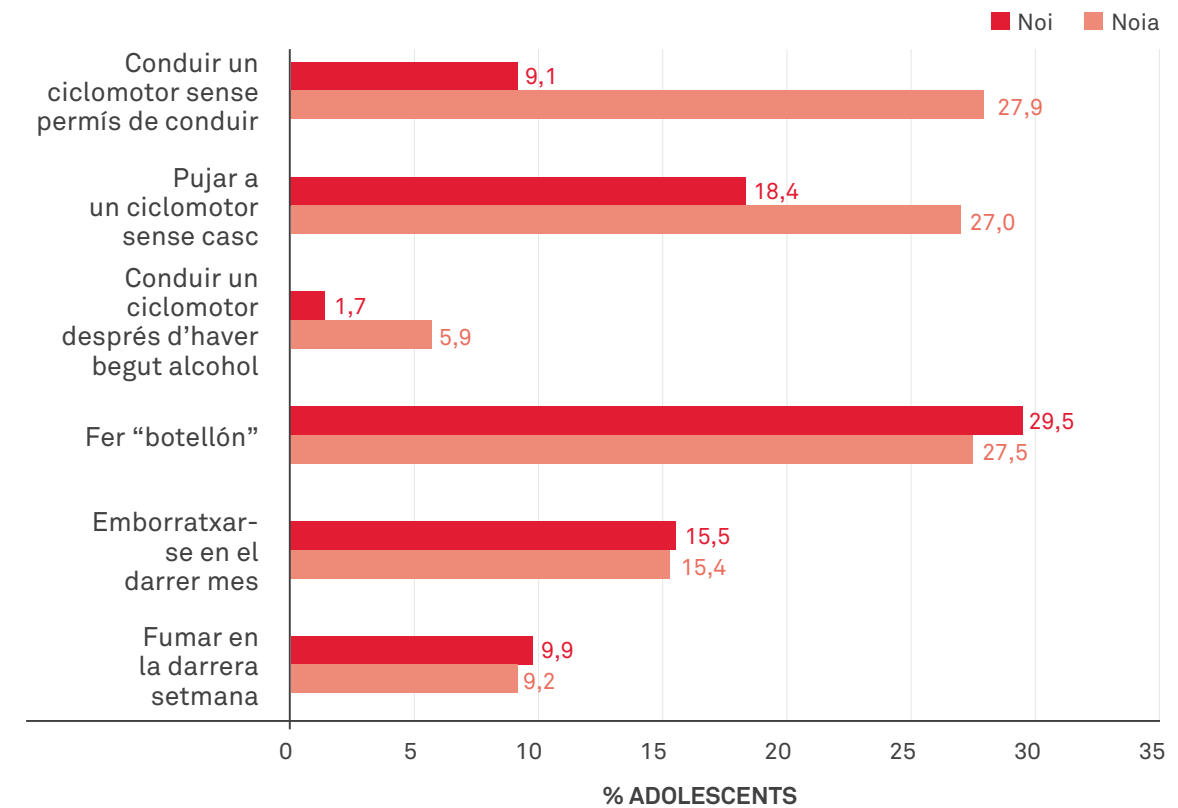

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2008, CIIMU

Els joves actuen en funció de les dinàmiques relacionals en les quals es troben. Conviure amb certes formes de ser suposa al jove ser d'una manera o una altra. Es reforcen les seves actituds i orientacions en companyia del seu grup d'iguals, és a dir, amb altres joves, i realitzen la majoria de comportaments de risc en companyia. **El percentatge de joves que incorren en conductes i hàbits de risc augmenta considerablement quan la proclivitat a aquest tipus de conducta entre els seus amics és més alta.** La proporció

de joves que realitzen conductes de risc associades a la seguretat viària gairebé es triplica quan els amics tenen una proclivitat alta al risc (segons dades del Panel de Famílies i Infància). Les diferències són molt més elevades quan es refereixen als hàbits de consum de tabac i alcohol. Mentre que menys del 5% dels adolescents que tenen amics amb una proclivitat baixa al risc han fet alguna vegada *botellón*, el percentatge dels que han consumit alcohol al carrer és del 59% quan tenen amics molt proclius al risc.

Comportaments de risc dels i les adolescents segons sexe. Barcelona, 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006, CIIMU

PRÀCTIQUES DE RISC I CAPITAL SOCIAL DE LES FAMÍLIES

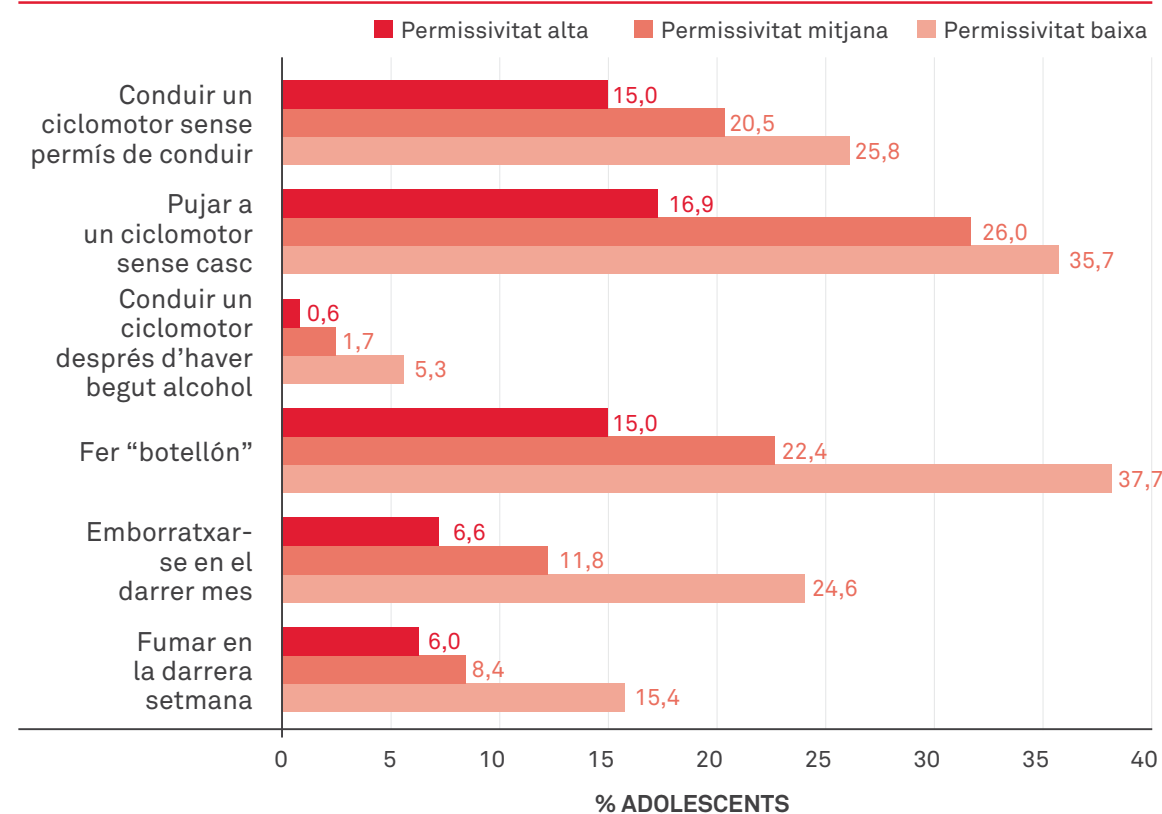
Però no només té influència el grup d'iguals en les conductes i els hàbits de risc dels joves, també tenen influència els estils parentals, concretament, podem afirmar que les bones pràctiques parentals requereixen una certa dosi d'autoritat. Tot i així, a causa del context actual i de l'aparició de nous valors, molts progenitors han abandonat les funcions relatives a l'exercici de l'autoritat. Aquest canvi és degut a

què certes pràctiques tradicionals en l'exercici de l'autoritat, com els càstigs físics, han quedat actualment desacreditades i han acabat sense ús i a què la imposició de prohibicions i limitacions als menors entra en contradicció amb les representacions socials actuals, ja que s'associen als marcs normatius autoritaris del passat i a una falta de consideració per les habilitats i capacitats del menor per autoimposar-se normes de conducta. En aquest context, molts progenitors han abandonat certes funcions relatives a l'exercici de

l'autoritat. Com ja es mostrava en l'estudi *Adolescents a Barcelona*, realitzat pel CIIMU sobre la base de l'anàlisi de dades del Panel de Famílies i Infància (Marí-Klose, Marí-Klose, Maranzara i Granados, 2010), com més permissivitat hi ha en la família, més proclivitat hi ha envers aquestes conductes de risc. En certes conductes es duplica, i fins i tot triplica, la proclivitat a què l'adolescent les realitzi en funció de si

els pares i les mares són més permissius, com per exemple el fet de pujar a un ciclomotor sense casc, una acció que han dut a terme un 17% dels joves amb pares poc permissius, enfront del 36% dels que tenen una permissivitat familiar alta. En el cas del consum d'alcohol, la xifra es quadruplica, passant d'un 6,6% quan hi ha una permissivitat familiar baixa a un 25% quan la permissivitat és alta.

Comportament de risc dels nois/es segons el grau de permissivitat dels pares. Catalunya, 2006

FONT: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2006, CIIMU

MALESTARS EMOCIONALS I SALUT MENTAL

En els darrers temps ha crescut la preocupació social pels problemes de salut mental dels infants i, sobretot, dels adolescents. Les dades sobre els diagnòstics principals dels pacients atesos als Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil de Catalunya (CSMIJ) mostren l'augment dels trastorns d'adaptació i els trastorns emocionals específics en la infància i adolescència tant en nois com en noies. **Els denominats «comportaments pertorbadors» constitueixen una important font de malestar i disfuncions tant en els centres educatius com en les famílies.** Com s'afirma en el quart informe sobre *la situació de la infància i la família a Barcelona i Catalunya* realitzat pel CIIMU (Gómez-Granell i Marí-Klose, 2012), en el capítol *Anatomia social de les emocions* (Martínez Hernáez, 2012), algunes vegades aquests comportaments, com el trastorn per dèficit d'atenció amb hiperactivitat (TDAH), el trastorn dissocial, el trastorn negativista desafiant, etc., són diagnosticats com a trastorns psiquiàtrics. Aquest fet apareix associat a una altra situació preocupant, que és l'increment del consum de psicofàrmacs, com ara ansiolítics, antidepressius i psicoestimulants i agents utilitzats per al TDAH, entre infants i adolescents.

Sense negar el valor d'aquests diagnòstics i la seva etiologia individual i tenint en compte que alguns d'aquests comportaments poden ser predictors de trastorns mentals més greus, cal dir també que en molts, per no dir en la majoria, d'aquests comportaments hi ha certs determinants socials (situacions de pobresa, ruptures familiars, conflictes amb la família o l'entorn social etc.)

o certs moments de transició en el cicle vital, com el trànsit de la infantesa a l'adolescència i de l'adolescència a la joventut, que tenen un pes molt important.

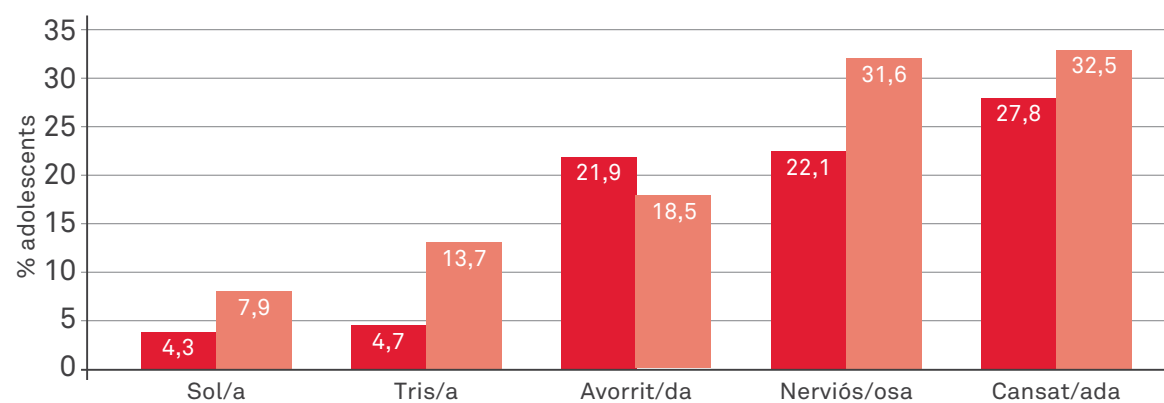
Certament l'adolescència és un període de vulnerabilitat en el terreny de les emocions, els sentiments i els estats d'ànim que s'atribueix a un moment difícil, al desenvolupament fisiològic i psicològic i a la conformació d'una identitat encara en construcció. Aquesta situació passa a ser especialment rellevant a l'hora de valorar aspectes tals com els problemes de salut mental dels adolescents, ja que molts dels seus comportaments han de ser entesos més com a malestors transitoris que com a veritables problemes psiquiàtrics (Martínez Hernáez, 2012).

La major part de les i els adolescents catalans mostren un estat ànomic positiu, en el sentit de sentir-se mai o poques vegades tristos, avorrits, nerviosos o sols, entre altres estats emocionals que hem analitzat (taula 1). Ara bé, aquesta tendència no significa que no hi hagi nois i noies que mostren un malestar emocional de tipus crònic,

el coneixement dels quals pot resultar útil per detectar grups socials vulnerables que poden estar associats, en el present o en el futur, a un major risc de patir trastorns mentals, d'abús de substàncies psicoactives i de marginació i exclusió.

L'adolescència és un període de vulnerabilitat en el terreny de les emocions, els sentiments i els estats d'ànim i molts dels seus comportaments només són deguts a malestors transitoris.

Joves (de 14 a 17 anys) que afirmen sentir-se sovint o sempre en els següents estats d'ànim segons sexe. Barcelona, 2008

FONT: Elaboració CIIMU a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància 2008, CIIMU

Sense negar les dimensions psicofisiològiques, neuroquímiques, hormonals, psicològiques i psicodinàmiques de les emocions, els sentiments i els estats d'ànim, creiem que aquestes responen també a fenòmens socials i vénen determinades per variables com el gènere, el nivell de renda, l'estructura de les famílies, la comunicació amb els progenitors o la xarxa social dels adolescents, per posar només alguns exemples.

El coneixement dels determinants socials dels estats d'ànim pot resultar útil per orientar les polítiques sanitàries i educatives o per discriminar determinats grups o circumstàncies associats amb una major vulnerabilitat.

També per evitar l'excés medicalitzador derivat de la no-valoració del context social, ja que aquest últim és una peça fonamental per determinar els casos dels no-casos i per pensar estratègies alternatives i/o complementàries al tractament psicofarmacològic (Kleinman, 1988).

CAPITAL SOCIOECONÒMIC, CAPITAL SOCIAL I SALUT MENTAL

Una anàlisi més detallada dels estats d'ànim, basada en dades del Panel de Famílies i Infància (Martínez Hernáez, 2012) ens ha permès identificar que **molts d'aquests malestans estan vinculats als diferents tipus de relacions familiars en què es troben immersos els adolescents**. Així, per exemple, els adolescents que afirmen tenir sovint estats d'ànim trist, avorrit i sol pertanyen amb major freqüència a famílies amb menor renda que es troben més pròximes al risc de «desafiliació», en el sentit de trobar obstacles a l'hora de reproduir les seves existències i assegurar la seva protecció. Es tracta d'adolescents i contextos familiars amb un risc de mobilitat descendent, així com una major dificultat per accedir a la diversitat de béns i serveis que conformen el panorama de la modernitat i els seus models vinculats al consum.

D'altra banda, un segon grup conformat pels estats d'ànim nerviós, ocupat i pressionat que constitueix un grup de malestans més actius i externalitzats i també més associats a famílies de rendes mitjanes, les quals estableixen ritmes formatius per als adolescents més intensos i amb més diversitat d'activitats educatives i lúdiques. En aquest cas, el que s'estaria expressant és una sensació d'aclapament, de veure's «superat» pels requeriments i les expectatives dels progenitors i el món dels adults per extensió.

Encara que alguns d'aquests estats d'ànim es puguin vincular amb la depressió o l'ansietat, el cert és que sentir-se trist no és cap patologia, com tampoc el nerviosisme. Més aviat constitueixen estats normals que poden apuntar, a partir de la seva recurrència i cronicitat, cap a possibles riscos i vulnerabilitats en salut mental.

De fet, pel que fa als trastorns mentals, si bé és cert que part dels trastorns importants com és el cas de l'esquizofrènia emergeixen durant aquest període de la vida, el risc de patir depressió i ansietat és menor en l'adolescència, comparat amb el debut a la majoria d'edat. Per exemple, segons l'Oficina Europea de l'Organització Mundial de la Salut (WHO, 2004), la prevalença d'aquests estats psicopatològics per als nois i les noies de 12 a 17 anys és del 4%, mentre que als 18 anys la taxa augmenta al 9%.

Ara bé, el que és més rellevant és que les i els adolescents diagnosticats de depressió/ansietat també presenten un perfil social que subratlla notables diferències de gènere, de renda, de nivell d'estudis dels progenitors i també majors vulnerabilitats associades als

canvis de l'estructura familiar (monoparentalitat), la comunicació parental, els ritmes domèstics, en el cas de les noies, i de consecució d'una relació de parella, en el cas dels nois. Per exemple, de les dades del Panel de Famílies i Infància del CIIMU es dedueix que la prevalença d'aquest tipus de trastorns és més elevada entre les famílies amb menys recursos econòmics, fins al punt que mentre que el percentatge de nois/es amb diagnòstic és del 14,4% entre els adolescents de famílies amb rendes inferiors a 21.600 euros anuals, aquest valor és del 8,6% en les famílies amb rendes entre 21.600 euros i 36.000 euros anuals i del 6,7% en les famílies amb rendes superiors a 36.000 euros anuals. Les famílies monoparentals mostren una taxa gairebé del doble de diagnòstics que les biparentals: el 13,2% *versus* el 7,6%, respectivament. Entre els adolescents diagnosticats amb progenitors separats i divorciats, la percepció de la qualitat de la relació amb l'exparella per part del progenitor (sigui mare o pare) que viu amb l'adolescent es troba profundament associada a la taxa de depressió. Per exemple, quan la percepció és dolenta o molt dolenta, ens trobem amb una prevalença del 36,4% enfront del 14% quan la relació és qualificada com a regular i del 13,2% quan és catalogada com a bona o molt bona. De les dades del Panel de Famílies i Infància també podem extreure els efectes de la desocupació d'algun dels progenitors en la taxa de depressió/ansietat.

Les implicacions dels factors socials en la depressió, l'ansietat i els estats d'ànim negatius a l'adolescència fan pensar en la necessitat de polítiques que incloguin aquestes dimensions, ja s'entenguin aquestes com a causes o com a conseqüències dels trastorns i malestans.

Més concretament, a la primera línia (causes), es tractaria de pal·liar les adversitats socials (la pobresa, el nivell educatiu dels pares, etc.) que incideixen en trastorns com la depressió o d'amortir aquests efectes mitjançant la major qualitat de les polítiques socials i inclusives i la potenciació del capital social de les famílies. Com ja hem comentat, factors com el rendiment acadèmic i la dedicació dels pares als estudis dels seus fills i filles amorteixen l'efecte de les desigualtats en aquest àmbit. És per això que **el capital social de les famílies es revela com un factor clau a potenciar des de les polítiques socials.**

TEMPS DE LLEURE I DESENVOLUPAMENT SOCIOEDUCATIU

En els darrers anys estem assistint a una transformació del cicle de vida dels menors i del mateix concepte d'infància, que es desenvolupa fonamentalment en l'àmbit cultural. En la vida quotidiana dels menors cada cop hi ha més bens i activitats de «consum cultural» que, més enllà del seu sentit instrumental, són fonamentals en la producció i circulació de significats socials. Els menors no són només receptors passius dels béns i les activitats culturals i lúdiques que ofereix el mercat, les administracions públiques i altres institucions. Ja que, d'una banda, s'apropien selectivament de les ofertes que tenen al seu abast, mentre que, d'altra banda, les utilitzen activament per construir la seva pròpia identitat personal i de grup. L'anomenat consum cultural que influiria en la identitat dels joves comprendria diferents àmbits, com la *cultura material* (béns que configuren els mitjans d'informació, de comunicació i d'entrete-

niment utilitzats pels joves per relacionar-se entre ells i amb la societat), la *cultura corporal* (elements materials –corporals o extracorporals– i immaterials –lingüístics o simbòlics– que serveixen als joves per presentar-se en públic), la *cultura del lleure* (activitats col·lectives, ubicades en espais d'oci o en espais intersticials de la vida institucional, mitjançant les quals els joves omplen el seu temps lliure de sentits i significats compartits), la *cultura musical* (repertoris sonors –rítmics, verbals, instrumentals, relacionals– que configuren el consum musical dels joves, en el qual es basen les identitats musicals específiques) i la *cultura digital* (instruments, llenguatges i pràctiques socials que faciliten la connexió dels joves amb les noves tecnologies).⁶

INTERNET, XARXES SOCIALS I TECNOLOGIES DE LA INFORMACIÓ I LA COMUNICACIÓ

És possible que el fenomen que més ha canviat les nostres vides en els darrers anys sigui l'existència i l'expansió de *la xarxa*. Com l'OCDE ha remarcat a l'informe *Are the new millennium learners making the grade?* (OCDE, 2010), les competències en matèria d'ús de les TIC esdevenen cabdals en l'actual societat del coneixement. El futur de les societats modernes passa pel domini de les noves tecnologies, especialment per part dels més joves. En aquest sentit, els joves dels països de l'OCDE estan força familiaritzats amb

⁶ El tema del consum cultural i el seu impacte en la construcció de la identitat infantil i juvenil va ser àmpliament tractat en el capítol Identitats culturals i estils de vida (Feixa et al., 2002) del primer Informe del CIIMU sobre la situació de la infància i les famílies a Barcelona i Catalunya.

els ordinadors i, cada vegada més, són grans usuaris dels mitjans digitals, la qual cosa influirà en les habilitats cognitives, els valors socials, les actituds i les expectatives d'aprenentatge.

La major part tenen la seva llar com a punt de connexió prioritari i, en no gaire menys de la meitat dels casos, fins i tot compten amb aquest accés a la seva pròpia habitació. Però també és cert que un percentatge no menyspreable de joves encara no disposen de cap tipus de connexió a les seves llars.

Actualment, a Catalunya i Barcelona la gran majoria dels infants i els joves disposen, com a mínim, d'un ordinador a casa seva que, en la major part dels casos, té connexió a la xarxa d'alta velocitat (ADSL o cable).

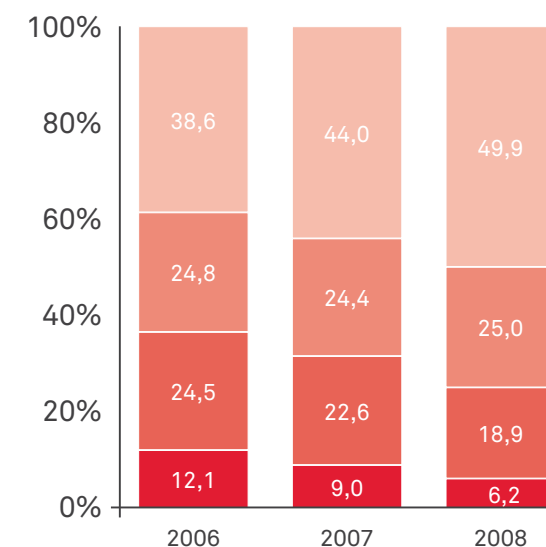
FREQÜÈNCIA D'ÚS

Una recent anàlisi de les dades del Panel de Famílies i Infància que s'ha fet en el marc del IV Informe sobre la situació de la infància i la família a Barcelona i Catalunya (Gómez-Granell i Marí-Klose, 2012), en el capítol *Infància 2.0: desigualtats digitals, context familiar i rendiment acadèmic* (Mominó, Meneses i Fàbregues, 2012) ens mostra la ràpida expansió en la freqüència d'ús d'Internet en els joves. Entre l'any 2006 i el 2008 i durant els dies feiners, el nombre de joves que no navegaven mai per Internet s'ha reduït a la meitat, essent, en darrer terme, pràcticament residual. Llevat d'aquests casos, també podem observar que els que es troben en la freqüència més moderada,

amb un índex de connexió d'una a dues vegades entre setmana, també tendeixen clarament a la baixa: en aquest grup, el 2006 hi trobàvem pràcticament una quarta part dels joves (24,5%) que el 2008 es va reduir fins al 18,9%.

Freqüència d'ús d'Internet dels joves, de dilluns a divendres, després de l'escola. Catalunya 2006, 2007, 2008

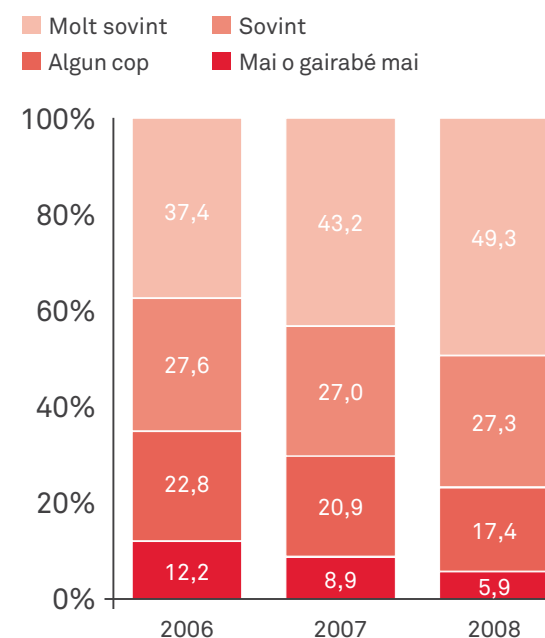
■ Cada dia ■ Tres o quatre cops a la setmana
■ Un o dos cops a la setmana ■ Mai o gairabé mai

FONT: Elaboració pròpia a partir del Panel de Famílies i Infància, CIIMU

Però si observem la freqüència de connexió durant el cap de setmana, els joves que es connecten a la xarxa cada dia, de dilluns a divendres, després de l'escola, és el que creix de manera més evident: en aquest grup, el 2006 ja hi trobàvem més d'una tercera part dels joves (38,6%), però el 2007 continua creixent de manera important fins al 44% i aquesta clara tendència a l'alça es manté el 2008 arribant a ser ja la meitat (49,9%) els joves que es connecten cada dia sense excepció.

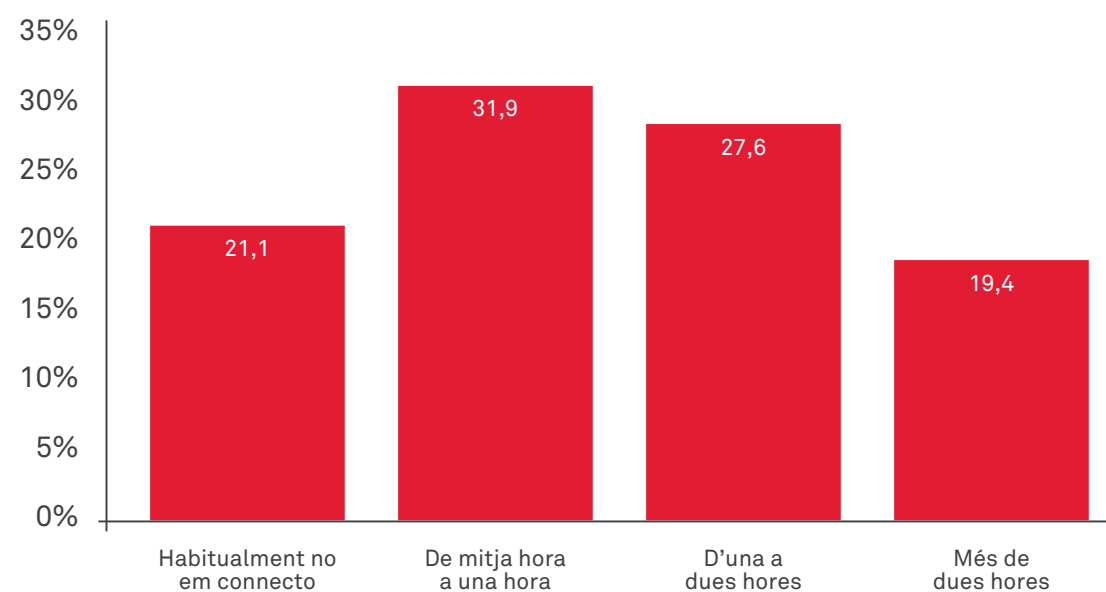
Freqüència d'ús d'Internet dels joves el cap de setmana. Catalunya 2006, 2007, 2008

D'altra banda, gairebé la meitat dels joves (47%) se situen a la franja alta dels que destinen diàriament més d'una hora del seu temps a aquesta forma d'activitat. Dins d'aquest grup, cal destacar el percentatge prou elevat (19,4%) dels que ocupen més de dues hores diàries a navegar per Internet.

Font: Elaboració pròpia a partir del Panel de Famílies i Infància, CIIMU

Temps diari de connexió, després de classe. Catalunya 2008

Font: Elaboració pròpia a partir del Panel de Famílies i Infància, CIIMU

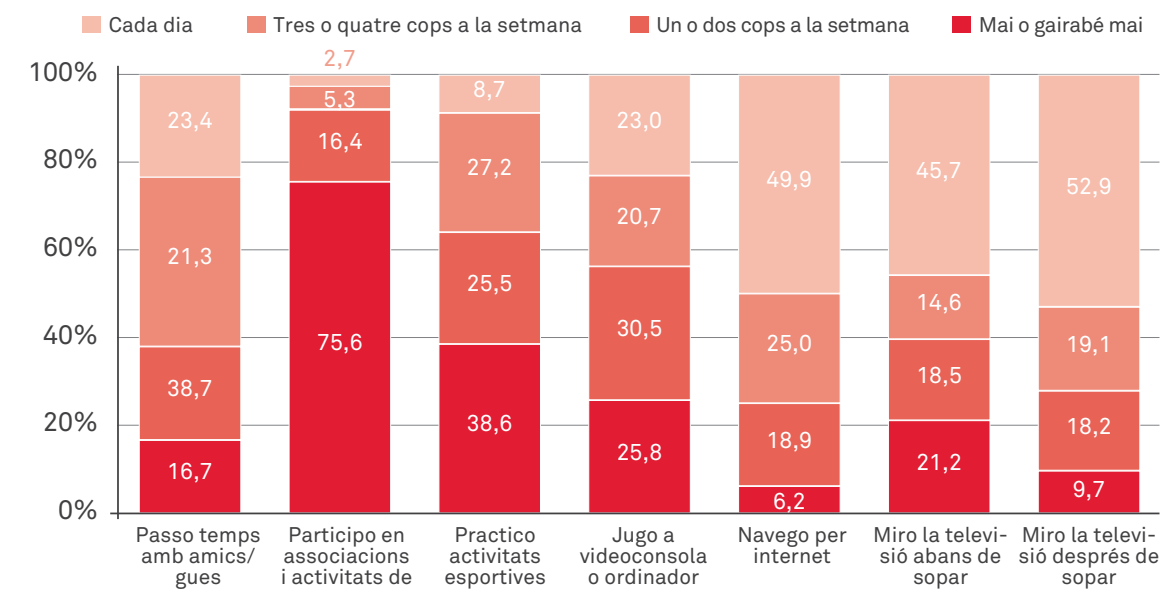
Així doncs, a part d'un ritme de connexió que evoluciona clarament a l'alça per a un grup molt majoritari, sembla que el nombre d'hores del seu temps que acumulen per a aquest propòsit és important. Una cinquena part ja hi dediquen més de catorze hores setmanals i una altra tercera part, de set a catorze, la qual cosa segurament ens ofereix un índex clar de franja prou significativa que està ocupant l'ús d'Internet en l'activitat setmanal dels joves.

Si ho comparem amb altres activitats que fan els joves en el seu temps lliure, constatem que **navegar per Internet ja constitueix l'activitat més freqüent per a tres quarts dels joves (74,9%)**, pràcticament al mateix nivell que mirar

la televisió. En un segon lloc, bastant distanciat, se situen activitats com jugar amb la consola de joc o l'ordinador i passar el temps amb els amics: en ambdós casos són poc més del 40% els que porten a terme aquestes activitats cada dia o, com a mínim, tres o quatre cops per setmana.

La pràctica d'activitats esportives, tot i que es troba entre les més freqüents per a una mica més d'una tercera part dels joves (35,9%), se situa clarament per sota de les opcions anteriors, mentre que la participació en associacions i altres activitats de lleure que constitueix el tipus d'activitat en què es participa de manera menys assídua.

Freqüència de les activitats que fan de dilluns a divendres, després de l'escola. Catalunya, 2008

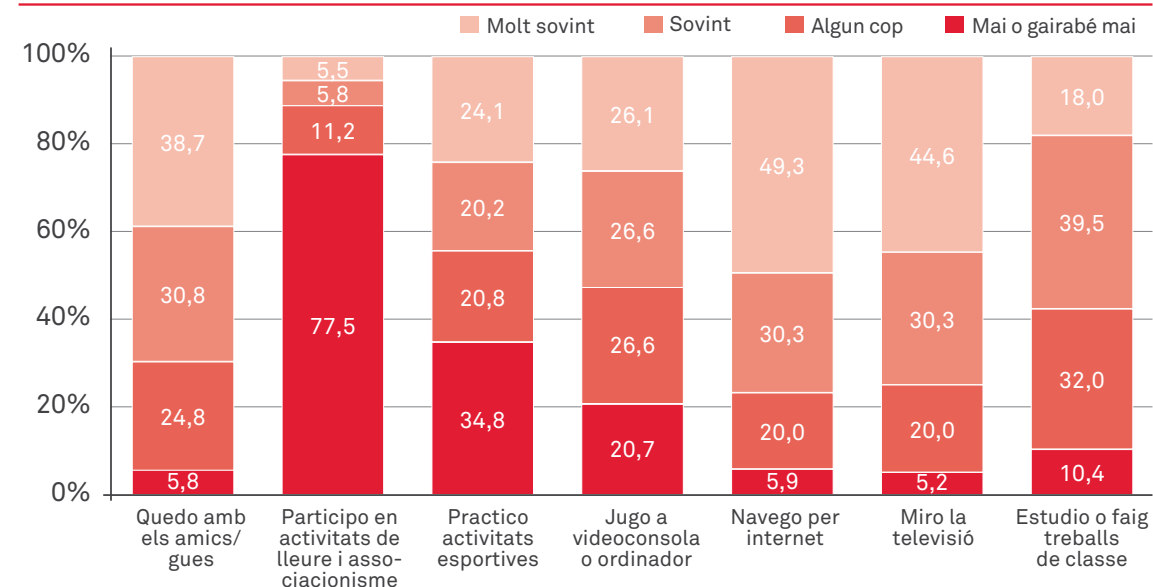

Font: Elaboració pròpia a partir del Panel de Famílies i Infància, CIIMU

Els dies festius, la situació és molt semblant, tot i que trobem una major proporció de joves que indiquen entre les seves activitats més freqüents trobar-se amb els amics (69,5%), fer servir la consola o l'ordinador per jugar (52,7%) o practicar algun esport

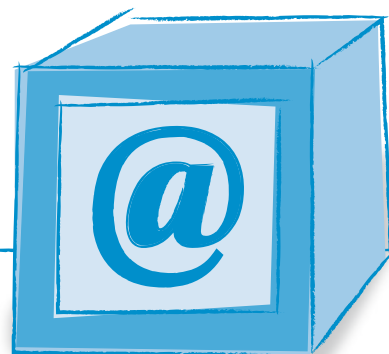
(44,3%). La participació en associacions o activitats de lleure es manté com a opció menys freqüent entre les analitzades: més de les tres quartes parts (77,5%) no participen mai en aquest tipus d'activitat.

Freqüència de les activitats que es porten a terme durant el cap de setmana. Catalunya, 2008

FONT: Elaboració pròpia a partir del Panel de Famílies i Infància, CIIMU

Aquesta situació ens permet constatar que el pes que ha pres l'activitat a la xarxa ha trobat un lloc importantíssim entre altres formes d'acció habituals entre els joves. Una constatació que sens dubte fa sorgir preguntes i inquietud sobre la manera com això podria influir en els estudis dels joves.

PER A QUÈ HO FAN SERVIR?

Internet és utilitzada, en primer terme, com a instrument per a la comunicació. Així, per a una gran majoria dels joves (74,8%), la xarxa és principalment un instrument per a la comunicació síncrona en línia i la interacció amb d'altres a través del xat. Internet és utilitzada també com a eina per a la descàrrega d'arxius amb finalitats vinculades prioritàriament a l'oci. Gairebé les tres quartes parts dels joves (71,6%) la utilitzen sovint o molt sovint per baixar pel·lícules o música.

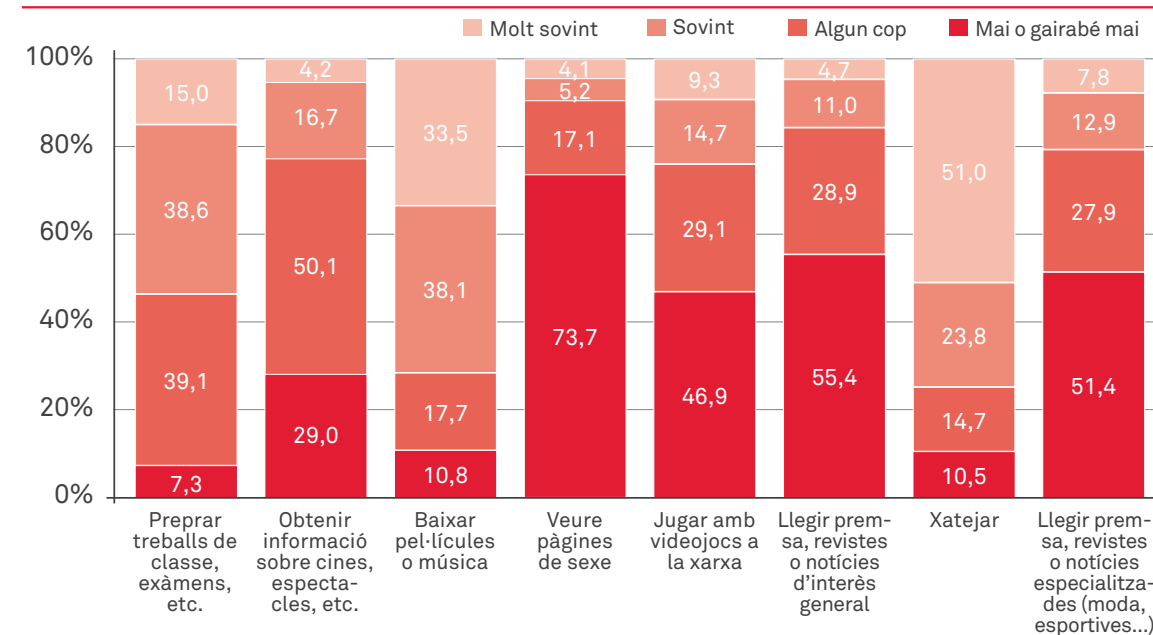
Cal fer notar, però, que més de la meitat (53,6%) també diuen que la utilitzen en els nivells de freqüència més alts per a la resolució de treballs de l'escola o l'institut, per a la preparació d'exàmens o per a la recerca en temes escolars. De fet, el percentatge dels

que no la utilitzen amb aquest propòsit és mínim (7,3%).

En aquest sentit, doncs, hauríem de matisar que Internet, a part d'instrument de comunicació, intercanvi i oci, també constitueix ja una eina habitual per a la majoria dels joves en la resolució de les qüestions que es desprenen de l'activitat diària en el seu centre educatiu, tot i que, en termes generals, segurament aquesta no constitueix l'opció preferent, ni és aprofitada encara en tot el ventall ampli de prestacions que ofereix, més enllà de la seva potència com a cercador d'informació.

Internet, per als joves, constitueix prioritàriament un mitjà per a la interacció social i obtenció de productes per al lleure.

Freqüència de les diferents formes d'ús d'Internet. Catalunya, 2008

FONT: Elaboració pròpia a partir del Panel de Famílies i Infància, CIIMU

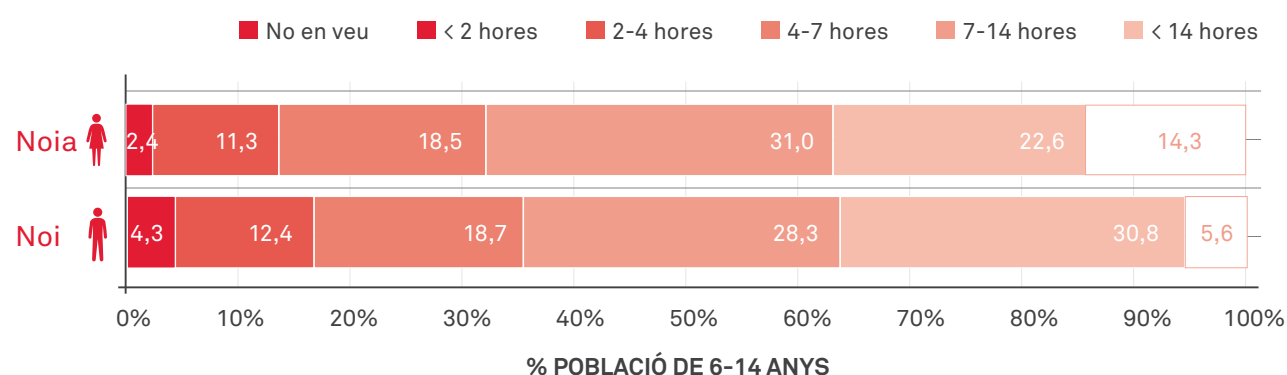
Els adolescents amb pares internautes habituals són també els que tenen una major probabilitat d'utilitzar la xarxa per dur a terme accions vinculades a la seva activitat escolar. Els adolescents que disposen de més recursos per a la seva activitat escolar i/o els que perceben un millor suport familiar són els que se serveixen més de la xarxa per a finalitats educatives. En canvi, aquestes associacions no es mantenen quan ens referim a l'ús d'Internet per a l'oci.

Els educadors i les educadores, juntament amb els responsables del desenvolupament de polítiques, han de tenir en compte els múltiples usos que els joves fan d'aquestes tecnologies, especialment en l'aplicabilitat d'aquestes en matèria educativa. En aquest sentit, l'escola ha de poder satisfer les creixents necessitats en matèria de TIC; així doncs, és important donar les eines (per exemple millorant les

ràtios d'ordinadors a les escoles) i els coneixements necessaris per fer un ús responsable i desenvolupar les noves competències requerides en l'economia i societat actual (OCDE, 2010). Per aquest motiu, l'OCDE posa l'accent en la necessitat de formar els professors en aquestes competències i coneixements.

Es fa imprescindible, doncs, identificar i fomentar les habilitats i competències necessàries respecte a les TIC. És important, també, tenir en compte que no tots els joves tenen el mateix accés a Internet. Aquells amb nivells socioeconòmics més baixos tenen menys oportunitats i recursos per accedir a les noves tecnologies (OCDE, 2010). En aquest sentit, el diferent nivell d'accés pot fer augmentar les desigualtats educatives.

Hores setmanals de consum televisiu segons sexe (població de 6 a 14 anys).
Barcelona, 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Enquesta de Salut de Barcelona (Agència de Salut Pública, 2006), Ajuntament de Barcelona

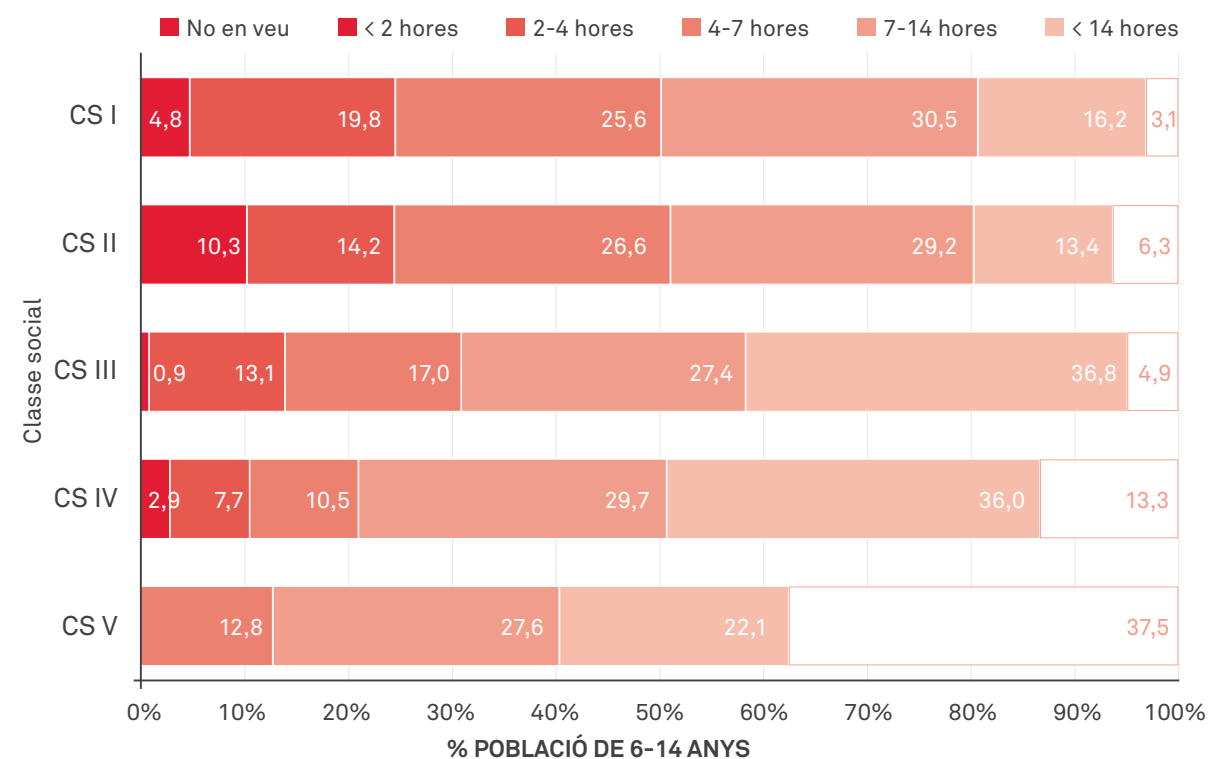
TELEVISIÓ I VIDEOJOCOS

El consum televisiu dels infants és força elevat. Més del 65% dels infants de 6 a 14 anys veu més de 4 hores a la setmana la televisió i un de cada tres nens i nenes la veu més de 7 hores a la setmana. Cal destacar que el 14,3% de les nenes en consumeix més de 14 hores la setmana, enfront del 5,7% dels nens. D'altra banda, els nois i les noies de classe baixa veuen més temps la televisió i juguen més a la videoconsola que els nois i noies de classe alta. Les diferències de consum televisiu i de consoles de joc té a veure amb el temps que dediquen els nois i noies a activitats extraescolars. Els infants de classe social alta participen en més activitats extraescolars que els de classe social baixa, majoritàriament per causes econòmiques, i això fa que

disposin de menys temps per estar a casa veient la televisió, jugant a la consola o davant de l'ordinador. Aquest fet no sols és una causa del nivell econòmic de les famílies, sinó que també està influït pels estils educatius dels pares. Segons dades del Panel de Famílies i Infància 2006, hi ha una correlació entre l'estatus social i els estils educatius que posen en pràctica els pares i les mares. Per exemple, en les famílies on el pare i la mare tenen nivells educatius més alts es redueix dràsticament el consum de televisió i, una mica menys, però encara de manera significativa, la proporció d'adolescents que fan ús quotidià del mòbil o de la consola de joc.

Els i les adolescents amb un millor rendiment acadèmic accedeixen a Internet amb una probabilitat significativament més elevada que els adolescents que es troben amb més dificultats.

Hores setmanals de consum televisiu segons classe social (població de 6 a 14 anys).
Barcelona, 2006

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Enquesta de Salut de Barcelona 2006, Agència de Salut Pública de Barcelona, Ajuntament de Barcelona

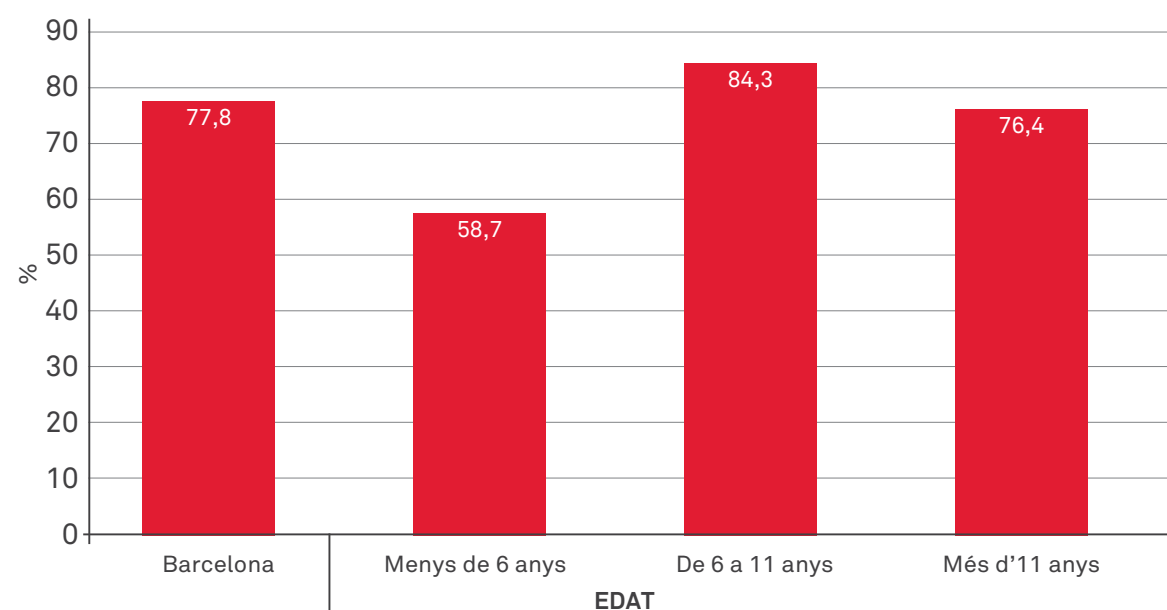
En la mateixa direcció que el consum televisiu dels infants, també són els nens i les nenes de 6 a 14 anys de famílies de classe social més baixa els que passen més temps jugant amb la consola o l'ordinador.

ACTIVITATS EXTRAESCOLARS

A més dels beneficis individuals que poden aportar les activitats de lleure organitzades, en moltes ocasions aquestes activitats s'han convertit també en un recurs necessari per a la conciliació laboral i familiar de pares i mares, ja que en general les jornades laborals dels adults no s'adeqüen a l'horari escolar dels fills.

Segons dades de la *Diagnosi d'activitats educatives fora de l'horari escolar* realitzada en el marc del *Projecte Temps de barri, temps educatiu compartit*, l'any 2009 el 77,8% dels infants i adolescents de Barcelona participaven en alguna activitat fora de l'horari escolar, amb una participació lleugerament superior en els centres concertats (80,7%) que en els públics (75,6%). Com es pot veure en el gràfic següent, són els infants d'entre 6 i 11 anys els que fan més activitats. Com és sabut, la participació en aquest tipus d'activitats comença a caure durant l'adolescència.

Participació en activitats extraescolars segons edat. Barcelona, 2009

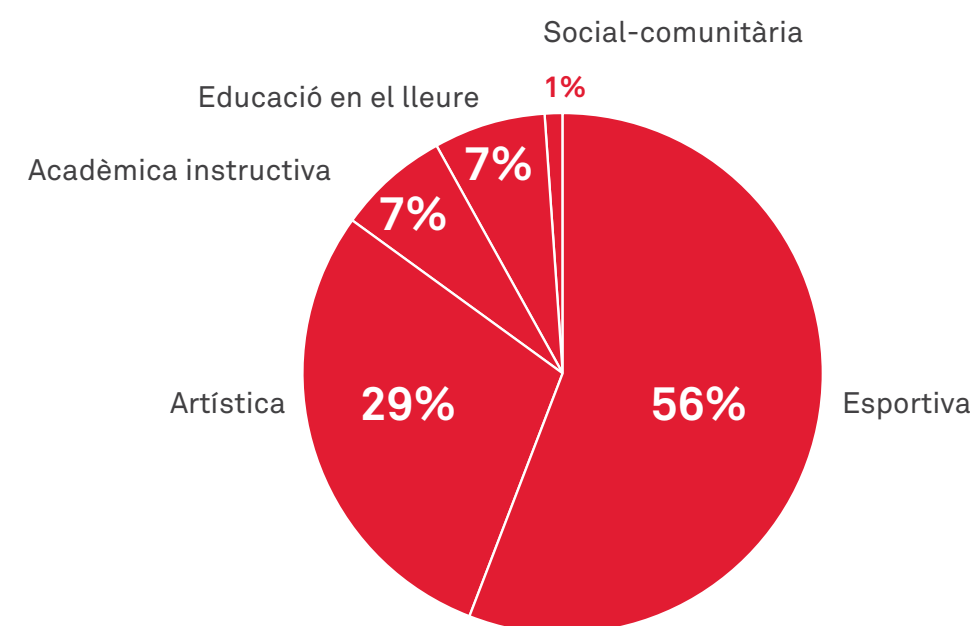

Font: Elaboració CIIMU, a partir de l'informe "Diagnosi de les activitats educatives fora de l'horari escolar a Barcelona", Ajuntament de Barcelona, 2009

Com es pot observar en el gràfic següent, les activitats majoritàriament triades són les esportives, seguides de les artístiques i de les de reforç escolar.

A més, es comprova que els nois trien majoritàriament les activitats esportives, mentre que les noies es troben més representades en les artístiques.

Activitats ofertes segons tipologia. Barcelona 2009

Font: Elaboració CIIMU, a partir de l'informe "Diagnosi de les activitats educatives fora de l'horari escolar a Barcelona", Ajuntament de Barcelona, 2009

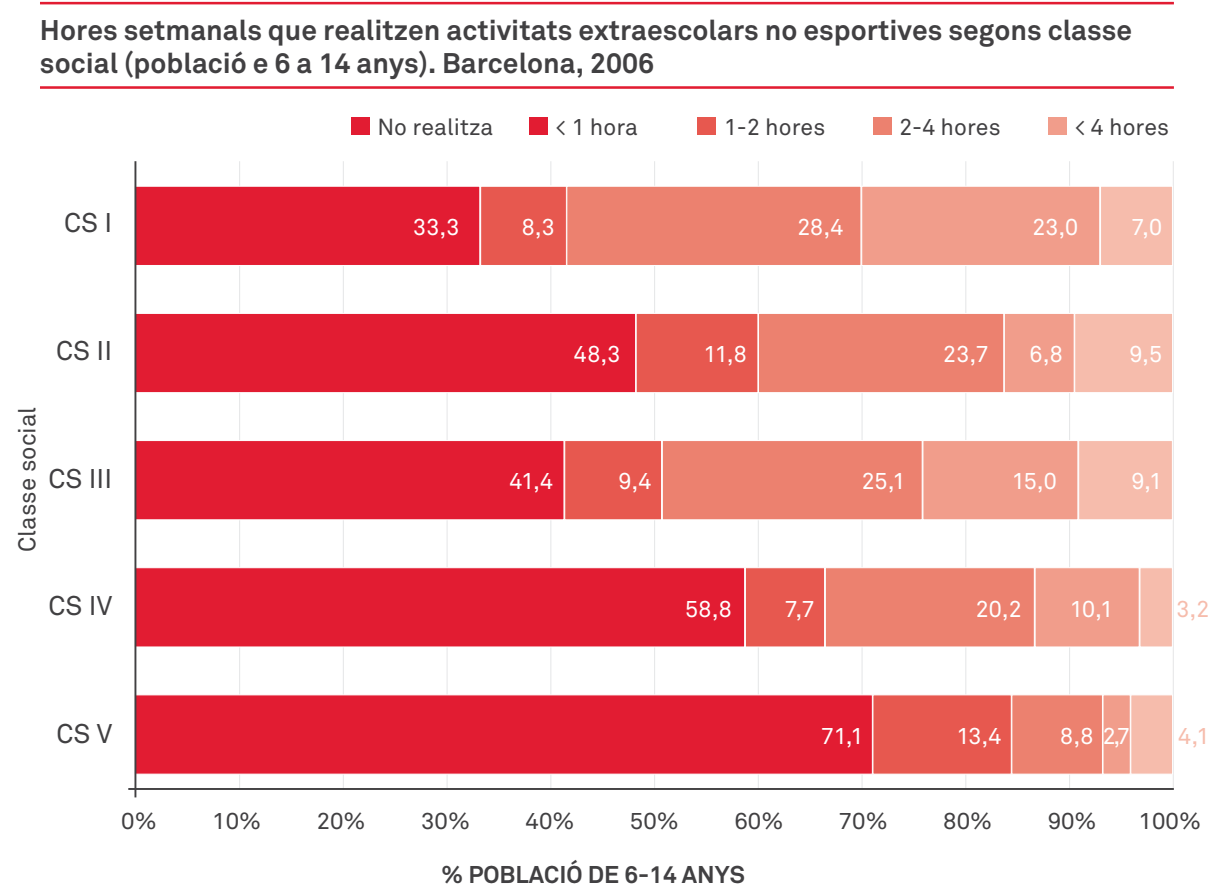
Com ja hem dit, les dades demostren que aquests recursos extraescolars no estan a l'abast de totes les famílies.

Aquest fet pot dur a una dualització entre els infants per causes socioeconòmiques que abasteixi no només l'educació formal, sinó també la informal. Per aquest motiu, cal impulsar des de les institucions públiques més espais i activitats lúdiques i formatives per a infants i adolescents.

Tant en les activitats extraescolars esportives com no esportives hi ha una diferència entre classes molt marcada, encara que en aquestes darreres la diferència s'accentua. El 71% dels menors de 6 a 14 anys de classe social V (baixa) no realitzen cap tipus d'activi-

tat extraescolar no esportiva. En canvi, entre la població d'aquesta edat de classe social I (alta), només el 33% no realitza aquest tipus d'activitat. Així doncs, el nivell socioeconòmic de les famílies influeix en la realització d'activitats de l'oferta educativa no formal.

L'origen social i els recursos econòmics influeixen en la selecció i orienten la participació i la no-participació en determinades activitats extraescolars.

FONT: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Enquesta de Salut de Barcelona 2006, Agència de Salut Pública de Barcelona, Ajuntament de Barcelona

L'administració pública i especialment les administracions locals tenen la responsabilitat d'obrir espais de lleure i educatius als infants i joves. Cal proporcionar espais segurs on poder establir relacions entre iguals, així com relacions intergeneracionals, amb continguts no sols lúdics, sinó també educatius. Aquests espais i activitats han d'estar especialment pensats per cobrir les mancances de famílies en situació de risc econòmic, amb dificultats de provisió de recursos educatius a la llar, però també per oferir recursos socials, de seguiment de les activitats escolars, preocupacions i problemes dels infants. La creació d'aquests

espais i la provisió d'adults qualificats que donin suport als infants i joves en el temps de lleure són bàsics, sobretot per a aquells que surten de l'escola amb dèficits d'ofertes lúdiques i formatives.

A la ciutat de Barcelona hi ha nombrosos equipaments socioeducatius que són complementaris a l'escola, com els casals d'infants i les ludoteques distribuïts pels diferents districtes. Durant l'any 2010 un total de 4.343 infants de tot Barcelona es van inscriure als casals i les ludoteques. Així mateix, un total de 280 infants van assistir als centres oberts municipals i 1.250 ho van fer a centres oberts amb conveni.

L'ACTIVITAT FÍSICA I ESPORTIVA

L'esport és en l'actualitat un element inherent en un important nombre dels processos vitals de les persones. L'esport entès de manera global ha esdevingut el fenomen des de les darreres dècades del segle xx de més diversa i gran expansió per tot el món en gairebé totes les societats.

Quan ens referim a la infància és evident que, pel que fa a la pràctica esportiva, ens basem preferentment en tot allò que fa referència a la promoció de l'esport en l'edat escolar, ja sigui com a conseqüència de les polítiques de les administracions o per iniciatives privades. És a dir totes aquelles pràctiques que es desenvolupen en el marc dels centres educatius, en clubs esportius o de manera lliure en els espais urbans o naturals que té la mateixa ciutat. Com ja hem dit, és un tema rellevant, tenint en compte que l'activitat extraescolar majoritària és aquella que està relacionada amb l'esport.

A més a més, són un conjunt d'activitats que, des d'un punt de vista educatiu, també s'estan prenent cada cop més en consideració per definir millor el conjunt d'activitats motrius practicades per la població infantil i les seves famílies, en termes d'activitat física i esport.

Un primer enfocament de les polítiques d'esport és la voluntat de generar un impacte educatiu en els nois i les noies, així com en les seves famílies per poder incorporar **l'hàbit de l'esport i l'activitat física per a tota la vida amb l'objectiu de garantir una millor salut** en les persones i poder evitar o combatre els riscos de

pandèmies actuals com el sedentisme o l'obesitat.

Però també s'està valorant cada cop més **l'educació en valors** des de l'esport, la qual cosa, com s'ha demostrat últimament, resulta altament rendible.

Aquesta activitat esportiva o física en l'actualitat es planteja com una oportunitat per conèixer i desenvolupar diversos continguts des de l'assignatura de l'educació física curricular; formar part d'organitzacions i participar en competicions amb altres noies i nois; poder participar en activitats de lleure, que persegueixen fonamentalment oferir activitats de caire recreatiu i gaudir d'una possibilitat de compartir amb altres membres de la família activitats esportives o físiques que poden ser practicades al mateix temps per persones de diferents edats (passejar en bicicleta, nedar, jugar a tennis de taula...).

L'esport és un dels millors escenaris per poder promoure dinàmiques afavoridores de bones relacions socials i, fins i tot, poder-hi desenvolupar actuacions d'inclusió i cohesió social.

2.1.4 INFÀNCIA I PROCESSOS DE VULNERABILITAT I EXCLUSIÓ SOCIAL

INFÀNCIA VULNERABLE I EN RISC D'EXCLUSIÓ SOCIAL

En les últimes dècades, arreu del món desenvolupat, han millorat molt els indicadors de benestar de la infància. S'ha reduït la mortalitat infantil i la incidència de factors de vulnerabilitat física en els primers anys de vida (com el baix pes en néixer) ha remès de manera important. S'han eradicat formes extremes de pobresa, responsables de mancances nutricionals i de problemes de salut. S'ha aconseguit l'escolarització universal dels infants a partir dels sis anys (a Espanya i Catalunya, a la pràctica, s'ha aconseguit l'escolarització de la immensa majoria dels infants de tres anys i més). I s'han desactivat alguns dels «vells riscos» socials que comprometien el benestar infantil.

Malgrat tots aquests avenços –en el terreny de l'educació, de la salut, en la protecció de la seva seguretat física, en els drets que els emparen–, la preocupació per la infància es troba en plena expansió i hi ha alguns motius poderosos per a això, ja que existeixen un bon nombre de realitats objectives de més significació i representativitat que comprometen el benestar d'un gran nombre de nens i nenes en el primer món. En efecte, ja en el primer Informe de la inclusió social a Espanya, realitzat pel CIIMU l'any 2008 (Gómez-Grannell, Marí-Klose, Marí-Klose, Flaqué, Sánchez i Morató, 2008), s'advertia que la pobresa a Espanya, i també a Catalunya, començava a tenir «rostre d'infant» i que els temps de bonança econòmica no havien servit per disminuir

les altes taxes de pobresa infantil, que superaven les de la gent gran. Ara, com a conseqüència de la crisi econòmica, aquesta situació s'ha agreujat.

En efecte, a alguns dels «vells riscos» socials generadors de malestar en les famílies en les societats industrials – manca de treball, malaltia o discapacitat del sustentador principal, etc.– s'hi sumen avui «nous riscos» –noves formes de vinculació dels progenitors al mercat de treball, dissolució i recomposició de les famílies, immigració– amb efectes particularment lesius per als nens i les nenes. Aquesta suma de vells i nous riscos està configurant nous perfils de vulnerabilitat, encara no prou estudiats. En el context de canvi social que estan travessant les societats desenvolupades, el benestar de la infància, en molts casos, se'n ressent. Els infants es veuen perjudicats per dinàmiques socials que es desencadenen en àmbits en els quals no participen directament –com el mercat de treball, els problemes residencials, etc.– o per iniciatives que prenen els seus progenitors, com la de divorciar-se o unir-se a una nova parella.

Cal, doncs, avançar en la comprensió d'aquesta nova configuració de riscos socials que planen sobre la vida dels infants i adolescents, descriure la naturalesa d'aquests riscos, analitzar com es materialitzen en les seves experiències quotidianes i com poden arribar a afectar la seva salut i el seu benestar i fins i tot condicionar-ne les trajectòries en el futur.

Totes aquestes noves dinàmiques que afecten els infants tenen un denominador comú: les trajectòries vitals de les persones són avui molt més incertes i vulnerables, ja que hem passat de

viure en societats en què els itineraris vitals eren, en gran mesura, socialment previsibles a societats de trajectòries individuals desestandarditzades, en què la vida de les persones es converteix, moltes vegades, en una successió discontinua d'experiències i estats singulars, transicions no previstes (divorcis, rotació d'ocupacions o parelles, períodes d'atur entre una feina i la següent) i períodes d'incertesa i d'impàs que tenen importants conseqüències en l'àmbit econòmic, social i psicològic.

d'aquests últims, la vulnerabilitat a l'exclusió pot ser especialment greu, ja que els riscos patits durant la infància (fracàs escolar, participació en activitats perilloses, consum de substàncies addictives, embarassos prematurs no desitjats, situacions de maltractament o abús, etc.) se situen a l'arrel de dinàmiques d'exclusió que sovint s'arrossegueuen al llarg d'etapes posteriors del cicle vital (en forma de carències formatives bàsiques, atur, trastorns psicològics i de conducta, etc.).

En aquest tipus de societat, les noves coordenades de l'exclusió/inclusió social estan determinades en gran mesura per lògiques de distribució dels riscos socials al llarg del cicle vital. Els riscos s'acumulen al llarg de la vida i això és especialment greu per als infants i adolescents. En el cas

Sobre la base de tot això, les polítiques d'inclusió dels estats de benestar també hauran de canviar; s'hauran d'adaptar més a la diversitat de persones i col·lectius i a les seves trajectòries; hauran de tenir un caràcter més dinàmic, més intersectorial, d'acompanyament i prevenció.

En aquest escenari, la pobresa infantil experimenta un auge insòlit. Les dades internacionals publicades en els darrers anys evidencien que en un nombre considerable de països del món desenvolupat els riscos de pobresa en la infància s'estan incrementant des de finals de la dècada dels vuitanta i, en gairebé tots ells, les taxes de pobresa infantil són a dia d'avui més elevades que les del conjunt de la població (UNICEF Innocenti, 2007; OCDE, 2008; Ayala i Cantó, 2009). En aquest sentit, Espanya no és una excepció: el percentatge de menors de 16 anys en situació de pobresa se situa en els últims anys entre dos i cinc punts per sobre de la mitjana poblacional.

La creixent preocupació per les situacions de risc de pobresa i exclusió social a Europa, que afecta el 19% dels infants, ha fet que per a l'any 2020

Els riscos patits en la infància es troben a l'arrel de les dinàmiques d'exclusió; per tant, les polítiques de benestar s'hauran d'enfocar des de l'acompanyament i la prevenció en l'etapa infantil.

la Unió Europea s'hagi fixat com a objectiu l'eradicació de la pobresa infantil. Amb aquest objectiu s'ha creat la Plataforma Europea contra la Pobresa i l'Exclusió Social, des de la qual es coordinen un conjunt de recursos i actuacions en diferents àmbits (recursos econòmics, assistència sanitària, habitatge, educació, etc.) en els països membres. En aquest context, un dels objectius d'Europa per al 2020 és reduir la taxa d'abandonament escolar per sota del 10% i que com a mínim el 40% de la generació més jove assoleixi estudis superiors complets.

LES DIMENSIONS DE L'EXCLUSIÓ SOCIAL

En la societat tradicional els riscos per al benestar dels infants se situaven en l'àmbit de la salut i la pobresa econòmica. Avui, aquests vells riscos es consideren dues dimensions de l'exclusió social a les quals cal afegir-ne d'altres, com les noves estructures i relacions familiars, l'accés a l'educació, la immigració, les noves condicions del mercat laboral o l'habitatge.

POBRESA I EXCLUSIÓ ECONÒMICA

Fins als primers anys del segle XXI, tant a Catalunya com a Espanya ens trobàvem en una situació de bonança econòmica. Paradoxalment, ni l'expansió econòmica ni el nivell d'ocupació que hi havia no van afavorir una reducció de la taxa de pobresa infantil (que es mantenia per sobre del 20%). La pobresa persistia, però les formes d'exclusió i els perfils de vulnerabilitat canviaven. En els darrers anys ens trobem en una crisi econòmica i financera de caire internacional però que està afectant especialment l'Estat espanyol en forma de pèrdua dels llocs de treball i augment de la pobresa.

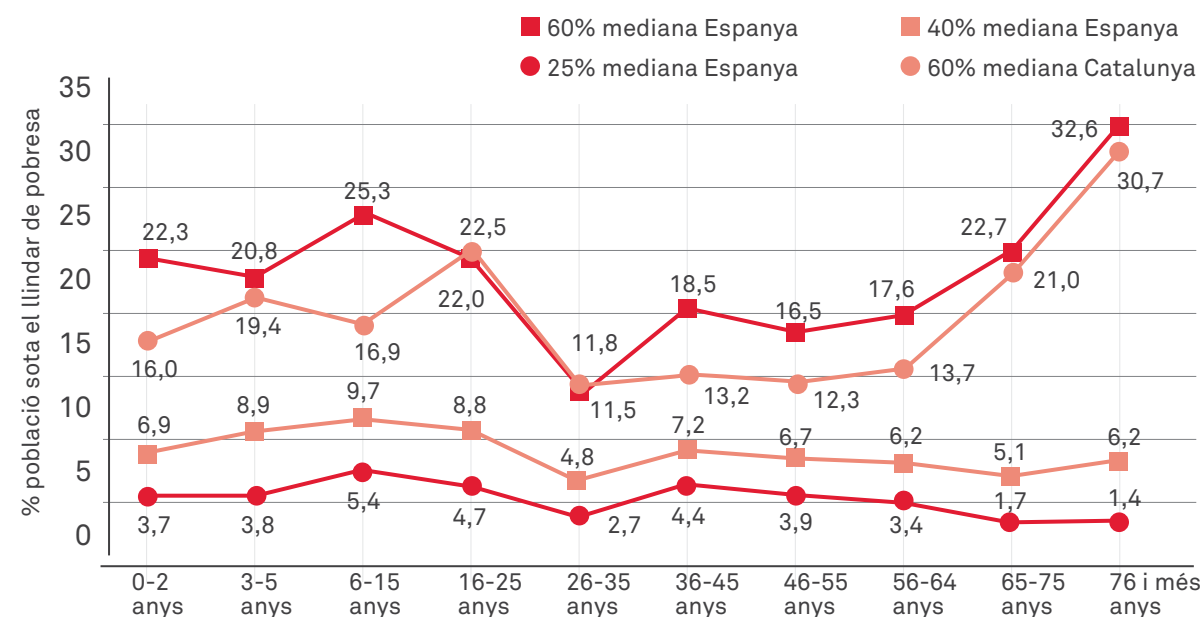
Si abans les situacions de pobresa afectaven majoritàriament el grup de població de la gent gran, avui la situació està canviant. La intensitat de la pobresa varia segons els grups d'edat de manera considerable. Si bé els grups d'edat en els extrems són els col·lectius amb més risc de patir pobresa, és en especial entre els infants i els joves on s'ha vist créixer el percentatge de pobresa de manera més significativa. Com es pot veure en el gràfic següent, la distribució bimodal

que caracteritza la pobresa moderada s'altera de manera considerable quan es tenen en consideració els llindars de pobresa alta i severa (40% de la mediana i 25% de la mitjana dels ingressos equivalents, respectivament). En efecte, en el gràfic es pot observar que a Espanya el percentatge d'infants i joves entre 0 i 25 anys que estan en situació de pobresa alta (40% de la mediana) i pobresa severa (25% de la mitjana dels ingressos equivalents) és superior al de les persones de 65 anys i més. És a dir, en els darrers anys, els

infants s'estan convertint en el grup de població més vulnerable. Això s'explica perquè la política de prestacions socials aplicada en el cas de la gent gran, sobretot les pensions, ha estat molt efectiva per reduir la pobresa alta i severa en aquest grup de població, mentre que les polítiques de suport a les famílies amb fills ha estat molt minsa, la qual cosa ha comportat el creixement de la pobresa infantil (Gómez-Granell, Marí-Klose, Marí-Klose, Flaquer, Sánchez i Morató, 2008).

El risc d'exclusió per falta de recursos econòmics es distribueix de manera desigual en els diferents períodes del cicle de vida.

Percentatge de població per sota del llindar de pobresa segons grups d'edat. Catalunya i Espanya, 2008

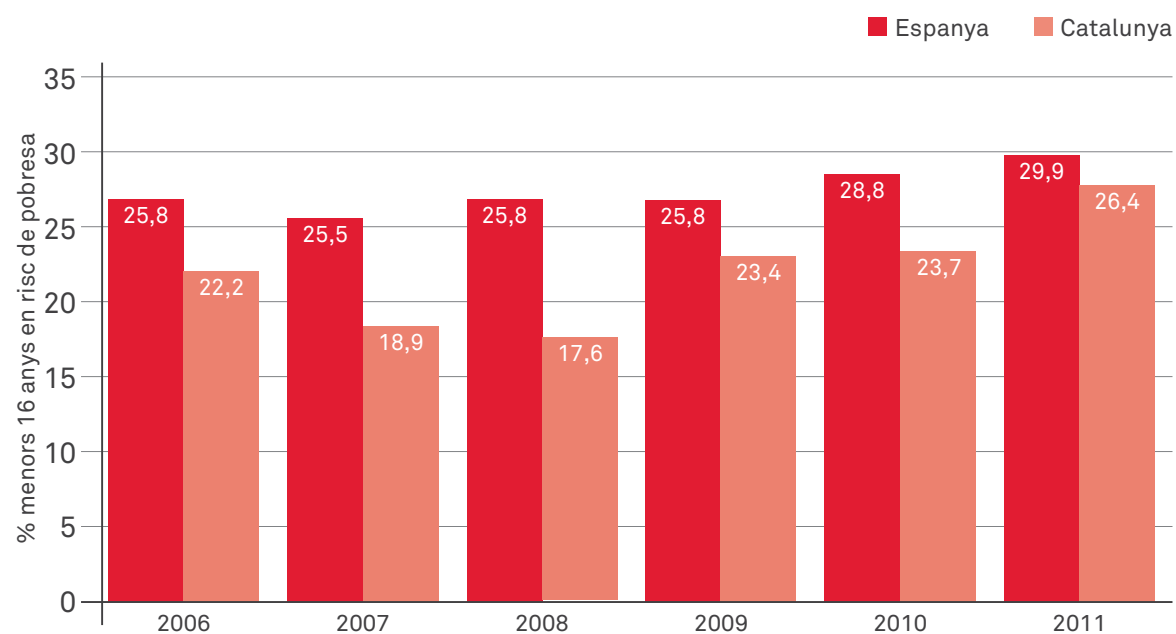
Nota: El llindar de pobresa es fixa com el 60% de la mediana dels ingressos disponibles anuals equivalents. Les dades de Catalunya s'han calculat sobre el llindar català situat en 8.748 euros anuals després de transferències el 2008. **FONT:** Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'Encuesta de Condiciones de Vida 2008 de l'INE.

Segons dades provisionals de l'Enquesta de Condicions de Vida 2011, la taxa de risc de pobresa dels menors de 16 anys a Espanya és del 26,5% (dels 8 milions de nens i nenes de l'Estat espanyol suposaria aproxima-

dament uns 2 milions d'infants), i segons les mitjanes europees basades en l'Estratègia Europea 2020, la taxa d'exclusió social és del 29,5%. Aquestes dades representen un dels valors més elevats de tot Europa.

Persones de 0 a 16 anys en situació de pobresa. Espanya i Catalunya 2006-2011

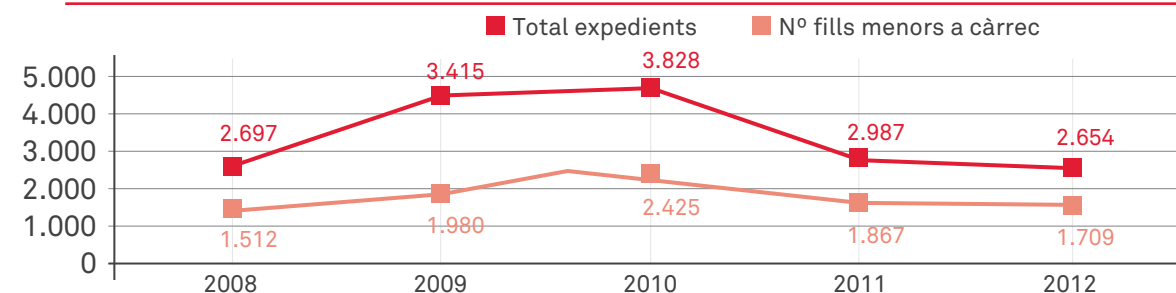
FONT: INE. ENQUESTA DE CONDICIONS DE VIDA 2006-2011

A partir del gràfic podem observar que malgrat l'augment progressiu des del 2008 de les taxes de pobresa de menors de 16 anys a Espanya i Catalunya, l'evolució de les taxes catalanes presenten valors més baixos que les espanyoles.

Les dades de la renda mínima d'inserció (RMI) constitueixen un bon indicador per conèixer el nombre de persones que estan en situació de vulnerabilitat greu. Com sabem, la renda mínima d'inserció és una acció de solidaritat de caràcter universal envers els ciutadans i les ciutadanes amb greus dificultats econòmiques i socials amb el propòsit d'atendre les necessitats bàsiques per viure en societat, amb els recursos convenients per mantenir-se i per afavorir-ne la inserció o la reinserció social i laboral.

Com es pot veure en el gràfic següent, des del 2008, el nombre d'expedients de la RMI a Barcelona ha anat augmentant fins al 2010, passant de 2.697 expedients a 3.828. L'any 2011 aquest nombre va disminuir, situant-se en 2.987 expedients, i després en 2.654 al 2012. Aquesta mateixa tendència s'observa pel que fa al número de fills menors a càrrec.

Evolució del nombre total d'expedients de la RMI i del nombre de fills menors a càrrec. Barcelona, 2008-2012

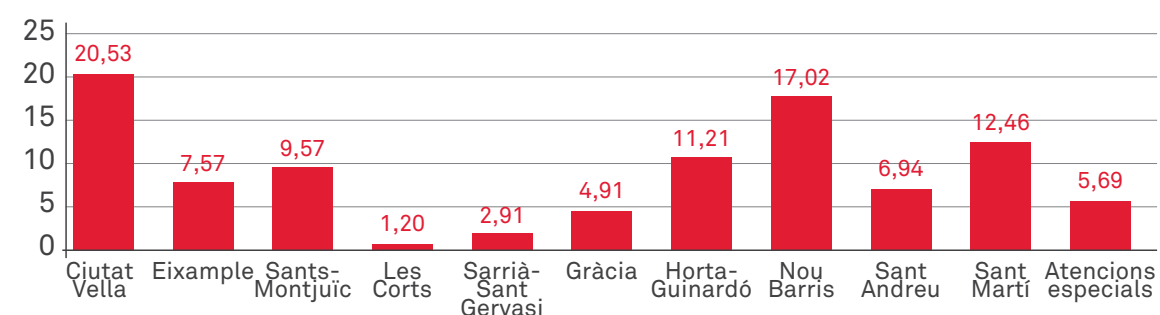

FONT: Departament de Recerca i Coneixement. Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports. Ajuntament de Barcelona

Si desglossem les dades per districtes, observem que el 20,5% dels beneficiaris de les RMI l'any 2011 corresponien al Districte de Ciutat Vella, seguits pels de Nou Barris. Els districtes on hi ha menys població amb RMI són les Corts, amb només l'1,2% del total de beneficiaris, i Sarrià-Sant Gervasi, amb gairebé el 3%.

En aquest moment a Barcelona hi ha 13 equips especialitzats que atenen els infants i adolescents en situació de risc greu o desemparament (EAIA). Al gràfic següent podem veure l'evolució dels infants atesos per aquests serveis des del 2007 fins al 2012.

Beneficiaris RMI segons districte. Barcelona 2011

FONT: Elaboració CIIMU segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2011

L'EXCLUSIÓ LABORAL

L'evolució de la situació econòmica de les famílies en els últims anys té com a principal influència la pèrdua de llocs de treball. Amb la situació de crisi econòmica l'augment espectacular de població en situació d'atur no sols desencadena una situació de vulnerabilitat i

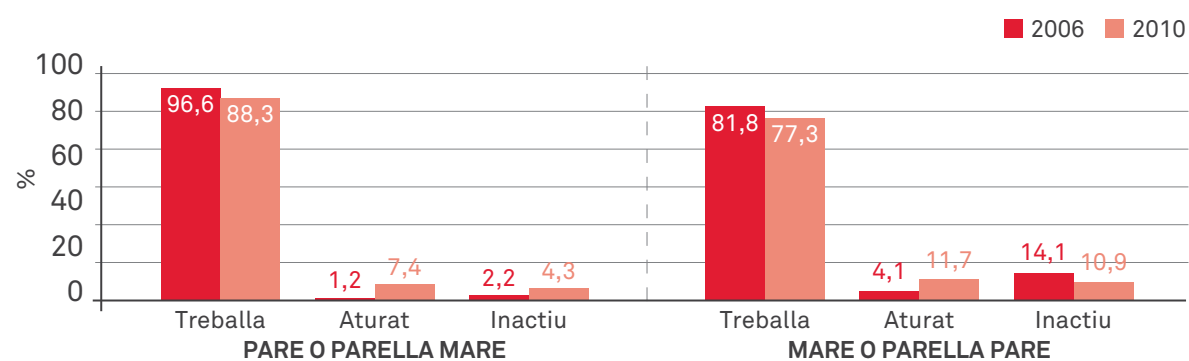
un augment de la precarietat en els individus aturats i les seves parelles, sinó que també en pateixen les conseqüències d'una manera directa els fills, amb el risc que això en condicioni el desenvolupament al llarg de la seves vides.

Encara que no hi ha gaires dades recents sobre l'impacte de la crisi en la

situació de les famílies, en un estudi recent sobre l'**Impacte de la crisi en les famílies de la província de Barcelona** (Gómez-Granell i Julià, 2012, en premsa), l'anàlisi longitudinal de les dades del Panel de Famílies i Infància ens han permès constatar que **el percentatge de pares amb fills adolescents que estan a l'atur s'ha multiplicat per sis en-**

tre el 2006 i el 2010, passant d'un 1,2% a un 7,4%. El nombre de mares aturades també ha augmentat considerablement, passant en aquests quatre anys del 4,1% a l'11,7%. És a dir, el percentatge de pares que treballen de manera remunerada el 2010 ha disminuït vuit punts respecte al 2006 i, en el cas de les mares, el descens ha estat de quatre punts i mig.

Evolució de la situació laboral del pare i la mare. Província de Barcelona 2006 i 2010

FONT: Elaboració pròpia a partir del Panel de Famílies i Infància 2006 i 2010, CIIMU

L'augment de la inseguretat laboral, amb un mercat cada cop més basat en contractes temporals, i la relació dels sous baixos i els costos elevats familiars exigeixen a les famílies una doble presència en el mercat de treball per tenir un mínim d'estabilitat econòmica a la llar.

Ara bé, la crisi ha fet augmentar el nombre de llars on cap membre no treballa. A Catalunya, el percentatge de menors de 18 anys que viuen en llars on cap membre no treballa s'ha triplicat en cinc anys, passant del 3,7% el 2005 a l'11,2% el 2010.⁷ Segons dades de la província de Barcelona del PFI, el percentatge de famílies amb dos sous ha disminuït

vuit punts respecte del 2006, passant d'un 65% el 2006 a un 57% el 2010. Les famílies on cap dels dos membres no treballa ha passat d'un 1,3% a un 4,4% i les llars monoparentals on el progenitor que encapçala la llar no treballa ha augmentat en dos punts, arribant a gairebé el 19%. Aquest fet suposa un indicador més de l'augment de la precarietat econòmica i laboral d'aquestes famílies.

⁷ Dades de l'IDESCAT. Consultades al juny del 2011 a <http://www.ine.es/jaxiBD/tabla.do>.

L'ESTRUCTURA DE LA LLAR, UN NOU FACTOR DE RISC

L'estructura de la llar s'ha convertit avui dia en un nou factor social que condiciona en molts casos el risc de pobresa dels seus membres. Segons dades de l'Enquesta de Condicions de Vida 2009 a Catalunya, el 40,9% de les llars monoparentals amb fills dependents estan en situació de pobresa. L'altre tipus de famílies on es concentren els principals riscos de pobresa són les famílies nombroses, que, en el cas de les famílies biparentals, arriben a una taxa de pobresa del 60,3% (IDESCAT).

Les llars monoparentals i les famílies nombroses són les que concentren més risc de pobresa i en especial de pobresa infantil.

Els fills representen una font de dificultats econòmiques per a un percentatge significatiu de llars en totes les edats, però aquestes dificultats es fan especialment feixugues en el col·lectiu de persones més joves que encapçalen una llar. Així, la meitat de les llars encapçalades per una persona entre 25 a 35 anys sense fills menors reconeix disposar de menys ingressos dels que necessita per arribar a final de mes.

Taxa de pobresa per composició de la llar. Catalunya

	2005	2006	2007	2008	2009
Llars sense fills dependents (a)					
Unipersonal	38,7%	33,3%	28,3%	30,4%	28,7%
De menys de 65 anys	24,3%	—	13,6%	21,0%	17,6%
De 65 i més	55,7%	51,7%	46,4%	41,4%	41,4%
Amb dos adults	17,1%	18,6%	21,3%	17,7%	17,0%
De menys de 65 anys	9,2%	11,7%	12,8%	10,4%	11,7%
Amb al menys un de 65 i més	27,9%	26,9%	31,9%	27,2%	23,8%
Llars amb fills dependents					
Un adult amb un o més fills dependents	17,4%	21,0%	17,0%	16,4%	21,7%
Dis adults amb un o més fills dependents	17,4%	21,0%	17,0%	16,4%	21,7%
Amb un fill dependent	10,9%	14,2%	11,5%	12,4%	20,8%
Amb dos fills dependents	19,0%	23,3%	17,8%	15,8%	17,6%
Amb tres o més fills dependents	33,9%	25,5%	27,4%	45,7%	60,3%

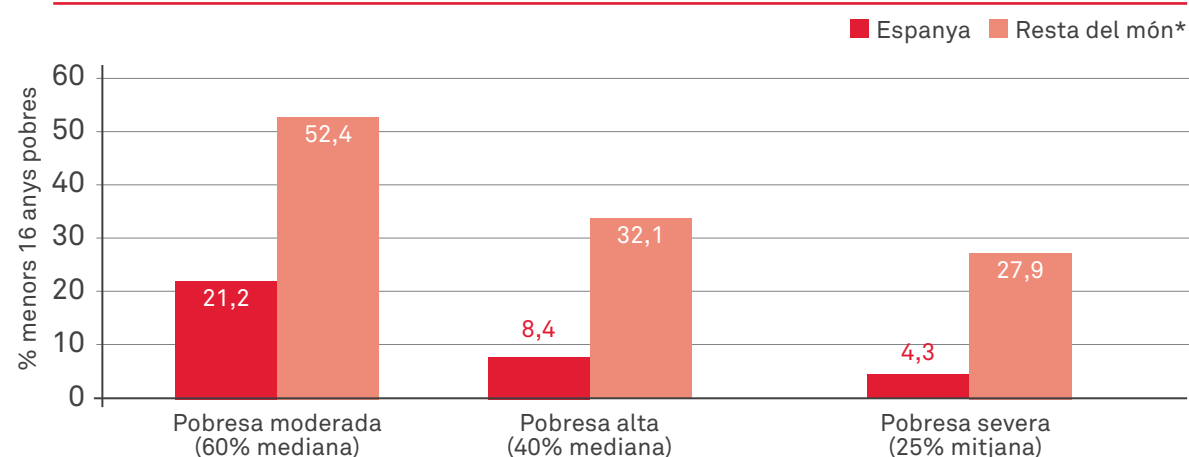
— No es disposa de casos suficients.

NOTA (a): Persones menors de 16 anys i entre 16 i 24 anys que viuen almenys amb un dels pares i que són econòmicament inactives. FONT: Elaboració CIIMU a partir de les dades de l'ECV_2005 fins 2009, INE i IDESCAT

També és necessari referir-se a la situació dels menors d'origen immigrant. Segons el ja citat Informe de la Inclusió a Espanya 2008, el risc de pobresa dins el grup de menors de 16 anys és especialment alt entre els d'origen immigrant: a l'Estat espanyol la meitat són pobres. La bretxa entre els infants autòctons i els d'origen immigrant s'acu-

sa més quan s'apliquen llindars de pobresa més intensa. Mentre que el risc de pobresa alta entre els autòctons és del 8,4%, entre els d'origen estranger es quadruplica (32%). El risc de pobresa severa és set vegades més alta entre els menors d'origen immigrant (28% i 4%, respectivament).

Percentatge de pobresa dels menors de 16 anys segons procedència dels pares. Espanya, 2006

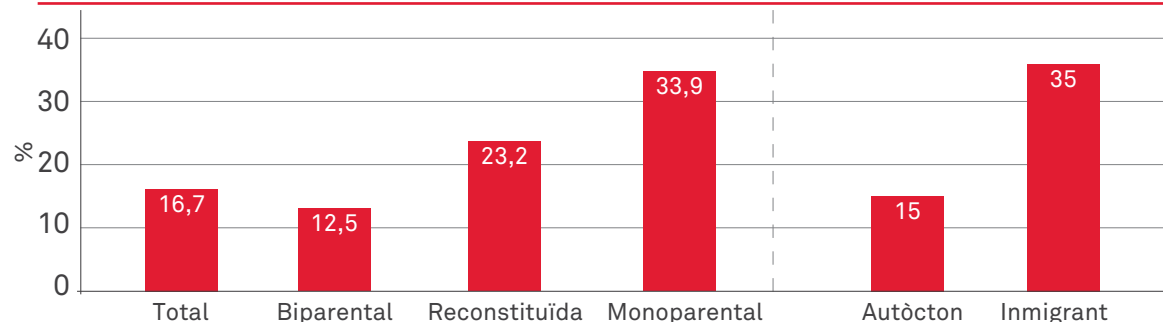

* Resta del món: s'hi inclouen els nens/es els pares dels quals són estrangers (de qualsevol país excepte els 25 de la Unió Europea).

Font: Elaboració CIIMU a partir de l'Informe de la Inclusió Social a Espanya 2008. Dades de l'ECV_2006

A la província de Barcelona, segons dades del Panel de Famílies i Infància, mentre que a les llars d'origen autòcton la taxa de pobresa és del 15%, a les d'origen immigrant arriba al 35%.

Taxa de pobresa de les llars segons estructura de la llar i origen dels pares. Província de Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2006, CIIMU

L'EXCLUSIÓ RESIDENCIAL

Una de les diferents cares en què es visualitza l'exclusió social que pateixen les famílies és la que fa referència a l'habitatge i l'entorn. L'exclusió residencial es pot definir com el procés que condueix determinats grups o col·lectius a no poder resoldre de manera satisfactòria i autònoma les seves pròpies necessitats residencials, que s'articulen al llarg del cicle vital.

En concret, la problemàtica referent a l'habitatge s'acostuma a centrar en l'accés i les condicions d'habitabilitat de l'habitatge. La sobreocupació dels habitatges suposa una de les principals problemàtiques residencials que ha afectat, sobretot, la població estrangera amb dificultats econòmiques que ha arribat a Catalunya en els últims anys. Segons l'estudi ja citat basat en l'anàlisi de les dades del Panel de Famílies

i Infància, a la província de Barcelona (Gómez-Granell i Julià, 2012, en premsa), el 2006 el 30,9% de llars amb adolescents patien amuntegament (fins a 20 m² per persona). D'aquestes llars, el 20,7% se situen en un amuntegament moderat (entre 15 i 20 m² per persona), un 8,8% en amuntegament greu (entre 10 i fins a 15 m² per persona) i un 1,4% de les llars presenta una proporció que no supera els 10 m² per persona (amuntegament sever). Aquest fet està molt lligat als nivells de pobresa de les famílies, ja que **el 30% de les famílies que es troben per sota del llindar de la pobresa pateixen situacions de manca d'espai físic a les llars.**

Llars segons grau d'amuntegament físic. Província de Barcelona

	Amuntegament sever	Amuntegament greu	Amuntegament moderat	Sense amuntegament
Total	1,4%	8,8%	20,7%	69,1%
Llindar pobresa				
Pobre	5,9%	23,7%	23,7%	46,6%
No pobre	0,4%	6,3%	19,4%	74,0%
Origen pares				
Pares immigrants	7,0%	32,6%	28,5%	32,0%
Pare no immigrants	0,9%	6,6%	19,8%	72,7%

Nota: Amuntegament sever fins a 10m²/persona.

Amuntegament greu més a 10 fins a 15m²/persona.

Amuntegament moderat més de 15 fins a 20m²/persona.

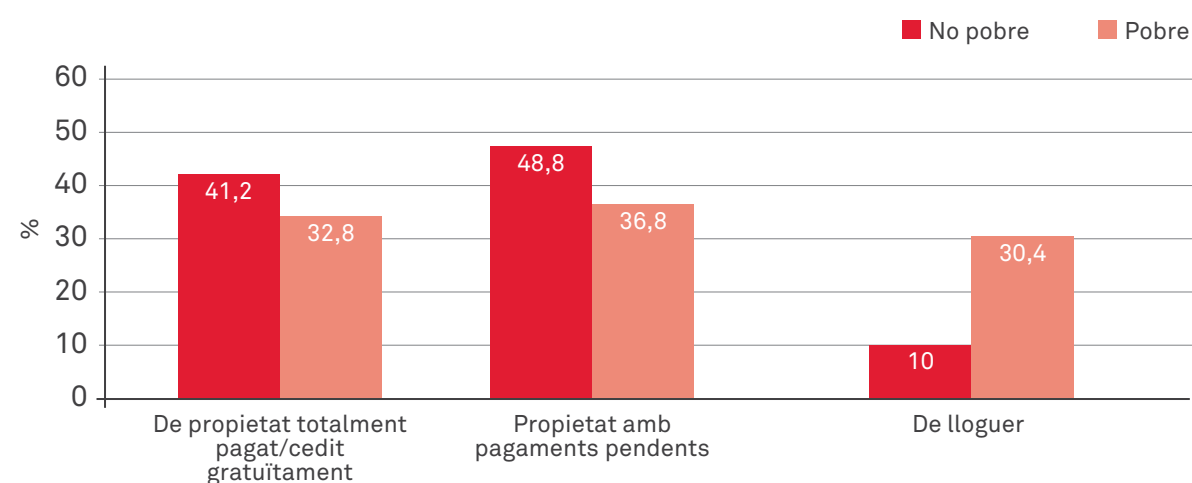
Sense amuntegament més de 20m²/persona

Font: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2006, CIIMU

El cost de l'habitatge no és un factor que tothom pateix de la mateixa manera. No és el mateix parlar de famílies que tenen ingressos reduïts i que no han de fer front a cap tipus de pagament per l'habitatge, que famílies amb ingressos reduïts però que han de fer front als costos d'un lloguer o d'una hipoteca. Segons les dades del Panel de Famílies i Infància, el 41% de les famí-

lies amb adolescents a la província de Barcelona tenen l'habitatge totalment pagat o cedit gratuïtament (part o el total), el 45,6% són de propietat amb pagament pendents (hipoteques) i un 13,4% de lloguer. D'altra banda, s'ha de tenir en compte en especial que el 36,8% de les famílies que es troben per sota del llindar de la pobresa estan pagant endeutament hipotecari.

Règim de tinença d'habitatge segons pobresa. Província de Barcelona

Font: Elaboració CIIMU a partir de les bases de dades del Panel de Famílies i Infància 2006, CIIMU

El factors de risc d'exclusió són la precarietat econòmica i laboral familiar, la manca d'accés a l'habitatge, l'estructura de la llar, en especial la monoparentalitat, la manca d'assoliment educatiu i la salut.

En un context de crisi econòmica, el règim de tinença d'habitatge és un factor determinant de risc d'exclusió social per a les famílies, sobretot pel perill de no poder fer front a les hipoteques (que pot arribar a comportar la pèrdua de l'habitatge i mantenir pagaments pendents amb el banc) i amb conseqüències tan greus com el desnonament, que també pot succeir en el cas de famílies en lloguer.

VULNERABILITAT I MALTRACTAMENT

Tal com promou la UNICEF, tots els nens i les nenes tenen dret a ser protegits de la violència, l'explotació i l'abús. No obstant això, milions d'infants arreu del món de tots els estrats socioeconòmics, de totes les edats, les religions i les cultures pateixen violència, explotació i abús cada dia. A més, milions d'infants més estan en risc. Alguns infants són particularment vulnerables a causa del seu gènere, l'origen ètnic o l'estatus socioeconòmic. Els nivells més alts de vulnerabilitat s'associen sovint amb infants amb discapacitat, que han quedat orfes, de minories ètniques i altres grups marginats. Altres riscos per als infants estan associats amb el fet de viure o treballar al carrer, de viure en institucions de tutela o en centres de menors i de viure en comunitats on la desigualtat, la desocupació i la pobresa es concentren.

Molts infants es veuen exposats a diverses formes de violència, explotació i abús, incloent-hi l'abús sexual i l'explotació, el tràfic, el treball infantil, la violència de gènere, l'assetjament escolar, l'assetjament cibernètic, la violència entre colles, la mutilació/ablació genital, el matrimoni infantil, el maltractament psíquic i emocional i altres pràctiques nocives. Hi ha evidència significativa que la violència, l'explotació i l'abús poden afectar la salut física i mental de l'infant a curt i llarg termini, que tenen un impacte en la seva capacitat d'aprendre i socialitzar i que afecten la seva transició a l'edat adulta, amb conseqüències adverses en la vida. Segons l'informe d'UNICEF *A league table of child maltreatment deaths in rich nations* (UNICEF, 2003), Espanya és el país amb menys morts infantils per maltractament per any, amb 0,1

morts per cada 100.000 infants menors de 15 anys.

A partir de l'aprovació de la nova Llei de drets i oportunitats de la infància i l'adolescència de Catalunya, l'Ajuntament de Barcelona defineix el Pla de millora d'atenció a la infància en risc i les seves famílies, que posa l'èmfasi en els serveis socials bàsics i en la relació de continuïtat entre aquests i l'atenció especialitzada.

L'atenció social bàsica és el primer nivell d'atenció social al ciutadà i té, per tant, la missió d'atendre les necessitats socials més immediates, generals i bàsiques de les persones, les famílies i els grups, i de contribuir a la prevenció de les problemàtiques socials. És evident que les noves condicions socials han comportat que, com ja hem explicat més amunt, les situacions de risc d'exclusió social s'ampliïn i es diversifiquin. Són moltes les situacions que, més enllà de la pobresa material, poden portar a l'exclusió social i això ha suposat que en els darrers anys s'hagin incrementat les consultes i demandes de la població en general als serveis socials d'atenció bàsica.

Els equips de serveis socials bàsics, distribuïts en 40 centres de serveis socials a la ciutat, atenen aquelles situacions de fragilitat de la infància que poden ser de risc lleu o moderat. Són situacions que arriben als centres de serveis socials a partir fonamentalment de les demandes directes o indirectes de la mateixa família,

La violència, l'explotació i els abusos es produeixen a les llars, les famílies, les escoles i les comunitats, en tots els contextos socials.

de les escoles i les entitats d'infància, d'entitats de lleure socioeducatiu o de salut, tot i que també poden arribar per demanda de la DGAIA, la fiscalia o els jutjats.

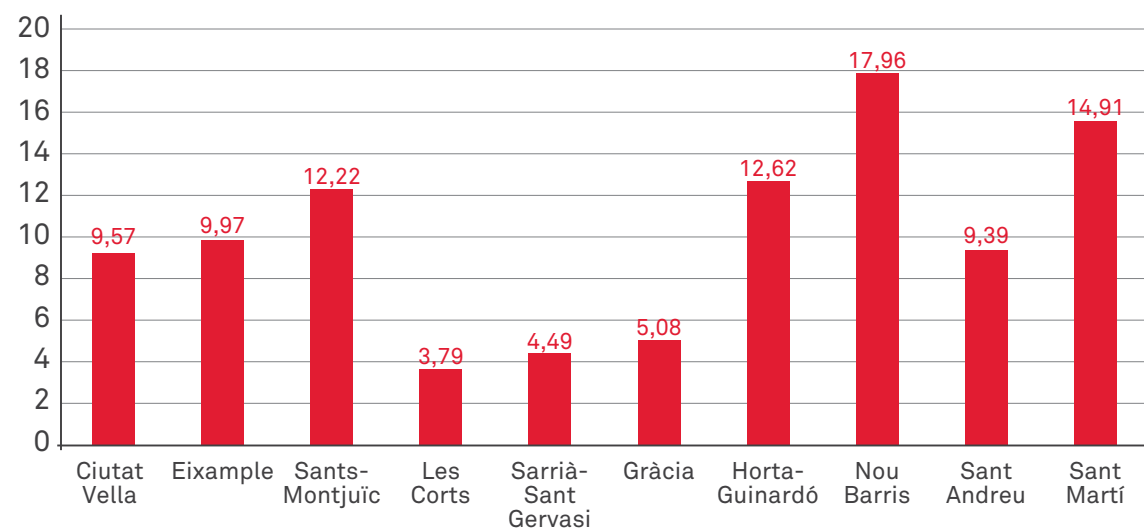
Segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, una proporció relativament petita d'usuaris d'aquests serveis són menors d'edat (el 4% del total de la població atesa al 2011). El 2011 es van atendre de manera directa com a usuaris 2.717 infants menors de 18 anys.⁸ Però cal dir que aquestes dades s'han d'interpretar amb cautela, ja que en

8 Les dades de menors atesos pels serveis socials bàsics que apareixen en aquest apartat han estat calculades sobre la base del nombre de persones ateses durant el 2011 que el 31 de desembre d'aquest any eren menors de 18 anys.

molts casos les problemàtiques plantejades per persones i famílies tenen conseqüències directes sobre els seus fills, encara que el motiu de la consulta no estigui relacionat amb el problema del menor. En aquest sentit, podem veure que el nombre de domicilis d'expedients familiars amb menors, o sigui famílies amb fills de 0 a 17 anys amb intervenció dels SSB, és bastant més alt, arribant als 7.191 domicilis l'any 2011.

Del total de menors atesos directament pels serveis socials bàsics el 2011, el 18% eren del Districte de Nou Barris (488 casos), seguit de Sant Martí amb un 15% (405 casos) i Horta-Guinardó i Sants-Montjuïc, que n'atenen al voltant del 12% (amb 343 i 332 casos, respectivament).

Menors atesos per CSS Serveis Socials Bàsics segons districtes. Barcelona 2011

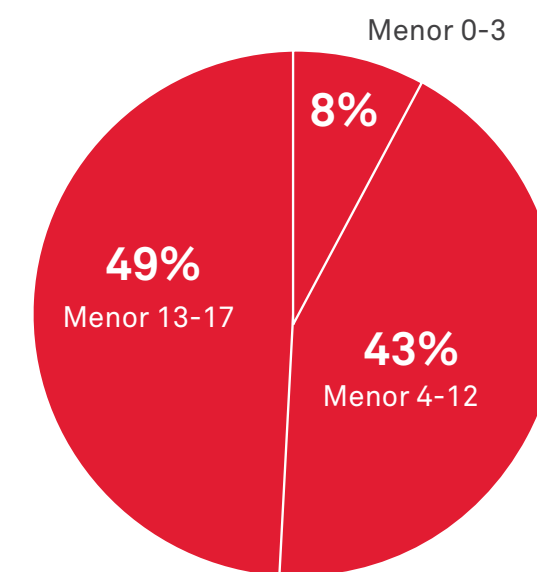

Font: Elaboració CIIMU segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2011

Del total de menors de 18 anys atesos directament pels serveis socials bàsics, el 8% són menors de 3 anys, el 43% tenen entre 4 i 12 anys i el 49%, entre 13 i 17. Aquestes xifres s'han anat mantenint en els darrers anys.

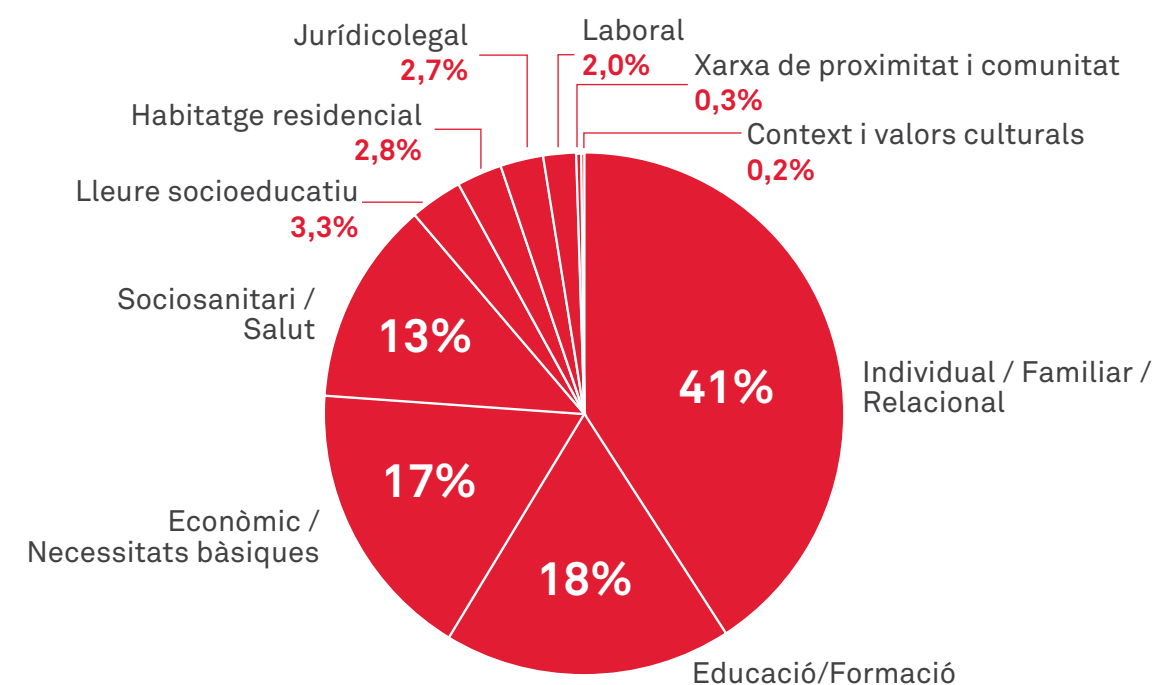
La majoria de menors d'edat atesos directament pels CSS el 2011 ho han estat per problemes familiars i relacionals (el 41%), bàsicament per conductes de risc i per relacions conflictives entre pares i fills. En el 18% dels casos és per temes educatius, com l'absentisme escolar, el baix rendiment educatiu o la baixa implicació dels pares en el procés educatiu dels fills. En tercer lloc trobem les qüestions econòmiques, amb el 17% del total d'atesos, la majoria dels quals són per mitjans econòmics insuficients. Entre les problemàtiques de salut, que representen el 13% dels casos, destaquen les malalties cròniques i els trastorns de conducta dels infants. La resta de casos són variats, com, per exemple, la manca d'espais de socialització del lleure o els desnonaments en el cas de l'habitatge.

Menors atesos per CSS Serveis Socials Bàsics segons grup d'edat. Barcelona 2011

Font: Elaboració CIIMU segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2011

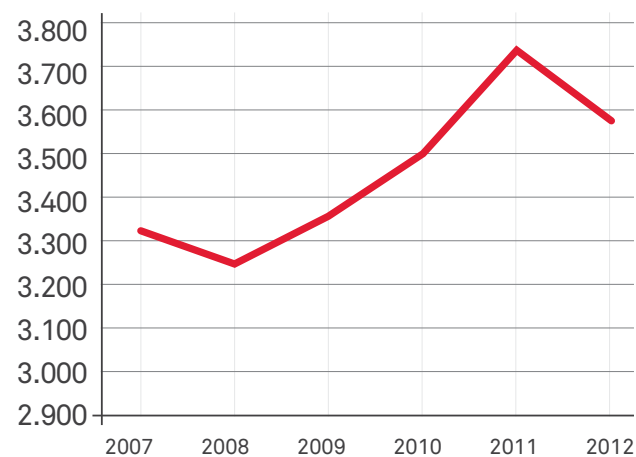
Nombre de menors atesos als CSS Serveis Socials Bàsics per àmbit de problemes. Barcelona, 2011

Font: Elaboració CIIMU segons dades de l'Ajuntament de Barcelona, 2011

En aquest moment a Barcelona hi ha 13 equips especialitzats que atenen els infants i adolescents en situació de risc greu o desemparament (EAIA). Al gràfic següent podem veure l'evolució dels infants atesos per aquests serveis des del 2007 fins al 2012.

Infants atesos als EAIA

FONT: SIAS (Sistema d'Informació d'Acció Social, Ajuntament Barcelona)

Com es pot veure, la xifra d'infants atesos dels equips especialitzats d'infància en risc es manté al llarg dels anys, però a partir del 2008 hi ha un repunt. Actualment han augmentat els casos de maltractaments físics, alguns d'ells lligats a patrons educatius d'altres entorns culturals, i també hi ha una tendència més elevada de famílies amb progenitors amb trastorns de salut mental, com també hi ha una major detecció d'adolescents amb problemes de salut mental. Constatem, però, que el 2012 ha disminuït el nombre d'infants atesos

Viure en la societat del risc no significa necessàriament fer-ho en una societat més insegura o perillosa, sinó en una societat més reflexiva, on aquests perills es poden anticipar i prevenir.
(Giddens, 1999)

l'EAIA, factor possiblement relacionat amb l'aplicació de l'LDOIA i l'assumpció de major competències d'atenció de la infància en risc per part dels Serveis Socials Bàsics, però també, perquè a partir de 2012 s'han aglutinat els expedients en un únic EAIA referent, la qual cosa ha comportat una baixada del nombre d'expedients i no de nuclis familiars. Aquest procediment es continuarà aplicant durant l'any 2013.

Un tema minoritari però emergent és l'anomenada violència filiofamiliar (menors que agredeixen els seus progenitors o tutors legals). Segons un recent informe de la Fiscalia, la violència domèstica exercida per menors d'edat contra els seus pares o parents ha augmentat fins al 55% el 2011 respecte a l'any anterior (de 220 casos a 342). Moltes agressions no són denunciades, ja que molts pares desisteixen de fer-ho en ser conscients de les conseqüències legals que podrien comportar per als seus fills, tant condemnes com ordres d'allunyament.

Reconèixer l'existència i rellevància sociològica d'aquests riscos no equival a assumir que l'emergència de nous riscos implica necessàriament un empitjorament de les condicions de vida de la infància o de les seves oportunitats futures. El que alguns autors, com Giddens o Beck, han anomenat societat del risc exposa els individus a noves modalitats de risc, però és també una societat reflexiva i en transformació, que es reconstrueix constantment a si mateixa, generant en el curs d'aquest procés noves capacitats per mitigar el risc i noves formes d'organització per alleujar els efectes negatius. Vivim en una societat cada vegada més preocupada per la seva seguretat i el seu benestar, que es pot dotar de més i millors instruments per tal de poder-ho oferir.

2.2

BALANÇ DEL PROGRAMA MUNICIPAL PER A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA 2007-2010

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. LA PARTICIPACIÓ DE L'INFANT COM A SUBJECTE I PROTAGONISTA ACTIU

Impulsar línies de treball i accions per fer de Barcelona una ciutat més acollidora per als infants i adolescents. Promoure processos innovadors d'implicació, participació i protagonisme actiu d'aquest col·lectiu.

LES NECESSITATS DELS INFANTS

- Barcelona «Ciutat amiga de la infància» Reconeguda el 2007
- El web dels infants amb una visió ampla i més integrada (lleure, educació, salut, esports i atenció social) <http://bcn.cat/infancia>.
- Iniciatives de coordinació amb l'associacionisme juvenil. Mostra d'entitats d'associacions juvenils, Consells d'infància i joventut dels districtes, Comissions de lleure dins les taules de joves dels districtes.
- Millora de la mobilitat urbana: la T12.
- Continuació del pla d'accessibilitat a la ciutat: 11 jardins infantils adaptats totalment i 124 adaptats per a cadires de rodes.

LA PARTICIPACIÓ I ELS DRETS DELS INFANTS

- Projecte de participació en un tema central de ciutat: «El pregó de la Laia: La veu dels infants» Any 2010: hi participen 18 centres escolars.
- Foment de la participació a través de les noves tecnologies. 3 ciberaules.
- Participació en activitats de lleure promogudes pel teixit associatiu. Convenis amb tres entitats de segon ordre: el Consell de Joventut de Barcelona, el Moviment Laic i Progressista i la Fundació Pere Tarrés.
- Participació en activitats de lleure organitzades en casals i ludoteques municipals de la ciutat. 47 equipaments que van atendre, el 2011, 4.050 infants.
- Sensibilització de la població a través de diverses accions. Cal destacar la publicació La convenció sobre els drets dels infants en lectura fàcil i la celebració del Dia internacional dels Drets dels Infants, amb 17 entitats compromeses.

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. ATENCIÓ I SUPORT A LES FAMÍLIES AMB INFANTS I ADOLESCENTS

Impulsar l'atenció integral a les famílies amb infants i adolescents en el desenvolupament de les seves funcions parentals.

SUPORT A LA FUNCIÓ PARENTAL DE CURA I EDUCATIVA DE LES FAMÍLIES

- Projectes de vinculació família-escola i altres entitats de lleure. «Temps de Barri». De 1.966 usos l'any 2006 a 186.039 usos el 2011, sumat a la diagnosi d'activitats educatives fora de l'hora escolar.
- Posada en marxa i manteniment de projectes educatius de ciutat adreçats a famílies. El racó de pares i mares a les biblioteques; web: www.bcn.cat/cem/paresimares; la publicació *Famílies que eduquen i la guia d'accions formatives per a famílies Educar és estimar*.
- Manteniment i desenvolupament als Centres de Serveis Socials (CSS) de nous projectes. Actualment hi ha 27 grups de suport a les competències parentals/marentals.

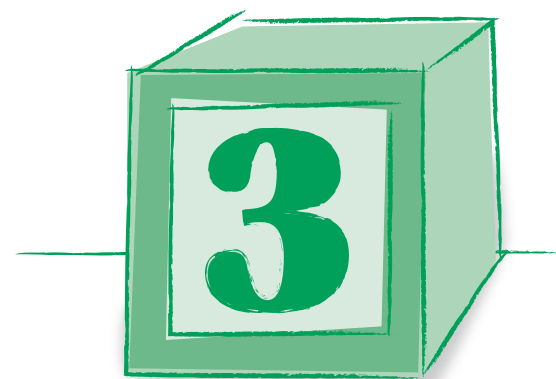
SUPORT A PROCESSOS DE CICLE VITAL FAMILIAR I CRISIS EVOLUTIVES O CONJUNTURALS

- Desenvolupament de 40 plans d'acció als centres de serveis socials (PASC) en la dimensió famílies. Una mitjana de 8.238 domicilis l'any amb intervencions dels serveis socials bàsics.

- Definició i lleuger impuls del Servei d'Atenció Domiciliària per a famílies amb objectius socioeducatius. De 621 llars el 2008 a 680 llars el 2011, representa el 6% del total de llars amb SAD.
- Renovació i consolidació del Servei de famílies col·laboradores (famílies que ajuden altres famílies). Nou impuls l'any 2010: 42 famílies al banc i 27 infants acollits.

LA PETITA INFÀNCIA 0-3 ANYS

- Definició del model i consolidació dels espais familiars municipals (0-3 anys) en els centres oberts municipals de Barcelona. Dos nous espais familiars als nous centres oberts municipals (Sant Martí i les Corts-Sants). Total 140 places.
- Continuació dels programes i projectes educatius per a famílies amb nadons. Al qual s'han de sumar 140 noves places dels centres oberts municipals.

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. ACCIÓ SOCIOEDUCATIVA TRANSVERSAL DE PROXIMITAT PER A TOTES LES ETAPES DEL CREIXEMENT

Desenvolupar un entramat de recursos d'acció socioeducativa, amb caràcter transversal i de proximitat, integrant la promoció, la prevenció i atenció i el suport a les diferents etapes de creixement.

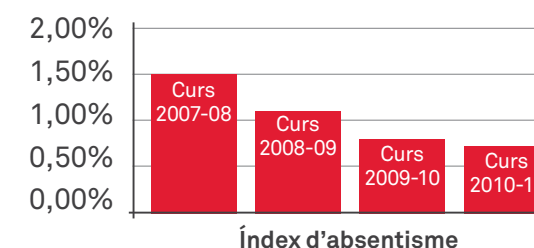
PLA D'ACCIÓ SOCIOEDUCATIVA

- Visualització d'accions socioeducatives. Directori de recursos socioeducatius de lleure i esports integrats al web d'infància. Edició de guies d'activitats i recursos per a famílies, infants i adolescents.
- Definició del model de «L'acció socioeducativa en el marc dels serveis socials bàsics». Definició de les funcions de l'educador social a escala individual, de grup i comunitària.
- Ampliació de la xarxa de centres oberts. Posada en marxa de dos centres oberts municipals i signatura de quatre convenis més amb entitats del tercer sector, que van passar a incorporar-se a la xarxa. Definició del model de centre obert i consolidació: dos nous centres oberts municipals (Sant Martí i les Corts-Sants). Un total de 17 centres oberts que poden atendre 1.500 infants.
- Definició d'un nou model de casals infantils i ludoteques: cartera de serveis, població destinatària, gestió, espais i estàndards.

- Definició de la campanya de vacances d'estiu, adaptada a les necessitats de la ciutat i a la normativa legal. 111.877 places (2010), 13.962 més que el 2007.
- Consolidació de l'acció socioeducativa al medi obert a través del programa «A partir del carrer». 34 educadors i educadores i 1.768 joves contactats el 2010.

EMERGENTS SOCIALS: L'ABSENTISME ESCOLAR

- Aprovació i implementació del Pla integral de millora de l'escolaritat i tractament de l'absentisme a tota la ciutat. Anàlisi de les dades sobre absentisme dels centres educatius de la ciutat. Implementació del pla a través de la Comissió de Tractament de l'Absentisme Escolar de Barcelona, en coordinació amb les comissions de districte. Creació d'una comissió tècnica per fer propostes d'actuació.
- Diagnòstic de l'absentisme a la ciutat: es comprova que ha disminuït. Actualment hi ha 1.255 casos d'absentisme (índex de 0,73%), dividits en 937 casos d'absentisme regular i 288 d'absentisme crònic (curs 2010-2011).

LÍNIA ESTRATÈGICA 4.**XARXA D'ATENCIÓ I PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA EN RISC GREU I DESEMPARAMENT**

Millorar i consolidar el sistema d'atenció i protecció a la infància en situació d'alt risc a la ciutat de Barcelona. Revisar i enfortir la resta d'instruments, recursos i serveis d'atenció a infants i adolescents altament vulnerables.

ATENCIÓ A LA INFÀNCIA EN RISC

- S'ha dissenyat i aprovat el Model de promoció i suport a les famílies i atenció a la infància i l'adolescència en risc, tot i que no s'ha aplicat a escala organitzativa. En el model actual s'han atès 3.280 infants als serveis socials bàsics i 3.529 als equips d'atenció a la infància en risc (2010).

Infants atesos 0-17	2007	2008	2009	2010	2011
Serveis socials bàsics	3119	3539	3479	3280	2918
EAIA	3315	3239	3361	3529	

- Millores de circuit, protocols de detecció i valoració i nous dispositius i programes especialitzats de tractament a famílies amb infants en risc i suport a famílies extenses. 384 famílies i 552 nens i nenes reben actualment tractament psicoterapèutic especialitzat (2011).
- Consolidació de l'educador social familiar als SEAIA (Servei Especialitzat d'Atenció a la Infància i l'Adolescència). Són 16 educadors i educadores que han atès al voltant de 261 infants l'any 2011.
- Nou servei per garantir la valoració urgent de la infància en risc: **Equip Central Especialitzat d'Atenció a la Infància (ECEIA)**. Des de la seva creació el 2009 fins al 2010 es van atendre 99 famílies i 135 infants. Anualment accedeixen al circuit de valoració urgent una mitjana de 30 casos prioritaris que no poden esperar a ser atesos pels circuits ordinaris.
- Acord de ciutat i posada en marxa dels **circuits de maltractament infantil** en diferents territoris de la ciutat. 5 circuits en funcionament.

DETECCIÓ, PREVENCIÓ I ATENCIÓ A SITUACIONS DE VIOLÈNCIA INTRAFAMILIAR

- Posada en marxa de programes i nous dispositius de detecció i **tractament de situacions de violència masclista** i maltractament en el si de la parella.
- Creació d'un nou Centre municipal d'acolliment d'urgències. Amb 27 places i 69 unitats familiars (69 dones i 64 fills/es) tractades. Servei Atenció a Nens/es (SAN): de 109 el 2007 a 129 el 2010.
- Increment d'ajuts econòmics a famílies en conceptes escolar, de lleure i socieducatiu.** 23% d'ajuts en conceptes escolars i lleure infantil.

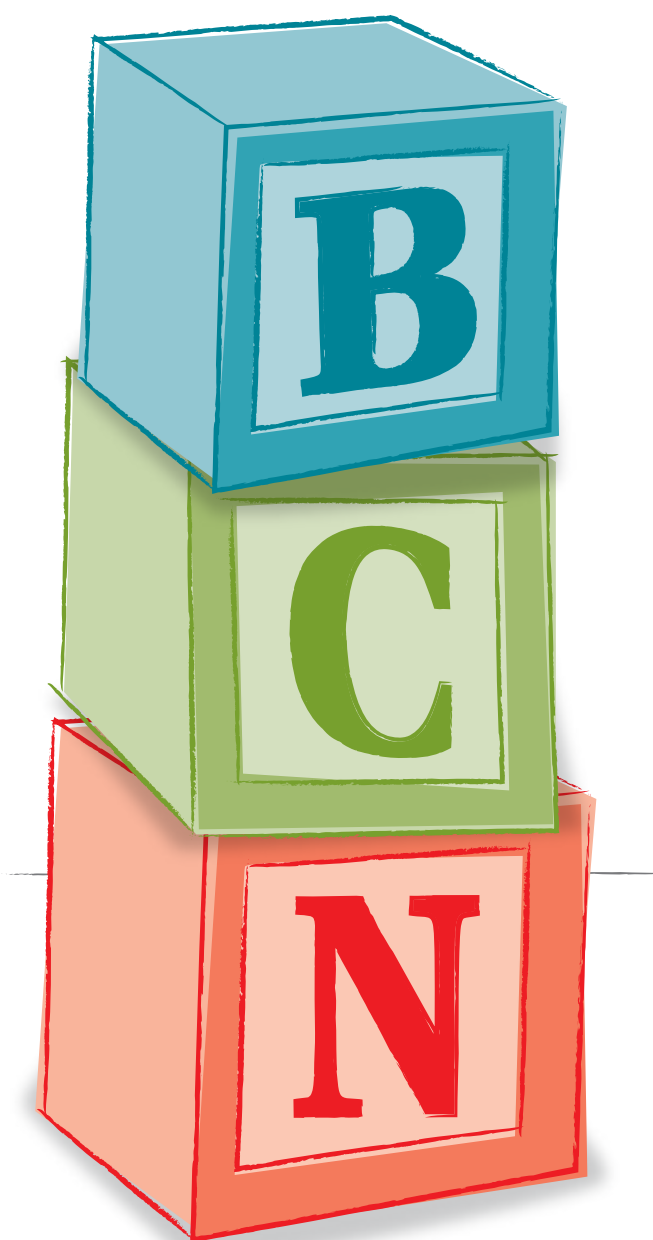
LÍNIA ESTRATÈGICA 5.
XARXA COM A VISIÓ

Generar i activar espais d'intercanvi i d'acció cooperativa en xarxa entre l'Ajuntament i les entitats que treballen a la ciutat en l'àmbit de la infància i l'adolescència. Promoure les eines d'informació, coneixement i recerca sobre la realitat i les dinàmiques d'infància.

XARXES D'INFÀNCIA AL TERRITORI I RECERCA

- Consolidació, desenvolupament i proliferació de **xarxes de serveis i recursos d'infància al territori**. 6 xarxes d'infància estables a la ciutat.
- Consolidació del **grup de treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social (CMBS)**, que ha centrat la seva temàtica en la participació de l'infant com a repte. 31 entitats participants el 2010.
- La xarxa de drets dels infants** formada per 17 entitats.
- Amplis estudis i recerques al voltant de la situació d'infància a la ciutat. 5 recerques específiques d'infància.

3. PARTICIPACIÓ I APORTACIONS

3.1 RECOMANACIONS DEL GRUP D'INFÀNCIA DEL CONSELL DE BENESTAR SOCIAL

Les aportacions al Pla Municipal per a la Infància del Consell de Benestar Social s'han fet al llarg del desenvolupament del Grup de treball d'Infància del Consell Municipal de Benestar Social, però van ser recollides i treballades de manera específica a través d'una sessió de treball participativa del grup de treball d'infància en la qual van participar diferents representants d'entitats socials i associacions: Col·legi Oficial de Psicòlegs de Catalunya, Grup Municipal PSC, Associació Benestar i Desenvolupament, FEDAIA, Càritas Diocesana de Barcelona, Col·legi Oficial de Treball Social, Consorci de Serveis Socials de Barcelona, Fundació Catalana de l'Esplai, UGT de Catalunya, Creu Roja de Barcelona i DIOMIRA.

Les aportacions les podem estructurar en quatre àrees que resumim a continuació.

INFANT COM A CIUTADÀ

Per poder garantir que els infants siguin ciutadans de ple dret, cal reconèixer-los com a ciutadans i ciutadanes, assegurant-los el dret a ser escoltats, el dret a la informació, el dret a la llibertat de pensament, el dret d'associació, el dret a la privacitat i el dret a opinar.

A més a més, s'ha de fomentar la consciència ciutadana sobre els drets i les responsabilitats dels infants, sense caure en la sobreprotecció o el paternalisme per part dels adults, ja que, en aquest cas, s'estaria limitant la seva capacitat d'opinar.

Per tant, es considera que la participació de l'infant és un aspecte prioritari, en el qual cal treballar de diferents maneres:

- Fomentant la participació dins de la família, l'escola i la participació ciutadana a través del barri.
- Fent formació en bones pràctiques de participació a les famílies, l'escola, els esplais i les organitzacions de lleure i l'administració.

- Facilitant l'accés dels infants als canals de participació en els diferents àmbits de la seva vida.

- Aprofitant i treballant amb els diferents canals de comunicació, com poden ser la televisió, la ràdio, Internet i les xarxes socials, per sensibilitzar la població dels drets i les responsabilitats dels infants.

- Garantint el dret a la igualtat d'oportunitats de tots els infants, eliminant barreres i desigualtats en l'accés als canals de participació, com poden ser les desigualtats causades per la bretxa tecnològica.

En aquest sentit, proposen crear un **consell d'infants de ciutat** que tingui vinculació amb les polítiques que afecten nens i nenes i adolescents i que s'estableixin mitjans pels quals l'administració pugui fer un retorn de les propostes presentades pel consell.

Prioritats:
Un sistema polític que doni suport a la participació infantil i hi cregui fermament.
Veu i reconeixement dels infants i participació en totes les decisions que els afecten.
Ser escoltat dins la família com a primera esfera de creixement.
Barcelona Ciutat Amigable amb els infants.

A més, ressalten la importància del treball de proximitat, que afavoreixi la participació dels infants en un entorn més proper, com pot ser cada barri; per això proposen la creació de **consells d'infants als barris**.

Al mateix temps, es proposa enfortir les relacions a escala nacional (a través del Consell Nacional dels Infants i Adolescents de Catalunya – **CNIAC**) i internacional.

Per acabar, es destaca la importància de continuar treballant en la línia de les **Ciutats Amigables amb la Infància**, per tal de fer una ciutat pensada amb i per als infants, on els espais públics siguin accessibles i pensats per a ells i elles. I es destaca la necessitat que aquesta línia sigui el resultat d'un treball compartit entre l'Administració i la societat civil.

INFÀNCIA I RELACIONS FAMILIARS

La família és considerada un element clau en el creixement i desenvolupament dels infants. En aquest sentit, es

PRIORITATS:
CONCILIACIÓ:
Conciliació de la vida laboral, familiar i personal per garantir l'educació dels infants i la formació dels pares i les mares. Facilitar el temps compartit entre pares i mares i fills/es: temps, recursos i espais.

destaca la necessitat d'un reconeixement social de les responsabilitats de la família, que vagi lligat a un suport en el desenvolupament d'aquestes funcions.

A més, es ressalta la importància que tenen les competències parentals en el desenvolupament d'aquestes responsabilitats, així com el paper fonamental de la família com a transmissora de valors.

Per tot això es diagnostica com a necessitat fonamental la **conciliació laboral i familiar**, entenent que el primer pas per afavorir el paper de la família és aconseguir que els pares i les mares puguin dedicar més temps als seus fills i filles. En aquesta direcció es proposen diverses mesures:

- Per garantir la conciliació laboral i familiar apareixen diferents opcions: donar uns recursos a les famílies perquè puguin dedicar més temps als seus fills i filles, ampliar la xarxa d'escoles bressol i adaptar els horaris de les escoles.
- Conscienciar sobre les responsabilitats dels pares i les mares, així com la importància de compartir aquestes responsabilitats. Un bon mitjà per fer-ho pot ser donant a conèixer els rols exemplars de persones públiques.
- Potenciar la transmissió de valors, sense que aquesta funció sigui delegada a altres agents, assegurant l'accés de totes les famílies als espais familiars de 0-3 anys, creant més espais de joc compartit (com poden ser els parcs), potenciant les activitats familiars en les quals intervinguin tots els membres de la família i creant casals de mares i pares, en els quals aquests es puguin formar i compartir temps amb els seus fills/es.
- Donar suport a les competències parentals amb projectes com la prova pilot de l'Agència de Salut Pública, en què una persona acompanya la família durant els anys de criança, potenciant que aquest treball es faci en tots els àmbits i estenent el treball en grup familiar.

- Acostar els pares i les mares a les noves tecnologies, perquè puguin compartir el mateix codi que els seus fills i filles.
- Fomentar l'educació sexual i de consum de drogues en el si de la família, donant suport als pares i mares en aquests temes.
- Orientar les famílies en moments de transicions familiars, potenciant la transparència i el dret a la informació dels infants.
- Ampliar l'atenció en temes de salut emocional a les famílies, així com el suport en els conflictes relacionals.
- Tenir en compte la diversitat de models familiars i els nous contextos.

INFÀNCIA I ESTILS DE VIDA

Les propostes en aquesta àrea parteixen de l'observació que el paper fonamental en la conformació d'un estil de vida determinat entre infants i adolescents prové fonamentalment dels **valors i hàbits que els transmeten les famílies**. En aquest sentit es considera imprescindible fomentar que els pares i les mares assumeixin aquesta responsabilitat en l'educació dels seus fills i filles, així com la importància de donar-los suport en el procés de transmissió de valors i estils de vida saludables.

D'altra banda, però, també es destaca la necessitat de promoure uns estils de vida saludables des d'altres àmbits:

EDUCACIÓ:

- Garantir el dret a l'educació pública i de qualitat (també de la franja 0-3 anys).
- Assegurar la qualitat de l'educació, en aquest cas de les escoles bressol, disminuint les ràtios d'alumnes per professor/a i evitant l'externalització dels serveis.
- Donar una millor atenció als alumnes amb necessitats educatives especials.
- Reconèixer la importància de l'escola en la conformació dels estils de vida dels infants i promoure la creació de vincles i la transmissió d'informació amb les famílies, però també amb altres agents educatius com poden ser els espais i altres entitats de lleure.

SALUT:

- Millorar l'atenció de la salut mental i emocional, solucionant la saturació que pateixen els serveis actuals (CSMIJ) i donant un servei més proper als infants, en els seus entorns, per tal de millorar la prevenció i la diagnosi.
- Tractar els hàbits alimentaris i de son per prevenir malalties i trastorns alimentaris.
- Retardar un any la mitjana d'inici de consum de tabac i alcohol entre els adolescents.

PRIORITATS:

Promoció d'un oci saludable com a alternativa al consumisme.
Fer un major reconeixement de la tasca de les entitats de lleure educatiu.
Retardar un any el consum de tabac i alcohol
Millorar l'atenció de la salut emocional.

OCI EDUCATIU:

- Fomentar un oci saludable, alternatiu a l'oci consumista i individualista predominant.
- Donar més visibilitat i reconeixement a les entitats de lleure educatiu com els esports.
- Facilitar l'accés a les instal·lacions esportives, assegurant l'accés a les famílies en situacions de vulnerabilitat i avançant cap a un model d'accés lliure.
- Fomentar l'oci vinculat a la cultura.
- Oci com a espai de socialització dels infants.

TRANSPORT PÚBLIC:

- Continuar potenciant l'ús del transport públic entre infants i joves, mantenint la T12 i congelant les tarifes de targetes per a joves.

TELEVISIÓ I INTERNET:

- Prendre mesures de prevenció i difusió dels riscos vinculats a l'ús d'Internet.
- Contrarestar i limitar certs valors negatius que es transmeten per aquests canals de comunicació.
- Fomentar la transmissió d'uns hàbits d'ús saludable i segur de les noves tecnologies per part de les famílies, facilitant la conciliació laboral i familiar i donant eines.

INFÀNCIA VULNERABLE I EN RISC D'EXCLUSIÓ SOCIAL

En el moment de crisi i d'aparició de nous factors de vulnerabilitat, com l'augment de l'atur o els desnonaments, s'han de garantir les necessitats bàsiques: habitatge, educació, beques menjador... En aquest sentit, l'atenció de la infància vulnerable i en risc d'exclusió social es presenta com una **prioritat** que ha de ser tractada amb urgència, assegurant els pressupostos necessaris per fer-hi front.

A més, des del Consell Municipal de Benestar Social es proposa establir un **model de treball** basat en l'anàlisi de la realitat social, el treball conjunt entre les administracions i les entitats socials, partint de la transparència i el consens, i l'avaluació dels plans i les mesures posades en marxa.

PRIORITATS:

Prevenció (centres oberts, espais familiars i oci saludable).
Garantir la cobertura de necessitats bàsiques als infants (educació, menjar, habitatge i lleure).
Enfortiment comunitari i xarxes de suport familiar.
Participació, donar veu a la infància i garantir el dret a decidir.

Concretament, es proposa afrontar el treball amb aquests col·lectius des de la perspectiva de la participació i de la prevenció:

PARTICIPACIÓ:

- Per evitar caure en un assistencialisme paternalista, l'atenció a les famílies s'hauria de basar en tot moment a fomentar un rol actiu d'aquestes en qualsevol aspecte relacionat amb els seus fills i filles.
- Treballar des de l'enfortiment comunitari i la creació de xarxes de suport entre les famílies dins dels barris.
- Fomentar el voluntariat formant els voluntaris i sense que aquests substituïxin l'atenció professional.
- Creació de xarxes que potenciïn la participació directa dels infants.
- Coordinació dels diferents agents implicats en l'atenció de la infància en risc i de les mateixes famílies.

PREVENCIÓ I ATENCIÓ:

- Donar una atenció als diferents perfils de vulnerabilitat dels infants sense estigmatitzar: discapacitats i immigració (diferenciant aquells que tenen referents familiars dels menors no acompanyats).
- Tenir en compte les desigualtats generades per raons de gènere i fer un pla destinat tant als nens com a les nenes.
- Tractar els nous factors d'exclusió: accés a noves tecnologies i accés a activitats de creixement personal (extraescolars, oci, viatges...).
- Afavorir el treball amb les famílies en el marc dels centres oberts.
- Fomentar l'acolliment familiar, prioritzant-lo davant d'altres mesures com els CRAE, potenciant el programa de Famílies Acollidores amb més pressupost.

Temes transversals i de consens

FAMÍLIA	PARTICIPACIÓ	NOUS RISCOS	NOVES TECNOLOGIES
La família és clau per al foment de la participació dels infants, la promoció d'uns estils de vida saludables i en la prevenció de situacions de vulnerabilitat	Dret a opinar i decidir en tots els àmbits que afecten les seves vides: estils de vida, relacions familiars i superació de situacions de vulnerabilitat i fragilitat	Posen en perill la cobertura de necessitats bàsiques, les relacions familiars de qualitat, els estils de vida saludables i la participació dels infants. Noves desigualtats.	Riscos i oportunitats. Genera un oci individualitzat, amb riscos per a la seguretat i allunyat dels pares i mares però pot facilitar la participació dels infants.
Reconeixement i suport CONCILIACIÓ	Participació en tots els àmbits	PRIORITAT	Fomentar un ús responsable i compartit

3.2

PROPOSTES EXPRESSADES PELS NOIS I LES NOIES DE LA CIUTAT

Aquest recull s'ha fet a partir de les aportacions dels infants i dels nois i les noies de la ciutat, a través del Pregó de la Laia i de la XVII Audiència pública.

El Pregó de la Laia: participem per fer sentir la veu dels infants a Barcelona.

Presentem, en primer lloc, les propostes de millora de la ciutat que els infants de tercer, quart i cinquè de primària han fet a través d'«El Pregó de la Laia: participem per fer sentir la veu dels infants a Barcelona».

En aquest procés han participat més de 650 infants organitzats en deu equips de treball i provinents de 18 centres escolars. Les seves propostes i els seus compromisos es van llegir públicament davant d'una representació del govern de la ciutat encapçalada pel mateix alcalde, en un acte que va tenir lloc el 15 de desembre de 2011.

- Reduir la contaminació
- Reciclar

- Més nets
- Més ben equipats
- Amb més espais verds i flors

Carrers i parcs

Medi ambient

Transport públic

RESPECTE A UN ESPAI PÚBLIC SEGUR I SALUDABLE

- Millorar el transport públic i la mobilitat ecològica per disminuir la contaminació sonora i ambiental.
- Facilitar l'ús del transport públic i fomentar-lo abaixant-ne els preus.
- Fer que el transport públic arribi a tots els racons de la ciutat.
- Promoure que l'aire de la ciutat sigui més net, augmentant les zones verdes i millorant les existents equipant-les correctament (lavabos, fonts, jocs per a diverses edats, etc.).
- Reciclar els residus. Aprofitar l'aigua de la pluja.
- Promoure i mantenir els carrers nets.
- Promoure una campanya per no embrutar Barcelona.
- Realitzar una campanya de flors als balcons. Instaurar el dia de les flors a la ciutat.
- Millorar i augmentar els espais verds i els parcs de la ciutat. Millorar-hi les zones de joc per a grans i petits.

- Que arribi a tots els racons
- Fomentar-lo baixant els preus
- Per reduir la contaminació

RESPECTE A LES ESCOLES

- Escoles ben equipades, amb bones instal·lacions, que es puguin utilitzar per la comunitat educativa de l'escola fora de l'horari escolar, per fer esport, aprendre llengües diverses, fer tallers, etc., per jugar i compartir llibres i llengües diferents.
- Sense barracons.

- Esports
- Llengües
- Tallers
- Espais per jugar

Amb més usos

Ben equipades

- Amb bones instal·lacions
- Sense barracons

RESPECTE A L'ESPORT COM A PRÀCTICA BÀSICA DE L'ACCIÓ SOCIOEDUCATIVA

- Demanda de més facilitats per a la pràctica de l'esport.
- Més i millors instal·lacions gratuïtes.

RESPECTE AL BENESTAR DELS INFANTS I LES FAMÍLIES

- Demanda que a la ciutat tothom tingui un habitatge digne i els mitjans econòmics i laborals per poder viure dignament. Que les hipoteques sobre els habitatges es puguin condonar.

- Més facilitats
- Més instal·lacions gratuïtes

Esports

Vida digna

- Habitatge
- Treball
- Menjar

**XVII AUDIÈNCIA PÚBLICA ALS NOIS I NOIES DE BARCELONA:
LA PARTICIPACIÓ D'INFANTS I JOVES. FEM SENTIR LA NOSTRA VEU!**

Aquest segon bloc recull les propostes de millora pel que fa a la participació, que els nois i les noies d'edats compreses entre els 11 i 17 anys han fet arribar als representats de la ciutat, a través de la XVII Audiència pública als nois i noies de Barcelona: la participació d'infants i joves. Fem sentir la nostra veu!, en l'edició d'aquest curs 2011-2012.

L'Audiència pública ha comptat amb la participació de 29 centres educatius, arribant a un total de 1.200 alumnes de diferents cursos, des de sisè de primària fins a Batxillerat, incloent-hi els centres especials. Aquests infants i joves han fet sentir la seva veu a través d'un procés de treball liderat des dels centres educatius pels mateixos professors, fent que la seva opinió sigui tinguda en compte en els diferents barris i districtes.

RESPECTE A PARTICIPACIÓ ACTIVA EN LA CONSTRUCCIÓ DE LA CIUTAT

Per millorar la participació dels infants, els nois i les noies proposem a l'Ajuntament que...

- Promogui els efectes positius i els avantatges de la participació i conscienciï el jovent de la importància de col·laborar.
- Faci enquestes o reunions per conèixer els nostres interessos i ens faciliti espais on puguem debatre i formular les nostres propostes.
- Promogui jornades de portes obertes de les institucions per tal que els infants i els joves les coneguin.

- Continui creant i fomentant iniciatives com ara les trobades, els concursos, les exposicions, les sortides per la ciutat, els casals de joves o un canal de ràdio.
- Fomenti les associacions de joves i que aquestes s'anunciïn a través del web de l'Ajuntament i les xarxes socials. Igualment que difongui activitats culturals i de lleure, per a la qual cosa aniria bé tenir Wi-Fi a tota la ciutat.
- Es faci una revista de l'Audiència pública en la qual participin tots els centres.
- Creï grups de joves per organitzar la participació ciutadana.

Per millorar la participació de l'alumnat en els centres educatius, considerem que es podria...

- Organitzar dinàmiques que siguin pròpies del centre escolar i que impliquin tot l'alumnat. Aquest serà el responsable d'organitzar-les.
- Fer activitats transversals amb alumnes del mateix nivell educatiu o amb alumnes d'altres nivells (aprenentatge cooperatiu).
- Rebre informació de les activitats que fan els centres cívics més propers a les nostres escoles.
- Organitzar i preparar els viatges de fi de curs o d'etapa, i també festes i diades culturals. Igualment es podrien fer, per exemple, exposicions dels hobbies i proposar grups d'interès entre l'alumnat.

- Donar més importància a la figura del delegat o la delegada i als mecanismes de participació dins i fora de l'escola.
- Crear una associació d'alumnes.
- Participar en la decoració i el manteniment del centre educatiu.
- Dedicar més hores de treball a l'Audiència pública.
- Crear una bústia d'opinions i suggeriments dins del centre.
- Treballar amb ordinadors i les noves tecnologies i millorar la connexió d'Internet.
- Facilitar els mitjans perquè tots els membres de la comunitat educativa puguin expressar la seva opinió i així treballar en aquells aspectes del centre que tothom creu que s'han de millorar.
- Educar els nens i les nenes des de petits a participar i a respectar les opinions dels altres.
- Donar suport a l'alumnat en la formulació d'idees i oferir-li més possibilitats per dur a terme les seves propostes.
- Convidar l'alumnat d'altres centres de la ciutat al centre educatiu perquè expliqui les seves experiències en projectes associatius i de participació i fer sortides culturals conjuntes per tal de conèixer millor la ciutat.
- Informar-los dels mecanismes i òrgans on poden participar: Agenda 21, consell escolar, etc.

INSTRUMENTS DE PARTICIPACIÓ	Mitjans de comunicació	Informar i donar a conèixer els canals i espais de participació
		Fomentar espais de debat on els joves puguin expressar la seva opinió
	Associacions	Disposar de més espais públics (casals) i subvencions
		Suport en la informació i difusió de les associacions existents
	Xarxes socials	Crear espais de participació virtuals adaptats als infants i joves
		Extendre la xarxa Wi-Fi a tots els equipaments i espais públics

ESPAIS DE PARTICIPACIÓ	Ciutat	Concienciar els infants i joves (portes obertes)
		Crear canals de participació (enquestes, reunions...)
	Centres educatius	Implicar l'alumnat en les activitats del centre
		Millorar els mecanismes de participació
		Educar en la participació i donar suport per exercir-la
	Famílies	Fomentar la participació dels infants i joves en diferents àmbits
		Facilitar la participació en les decisions de la família

Per millorar la participació dins de les famílies, pensen que aquestes haurien de...

- Saber escoltar i gestionar els àmbits que puguin afavorir l'educació i l'aprenentatge emocional dels fills i les filles. Animar-los a formar part d'associacions, esplais o casals i, d'aquesta manera, potenciar la seva participació. Alhora, informar-los dels espais on podrien participar.
- Prendre part en activitats que es fan a la ciutat, juntament amb els seus fills i les seves filles.
- Facilitar que els fills i filles puguin participar lliurement en les decisions que es prenen en l'àmbit familiar.
- Permetre que els fills i filles aportin idees per al bon funcionament de la família, ja que en són membres i, per tant, tenen dret a opinar.

- Participar en activitats educatives i divertides entre el veïnat.
- Col·laborar amb l'escola, per exemple a través de l'AMPA.

Per millorar la seva participació, pensen que els mitjans de comunicació haurien de...

- Informar de les activitats per a joves, com ara l'Audiència pública, i motivar-los a participar-hi.
- Fer conèixer les associacions i entitats juvenils existents.
- Fomentar espais de debat on els joves puguin expressar les seves opinions, idees, problemes i preocupacions.
- Informar dels recursos que els ofereix la ciutat de Barcelona.

Per tal d'afavorir la resolució de conflictes, proposen a l'Ajuntament que...

- Convoqui i organitzi reunions per tal d'escoltar a tothom i, si cal, posar pau en cas de conflicte.
- Potenciï de manera gratuïta, en el cas que no s'arribi a un acord entre les parts implicades (veïns, entitats, associacions), la figura d'un/a mediador/a per als diversos conflictes i alhora inverteixi diners per dignificar aquesta figura ja existent.

Per tal de promoure la participació en les associacions, demanen a l'Ajuntament que...

- Faciliti espais públics per poder reunir-se i fer trobades on es puguin dur a terme les activitats.
- Ofereixi més subvencions econòmiques.
- Doni més informació sobre les associacions existents fent més publicitat i difusió de les activitats que duen a terme.
- Creï més casals i esplais per tal de fomentar la participació d'infants i joves.
- Ofereixi visites a les associacions per tal que la població pugui veure la feina que s'hi fa diàriament.

Per tal de facilitar la participació d'infants i joves a través de les xarxes socials, proposen a l'Ajuntament que...

- Convoqui concursos en els quals puguin participar i votar per millorar la seva ciutat.
- Estengui la xarxa de Wi-Fi a espais públics i a tots els barris.
- Creï pàgines web o espais virtuals on els infants puguin fer pública la seva opinió i comunicar les seves propostes, i elabori enquestes d'opinió o votacions, ja que són un mitjà de comunicació ràpid i fàcil entre els representants polítics i la ciutadania.
- Informi l'escola dels grups d'acció social propers al barri i a les associacions.
- Doni a conèixer els diferents canals de comunicació i en creï de nous per a gent de totes les edats i amb interessos ben diferents.
- Treballi amb les escoles des de l'àmbit educatiu.
- Organitzi maratons, festes i trobades per fer conèixer les xarxes socials.
- Ofereixi cursos gratuïts d'informàtica bàsica en què s'ensenyi a les persones que no en saben a accedir i participar en les xarxes socials.
- Creï una xarxa social per als menors de 16 anys, amb un contingut i uns programes educatius i de participació com ara La veu dels infants: el Pregó de la Laia, l'Audiència pública, el joc web de l'ICUB, etc.

4.
EL PLA 2013-2016

4.1
12 PRINCIPIS RECTORS DEL PLA

12 PRINCIPIS RECTORS

Prioritat

Abordatge integral

Promoció i prevenció

Participació

Equitat

Les famílies com a capital social

Pluralitat de contextos socioeducatius

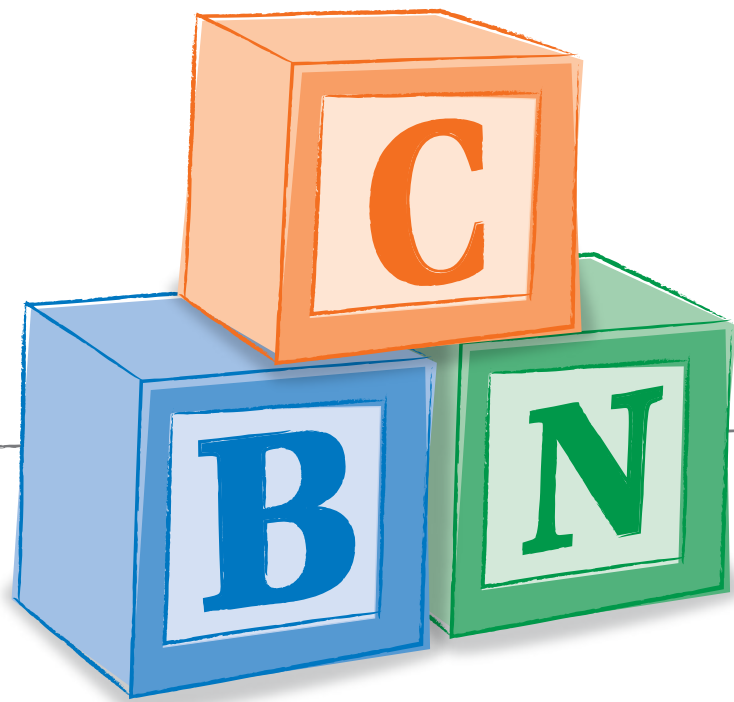
Territorialitat

Transversalitat

Treball en xarxa i cooperatiu

Recerca i coneixement continuat

Avaluació, millora i innovació

- La infància i l'adolescència com una **PRIORITAT** de les polítiques públiques.
- **L'ABORDATGE INTEGRAL** de l'infant focalitzat en les seves capacitats, fortaleces i necessitats. Cal considerar l'infant des d'un punt de vista holístic, sense segmentar l'atenció per especialitats, ni per serveis.
- **UNA MIRADA DE PROMOCIÓ I PREVENTIVA** que comporta, d'una banda, una línia d'acció de coneixement i detecció de situacions i contextos i, de l'altra, la posada en marxa de línies d'acció proactives.
- **LA PARTICIPACIÓ** de l'infant com a protagonista actiu en els processos de ciutat i del seu entorn familiar.
- **L'EQUITAT** per a tots els infants, especialment pel que fa a diferències de contextos econòmics, de gènere, de procedència i de diversitat funcional.
- **LES FAMÍLIES COM A CAPITAL SOCIAL per a la cura, l'educació i la vinculació afectiva dels infants, des de la petita infància fins a l'adolescència**, marc de les relacions intergeneracionals, essent el temps de dedicació l'element clau que ha de generar un gran pacte per als temps a nivell de ciutat. **EL CICLE VITAL FAMILIAR** com a procés que marca l'itinerari vital i evolutiu de l'infant, a través del qual l'infant creix com a individu i s'estructura com a persona.
- **UNA VISIÓ DE PLURALITAT DE CONTEXTOS DE DESENVOLUPAMENT SOCIOEDUCATIU DE L'INFANT** (família, escola, carrer, equipaments diversos, grups, xarxes socials, etc.) que promoguin la socialització i el desenvolupament educatiu segons les característiques i capacitats individuals, i de manera complementària.
- **LA TERRITORIALITAT** com a principi bàsic per al desenvolupament dels plans d'infància. La proximitat i la col·laboració en cada comunitat, adaptades a les necessitats de l'infant, segons les característiques de cada comunitat territorial.
- **LA TRANSVERSALITAT** com a perspectiva necessària per a l'aplicació de les polítiques públiques per a la infància i l'adolescència, per a una visió integrada, global i sistèmica de l'infant.
- **EL TREBALL EN XARXA I COOPERATIU** com a base per a la planificació i el desenvolupament de les mesures d'actuació per a la infància. Una metodologia de treball cooperatiu que permeti integrar les sinergies entre els diferents agents socials.
- **LA RECERCA I EL CONEIXEMENT CONTINUAT** de la infància a Barcelona com a base per a l'orientació de l'acció.
- **L'AVALUACIÓ DE PROGRAMES, PROJECTES I SERVEIS PER A LA MILLORA CONTÍNUA I LA INNOVACIÓ** i específicament l'avaluació de l'impacte social de certs projectes amb l'objectiu de valorar els efectes de determinades accions en la societat.

4.2 ORIENTACIÓ DEL PLA

El Pla Municipal per a la Infància 2013-2016 adreça les polítiques públiques per al benestar personal, familiar i social de tots els infants i adolescents de la nostra ciutat. Treballem per al benestar infantil de tots els infants, des de la promoció, la prevenció i l'orientació, entenent que aquesta és la situació majoritària de la infància a Barcelona, per tal d'afavorir les condicions òptimes per al desenvolupament de l'infant com a persona.

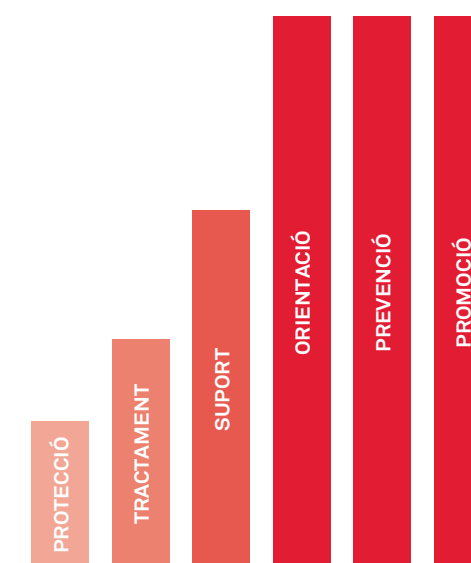
Però aquest pla municipal té molt present que tots els infants, tot i gaudir d'un creixement evolutiu satisfactori en la majoria d'aspectes, sempre en algun moment o altre de la seva vida passen per etapes de fragilitat. Les situacions de fragilitat són inherents al procés evolutiu de l'infant i poden venir donades pel mateix cicle vital, per canvis estructurals familiars o per esdeveniments socials quotidians. El coneixement d'aquests factors de fragilitat és clau per tal de poder donar orientació i desenvolupar programes de suport als infants directament, però també a les seves famílies i als educadors i les educadores.

És una prioritat ajudar l'infant a superar aquestes etapes amb normalitat i amb resiliència, és a dir, amb aprenentatge i fortalesa per afrontar nous reptes, amb la qual cosa es prevé que esdevinguin situacions de major dificultat.

D'altra banda, també desenvoluparem programes molt específics per a aquells grups d'infants i adolescents, que, si bé són minoritaris a la ciutat, es troben en una situació de més vulnerabilitat i en risc d'exclusió social per diverses causes. En aquests casos serà necessari establir programes de suport i tractament social per superar la situació i per tal de prevenir l'exclusió social i/o el desemparament.

De la mateixa manera, per als infants i adolescents que ja es troben en una situació de risc greu de maltractament i exclusió social, a més de totes les accions precedents, es garanteix el desplegament del sistema de protecció en sentit ampli, amb visió de xarxa territorial per posar en marxa les mesures necessàries de protecció i de rehabilitació segons les característiques de cada infant i situació familiar.

4.3 GRANS LÍNIES ESTRATÈGIQUES CENTRALS DEL PLA

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. L'INFANT COM A PROTAGONISTA ACTIU A LA CIUTAT

4 OBJECTIUS GENERALS, 18 OBJECTIUS ESPECÍFICS I 40 ACCIONS

Fer la ciutat pròxima i accessible per als infants, sensibilitzant la ciutadania de les seves capacitats i necessitats específiques i facilitant el protagonisme actiu dels infants en la construcció de la ciutat.

LÍNIA ESTRATÈGICA 2. INFÀNCIA I RELACIONS FAMILIARS

3 OBJECTIUS GENERALS, 6 OBJECTIUS ESPECÍFICS I 38 ACCIONS

Promoure l'atenció a les famílies i el suport en el desenvolupament de les seves competències parentals per afavorir la transmissió de vincles, valors i models positius per al creixement de l'infant i l'adolescent com a persona.

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. INFÀNCIA I ESTILS DE VIDA

5 OBJECTIUS GENERALS, 33 OBJECTIUS ESPECÍFICS I 106 ACCIONS

Desenvolupament d'una xarxa d'equipaments, recursos i projectes d'acció socioeducativa de proximitat per promoure hàbits i estils de vida saludables (físicament i emocionalment) i la prevenció de conductes de risc, garantint l'equilibri i la igualtat d'oportunitats per a tots els infants.

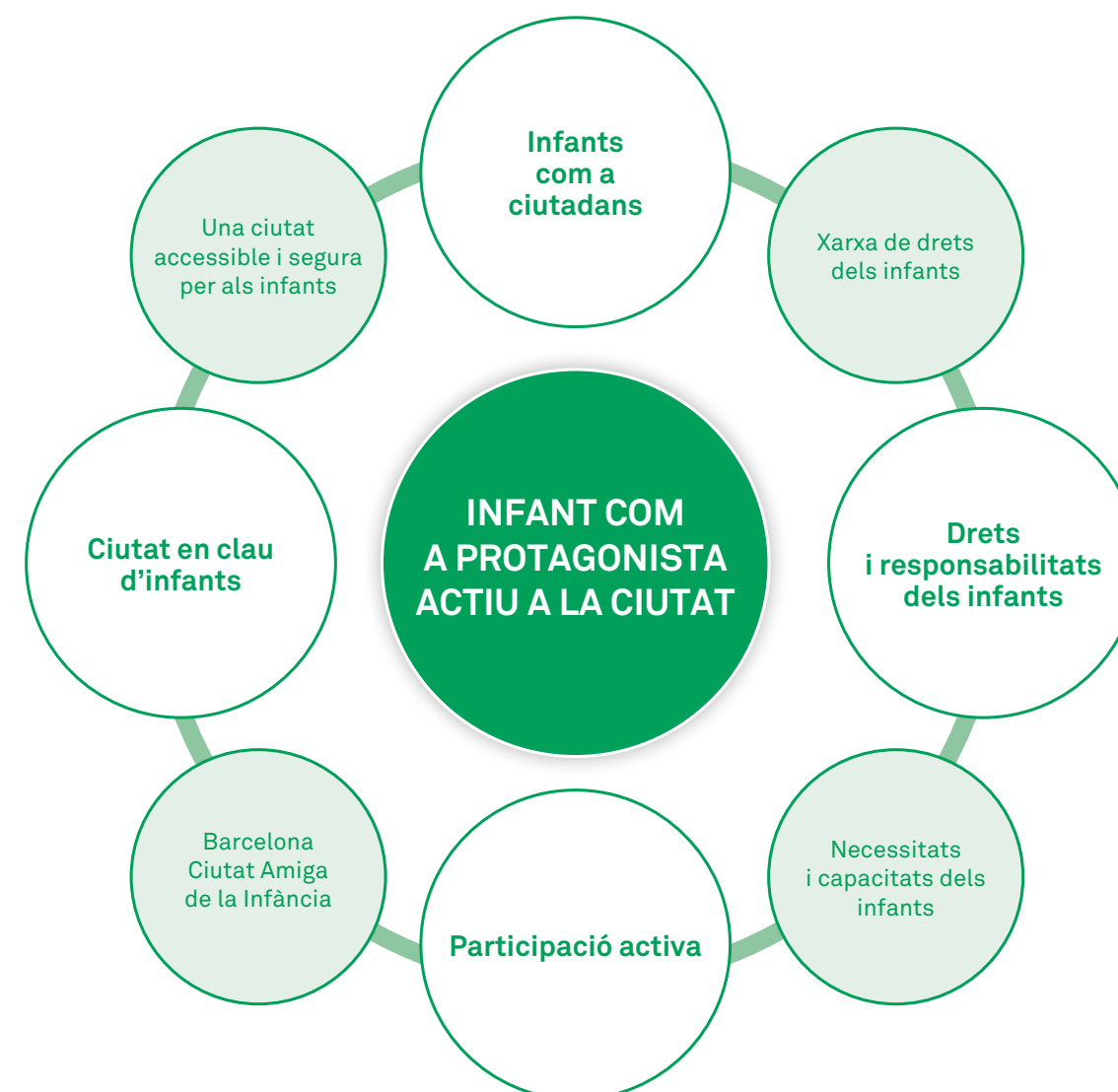
LÍNIA ESTRATÈGICA 4. INFÀNCIA VULNERABLE I EXCLUSIÓ SOCIAL

6 OBJECTIUS GENERALS, 27 OBJECTIUS ESPECÍFICS I 55 ACCIONS

Millorar la detecció, l'atenció, el suport i el tractament d'aquelles situacions de més vulnerabilitat i exclusió social dels infants i adolescents i les seves famílies.

LÍNIA ESTRATÈGICA 1. L'INFANT COM A PROTAGONISTA ACTIU A LA CIUTAT

Fer la ciutat pròxima i accessible per als infants, sensibilitzant la ciutadania de les seves capacitats i necessitats específiques i facilitant el protagonisme actiu dels infants en la construcció de la ciutat.

OBJECTIU GENERAL 1:

Impulsar programes i accions per **sensibilitzar i facilitar el coneixement** i la percepció de la ciutadania, dels drets i de les necessitats de cura, socioeducatives i emocionals dels infants i dels adolescents segons cada edat i etapa evolutiva.

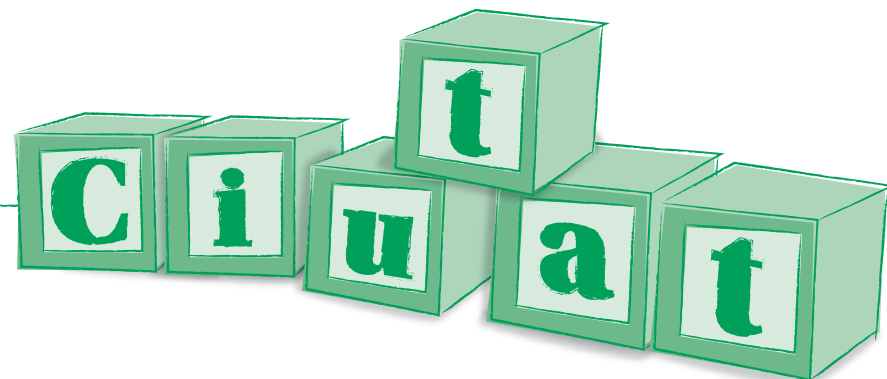
OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Informar, divulgar i sensibilitzar la ciutadania sobre els drets dels infants.

- Programa d'actes amb motiu de la celebració del Dia Internacional dels Drets dels Infants.
- Divulgació en els casals i serveis d'infància de la celebració del Dia Internacional dels Drets dels Infants.
- Lideratge de la xarxa dels drets dels infants i suport a les activitats de sensibilització que en derivin.
- Compliment de la convenció dels infants pel que fa a nens i nenes discapacitats.
- Divulgació i sensibilització sobre el dret al joc dels infants i les seves famílies (Dia del Joc a Horta-Guinardó).

B. Informar i assessorar els agents socials de les capacitats i necessitats dels infants segons les etapes evolutives i les situacions particulars.

- Coordinació i vinculació amb l'associacionisme juvenil.
- Assessorament a les famílies i formació a les AMPA sobre participació en els espais ja existents d'atenció a les famílies.
- Formació al professorat relacionada amb la participació dels alumnes en l'entorn escolar.
- Establiment de dinàmiques de reflexió i compactació dels educadors i les educadores dels equipaments infantils per tal de millorar les competències d'acord amb les noves necessitats dels infants i adolescents.

OBJECTIU GENERAL 2:

Impulsar programes i accions per a la capacitació en drets, participació, igualtat i no-discriminació, destinats als infants.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Difondre els textos legals nacionals i internacionals on es recullen els drets i les responsabilitats, des d'una lectura planera i entenedora.

- Carta de Ciutadania. Carta de drets i deures de Barcelona.
- Convenció dels Drets dels Infants.
- Carta europea dels infants hospitalitzats i Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència.

B. Donar suport a projectes desenvolupats per entitats que focalitzin i alhora amplifiquin aquesta línia de treball, tant a escala de ciutat com de territori.

- Establiment de convenis i subvencions.

C. Formar els infants i joves en la defensa dels drets, la coresponsabilitat en els deures, la igualtat i la no-discriminació.

- Dia de la Diversitat.
- Cicle de cinema: drets dels infants.
- Xarxa d'Escoles per a la Igualtat i la No-discriminació.
- Cursos de formació de representants dels alumnes als consells escolars (CEMB i CJB).
- Promoció de la campanya «El joc no sexista i la tria responsable de joguines».

D. Aconseguir la participació dels infants en els centres residencials i d'acollida en totes les decisions que els afecten.

- Espais de formació i de reflexió dels equips educatius dels centres.
- Impuls d'un projecte participatiu concret en cada centre residencial i d'acollida.

E. Donar a conèixer el Pla Municipal per a la Infància als mateixos infants.

- Publicació d'un resum del Pla Municipal per a la Infància adaptat als infants, de lectura fàcil i assegurant-ne la comprensió.

OBJECTIU GENERAL 3:

Promoure processos i accions innovadores per **fomentar la participació dels infants a la ciutat**, especialment en aquells processos que els afecten.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Continuar i potenciar projectes singulars de ciutat de participació dels infants.

- Barcelona Ciutat Amiga de la Infància.
- Audiència pública: continuació de l'Audiència i extensió a tot el territori.
- El Pregó de la Laia. La veu dels infants: continuació del projecte i extensió a tot el territori.

B. Continuar i potenciar la participació activa en els territoris.

- Consells escolars com a mitjà de participació de l'alumnat.

C. Utilitzar i promoure la participació a través de les noves tecnologies.

- Xarxes socials: Facebook de l'Audiència pública i Facebook dels Espais Joves.

D. Treballar amb els mitjans de comunicació per promoure la participació dels infants, fer sentir les seves veus i millorar l'ús de la imatge de l'infant.

E. Desplegar l'article 27 de la Llei 14/2010, dels drets i les oportunitats en la infància i l'adolescència, en relació amb els consells de participació territorial d'infants i adolescents, d'acord amb el reglament autonòmic que s'aprovi.

F. Promoure una comissió especialitzada en participació infantil que aglutini els diferents àmbits municipals i que faci propostes de participació infantil a la ciutat.

- Creació d'una comissió interdepartamental.

OBJECTIU GENERAL 4:

Pensar la ciutat en clau d'infants, apropant-la, fent-la accessible i segura. La ciutat a la mida de l'infant.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Promoure un espai públic generador d'autonomia per a l'infant aprofitant els vincles comunitaris i de solidaritat.

- Consolidació i ampliació de les xarxes de «Camins escolars, espai amic» i «Camins segurs» en el marc de la cohesió educativa social de l'escola, les entitats del barri i la xarxa veïnal.
- Ampliació i obertura de patis escolars als barris:
  - Activitats d'oci dins del programa «Patis Oberts».
  - Organització d'activitats per a les famílies.
- Suport a activitats d'estiu familiars a l'espai públic.
- Espais de joc lliure i per organitzar-se la seva gestió del temps de lleure.
- Campanyes d'educació viària en col·laboració amb la Guàrdia Urbana.
- Promoció d'un espai de convivència i cohesió social per als infants i les famílies novingudes. Acció «Vine a jugar al teu barri».

B. Garantir l'accessibilitat física i comunicativa per a tots els infants a la ciutat (als equipaments municipals), especialment per als discapacitats.

- Revisió i anàlisi de la possibilitat de millora de l'accessibilitat dels equipaments infantils de lleure, en especial ludoteques, espais, casals infantils i àrees de joc.
- Accessibilitat física dels centres educatius municipals (escoles bressol i escoles municipals de música).

C. Unificar i mantenir la informació dels recursos municipals que l'Ajuntament posa a l'abast en relació amb els infants.

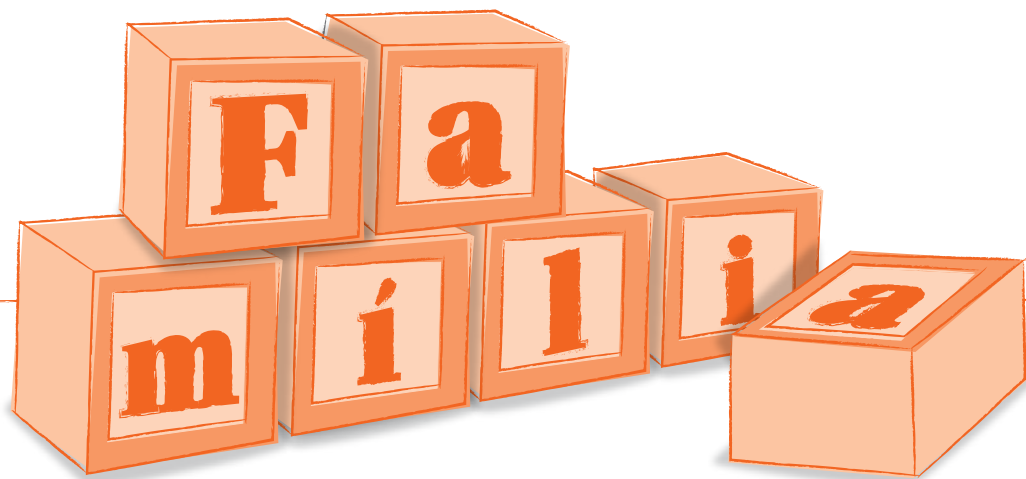
- Web d'Infància que permet tenir una visió global dirigida a infants, agents socials i famílies de la ciutat. www.bcn.cat/infancia

D. Adaptar els serveis i les iniciatives municipals a les necessitats dels infants per tal de facilitar-ne la inclusió.

- Guies i díptics d'oferta esportiva i guies de lleure.
- Llenguatge i imatge amb què el municipi es dirigeix a l'infant com a ciutadà.

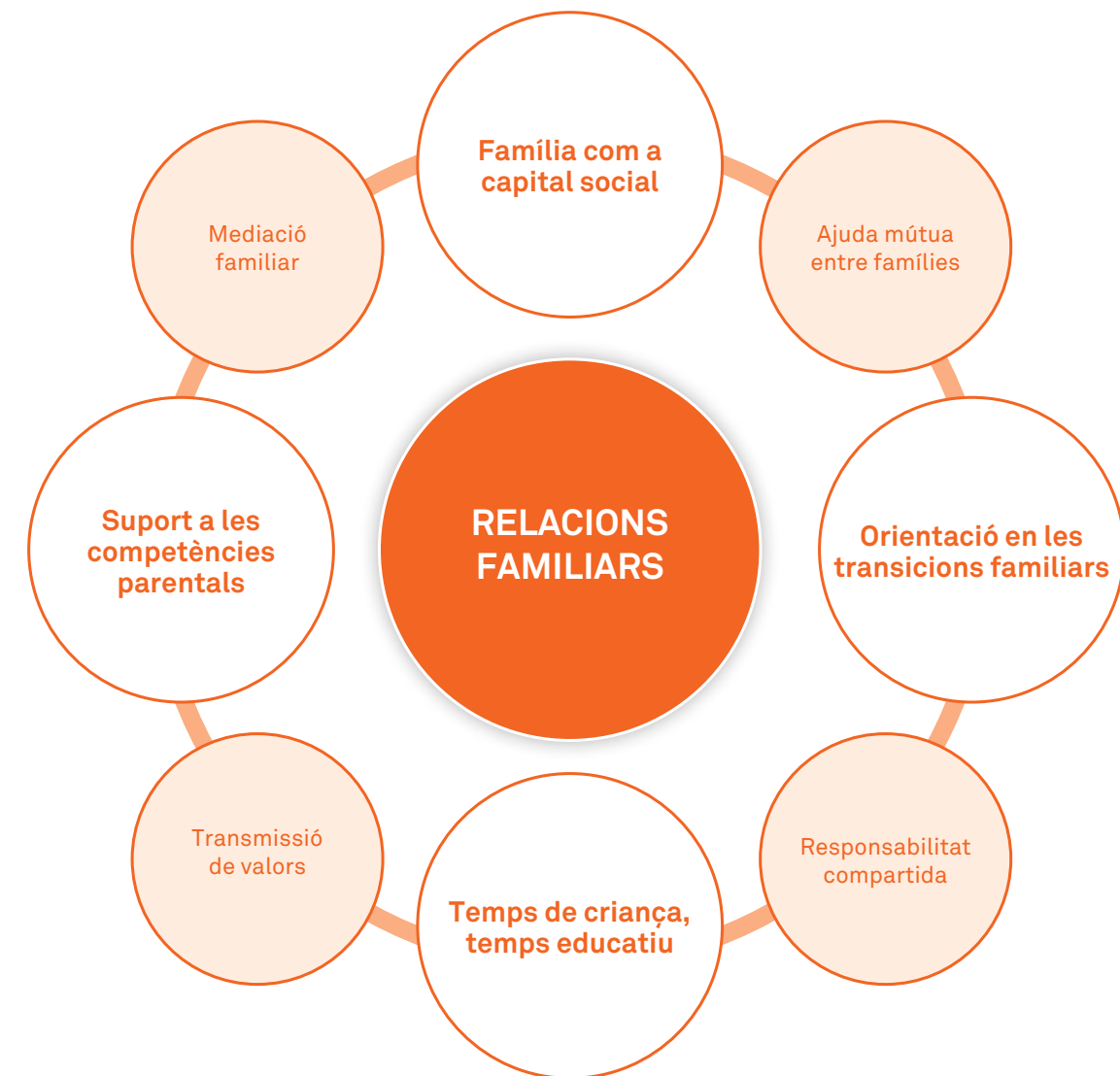
E. Promoure l'accés dels infants i les seves famílies a les biblioteques i la seva oferta cultural

- Organització d'activitats per atraure la població infantil: clubs de lectura infantil i juvenil, novel·la negra, «Perseguint la història» i tallers de descoberta.
- Visites escolars a les biblioteques i ofertes culturals als museus.

LÍNIA ESTRATÈGICA 2.
INFÀNCIA I RELACIONS FAMILIARS

Promoure l'atenció a les famílies i el suport en el desenvolupament de les seves competències parentals per afavorir la transmissió de vincles, valors i models positius per al creixement de l'infant i l'adolescent com a persona.

OBJECTIU GENERAL 1:

Promoure el **suport als processos de criança** i al desenvolupament de funcions i competències parentals en les diverses etapes evolutives de la infància.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Enfortir i augmentar els serveis i programes educatius per a la petita infància reforçant els programes de suport a la família.

- **Escoles bressol:** programació anual d'activitats a les escoles bressol i consolidació de les activitats de vacances d'estiu.
- **Espais familiars** per a infants de 0-3 anys i de suport educatiu per a famílies. Manteniment dels existents (Sant Martí, Sants-les Corts i Bon Pastor, Casa dels Colors de Sants-Montjuïc, Erasme Janer de Ciutat Vella i Petit Drac de Sarrià-Sant Gervasi). Obertura d'un espai familiar a l'equipament Casal Infantil Andrea Dòria de la Barceloneta.
- Programa per afavorir l'**alletament matern** a les escoles bressol municipals.
- Programa «**Ja tenim un fill**».
- **Música per a nadons** i per als més petits.
- Servei de **ludoteca en família** per a la petita infància dins dels equipaments infantils municipals. Escola de pares a la ludoteca.
- **Natació per a nadons** als centres esportius municipals.
- **Activitats culturals per a la petita infància:**
  - Espectacles, activitats i tallers infantils en centres cívics i casals de barri.
  - Programacions que es desenvolupen a les biblioteques: hora del conte, acció «Nascuts per llegir: Primeres passes».
  - Activitats inclusives: contacontes inclusius (Biblioteca Can Fabra) i contacontes en escoles d'educació especial.
- **Activitats d'oci en família dins el programa «Temps de barri».**
- **Programes de suport educatiu a les famílies amb petita infància:**
  - Suport educatiu a les famílies realitzat des dels Centres de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP).
  - Programació periòdica de suport educatiu a altres equipaments municipals: casals de barri, equipaments infantils, etc.

- **Suport a entitats** que donen resposta a la necessitat social de projectes de cura i atenció educativa a la petita infància i les seves famílies, com per exemple: Quatre Vents, Racó infantil, serveis maternoinfantils, Projecte Pre-Infant, atenció al matí a les escoles bressol, etc.
- Elaboració, en el marc del projecte de xarxa de Sant Andreu, de la Guia de Serveis per a la petita infància i les seves famílies.

B. Apostar per reforçar i sistematitzar bones pràctiques de programes d'informació, formació, eines i acompanyament als progenitors per desenvolupar les seves habilitats educatives i donar suport a les competències parentals segons les seves necessitats.

- «**Programa d'habilitats i competències parentals**» promogut per l'Agència de Salut, per a la promoció de la parentalitat positiva, potenciant aspectes determinants en la generació de dinàmiques relacionals familiars. Aquest programa és una eina sistematitzada per als pares i les mares per gestionar situacions difícils amb els seus fills i les seves filles i els proporciona estratègies personals, emocionals i educatives per implicar-se en un model de parentalitat adequat per a infants i joves.
- «**Escoles i tallers de pares i mares**» adreçats a treballar habilitats educatives per a les diferents etapes evolutives o temàtiques específiques, que es desenvolupen en el marc dels centres de serveis socials, els projectes comunitaris de territori, les àrees bàsiques de salut (ABS) i els centres educatius.
- **Espais complementaris adreçats a les famílies** en equipaments socioeducatius, culturals i de lleure: casals i espais infantils, ludoteques, centres oberts i biblioteques.
- **Webs i espais educatius a Internet:** Consell Escolar Municipal-CEMB, Educació, Racó de pares i mares a Biblioteques, web «Nova Ciutadania» (informació educativa per a les famílies novingudes), creació del Portal Barcelona Bressol.
- **Producció de material educatiu per a pares i mares**, que abordi estratègies personals, emocionals i educatives per a la relació quotidiana amb els fills i les filles. Projecte «Maleta de les emocions».
- **Esport en família.** Promoció d'activitats conjuntes.
- **Accions formatives** a les famílies a les escoles bressol municipals.
- Programa de **suport educatiu a les famílies** (IMEB).
- Incloure formacions sobre noves tecnologies i xarxes socials en els espais formatius per a pares i mares, ja existents.
- Promoció d'activitats intergeneracionals afavorint la implicació de la gent gran en l'educació i el lleure dels infants:
  - Col·laboració entre els casals infantils i els espais de gent gran, centres cívics i serveis d'infància.
  - Acció «Compartim escola», horts urbans intergeneracionals, «Aprendre amb la gent gran», creació i explicació de contes i projectes per a la promoció de la lectura entre gent gran i infants.

OBJECTIU GENERAL 2:

Facilitar l'atenció i l'**orientació en les transicions** lligades als processos de cycle vital, a canvis familiars estructurals o a canvis socials. Posant especial èmfasi en els factors relacionals, emocionals i socials que generen fragilitat per a l'infant i a promoure les relacions intergeneracionals.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Reforçar i homogeneïtzar els processos d'atenció als infants i a les seves famílies des de la xarxa del serveis socials bàsics i altres serveis específics, prioritant les situacions de fragilitat conjuntural o estructural per a l'infant, donant impuls als serveis, les prestacions i els recursos pertinents.

- **Atenció social, orientació i suport a famílies en crisi conjuntural**, situacions de dificultats econòmiques o pèrdua d'habitatge, posant especial èmfasi a donar pautes per als infants en situació de fragilitat.
- **Garantir el cobriment de totes les demandes del servei d'atenció domiciliària de tipus socioeducatiu** per aplicar a l'àmbit familiar amb infants menors.
- **Grups de suport social a les competències parentals**, per a situacions de major dificultat en el marc dels CSS.
- **Suport a les famílies amb infants amb discapacitat** intel·lectual mitjançant un projecte de temps de respir per a les famílies (conveni DINCAT, servei de cura dels infants el cap de setmana).
- **Suport educatiu i d'orientació a les famílies d'adolescents**, en el marc d'un nou servei per a adolescents en situació de fragilitat o crisi conjuntural.

B. Promoure la solidaritat i ajuda mútua entre famílies per reforçar la seva xarxa de suport.

- **«Servei de famílies col·laboradores»**. Consolidació i increment del banc de famílies.
- **Projectes de col·laboració entre pares i mares** i autoorganització de xarxes de famílies en el marc de les xarxes comunitàries de ciutat i territori.
- **«Bancs del Temps»** i d'intercanvi de serveis per promoure l'ajuda mútua i la col·laboració entre famílies, en relació amb els infants.

C. Promoure la mediació familiar per afavorir la resolució dels processos de separació i divorci, evitant costos emocionals a l'infant i promovent la coparentalitat, potenciar la relació intergeneracional.

- Conveni amb el **Centre de Mediació Familiar** de Catalunya.
- Orientació a pares i mares en procés de separació.
- Relacions intergeneracionals.

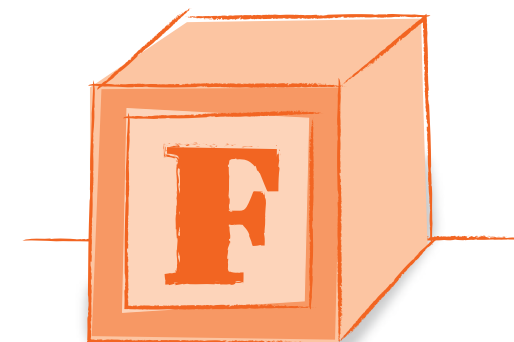
OBJECTIU GENERAL 3:

Fomentar la **conciliació del temps familiar** necessari per a la criança i l'educació dels infants amb la vida quotidiana i laboral en el marc d'un pacte del temps a la ciutat.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

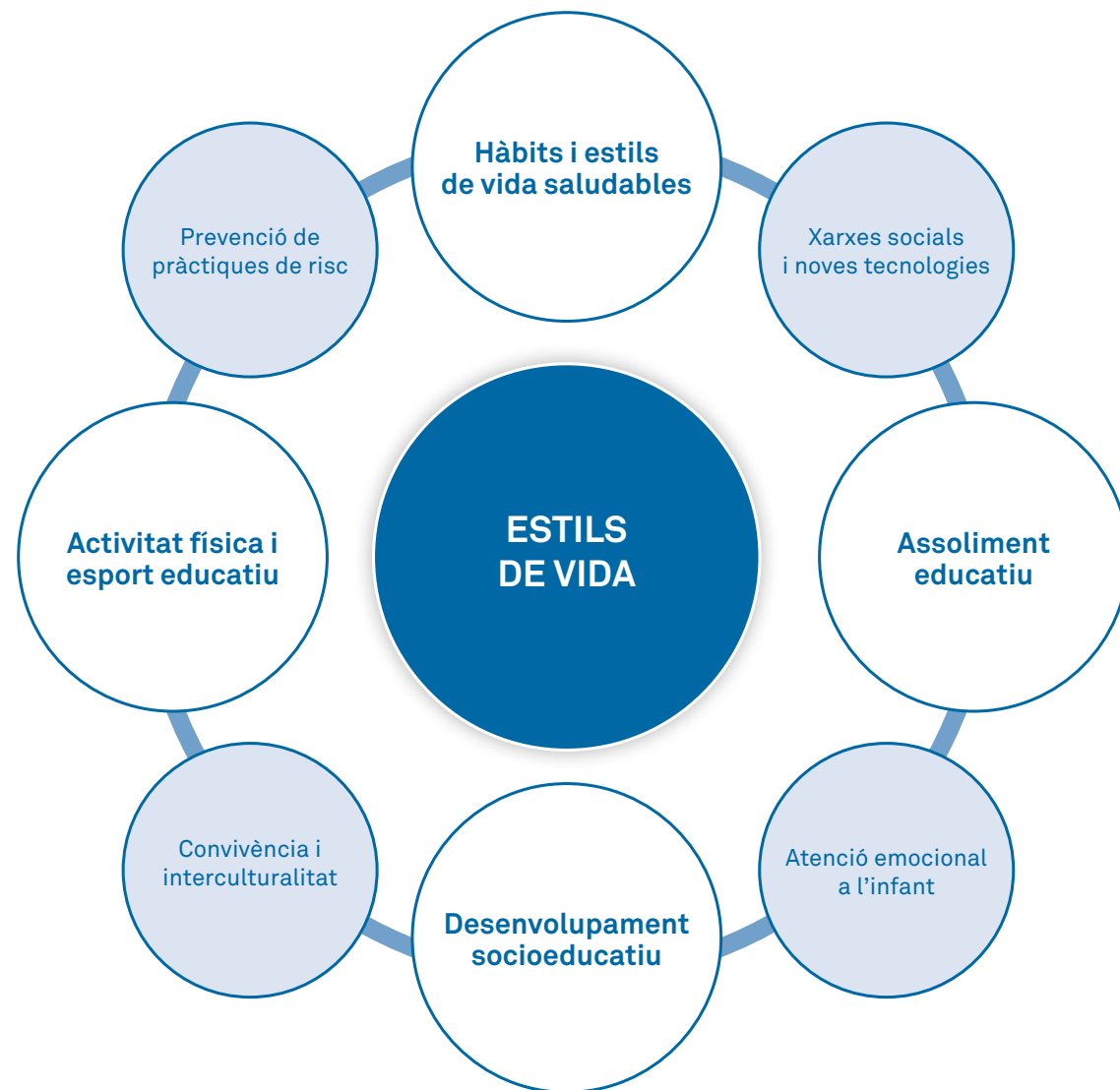
A. Afavorir la dedicació dels progenitors als fills i les filles, potenciant el temps de criança i el temps educatiu.

- Anàlisi, recerca i publicació «Usos del temps en la infància a la ciutat de Barcelona».
- Xarxa NUST: sensibilització de les empreses per conciliar la vida personal, familiar i laboral.
- Campanya per promoure la responsabilitat compartida a la llar en l'àmbit domèstic, per tal de compatibilitzar el temps domèstic i el temps de cura als infants amb la vida quotidiana i laboral.
- Posada en marxa d'activitats per a infants i famílies als casals infantils per abordar la coresponsabilitat en els treballs de cura.
- Reforç de programes de suport a la família per a la conciliació i la gestió dels temps. Programa «Temps per a tu».
  - Posada en marxa del programa per a famílies amb infants amb discapacitats. Activitats específiques i adaptades en espais municipals.

LÍNIA ESTRATÈGICA 3. INFÀNCIA I ESTILS DE VIDA

Desenvolupament d'una xarxa d'equipaments, recursos i projectes d'acció socioeducativa de proximitat per promoure hàbits i estils de vida saludables (físicament i emocionalment) i la prevenció de conductes de risc.

132

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pla municipal
per a la infància
2013 - 2016

OBJECTIU GENERAL 1:

Aconseguir l'assoliment educatiu de l'infant que li permeti desenvolupar al màxim les seves capacitats i oportunitats en totes les etapes escolars.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Assegurar la consolidació i sostenibilitat del conjunt de la xarxa pública d'escoles bressol de l'Ajuntament de Barcelona.

- Accions per incrementar la ràtio per grups d'edat.
- Revisió del model de gestió de les escoles bressol: gestió directa i indirecta.
- Continuació dels projectes de vinculació de les escoles bressol municipals amb P3.
- Col·laboració entre les escoles bressol i les universitats en projectes d'innovació i formació.
- Mètodes educatius i plans d'estudis adaptats i que abastin les necessitats de tot l'alumnat, compresos els i les alumnes que tenen discapacitat i promoure l'acceptació de la diversitat (acompliment de la Convenció dels Infants).

B. Impulsar programes de millora dels resultats escolars

- Programa Èxit.
- Accions de suport al reforç de l'aprenentatge de la lectura a primària, amb les famílies i el voluntariat: Projecte Lola Anglada, Projecte LECXIT.
- Impuls de projectes educatius compartits entre escola, entitats i món universitari.
- Acció «Club de deures» a les biblioteques.
- Projecte Shere Rom adreçat a la població gitana escolaritzada per a la promoció de l'èxit escolar. Reforç educatiu i prevenció de l'absentisme.
- Continuïtat i millora del Pre-taller del Carmel (Horta-Guinardó) per a adolescents de 12 a 16 anys en risc d'exclusió i fracàs escolar.

C. Vetllar per l'atenció als infants amb necessitats educatives especials.

- Programes d'inclusió social i sensibilització envers el col·lectiu de persones amb discapacitat.
  - Equip d'atenció de necessitats especials.
  - Desplegament del Pla d'Escola Inclusiva.
  - Col·laboració de les escoles amb els centres de salut mental.
  - Campanyes sensibilitzadores d'entitats de persones amb discapacitat a les escoles.

133

Qualitat de Vida,
Igualtat i Esports

Pla municipal
per a la infància
2013 - 2016

D. Adaptar el Pla d'Absentisme a la nova legislació i a les noves estructures de les administracions i fer-ne difusió per sensibilitzar la comunitat educativa.

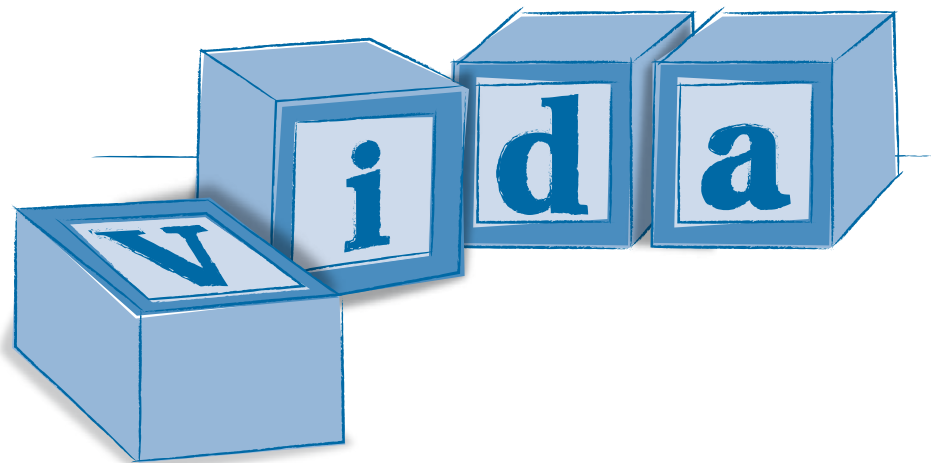
- Accions de prevenció, atenció, detecció i seguiment de les situacions d'absentisme.
- Elaboració d'una diagnosi anual de la situació del compliment de l'escolaritat obligatòria a la ciutat de Barcelona, posant atenció en l'alumnat d'ètnia gitana.
- Tractament de l'abandonament escolar prematur, afavorint el seguiment d'estudis postobligatoris, altres accions formatives i/o accions d'inserció laboral.
- Protocol d'absentisme als territoris (Consorti d'Educació).
  - Comissions escolars.
  - Projectes de complementació institucional.

E. Articular la interrelació de les escoles i el conjunt d'agents i dinàmiques educatives al territori. Treballar amb la comunitat educativa a partir del triangle escola-família-infant.

- Projectes de vinculació escola-família.
- Seguiment de les accions: obertura de patis i aules d'estudi.
- Suport, formació i col·laboració amb les AMPA.
- Continuació del programa «Obrim l'escola a la comunitat» a les escoles bressol municipals.
- Consolidació de les xarxes de 0-3 anys amb participació de les escoles bressol (Xarxes Alerta Eixample i Sant Andreu).

F. Obrir l'oferta dels recursos i equipaments dirigits a joves vinculats a l'escola, també als adolescents a partir de 12 anys.

- Punts «Jove, Informa't i Participa» (JIP): ampliació de la informació i el material adreçant-lo també a adolescents des dels 12 anys.
- Campanya «Ja saps que faràs?». Materials informatius per decidir després de l'ESO.

OBJECTIU GENERAL 2:

Desenvolupar programes preventius i de detecció precoç per a la **promoció de la salut**, els hàbits i els estils de vida saludables, tenint en compte especialment els aspectes de desenvolupament, de conducta i emocionals de l'infant

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Garantir el pla de vacunació continuada amb la població infantil com a eina de prevenció eficaç.

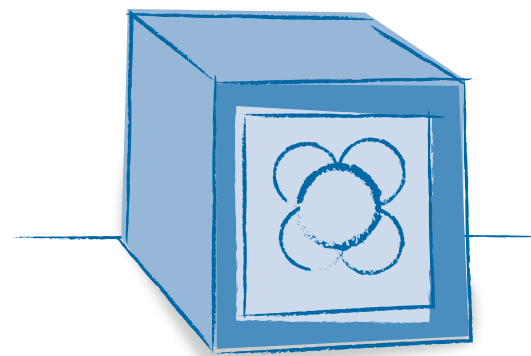
- **Calendari de vacunacions sistemàtiques** dirigides a infants.
- Informació a les famílies de nadons del calendari vacunal i dels centres públics i gratuïts de vacunació.
- Distribució de vacunes als centres vacunals de la ciutat i seguiment de l'estat vacunal dels infants.
- Vacunació escolar dels alumnes de sisè d'educació primària i segon curs de l'ESO.

B. Potenciar el programa «Salut i Escola», promogut pels Departaments d'Educació i de Salut, i altres programes amb l'objectiu de millorar la salut dels adolescents a través de la prevenció de situacions de risc i la detecció precoç de problemes de salut.

- **Pla d'escola de promoció de la salut «Fem salut! Guia de promoció de salut a l'escola»**, com a estratègia per a la promoció d'entorns i conductes saludables als centres escolars, amb la participació del professorat, les famílies i l'alumnat, abordant la salut alimentària, mental, afectiva i sexual i la prevenció del consum de substàncies addictives.
- **«Consulta Oberta»** adreçada a l'alumnat de tercer i quart d'ESO.
- **Intervenció preventiva de grup a tots els cursos d'ESO** i a tota la població escolaritzada independentment de la titularitat del centre, amb programes d'educació per a la salut.
- **Prevenció del tabaquisme i el consum d'alcohol** i altres substàncies psicoactives.
  - Programa de prevenció de les addiccions a substàncies a l'escola (PASE.bcn) per a la prevenció del tabaquisme.
  - Prevenció de les drogodependències a través del programa «Sobre canyes i petes» adreçat a l'alumnat de tercer d'ESO.
  - Informació i assessorament a les famílies a través de les AMPA i els consells escolars dels centres.
  - Projecte «De marxa... fent esport!» per a la promoció de l'activitat física i la reducció del consum d'alcohol i drogues il·legals.
- **Educació afectiva i sexual a través del programa «Parlem-ne; no et tallis».**
- Intervencions per millorar la salut bucodental en la infància, **oferint tallers de promoció de la salut bucodental** a les escoles d'educació primària de la ciutat i continuar amb el programa de glopejos periòdics de fluor al llarg del curs escolar.
- **Prevenció d'hàbits alimentaris no saludables:** disseny de noves intervencions per a la prevenció de l'obesitat infantil, **projecte POIBA**. Intensificar programes educatius per a la promoció d'hàbits saludables.
- Tallers de prevenció: afectivosexuals, sobre toxicomanies i nutrició equilibrada en el marc dels **centres residencials**.

C. Continuar amb l'assessorament familiar sobre drogues i amb l'atenció individualitzada a l'adolescent a través del Servei d'Orientació sobre Drogues (SOD), així com continuar desenvolupant els programes de tractament adreçats específicament a adolescents.

- Assessorament i atenció individualitzada a adolescents i joves (fins als 21 anys) amb problemes de consum de drogues.
- Assessorament a les famílies amb fills/filles de consumidors/es.
- **Col·laboració dels equips dels centres residencials amb altres serveis de suport a l'infant:** SPOTT (Centre de prevenció i intervenció en drogodependències).

D. Continuar desplegant el programa «Salut als Barris» per reduir les desigualtats socials entre els territoris desafavorits, beneficiaris de la Llei de barris, i la resta de Barcelona.

- Elaboració d'un diagnòstic, una determinació de les prioritats, una planificació d'accions i una avaluació final d'aquestes, de manera participativa i intersectorial.
- Adaptació de les actuacions a les característiques i els recursos del barri.

E. Potenciar el coneixement de la salut escolar sobre els comportaments i factors de risc, a través de l'enquesta FRESC (Factors de Risc en Estudiants de Secundària).

- Administració periòdica de **l'enquesta** a mostres representatives de les escoles de Barcelona.
- **Adaptació de l'enquesta** a la realitat social del moment (noves tecnologies, xarxes socials...).

F. Potenciar l'escolta, l'orientació i el suport en situacions emocionals i estats d'ànim dels infants i adolescents, així com la detecció de trastorns de salut mental.

- **CDIAP:** Centre de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (de 0 a 6 anys).
- Nova línia de prevenció, detecció i suport a la salut emocional a través dels **Punts JIP** (servei d'informació i assessorament als adolescents dins dels instituts), especialment per detectar trastorns alimentaris i altres problemes de salut mental.
- Equips d'Assessorament i Orientació Psicopedagògica (**EAP**).
- **Nou servei per a adolescents en situació de fragilitat, crisi o amb necessitat d'orientació** a la ciutat, per donar atenció, orientació, suport i tractament psicoterapèutic per a adolescents.
- **Col·laboració dels equips dels centres residencials amb altres serveis de suport a l'infant** (Psiquiatria transcultural de la Vall d'Hebron).

G. Desenvolupar programes per a la prevenció i l'abordatge de les conductes violentes i de risc.

- Projecte de **Convivència dels Centres Escolars**. Jornades sobre l'alumne mediador.
- **Programa de prevenció de relacions abusives de parella, adreçat a la població de 6 a 16 anys**. Definir i implementar un programa de promoció de les relacions de gènere lliures i igualitàries que articuli les diferents intervencions a fer de manera coherent, complementària i progressiva en col·laboració amb els centres educatius.
- **Guia per a la detecció i l'actuació en situacions de violència masclista que afecten infants i adolescents**. Promoure'n la realització en el context dels circuits contra el maltractament.
- **Projectes de grup adreçats a adolescents en el marc dels SSB i els EAIA**, amb objectius socioeducatius i de prevenció de conductes de risc.
- **Projecte per a la prevenció de la mutilació genital (coliderat amb el Consorci Sanitari de Barcelona)**: accions formatives adreçades als professionals dels serveis implicats en el **Circuit Barcelona contra la violència vers les dones**, i especialment als dels circuits territorials. Col·laboració amb el Grup de treball de la Generalitat per a l'abordatge de les MGF, així com de les Jornades de febrer 2013.

OBJECTIU GENERAL 3:

El desenvolupament socioeducatiu de l'infant com a procés de creixement i socialització a partir del lleure socioeducatiu.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

- A.** Continuar potenciant el desenvolupament d'espais i equipaments socioeducatius de lleure i complementació escolar, com a forma de compensar deficiències, afavorir la igualtat d'oportunitats, la convivència i la cohesió social als barris.
- Continuar i reforçar l'atenció socioeducativa que es realitza des dels Centres de Serveis Socials (CSS) reforçant el perfil de l'educador/a social com a figura clau de referència per als infants i adolescents, preveient la incorporació de 7 educadors/es en els territoris, segons la proposta de pressupost aprovada pel Consell Rector de l'IMSS.
  - Xarxa de **centres oberts**: ampliació de la xarxa de centres oberts a la ciutat de Barcelona amb la incorporació de quatre centres nous.
    - Signatura de convenis de col·laboració amb entitats del tercer sector i incorporació de quatre nous centres oberts d'iniciativa privada a la xarxa.
    - Garantia de qualitat i seguiment de l'aplicació del model de centre obert: plans individuals per infants i adolescents, suport familiar, reforç escolar i tallers i serveis de berenar.
    - Continuació de l'acció social i educativa específica per a infants i adolescents en risc d'exclusió.
  - Xarxa de **casals infantils i de ludoteques**:
    - Inici de l'aplicació d'un nou model de casals i suport a la xarxa.
    - Programació d'activitats socioeducatives a les ludoteques.
    - Elaboració del «Règim de funcionament intern» dels equipaments infantils per garantir els drets i deures dels infants en el territori.
  - Programa d'**activitats i vacances d'estiu**:
    - Atenció del 100% de les demandes d'ajuts econòmics que s'ajustin a la normativa.
    - Continuïtat de l'organització de la campanya d'estiu anual, en coordinació amb les entitats del tercer sector, establint la convocatòria, formulant la normativa de funcionament i avaluant el procés.
    - Facilitar monitors i monitores de suport per a infants amb discapacitat als casals d'estiu ordinaris i els casals especials. Suport al bany.

B. Reforçar i obrir noves línies d'oferta de recursos i equipaments informatius, socioeducatius i de lleure associatiu incorporant-hi la franja adolescent (12-16 anys).

- Consolidació i millora de la **Guia d'activitats extraescolars** de cada districte.
- **Espais d'educació en el lleure per a 12-16 anys** d'edat que configuren un servei complementari de casals infantils, ludoteques i altres serveis per a joves.
- **Pla d'equipaments per a adolescents (12-16 anys)** i joves, amb l'objectiu d'homologar un centre de referència per a cada districte.
- **Nou catàleg** de recursos per a adolescents.
- **Punts d'Informació Jove** als districtes.
- Coordinació i **suport a la iniciativa social** i al lleure socioeducatiu d'esplais i agrupaments.
- **Convenis de col·laboració amb federacions i entitats** de segon nivell per garantir l'accés de la infància de la ciutat als centres de lleure educatiu i fomentar la inclusió dels infants amb vulnerabilitat econòmica, social o d'altre tipus.
- **Adaptació dels espais**, els equipaments i les franges horàries per als adolescents.
- Projectes per a l'adaptació de les **necessitats dels adolescents i les realitats dels barris**.
- Posada en marxa d'un **espai d'adolescents** de Sant Martí, principalment per a la franja de 12 a 14 anys.

C. Apostar pel treball transversal en l'àmbit socioeducatiu als territoris, integrant l'acció socioeducativa dels centres de serveis socials, els centres oberts, els centres i equipaments de lleure i les escoles.

- Coordinació transversal estable d'acció socioeducativa de territori.

D. Incorporar projectes de convivència i interculturalitat en el lleure socioeducatiu per afavorir la cohesió social en l'espai públic.

- Projectes educatius no formals per a una educació integral mitjançant la música: acció «Orquestra Un DO d'ACORDS» del Districte de Sants-Montjuïc, i accions «Mus-e», «Musikeli» i «Músics per la Pau» del Districte de Nou Barris.
- Acció «A l'estiu, Barcelona t'acull»: projecte en el marc del reagrupament familiar de la Direcció d'Immigració.
- Iniciatives que utilitzen l'esport per potenciar la inclusió social entre joves i adolescents: programa «Convivim esportivament».
- Activitats «Esport per a tothom». Accions per a la sensibilització dels alumnes davant dels esports per a persones amb discapacitats, dins de les jornades «A l'escola fem esport».
- Promoció de campanyes d'informació als IES per realitzar tasques de voluntariat als centres oberts, ludoteques i altres espais, oferint serveis de reforç escolar,

activitats esportives, etc. als barris; implicant, així, els infants i adolescents en projectes d'inclusió social i enfortint la cohesió social del territori.

E. Incorporar les noves tecnologies i les xarxes socials en l'acció educativa.

- Ciberaules, espais lúdics i educatius en temps extraescolar que permeten l'accés a menors i pares amb dificultats per accedir a les noves tecnologies.

F. Promoure projectes socioeducatius per treballar estils de vida sostenibles.

- Programa «Aula mediambiental de Turull», acció «Hort urbà escolar» i suport a entitats.
- Impuls de l'ús de la bicicleta entre els escolars. Acció «Portem la bici a l'escola».

OBJECTIU GENERAL 4:

Promoure l'esport educatiu i l'activitat física com a hàbit de vida saludable en el marc del lleure socioeducatiu i per a la promoció de valors positius per al desenvolupament de l'infant com a persona.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Promoure l'esport i l'activitat física per aconseguir que sigui una pràctica regular per millorar la salut física, prevenir el sedentarisme i l'obesitat.

- Programa d'activitats de suport a l'educació física escolar.
- Promoció de les activitats als equipaments esportius municipals.
- Pla d'esport en edat escolar.
- Programa «per un esport sense barreres», que ofereix un suport als vestidors i desplaçaments i accés gratuït a les persones acompanyants.
- Creació de noves activitats esportives curriculars. Programa «Juga amb Gràcia» en col·laboració amb el Seminari d'Educació Física del Centre de Recursos.

B. Aprofitar els grans esdeveniments esportius de ciutat, nacionals i internacionals per promocionar l'esport escolar amb clubs i federacions i desenvolupar projectes de caràcter solidari.

C. Promoure la participació de pares i mares en els diferents programes de sensibilització i educació que lluiten contra la violència en l'esport.

D. Impulsar la relació de Barcelona amb el mar com a espai aquàtic d'aprenentatge, salut i lleure.

- Manteniment del programa d'aprenentatge de la natació adreçat a primer de primària.
- Promoció de la natació vinculada al Campionat Mundial de Natació 2013.
- Suport a les activitats de promoció o a les competicions aquàtiques escolars organitzades pel Consell de l'Esport Escolar de Barcelona o la Federació Catalana de Natació.
- Projecte «Espai de mar», activitats específiques per a grups i escoles especials.

E. Incrementar la participació de la població infantil, adolescent i juvenil en la pràctica de l'esport organitzat, basada en la concertació amb el Consell de l'Esport Escolar de Barcelona, amb les federacions esportives, les entitats i els clubs de la ciutat, potenciant el seu paper d'instruments de socialització de la població.

- Nou conveni amb el Consell de l'Esport Escolar de Barcelona (CEEB) on en quedi recollida la rellevància en la promoció i el desenvolupament de la pràctica esportiva fora de l'horari lectiu, així com la participació d'aquest en els projectes relacionats amb el Pla de l'esport en edat escolar de Barcelona.
- Impuls als «Plans de creixement» en aquells territoris de la ciutat on es detectin riscos d'exclusió i pobresa i on, a través de l'esport, es pot millorar la cohesió social.
- Creació de nous programes d'iniciació esportiva escolars.
- Coordinació entre els centres residencials i les entitats esportives.

F. Implementar xarxes de continuïtat entre l'esport escolar i les entitats i els clubs per garantir una pràctica esportiva dels més joves i a la vegada enfortir la xarxa associativa.

OBJECTIU GENERAL 5:

Promoure el desenvolupament sociocultural de l'infant com a procés educatiu a partir de les activitats culturals paraformals i no formals.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Millorar l'oferta d'ensenyaments artístics.

- Implementació d'un nou model en col·laboració amb els centres existents, públics i privats, i amb un fort arrelament al territori.
- Impuls als centres públics de formació musical.
- Elaboració del mapa dels ensenyaments artístics.

B. Impulsar programes que apropin la creació artística a l'entorn educatiu.

- Ampliació del projecte «En Residència», per afavorir la connexió entre la creació i els futurs creadors, a noves disciplines i centres.
- ReflexionArt: tutories d'art.
- Impuls de la poesia i la literatura a les escoles: Jocs Florals.
- Promoció de la formació musical: corals escolars.

C. Potenciar les activitats pedagògiques als centres culturals de la ciutat per introduir la creativitat i la innovació com un valor a l'escola.

- Consell de coordinació pedagògica.
- Programa d'activitats escolars, «Ja sé llegir» entre d'altres.
- Programes culturals als IES.

D. Programar iniciatives que apropin els infants en edat escolar a l'oferta cultural de la ciutat fora de l'horari lectiu.

- Impuls del projecte «El quadern de la cultura» per a adolescents.

E. Impulsar iniciatives que posin en valor la cultura científica i la cultura tecnològica.

- Consolidació del projecte «Escolab».
- Mostra de projectes de recerca.

F. Promoure el treball en xarxa dels sectors municipals i els agents socials per avançar en la coresponsabilitat educativa per a una educació en valors.

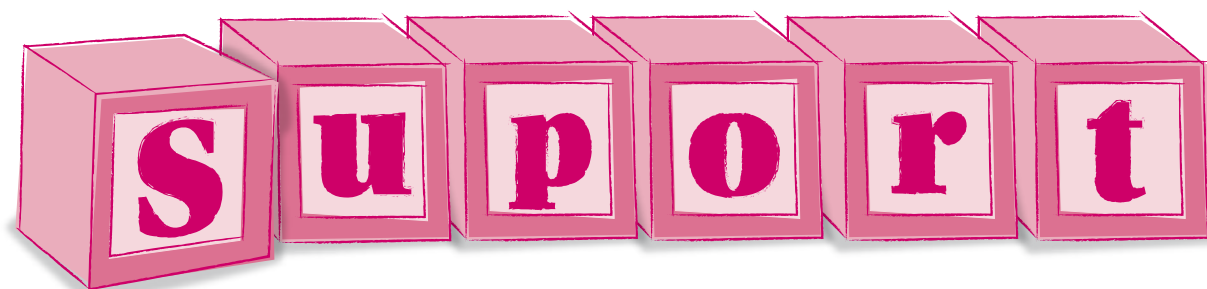
- Celebració del XIII Congrés Internacional de Ciutats Educadores, a Barcelona, el 2014, amb el tema central de la inclusió social.

G. Millorar l'oferta cultural de qualitat per a infants i famílies als barris.

- Espectacles infantils als centres cívics i campanyes a les escoles.

H. Impulsar iniciatives que promoguin la cultura popular i tradicional.

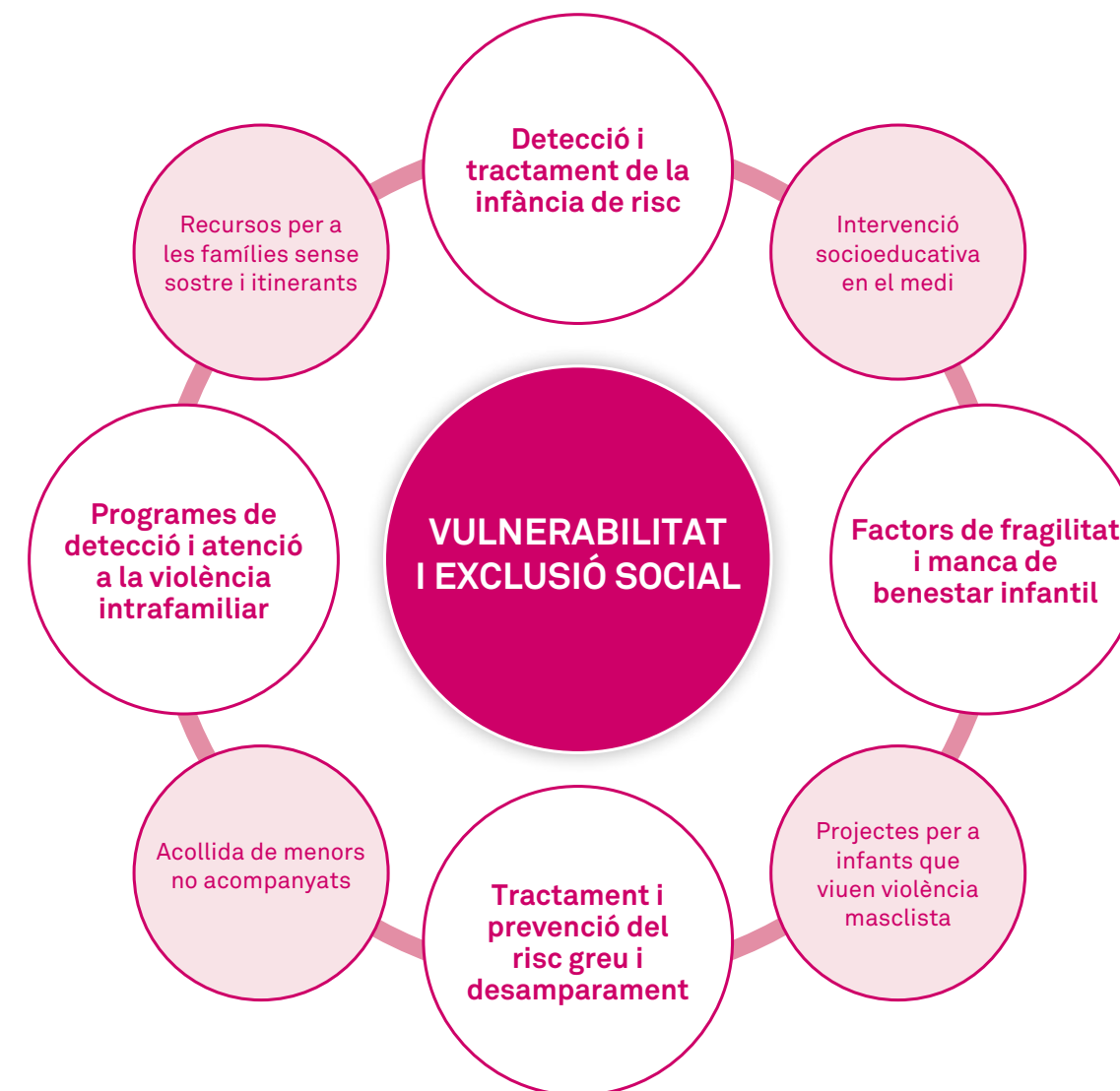
- Iniciatives que impulsen actuacions de barri de la cultura popular i tradicional: Carnestoltes, Festa de la Castanyada.
- Tallers per a infants i famílies de cultura popular, organitzats per entitats de cultura popular, Serveis a les Persones, Centre Municipal de Cultura Popular de Sant Andreu i escoles.
- Exposicions de cultura popular a les escoles.

LÍNIA ESTRATÈGICA 4.

INFÀNCIA VULNERABLE I EN EXCLUSIÓ SOCIAL

Millorar la detecció, l'atenció, el suport i el tractament d'aquelles situacions de més vulnerabilitat i exclusió social dels infants i adolescents i les seves famílies.

OBJECTIU GENERAL 1:

Identificar factors de vulnerabilitat per la infància, en famílies amb manca de necessitats bàsiques i en situacions d'exclusió social, promovent mesures d'atenció, prevenció, detecció i tractament per a l'infant i la família a fi de disminuir la situació de vulnerabilitat de l'infant.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Reforçar l'atenció d'aquelles famílies que s'atenen als CSS amb manca de necessitats bàsiques, insuficiència d'ingressos, problemes residencials i situacions de manca de benestar material que constitueixen factors de fragilitat infantil.

- Identificació dels perfils d'atenció social segons els indicadors clau de benestar material: famílies amb infants menors, dos membres en atur o molt endeutades, famílies monoparentals amb menors i amb insuficiència d'ingressos, famílies desnonades o infants que no disposen de material educatiu.
- Intensificar ajuts econòmics per al desenvolupament educatiu i social: llibres i material escolar, sortides escolars i lleure socioeducatiu.
- Atenció individual, familiar, de grup i comunitària del CSS.
- Garantir la detecció de situacions de manca de cobertura de la necessitat bàsica d'alimentació en els alumnes escolaritzats a la ciutat de Barcelona, amb l'objectiu d'arbitrar les mesures necessàries per garantir-los una nutrició de qualitat:
  - Cobertura universal de l'alimentació dels alumnes escolaritzats les famílies dels quals tinguin dificultats per cobrir les despeses de menjador (Institut Municipal de Serveis Socials en col·laboració amb el Consorci d'Educació).
  - Conveni amb Creu Roja pels kits d'alimentació i de suport bàsic.
  - Conveni amb el Banc d'Aliments per tal de millorar la distribució d'aliments frescos.
  - Projectes de distribució solidària d'aliments a diferents districtes.
- Aplicació de mesures de detecció i intervenció d'infants en situació de risc social, fragilitat infantil i nova pobresa a les escoles, centres oberts, casals infantils i ludoteques.

B. Promoure projectes d'atenció social preventiva que contribueixin a prevenir els factors de cronificació de la pobresa infantil.

- Implementació del **projecte d'atenció integral i integrada** a famílies amb infants a càrrec de 0 a 6 anys, en situació de pobresa i/o risc d'exclusió social en dos districtes de la ciutat, conjuntament amb Càritas Diocesana de Barcelona.
- **Obertura de dos equipaments** als Districtes de Ciutat Vella i de Nou Barris, on s'atendran famílies amb infants de 0 a 6 anys, en situació de pobresa i/o risc d'exclusió social, amb dificultats per a l'atenció i cura dels fills que poden presentar altres necessitats importants no cobertes.

C. Continuar promovent un servei d'atenció social i desplegament de recursos per a les famílies itinerants oferint recursos vinculats al treball de relacions parentals, salut i inserció laboral dels adults així com l'accés a habitatges d'inclusió.

- **Servei d'atenció social a persones itinerants (SASPI)**, atenció a famílies galaicoportugueses i actuació ampliada en la mateixa línia també a les famílies d'origen gitanoromanès. Treball per a l'escolarització obligatòria de tots els menors, la disminució del grau d'absentisme en la secundària, i també l'escolarització no obligatòria i l'escola bressol.

D. Continuar oferint una atenció específica a les famílies sense sostre amb fills per tal de cuidar el desenvolupament de les relacions familiars i potenciar l'escolarització i la utilització de recursos de lleure dels infants, posant èmfasi en la detecció de situacions de risc.

- «**Programa per a persones sense sostre**» que en fa el seguiment social a través del Servei d'Inserció Social (SIS).
- «**Habitatges d'inclusió**» per a famílies amb fills en què l'educador dona un suport socioeducatiu a la família i als infants.
- **L'Equip Central Especialitzat d'Atenció a la Infància en risc ECEIA**, per millorar la detecció i prevenció de situacions de risc greu i desprotecció, en la línia dels bons resultats obtinguts en aquests darrers anys.

E. Millorar l'atenció als nois i les noies immigrants sense referents familiars que resideixen en centres d'infància i facilitar la integració social als que surten dels centres.

- Coordinació entre els diferents professionals relacionats amb el tractament dels menors estrangers no acompanyants (MENA).
- Pisos per als joves, formació per a la inserció laboral i suport en la tramitació de documentació (Projecte Joves Vulnerables).

OBJECTIU GENERAL 2:

Tenir en compte l'espai públic com a espai de socialització per a l'acció socioeducativa per a nois i noies i per abordar la prevenció de conductes de risc i resolució de conflictes.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Enfortir la intervenció socioeducativa en el medi obert, en el marc dels serveis socials bàsics, adreçada als adolescents i joves i al seu entorn relacional més immediat per tal de millorar les condicions de socialització i qualitat de vida d'aquests.

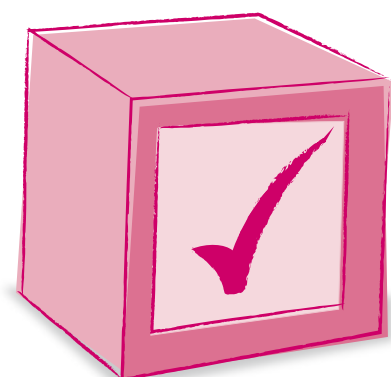
- Projecte socioeducatiu «A partir del carrer».

B. Promoure la detecció i acollida dels menors no acompanyats que viuen als carrers i espais públics de la ciutat de Barcelona per tal de facilitar l'accés als recursos normalitzats de protecció de la DGAIA, així com la intervenció en situacions de conflicte en l'àmbit comunitari que es puguin produir.

- Servei de Menors no Acompanyats (MENA).

C. Gestionar els conflictes de l'àmbit social a l'espai públic amb una intervenció intensiva per a la restitució de les condicions de convivència, treballant actituds violentes i conductes incíviques dels adolescents i joves a l'espai públic.

- Servei de gestió de conflictes al carrer.
- Programa transversal de ciutat i territori per a l'abordatge de conductes violentes i abusives en les bandes i grups de carrer.

OBJECTIU GENERAL 3:

Prevenir, detectar i abordar situacions de famílies amb patrons de relació de violència intrafamiliar i infants que viuen situacions de violència masclista prevenint la cronificació i estancament de les situacions.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Promoure el bon tracte a la infància i prevenir el maltractament infantil:

- Accions formatives.
- Projectes preventius.
- Eina de suport al bon tracte, elaborada de manera participativa amb famílies.
- Promoure espais interserveis de reflexió i intercanvi d'experiències.

B. Millorar l'atenció i la intervenció dels serveis socials en casos de violència masclista:

- **Nou model d'intervenció** amb infants i adolescents en situacions de violència masclista definit pels serveis socials bàsics de la ciutat de Barcelona.
- Nou **sistema d'indicadors i eines necessàries** per detectar i treballar situacions de violència masclista des dels serveis socials, amb l'objectiu de fer una valoració diagnòstica tècnica i un tractament adequat a la problemàtica.
- **Redefinició i reorganització dels serveis del dispositiu municipal d'atenció específica** en situacions de violència masclista que atenen infants i adolescents per tal de posar en marxa un nou servei integrat que garanteixi la plena implementació del model d'intervenció definit pels serveis socials públics en l'àmbit de la ciutat.
- **Impuls del treball en grup com una eina principal en la intervenció** amb infants i adolescents que viuen situacions de violència masclista i amb les seves mares en aplicació del que estableix el model d'atenció definit pels serveis socials públics en l'àmbit de la ciutat.

C. Portar a terme una recerca aplicada sobre l'impacte de la violència masclista en la infància i l'adolescència i en les relacions maternofilials i els processos de recuperació.

- Estudi realitzat pel nou servei integrat d'atenció ambulatoria específica a dones, infants i adolescents que viuen situacions de violència masclista, en col·laboració amb la universitat.

D. Articular un projecte de prevenció, detecció i atenció per a noies adolescents que viuen situacions de relacions abusives de parella o altres manifestacions de violència masclista.

- Inici d'accions en escoles, centres i equipaments de joves per prevenir i detectar qualsevol manifestació de violència masclista (projecte «Paranys de l'amor» i altres).

E. Donar atenció a les famílies que pateixen violència de fills menors envers els seus progenitors.

- Articulació de programes de tractament familiar per a les famílies que pateixen violència dels fills menors.

OBJECTIU GENERAL 4:

Millorar la detecció i el tractament de situacions d'infància en risc per tal de prevenir situacions de major gravetat i/o necessitat de desemparament, en un marc de treball en xarxa i cooperació transversal, basat en les potencialitats de la mateixa família i en el treball en un entorn de proximitat de l'infant.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Millorar l'atenció a la infància en risc en els serveis socials bàsics posant l'èmfasi en el circuit d'atenció, en els plans de tractament i en el seu desenvolupament, en el nou marc competencial de la LDOIA.

- Circuit d'atenció.
- Protocol d'atenció a la infància en risc, segons situacions tipus.
- Formació de professionals per al disseny dels plans de tractament.

B. Consolidar la implantació del sistema unificat per a la valoració del risc (RUMI).

- Establiment del RUMI com a marc tècnic referencial per als equips dels serveis socials bàsics i especialitzats, donant informació i formació a tots els professionals i fent-ne un seguiment.

C. Reforçar el continu d'atenció a la infància i adolescència en risc entre els serveis socials bàsics (SSB) i els serveis socials especialitzats (SSE), consolidant el circuit d'atenció intern i extern.

- Suport a l'espai d'anàlisi conjunt d'infància en risc.
- Sessions de treball de bones pràctiques.

OBJECTIU GENERAL 5:

Millorar i enfortir tècnicament i revisar organitzativament l'atenció als infants en situació de risc greu i de desemparament, prioritzant la protecció de l'infant i potenciant la rehabilitació de les competències parentals i els plans de tractament especialitzats.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:

A. Enfortir el procés d'estudi, diagnòstic i els plans de millora i/o tractament en el marc dels serveis socials especialitzats.

- Formació als professionals sobre el procés d'estudi i diagnòstic d'infants en situació de risc greu i/o desemparament.
- Creació d'un espai estable i formatiu mitjançant l'intercanvi dels professionals dels EAIA, d'eines, tècniques i procediments, amb la finalitat d'enfortir la pràctica professional i unificar criteris i procediments dels diferents EAIA.
- Revisió i actualització, en funció del nou marc normatiu, dels actuals protocols tècnics: «L'estudi, diagnòstic i avaluació dels EAIA» i «El context escolar i els infants en risc de maltractament».
- Formació als professionals sobre la utilització del compromís socioeducatiu com a instrument del Pla de millora i/o tractament.
- Col·laboració en la protocol·lització dels processos d'intervenció dels SSE, en el marc del Pla de qualitat 2011-2014.
- Posada en marxa dels espais de reflexió ètica (ERE), en la intervenció amb infància en risc, en el marc del Pla de qualitat 2011-2014 de la DGAIA.
- Incorporació de tècniques d'intervenció en grup i/o comunitàries amb adolescents.

B. Promoure programes de tractament i de suport especialitzats integrats en els Plans de tractament dels SEAIA.

- Concertació amb entitats de tractament especialitzades.
- Xarxa pública de Centres de Salut Mental Infantil i Juvenil (CSMIJ).

C. Avaluat i redefinir la figura de l'educador dins dels serveis socials especialitzats, tenint en compte la nova Llei 14/2010 (LDOIA), el nou circuit municipal d'atenció a la infància en risc, la realitat de cada territori i la incorporació de tècniques d'intervenció individuals, de grup i comunitàries.**D. Participar en la construcció de l'expedient únic dels infants en risc de maltractament, d'acord amb la Llei 14/2010, mitjançant la incorporació dels EAIA al sistema informàtic SINIA.****E. Col·laborar amb la Generalitat en l'articulació del servei de suport i acolliment residencial de proximitat, tenint en compte les necessitats detectades en cada territori.**

- Projecte Cases: promoure les places de suport del projecte com a reforç als plans de tractament.

F. Millorar i complementar el treball amb les famílies dels infants en centres i treballar per reduir l'estada dels infants i adolescents als centres.

- Crear espais de reflexió ètica conjunts per acordar intervencions i consensuar criteris.
- Jo torno a casa: projecte específic per treballar amb les famílies i els infants dels centres per tal d'avançar el retorn a casa i consolidar la proposta del retorn a la família.

G. Generar estratègies tècniques per identificar i discriminar, en el marc de la nova llei de situacions de violència masclista, aquelles situacions en què la dona no vol o no pot garantir la protecció dels seus fills per tal d'evitar una doble victimització.**H. Consolidar i enfortir els serveis d'atenció a la infància i l'adolescència (SEAIA), en el marc del contracte programa amb la Generalitat de Catalunya.**

- Augmentar l'estructura directiva i de coordinació que permeti millorar el funcionament, l'eficàcia i l'avaluació dels SSE d'atenció a la infància.
- Avaluació i adequació de la dotació tècnica a les noves demandes mitjançant el contracte programa amb la Generalitat.

OBJECTIU GENERAL 6:

Promoure la **participació, la coordinació i la coresponsabilitat entre els serveis de les diferents administracions i institucions** que treballen per a la infància en cada territori, reforçant els sistemes de treball en xarxa, i taules transversals per coordinar, impulsar i promoure la integració dels agents socials del territori.

OBJECTIUS ESPECÍFICS:**A. Col·laborar amb la Generalitat en el desplegament de l'article 26 de la nova Llei d'infància, referent a les Taules Territorials d'Infància, donant suport i integrant les xarxes d'infància territorials existents.**

- Suport i integració de les xarxes territorials d'infància existents (Xafir del Raval, Interxarxes d'Horta-Guinardó, Alerta petita infància en el marc del nou projecte EIXAM de l'Eixample, Sant Andreu Petita Infància...).
- Participació dels districtes en la construcció de les Taules Territorials d'Infància i Adolescència.

B. Col·laborar amb la Generalitat per consolidar i homogeneïtzar els circuits de maltractament infantil en el marc de les Taules Territorials d'Infància.

- Col·laboració amb altres administracions en el desenvolupament del circuit contra el maltractament infantil.
- Lideratge o colideratge dels circuits contra el maltractament infantil.
- Participació de l'Ajuntament en la comissió impulsora del circuit contra el maltractament infantil.

C. Enfortir la col·laboració estable amb el tercer sector en les tasques de prevenció, sensibilització, programació i prestació de serveis per a famílies i infants.

- Augment del nombre de projectes a què es donarà suport mitjançant convenis de col·laboració amb entitats del tercer sector que desenvolupen projectes de prevenció, sensibilització, programació i prestació de serveis per a famílies i infants.
- Coordinació de les actuacions del programa Proinfància de la Fundació "la Caixa" i els recursos municipals per racionalitzar i optimitzar els recursos.

5. SEGUIMENT I AVALUACIÓ DEL PLA

El Pla per a la Infància 2013-2016 és un pla marc amb una visió global i transversal de la infància a la ciutat de Barcelona que emmarca les polítiques d'infància en quatre grans línies estratègiques.

Sota aquests grans eixos estratègics del pla s'engloben els objectius i les accions programàtiques. El pla és la garantia de coherència i unitat d'acció de tot el desenvolupament programàtic.

El seguiment del pla es farà, per tant, a partir de la programació executiva de cada òrgan de gestió competent, ja sigui sectorial o territorial.

Per a la seva avaluació el pla es dota, per tant, d'un sistema d'indicadors mesurables vinculats a la cadena:

Nivell planificació
-
Programació
-
Execució
-
Avaluació
-
(ajustos)
-
Reprogramació

El pla present és un marc d'actuació a tres anys que ha de permetre fer-ne una revisió anual així com els ajustos i reprogramació necessaris de cada àmbit, amb el mateix marc estratègic de planificació.

El programa és una guia d'actuació concreta i a més curt termini que determina objectius operatius i que es dota d'un conjunt d'indicadors de gestió lligats operativament als objectius marcats per a cada projecte, procés o servei, mitjançant els quals executa les diferents accions que ja estan descrites en el pla.

L'avaluació. Es comptarà amb un sistema d'indicadors del pla que estarà format majoritàriament per indicadors significatius del conjunt d'**indicadors de gestió**, és a dir, indicadors relacionats amb l'objectiu operatiu de cada acció. Però també es tindran en compte **indicadors de procés** i **indicadors d'entorn** en relació amb la valoració de l'impacte global del pla.

Per al seguiment del pla es preveuen els mecanismes següents:

- **Un sistema d'indicadors significatius.** Indicadors de resultats mesurables, vinculats als programes, acordats amb els responsables executius i altres indicadors de procés i d'entorn.

- **La taula tècnica transversal** de seguiment del pla formada per tots els responsables tècnics dels diferents departaments relacionats amb temes d'infància, i que han participat en la seva construcció. Les funcions d'aquesta taula seran:

- Seguiment del desenvolupament del pla, a partir del compliment de les accions previstes segons els indicadors.

- Anàlisi tècnica dels processos i detecció de temes no previstos.

- Recull d'indicadors pertinents per al seguiment i l'avaluació del pla.

- **La Comissió de Seguiment Politicotècnica**, que tindrà com a funció la valoració del grau de compliment del pla.

- S'elaborarà un **Informe anual d'avaluació del Pla per a la Infància**. Aquest informe incorporarà:

- El conjunt d'indicadors per a cada línia estratègica i el seu grau de compliment en relació amb l'objectiu operatiu marcat.

- Una valoració del procés executiu.

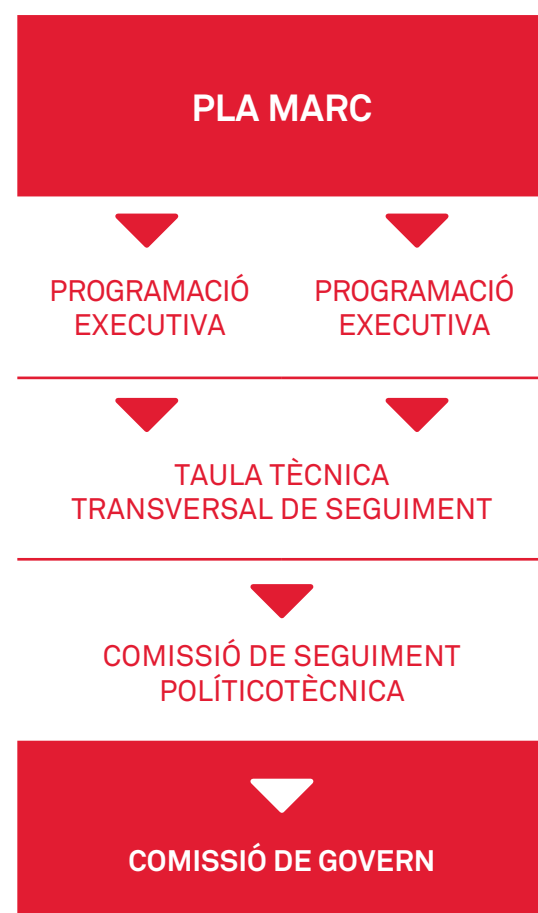
- Una valoració del grau de compliment global del pla.

- Nous temes que puguin sorgir.

Aquests informes es presentaran a:

- La Comissió de Seguiment Politicotècnica.
- La Comissió de Govern.

A escala de calendarització, es preveu una fase prèvia de programació amb els òrgans executius i una selecció d'indicadors. El seguiment es farà semestralment a través de la taula tècnica. D'altra banda, l'avaluació global del grau de compliment del pla es farà anualment.

ÒRGANS DE GESTIÓ IMPLICATS:

- Agència de la Salut Pública de Barcelona (ASPB)
- Consell de la Joventut de Barcelona
- Consell Escolar Municipal
- Consorci d'Educació de Barcelona
- Consorci de Serveis Socials
- Departament d'Atenció a Persones vulnerables
- Departament de Comunicació
- Departament de Drets civils
- Departament de Participació social
- Departament de Recerca i Coneixement
- Departament de Família i Infància
- Direccions de Serveis a les Persones dels deu districtes

- Institut Barcelona Esports (IBE)
- Institut Català de la Salut (ICS)
- Institut de Cultura de Barcelona (ICUB)
- Institut Municipal d'Educació de Barcelona (IMEB)
- Institut Municipal de Persones amb Discapacitat (IMD)
- Institut Municipal de Serveis Socials (IMSS)
- Programa d'Adolescència i Joventut
- Programa de Dona
- Programa de Drets civils
- Programa de Temps i qualitat de vida
- Servei de Gestió de conflictes

6. BIBLIOGRAFIA I REFERÈNCIES DE SUPORT

AGÈNCIA DE SALUT PÚBLICA. (2006). *Enquesta de Salut de Barcelona*.

AJUNTAMENT DE BARCELONA I FUNDACIÓ JAUME BOFILL (2009). «Diagnosi de les activitats educatives fora de l'horari escolar a Barcelona». *Temps de Barri. Temps educatiu compartit*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA. (2010). *Carta de Ciutadania. Carta de drets i deures de Barcelona*.

ALBERDI, I. (1999). *La nueva familia española*. Madrid: Taurus.

ALFAGEME, E., CANTOS, R. I MARTÍNEZ, M. (2003). *De la participación al protagonismo infantil. Propuestas para la acción. Plataforma de Organizaciones de Infancia*. Disponible a: <http://plataformadeinfancia.org/sites/default/files/De%20la%20Participación%20al%20Protagonismo%20Infantil.pdf>

ANTON ALONSO, F. (2012). «L'exclusió residencial de famílies amb adolescents: radiografia i avaluació d'impactes». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

ASSOCIACIÓ DIOMIRA (2007). *La infància i l'adolescència a Catalunya. Reptes i realitats. Llibre de síntesi de les I jornades de reflexió*. Barcelona: Diomira.

ASSOCIACIÓ INTERNACIONAL DE CIUTATS EDUCADORES. (1990). *Carta de Ciutats Educadores*.

AYALA, L. I CANTÓ, O. (2009). *Análisis y propuestas sobre pobreza infantil en España*. Madrid: UNICEF.

BARUDY, J. I DANTAGNAN, M., (2005). *Los buenos tratos en la infancia*. Barcelona: Gedisa.

BECK, U. (1992). *Risk Society: Towards a New Modernity*. Londres: Sage.

BECK-GERNSHEIM, E. (2003). *La reinvençió de la família. En busca de nuevas formas de convivencia*. Barcelona: Paidós.

BRULLET, C. (2010). *Temps, cura i ciutadania. Coresponsabilitats privades i públiques*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

BRULLET, C. I GÓMEZ-GRANELL, C. (2008). *Malestares: infancia, adolescencia y familias*. Barcelona: Graó.

BRULLET, C. I Roca, C. (2008). «Tener y cuidar hijos: estrategias, tiempos, redes sociales y políticas de apoyo a la crianza». A C. Brullet i C. Gómez-Granell (coords.). *Malestares: Infancia, adolescencia y familias*. Barcelona: Graó.

BRULLET, C. I Roca, C. (2004). «Relacions familiars i autoritat». A Gómez-Granell, C. et al. (DIR). *Informe 2004. Infància, famílies i canvi social a Catalunya*. Barcelona: Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU). Disponible a: www.ciimu.org

CASTIÑEIRA, A. I ELZO, J. (2011). *Valors tous en temps durs*. Barcelona: ESADE.

CIPRODENI (1996). «Protagonismo infantil y nueva infancia». Disponible a: <http://www.ciprodeni.org/articulos.htm>.

COLEMAN, J. (1988). «Social capital in the creation of human capital». *American Journal of Sociology*, 94 (supplement): 95-120.

COMITÉ DE LOS DERECHOS DEL NIÑO (2009). *Observación número 12: Derecho del niño a ser escuchado*. Disponible a: <http://www.scribd.com/doc/24191115/OBSERVACION-GENERAL-N%C2%BA-12>.

COMITÈ DE MINISTRES DEL CONSELL D'EUROPA. (2006). *Recomanació 19/2006 als Estats Membres sobre polítiques al recolzament positiu de la parentalitat*.

CONSELL D'EUROPA. (1992). *Carta Europea dels Drets dels Infants*.

CSIC. (2005). *Encuesta sobre usos del tiempo del Instituto Nacional de Estadística*.

CUSIÁNOVICH, A. (2005). *Infancia invisibilizada: Una cuestión de Estado*. Disponible a: http://www.ifejants.org/new/docs/articulos/infancia_invisibilizada.pdf.

CUSIÁNOVICH, A. (2007). *Ensayos sobre infancia. Sujetos de derecho y protagonistas*. Lima: IFEJANT.

DE MIGUEL, J.M. I ARCARONS, A.F. (2012). «Són realment les noies més exitoses que els nois? Família, classe social i gènere en la transició a la universitat». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

DEPARTAMENT DE BENESTAR SOCIAL I FAMÍLIA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA (2012). *Pacte per a la infància a Catalunya. Document de Bases*.

ENCUESTA DE CONDICIONES DE VIDA (ECV) (2007, 2008, 2009, 2010). Instituto Nacional de Estadística, Madrid.

ENCUESTA SOBRE USOS DEL TIEMPO (2005). Instituto Nacional de Estadística, Madrid.

ESCAPA, S. I MARAZANA, L. (2012). «Percepcions enganyoses del cos en l'adolescència: la influència de la família i el grup d'iguals». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

ESPING-ANDERSEN, G. (2004). «Education and equal life chances. Investing in Children». A O. Kangas i J. Palme (eds.). *Social Policy and Economic Development in the Nordic Countries*. Londres: Palgrave Macmillan.

ESPING-ANDERSEN, G. (2005). «Inequality of Incomes and Opportunities». A A. Giddens i P. Diamond (eds.). *The New Egalitarianism*. Cambridge: Polity Press.

ESPING-ANDERSEN, G. (2007). «Families, Government and the Distribution of Skills». Demosoc Working Paper.

ESPING-ANDERSEN, G. I PALIER, B. (2009). *Los tres grandes retos del Estado del Bienestar*. Barcelona: Ariel.

EUROPEAN ASSOCIATION FOR THE STUDY OF OBESITY (2005). *Briefing paper*. Brussel·les: EU Platform on Diet, Physical Activity and Health and European Association for the Study of Obesity.

EUROPEAN VALUES STUDY (2008, 2009). Tilburg University. Disponible a: <http://www.europeanvaluesstudy.eu/evs/data-and-downloads/>.

FEDAIA (2012). *Informe FEDAI. Pobreza infantil a Catalunya*.

FERNÁNDEZ ENGUITA, M., MENA, L. I RIVIERE, J. (2010). *Fracaso y abandono escolar en España*. Barcelona: Obra Social Fundación “la Caixa”.

FLAQUER, L. (2003). *How can we orientate the reform of social policies. Challenges, dilemmas and proposals*. *Wellchi Working Papers 8*. Disponible a: http://www.ciimu.org/webs/wellchi/working_papers/wp8_flaquer.pdf.

FLAQUER, L. (2012). «Pobresa infantil: conseqüències en les condicions de vida i el rendiment escolar dels i les adolescents». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

FLAQUER, L., ALMEDA, E. I NAVARRO, L. (2006). *Monoparentalitat i infància*. Barcelona: Fundació Obra Social “la Caixa”.

FRESC: FACTORS DE RISC EN ESTUDIANTS DE SECUNDÀRIA (2004, 2008). Barcelona: Ajuntament de Barcelona.

GAITAN, L. I LIEBEL, M. (2011). *Ciudadanía y derechos de participación de los niños*. Madrid: Comillas, ed. Síntesis.

GENERALITAT DE CATALUNYA (12/2007). *Llei de Serveis Socials*.

GENERALITAT DE CATALUNYA (14/2010). *Llei dels Drets i les Oportunitats en la Infància i l'Adolescència*.

GENERALITAT DE CATALUNYA (1998). *Llei de la Carta Municipal de Barcelona*.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2010). *Cartera de Serveis Socials 2010-2011*.

GIDDENS, A. (1999). *Runaway world: How globalization is reshaping our lives*. Londres: Profile Books.

GÓMEZ-GRANELL, C. ET AL. (2002). *La infància i les famílies als inicis del segle XXI*. Barcelona: Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU). Disponible a: www.ciimu.org.

GÓMEZ-GRANELL, C. ET AL. (COORD.) (2004A). *Infancia y familias: realidades y tendencias*. Barcelona: Ariel.

GÓMEZ-GRANELL, C. ET AL. (COORD.) (2004). *Infància, famílies i canvi social a Catalunya*. Barcelona: CIIMU. Disponible a: www.ciimu.org.

GÓMEZ-GRANELL, C. I ESCAPA, S. (2010). *Infants i famílies a Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Àrea d'Acció Social i Ciutadania. Disponible a: www.ciimu.org.

GÓMEZ-GRANELL, C. I JULIÀ, A. (2012, EN PREMSA). *L'impacte de la crisi en les famílies. Una anàlisi de les dades del Panel de Famílies i Infància a la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

GÓMEZ-GRANELL, C. I MARÍ-KLOSE, P. (COORD.) (2012). *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

GÓMEZ-GRANELL, C., MARÍ-KLOSE, P., MARÍ-KLOSE, M., FLAQUÉ, L., SÁNCHEZ, C. I MORATÓ L. (2008). *Informe de la inclusió social en España 2008*. Barcelona: Obra Social Caixa Catalunya. Disponible a: www.ciimu.org.

GRAY, M.R. I STEINBERG, L. (1999). «Unpacking authoritative parenting: reassessing a multidimensional construct». *Journal of Marriage and the Family*, 61: 574-587.

GUTIERREZ-DOMÈNECH, M. (2007). «El temps amb els fills i l'activitat laboral dels pares». *Documents d'Economia “la Caixa”*. Núm. 6.

HART, R. (1993). *La participación de los niños: de una participación simbólica a una participación auténtica*. Ensayos Innocenti, UNICEF, núm. 4.

IGLESIAS DE USEL, J. I MARÍ-KLOSE, P. (2011). «La familia española en el siglo XXI: los retos del cambio social». A F. Chacón i J. Bestard (DIRS.). *Familias. Historia de la sociedad española*. Barcelona: Càtedra.

INJUVE. (2008). *Informe Juventud en Espanya*.

KLEINMAN, A. (1988). *Rethinking psychiatry. From cultural category to personal experience*. Nova York: Free Press.

LETABLIER, M.T. (2006). «Child care in a changing world: policy responses in working time flexibility in France». A J. Lewis (ED.) *Children changing families and welfare states*. Cheltenham: Edward Elgar.

LIEBEL, M. (2009). «Ciudadanía desde abajo. Derechos de la niñez y movimientos sociales». A C. Villagrasa, i I. Raveitlat. *Por los derechos de la infancia y la adolescencia*. Barcelona: Bosch.

LIPOVETSKY, G. (2003). *La Era del vacío: Ensayos sobre el individualismo contemporáneo*. Barcelona: Anagrama.

LLEI DELS DRETS I LES OPORTUNITATS DE LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA DE CATALUNYA (2010). Disponible a: <http://www.acm.cat/arxius/imatgesbutlleti/pdf>.

MAIQUEZ & MARTÍN. (2011). *Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias*.

MARANZANA, L. I GÓMEZ-GRANELL, C. (2011). *La participació infantil i adolescent a la ciutat de Barcelona*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU). Disponible a: www.ciimu.org.

MARÍ-KLOSE, P. I MARÍ-KLOSE, M. (2012). «Crisi i CIIMU (2010)». *Infants i famílies a Barcelona*. Ajuntament de Barcelona.

MARÍ-KLOSE, M. I MARÍ-KLOSE, P. (2012). «Separats després del divorci? La implicació del pare no resident i el seu impacte en el benestar dels nois i noies». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

MARÍ-KLOSE, M., GÓMEZ-GRANELL, C., LANAU, A. I MARÍ-KLOSE, P. (2010). *Acompanyament a l'escolaritat: Pautes per un model local de referència*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

MARÍ-KLOSE, P., GÓMEZ-GRANELL, C., ESCAPA, S. I BRULLET, C. (2008B). «La reorganització dels temps de la vida quotidiana a les llars catalanes amb fills i filles adolescents». A Barcelona Societat, núm. 15, p. 35-54.

MARÍ-KLOSE, P., GÓMEZ-GRANELL, C. BRULLET, C. I ESCAPA, S. (2008A). *Temps de les famílies: anàlisi sociològica dels usos dels temps de les llars catalanes a partir de les dades del Panel de Famílies i Infància.* Barcelona: Departament d'Acció Social i Ciutadania, Generalitat de Catalunya.

MARÍ-KLOSE, P., MARÍ-KLOSE, M., GRANADOS, F. I GÓMEZ-GRANELL, C. (2009). *Informe de la Inclusió Social a Espanya 2009.* Barcelona: Fundació Caixa Catalunya. Disponible a: www.ciimu.org.

MARÍ-KLOSE, P., MARÍ-KLOSE, M., MARANZANA, L. I GRANADOS, F. (2010). *Adolescents a Barcelona: estils de vida, àmbit educatiu i conductes relacionades amb la salut.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Disponible a: www.ciimu.org.

MARÍ-KLOSE, P., MARÍ-KLOSE, M., VAQUERA, E. I CUNNINGAM, S. (2010). *Infancia y futuro: nuevas realidades, nuevos retos.* Barcelona: Fundación "la Caixa". Disponible a: www.ciimu.org.

MARTÍNEZ HERNÁNDEZ, A. (2008). «Rallados, burchados, chofs y deprimidos. Cómo los adolescentes perciben el malestar y actúan ante la adversidad». A C. Brullet i C. Gómez-Granell (coords.). *Malestares: infancia, adolescencia y familias.* Barcelona: Graó i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

MARTÍNEZ HERNÁNDEZ, A. (2012). «Anatomia social de les emocions: adolescència, estats d'ànim i salut mental». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

MEIL, G. (2006). *Padres e hijos en la España actual.* Barcelona: Fundació Caixa Catalunya.

MOMINÓ, J. M., MENESES, J. I FÀBREGUES, S. (2012). «Infància 2.0: desigualtats digitals, context familiar i rendiment acadèmic». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

NACIONS UNIDES. (1989). *Convenció sobre els drets de l'infant.*

OBSERVATORI DELS DRETS DE LA INFÀNCIA (2010). *El Consell Nacional dels infants i els adolescents de Catalunya (Document de bases).* Documents de l'observatori dels drets de la infància. Barcelona: Secretaria d'Infància i Adolescència.

OCDE (2007). *No more Failures: ten steps to equity in education.* París: OCDE.

OCDE (2008). *Growing unequal? Income distribution and poverty in OCDE Countries.* París: OCDE.

OCDE (2010). *Panorama de la educación. Indicadores de la OCDE 2010. Informe Español. Are the new millennium learners making the grade?* Madrid: Ministerio de Educación.

ONU (1989). *Convención de las Naciones Unidas sobre los Derechos de los Niños.* Disponible a: <http://www.un.org/spanish/Depts/dpi/boletin/infancia/convencion.htm>.

RODRIGO, M. J., MÁIQUEZ I MARTÍN (2011). *Parentalidad positiva y políticas locales de apoyo a las familias.* Madrid: Ministerio de Sanitat i Política Social i la Federació Espanyola de Municipis i Províncies (FEMP).

ROMANÍ, O. I GONZÁLEZ, I. (2002). «La salut dels menors. Vulnerabilitat, dependència i estils de vida». A C. Gómez-Granell et al. *La infància i les famílies als inicis del segle XXI.* Barcelona: Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

SÁNCHEZ TORRES, E. (2011). *Conciliar per educar.* Informes Breus Fundació Jaume Bofill.

SARASA URDIOLA, S. (2012). «Efectes de l'escola bressol en el desenvolupament dels adolescents». A C. Gómez-Granell i P. Marí-Klose. *Família i relacions intergeneracionals: un espai d'oportunitats per a l'educació dels fills.* Barcelona: Ajuntament de Barcelona i Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

TAULA D'ENTITATS DEL TERCER SECTOR (2011). «La pobresa infantil a Catalunya». Documents Infància a Catalunya. Barcelona: UNICEF. *Dossiers del Tercer Sector.* Núm. 15.

UNICEF (1999). *La participación de niños y adolescentes en el contexto de la Convención sobre los Derechos del Niño: Visiones y perspectivas.* Disponible a: <http://www.iin.oea.org/iin/cad/taller/pdf/UNICEF%20-%20La%20participaci%C3%B3n%20de....pdf>

UNICEF (2003). *A league table of child maltreatment deaths in rich nations.*

UNICEF (2003). *Propuesta de un sistema de indicadores sobre bienestar infantil en España (primera y segunda parte).*

UNICEF (2004). *Construyendo ciudades amigas de la infancia. Un marco para la acción.* Disponible a: <http://www.childfriendlycities.org/documents/view/id/67/lang/en>

UNICEF (2007). *Ciutat Amiga de la Infància.*

UNICEF (2012). *Estado Mundial de la Infancia 2003.* Disponible a: <http://www.unicef.org/spanish/sowc03/index.html>

UNICEF (2012b). *Niños y niñas en un mundo urbano.*

UNICEF INNOCENTI RESEARCH CENTRE (2007). *Child poverty in perspective: An overview of child well-being in rich countries.* Innocenti Report Card 7. Florència: The United Nations Children's Fund.

UNIÓ EUROPEA. (2001). *Carta de Drets Fonamentals.*

WHO (2004). *World Health Organization European Ministerial Conference on Mental Health: Facing the Challenges. Building Solutions. Mental Health of Children and Adolescents.* Helsinki: Who.

WORLD VALUES SURVEY (1990, 1999, 2008, 2009). *Base de Datos ASEP/JDS, Madrid.* Disponible a: <http://www.worldvaluessurvey.org/>.

ALTRES DOCUMENTS MUNICIPALS

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2009). *Model de serveis socials bàsics. Una aposta per repensar i millorar l'Acció Social territorial des de l'Administració local.* Acció Social i Ciutadania.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2010). *Model de casals i ludoteques.* Acció Social i Ciutadania.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2011). *Xarxa de Centres Oberts d'Atenció a la Infància. Construïnt el model de centres oberts per a la ciutat de Barcelona.* Àrea de qualitat de vida, igualtat i esports.

CONSORCI SANITARI DE BARCELONA I AGÈNCIA DE SALUT PÚBLICA (2012). *Pla de salut comunitària i promoció de la salut de Barcelona.*

7. ANNEX

7.1 RECURSOS I DISPOSITIUS MUNICIPALS ACTUALS PER A INFÀNCIA

ATENCIÓ SOCIAL

SERVEIS ESPECÍFICS PER A LA INFÀNCIA

SERVEIS BÀSICS:

- Xarxa de centres oberts: 2 centres municipals, d'una xarxa de 17 centres
- Acció socioeducativa en medi obert «A partir del carrer»
- Servei de detecció i intervenció al carrer i atenció a menors immigrants no acompanyats
- Servei de famílies col·laboradores

SERVEIS ESPECIALITZATS:

- Servei de Desenvolupament Infantil i Atenció Precoç (CDIAP)
- Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA): 12 equips
- Equip Especialitzat Central d'Infància i Adolescència (ECEIA)
- Tractament psicoterapèutic especialitzat (8 CSMIJ i serveis concertats)
- Suport de grup a famílies acollidores extenses
- Servei d'atenció a nois i noies que han patit violència masclista (SAN)

CENTRES RESIDENCIALS:

- Projecte especialitzat Cases d'Infants (3 centres)
- Centres Residencials d'Acció Educativa (CRAE): 27 centres

- Centres d'Acollida (CA): 6 centres

SERVEIS PER A LA POBLACIÓ GENERAL AMB PROGRAMES PER A INFANTS I ADOLESCENTS

- Xarxa de Centres de Serveis Socials (projectes d'atenció familiar, de grup i comunitària) (40)
- Habitatges d'inclusió amb suport socioeducatiu: 34 habitatges
- Prestacions i ajuts econòmics a famílies
- Servei d'atenció domiciliària de tipus socioeducatiu
- Atenció a necessitats general bàsiques, RMI, accés a l'habitatge...
- Atenció a persones que pateixen violència de gènere: punts d'informació i atenció a les dones (PIAD) i Equips d'Atenció a les Dones (EAD)
- Centre d'acolliment d'urgència a dones amb fills/es que viuen processos de violència

PROMOCIÓ SOCIAL I LLEURE

SERVEIS ESPECÍFICS PER A LA INFÀNCIA

- Casals infantils i ludoteques (47)
- Espais familiars (6)
- Ciberaules (3)
- Biblioteques
- Xarxa de centres cívics
- Campanya de vacances d'estiu

- Temps de Barri
- Benvingut Nadó
- Ciutat Amiga de la Infància
- Convenis amb l'associacionisme juvenil
- Dia Internacional dels Drets dels Infants

PARTICIPACIÓ

PROJECTES ESPECÍFICS PER A LA INFÀNCIA

- Punt Jove, Informa't i Participa (JIP) (9)
- Consell escolar
- Agenda 21 escolar
- Camí escolar, espai amic
- Audiència pública
- El Pregó de la Laia
- Fer de ciutadans i ciutadanes
- Consell Assessor Jove del Síndic de Greuges
- Centre de Recursos per a les Associacions Juvenils (CRAJ)

ESPORTS

SERVEIS ESPECÍFICS PER A LA INFÀNCIA

PLA DE L'ESPORT EN EDAT ESCOLAR:

- Oferta dels equipaments esportius, entitats, clubs, associacions, escoles...

- Campanya «Compta fins a tres»
- Plans de creixement

ACTIVITATS ESPORTIVES A L'ESTIU:

- Campus Olimpia

SUPORT A L'EDUCACIÓ FÍSICA ESCOLAR:

- El joc perdut
- Ja nedo
- L'esport fa per tu

- Dansa ara

- El raid atlètic
- El flic flac circ

- L'esport inclou

- La Biatló

- La Triatló

- Valors i esports: grada jove

- De marxa fent esport

- Sobre rodes

OFERTA DELS EQUIPAMENTS ESPORTIUS MUNICIPALS:

- Cursets de natació

- Escoles d'iniciació esportiva

- Esdeveniments esportius

- **SERVEIS PER A LA POBLACIÓ GENERAL AMB PROGRAMES PER A INFANTS I ADOLESCENTS**

- Instal·lacions i equipaments esportius municipals
- Competicions esportives d'alt nivell

EDUCACIÓ

SERVEIS ESPECÍFICS PER A LA INFÀNCIA

EQUIPAMENTS I CENTRES PÚBLICS D'EDUCACIÓ CURS 2011 -2012

- Centres d'educació infantil (0-3 anys) (97)
- Centres d'educació infantil (3-6 anys) i primària (165)
- Centres d'educació secundària (72)
- Instituts escola (3)
- Institut d'Educació Secundària i Artística de l'Institut del Teatre
- Escoles d'Arts Plàstiques i Disseny (2)
- Centres d'educació especial (8)
- Conservatori Municipal de Música
- Escoles Municipals de Música (4)

SERVEIS EDUCATIUS A L'ESCOLARITZACIÓ I LA QUALITAT ESCOLAR

- Matriculació escolar
- Ajuts, beques i subvencions a l'escolaritat

- Atenció als infants amb NEE de les escoles bressol municipals

- Pla de millora de l'escolarització i tractament de l'absentisme a la ciutat

ACTIVITATS EDUCATIVES

- Espais familiars gestionats per l'IMEB (3)
- Música per a nadons
- Programa de biblioteques escolars
- Programa d'activitats escolars (PAE)
- Programes culturals als centres de secundària
- Ja tenim un fill
- Programa de suport educatiu a les famílies
- Portal Barcelona Bressol

PARTICIPACIÓ DE LA COMUNITAT EDUCATIVA

- Camí escolar, espai amic
- Consell Escolar Municipal de Barcelona
- Consells escolars de districte
- Representació municipal en els consells escolars dels centres educatius de la ciutat
- Audiència pública
- Consell de Coordinació Pedagògica

SALUT

SERVEIS ESPECÍFICS PER A LA INFÀNCIA

- Pla de vacunació continuada
- Programa Salut i Escola
- Intervencions per millorar la salut bucodental en la infància
- Pla d'escola de promoció de la salut
- Programa d'habilitats i competències parentals
- Servei d'orientació sobre drogues (SOD)
- Salut als Barris a Barcelona (SaBB)
- Enquesta FRESC (Factors de Risc en Estudiants de Secundària)
- Disseny de noves intervencions per a la prevenció de l'obesitat infantil: projecte POIBA
- Programa «Ja tenim un fill»
- Centre d'Atenció i Tractament de Drogodependències (CAS) amb un programa especialitzat en adolescència (Horta-Guinardó)

Pla municipal per a la infància
2013-2016

BCN

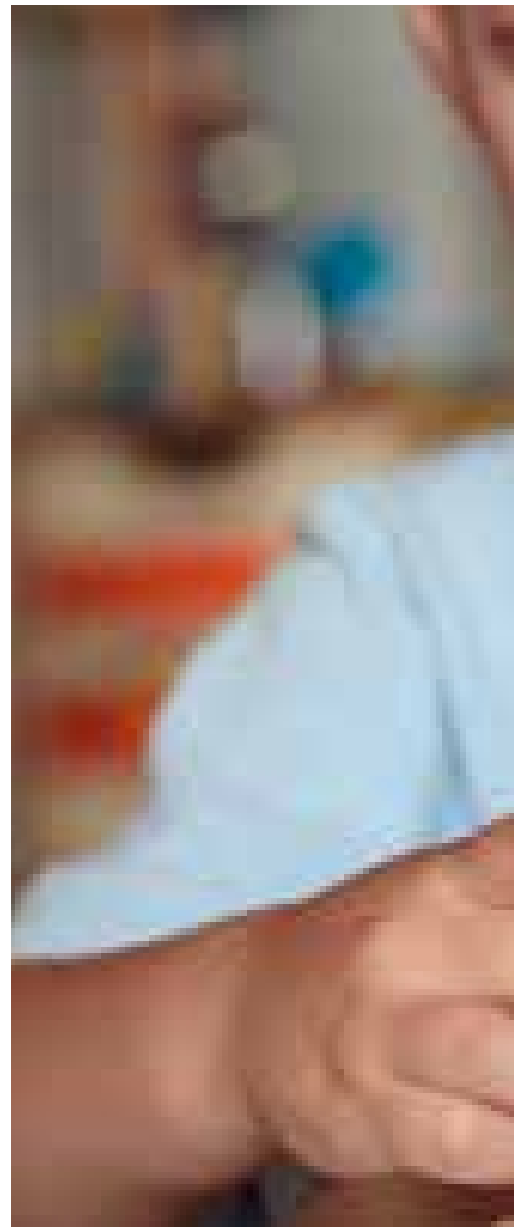

B C N

1 3
1 6

BCN

Pla Municipal per a la Infància 2013-2016

**bcn.cat/
infancia**

twitter.com/barcelona_cat
facebook.com/bcn.cat